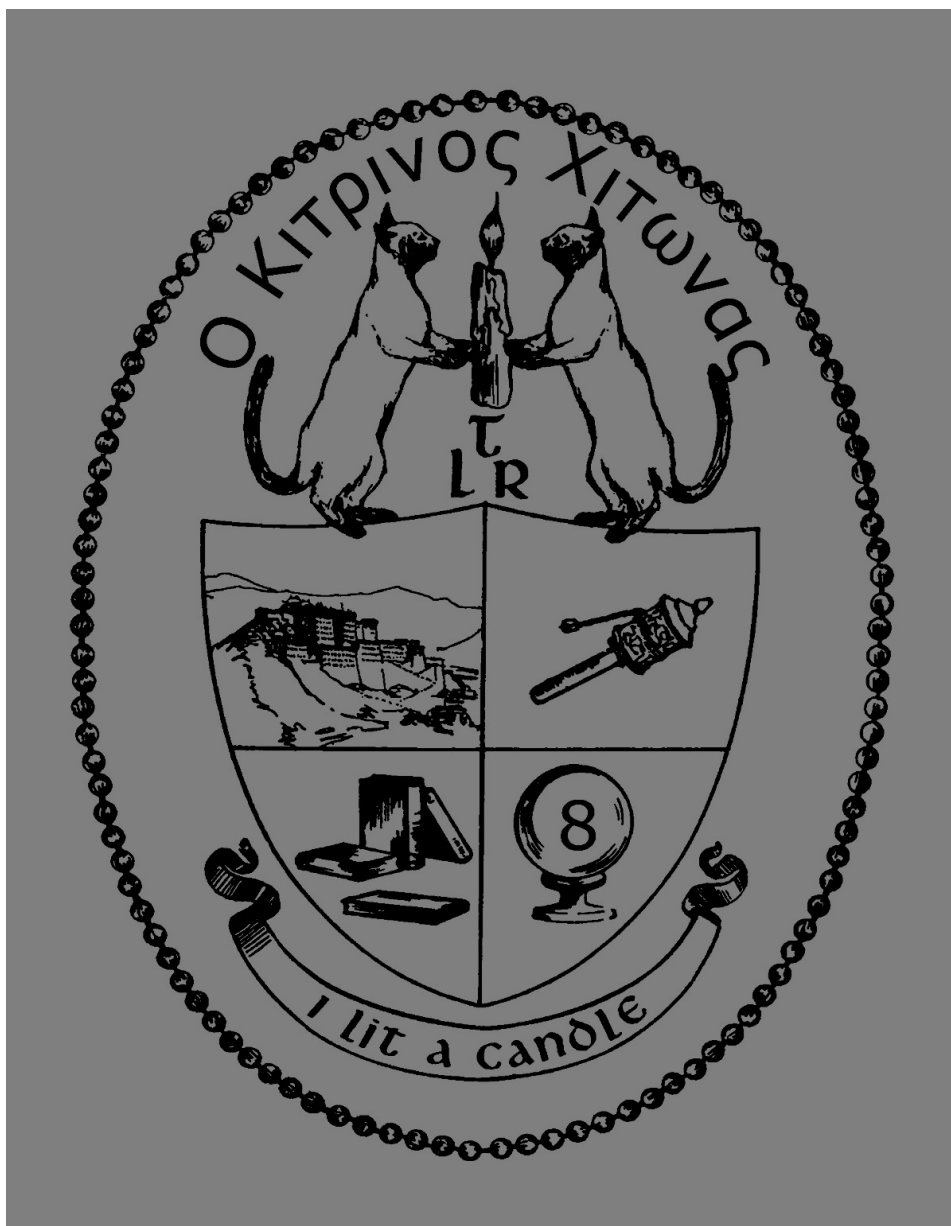

Τ. Λομπσανγκ Ράμπα Ο κίτρινος χιτώνας 1966

ΕΙΝΑΙ ΚΑΛΥΤΕΡΑ ΝΑ ΑΝΑΨΕΙΣ ΕΝΑ ΚΕΡΙ
ΠΑΡΑ ΝΑ ΚΑΤΑΡΙΕΣΑΙ ΤΟ ΣΚΟΤΑΔΙ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1.....	11
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2.....	25
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3.....	39
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4.....	53
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5.....	68
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6.....	81
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7.....	95
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8.....	110
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9.....	126
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10.....	140
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 11.....	153
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 12.....	165
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 13.....	180
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 14.....	199
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 15.....	217

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

Πολύχρωμα φαντάσματα από κάποιο απόμακρο, ευχάριστο κόσμο ήταν για το νωχελικό μου βλέμμα οι παράξενες σκιές που τρεμόπαιζαν μακριά. Το ασημόχρομο νερό απλωνόταν ήρεμο εκατοστά μόλις από το πρόσωπά μου. Απαλά βούτηξα το χέρι μου κάτω από την επιφάνεια, κοιτώντας τα μικρά μικρά αργοκίνητα κύματα που σηκώθηκαν. Μ' αρκετή προσπάθεια κοίταξα κάτω το βυθό. Ναι, αυτή η μεγάλη παλιά πέτρα, εκεί ήταν που ζούσε και τώρα έβγαινε να με χαιρετήσει. Άφησα τα δάχτυλά μου να κυλήσουν αργά στα πλευρά του ακίνητου πιά ψαριού ακίνητου βέβαια όχι απόλυτα, αφού τα πλαϊνά του πτερύγια έδιωχναν με σίγουρες κινήσεις το νερό, καθώς κρατούσε τη θέση του δίπλα στα δάχτυλά μου. Εκείνος κι εγώ είμαστε παλιοί φίλοι, συχνά ερχόμουν και του έριχνα τροφή στο νερό πριν χαϊδέψω το σώμα του. Ανάμεσα μας υπήρχε εκείνο το είδος της κατανόησης που έρχεται μόνο σε εκείνους που δεν έχουν κανένα φόβο ο ένας για τον άλλο. Εκείνο τον καιρό δεν ήξερα καν ότι τα ψάρια ήταν φαγώσιμα. Οι Βουδιστές, όμως, δεν αφαιρούν καμιά ζωή ούτε προκαλούν βάσανα στους άλλους. Πήρα μια βαθιά αναπνοή και βούτηξα στο νερό το κεφάλι μου, ανυπόμονος να δω από πιο κοντά τον αλλιώτικο εκείνο κόσμο. Και έμεινα εκεί, νιώθοντας σαν Θεός που κοιτά μια εντελώς πρωτόγνωρη μορφή ζωής. Μακριά φύκια ανέμιζαν απαλά παρασυρμένα από κάποιο αόρατο ρεύμα, ενώ άλλα πιο στέρα φυτά εστεκαν ολόρθα σαν τα δέντρα κάποιου μαγεμένου δάσους. Μια ατενή λωρίδα άμμου τραβούσε το δρόμο της ανάμεσα τους σαν άμυαλο ερπετό. Ολόγυρά της άλλα φύκια έδιναν την εντύπωση καλοδιατηρημένου κήπου.¹¹

Πολύ μικρά ψαράκια, με άπειρα χρώματα και μεγάλα κεφάλια τινάζονταν ολοένα κοντά στα φυτά, ψάχνοντας ασταμάτητα για τροφή και διασκέδαση. Ένα τεράστιο σαλιγκάρι του νερού κατέβαινε υπομονετικά ένα μεγάλο βράχο για να αρχίσει τη δουλειά του. Το καθάρισμα της άμμου. Μια τα πνευμόνια μου άρχισαν να πονούν ο ζεστός μεσημεριάτικος ήλιος έκαιγε το. Πίσω μέρος του λαιμού μου και οι άγριες πέτρες της ακτής τρυπούσαν τα πόδια μου. Ρίχνοντας τριγύρω μια τελευταία ματιά, άφησα τον υδάτινο κόσμο κι ανέπνευσα με ευγνωμοσύνη τον ευωδιαστό αέρα. Εδώ, στο δικό μου κόσμο, τα πράγματα ήταν πολύ πιο διαφορετικά από εκείνα του γαλήνιου κόσμου που μελετούσα. Εδώ όλα ήταν βιαστικά, μπλεγμένα, γεμάτα θόρυβο. Κουτσαίνοντας ελαφρά από μια πρόσφατη πληγή στ' αριστερά μου πόδι, πήγα κι ακούμπησα την πλάτη μου στον κορμό ενός γέρικου δέντρου που προτιμούσα. Άφησα το βλέμμα μου να περιπλανηθεί. Το Νόρμπου Λίνγκα ήταν μια έκρηξη χρωμάτων, με το ζωηρό πράσινο από τις ιτιές, το κόκκινο και το χρυσό του ναού στο νησάκι και το βαθύ, πολύ βαθύ γαλάζιο του ουρανού, που τονιζόταν ακόμα πιο πολύ από τα πάλλευκα σύννεφα που κατέβαιναν από τα βουνά τελειώνοντας εδώ το ταξίδι τους από την Ινδία. Τα ήρεμα νερά της λίμνης αντανακλούσαν και τόνιζαν ακόμα πιο πολύ τα χρώματα, κάνοντάς τα μάλιστα να φαίνονται εξωπραγματικά, ήταν το απαλό αεράκι τάραζε τα νερά κι έκανε την εικόνα να χορεύει. Όλα εδώ ήταν ειρηνικά, ήσυχα κι όμως ακριβώς λίγο πιο πέρα από το τοίχο, όπως μπορούσα να δω, οι καταστάσεις ήταν πολύ διαφορετικές. Μοναχοί με κοκκινόμαυρους χιτώνες βημάτιζαν ολόγυρα μεταφέροντας όγκους ολόκληρους από ρούχα που έπρεπε να πλυθούν. Άλλοι, σκυμένοι στην όχθη του χειμαρρου, έστριβαν και γύριζαν τα ρούχα, ώστε να βραχούν καλά. Τα ξυρισμένα τους κεφάλια άστραφταν στον ήλιο και, καθώς προχωρούσε η μέρα, γίνονταν όλο και πιο κόκκινα. Μικροί μαθητές, που μόλις πριν λίγο καιρό είχαν γίνει δεκτοί στο μοναστήρι, χοροπηδούσαν τριγύρω γεμάτοι έξαψη, χτυπώντας τους χιτώνες τους με μεγάλες λείες πέτρες ώστε να φαίνονται παλιωμένοι, περισσότερο καιρό φορεμένοι. 12

Τ. Λομπσανγκ Ράμππα Ο κίτρινος χιτώνας 1966

Έτσι θα Έδιναν την εντύπωση πως ήταν από πολύ καιρό μαθητές από μοναστήρι. Κάπου κάπου ο ήλιος έστελνε τις ακτίνες του να αστράψουν πάνω στο χρυσό χιτώνα κάποιου μεγαλόπρεπου λ άμα, που τύχαινε να ταξίδευε από την Ποτάλα στο πάρκο Κάλινγκ. Οι περισσότεροι από αυτούς τους Λάμα ήταν άνθρωποι με αληθινά σεβαστό, μεγαλόπρεπο παράστημα, άνθρωποι που είχαν γεράσει μέσα στους ναούς. Άλλοι, λίγοι όμως, ήταν πολύ νέοι. Αυτοί ήταν αναγνωρισμένες ενσαρκώσεις η είχαν φτάσει σε αυτό το βαθμό με αποκλειστικά δικές τους προσπάθειες κι αγώνες. Πανύψηλοι, άγριοι και πάντα έτοιμοι να επέμβουν, τριγύριζαν παντού οι επόπτες, οι τεράστιοι σε μέγεθος κάτοικοι της επαρχίας του κάμ., άντρες που καθήκον τους είχαν τη διατήρηση της τάξης. Στητοί και ογκώδεις, κρατούσαν στα χέρια μεγάλα ραβδιά σαν σήμα της ιδιότητάς τους. Δεν ήταν διανοούμενοι αυτοί οι άνθρωποι, μα εύρωστοι και τίμιοι. Για αυτά και μόνο τα χαρίσματα είχαν διαλεχτεί. Ένας απο αυτούς ήρθε προς το μέρος μου και με κοίταξε βλοσυρά. Όταν με αναγνώρισε στράφηκε άλλου, αναζητώντας κάποιον πιο άξιο της προσοχής του. Πίσω μου υψωνόταν στους ουρανούς με όλη της τη μεγαλοπρέπεια η Ποτάλα η κατοικία του θεού ένα από τα πιο ένδοξα δημιουργήματα του ανθρώπου. Τα γυμνά βράχια έστελναν πολύχρωμες ακτίνες από φως να χτυπούν τα ήρεμα νερά. Κι έτσι όπως το φως έπαιζε με το νερό, οι γλυπτές, ζωγραφισμένες φιγούρες στη βάση της Ποτάλα έμοιαζαν ζωντανές, όπως φαίνονταν να λικνίζονται και να κινούνται, σαν άνθρωποι που συζητούν. Τα χρυσά μνήματα στη σκεπή της Ποτάλα έστελναν ζωηρές ακτίνες από κατακίτρινο φως να φωτίσουν και τα σκοτεινότερα ακόμα χάσματα στα βράχια. Ένας ξαφνικός θόρυβος και το τρίξιμο που κάνει το ξύλο όταν λυγίζει, με έκαναν να στρέψω άλλου την προσοχή μου. Ένα πολύ γέρικο πουλί, γκριζο και μαδημένο, πιο γέρικο κι από τον γεροντότερο μοναχό, είχε μόλις κάτσει σε ένα από τα δέντρα πίσω μου. Κοιτώντας με με τα μάτια του που έμοιαζαν λαμπερές χάντρες, είπε κρουάκ. Και ξαφνικά τίναξε τα φτερά του γυρνώντας μου την πλάτη. 13

Τεντώθηκε όσο μπορούσε και, χτυπώντας βίαια τα φτερά του, εκτόξευσε προς το μέρος μου ένα καθόλου ευπρόσδεκτο δώρο αξιοθαύμαστη δύναμη κι ακρίβεια. Μόνο αφού επιστράτευσα όλη μου την ευκινησία, κατόρθωσα να το αποφύγω. Το πουλί γύρισε ξανά προς το μέρος μου, άφησε ένα κρουάκ κρουάκ. Κι ύστερα πέταξε μακριά αναζητώντας, ίσως, κάτι περισσότερο ενδιαφέρον να χάνει. Ο απαλός άνεμος έφερε ως εμένα τους πρώτους ήχους από το караβάνι των έμπορων από την Ινδία, που πλησίαζε πιά την πόλη. Ακούγονταν πλέον καθαρά τα μουγκανητά των γιάκ καθώς διαμαρτύρονταν για τα κτυπήματα των οδηγών τους. Τ' ασταμάτητα τριξίματα από τα παλιά, ξερά πέτσινια λουριά, το ποδοβολητό τόσων ποδιών και το κουδούνισμα από τα μικρά βότσαλα που κλοτσούσε στην άκρη το караβάνι. Σύντομα φάνηκαν και τα φορτωμένα ζώα. Στις ράχες τους βρίσκονταν ψηλοί όγκοι από εξωτικά δέματα, που ακολουθούσαν κι αυτά το κυματιστό βήμα των γιάκ. Μεγάλα κέρατα τρυπούσαν τον ουρανό πάνω από δασύτριχα μέτωπα. Δίπλα στα ζώα βιάδιζαν οι έμποροι, άλλοι με τουρμπάνια κι άλλοι με παλιά γούνινα καπέλα στο κεφάλι. Ελεήστε, ελεήστε για την αγάπη του θεού, φώναζαν οι ζητιάνοι. Να. Ξαναφώναζαν καθώς οι έμποροι τους προσπερνούσαν ψυχρά, η μάνα σου η αγελάδα παντρεύτηκε ένα αγριογούρουνο, το σπέρμα σου είναι το σπέρμα του σατανά, οι αδελφές σου πουλιούνται στην αγορά. Παράξενες μυρωδιές έφτασαν γαργαλιστικές στα ρουθούνια μου. Πήρα μια βαθιά αναπνοή κι ύστερα φταρνίστηκα με την καρδιά μου. Αρώματα από τα βάθη της Ινδίας, τούβλα τσαγιού από την κίνα, η σκόνη που σήκωναν τα γιάκ, όλα τα έφερνε ο άνεμος προς το μέρος μου. Μ' αυτό δεν κράτησε πολύ. Ο ήχος των κουδουνιών από τα γιάκ, οι φωνές των έμπορων και οι εξορκισμοί των ζητιάνων, όλα χάθηκαν μακριά. Σύντομα οι κυρίες της Λάσα θα είχαν πλούσιους επισκέπτες στις πόρτες τους. Σύντομα οι καταστηματάρχες θα παζάρευαν τις τιμές με τους έμπορους. Όσο για μένα, ήταν καιρός πιά να γυρίσω στην Ποτάλα. Μα άφησα ακόμα λίγο την προσοχή μου να περιπλανηθεί. Έριξα μια ματιά ατούς μοναχούς που έπλεναν. Δύο από αυτούς ήταν έτοιμοι να τσακωθούν. Γρήγορα έφτασαν κοντά τους οι επόπτες.14

Τ. Λομπσανγκ Ράμππα Ο κίτρινος χιτώνας 1966

Σε λίγες στιγμές οι μοναχοί βρίσκονταν ανήμποροι στα σιδερένια χέρια των φρουρών της γαλήνης. Μα τι ήταν πάλι αυτός άφησα το βλέμμα μου να ψάξει τους θάμνους. Δυό μικρά γκρίζα αυτάκια εστεκαν τεντωμένα προς τα μένα. Ένα μικρό μικρό σώμα. Ήταν κουλουριασμένο, έτοιμο να τρέξει για καταφύγιο, αν έκανα την παραμικρή κίνηση. Ήταν ένα μικρό γκρίζο ποντίκι που ζύγιζε την κατάσταση κι έκανε σχέδια για το πως θα περνούσε ανάμεσα στη λίμνη και σε μένα. Τη στιγμή που το κοιτούσα τινάχτηκε προς τα μπρος, χωρίς όμως να πάρει τα μάτια του από πάνω μου. Δεν έκανε καλά όμως μη βλέποντας που πήγαινε, έπεσε με το κεφάλι πάνω σε ένα πεσμένο κλαδί και με ένα μικρό ξεφωνητό τρόμου πήδηξε μισό μέτρο στον αέρα. Κι αυτή η κίνηση πάλι ήταν λάθος γιατί προσγειώθηκε άσχημα, έχασε την ισορροπία του κι έπεσε στην λίμνη. Το κακόμοιρο, δεν μπορούσε να κολυμπήσει κι υπήρχε κίνδυνος να τ' αρπάξει κανένα ψάρι. Μπήκα λοιπόν ως το γόνατο στο νερό και το πήρα στα χέρια μου. Σκουπίζοντας το προσεκτικά με την άκρη του χιτώνα μου πήγα πίσω στην ακτή και τοποθέτησα το μικρό, τρεμάμενο αυτό πραγματάκι στο χώμα. Δεν πρόλαβα να το κάνω κι εξαφανίστηκε κάτω από ένα θάμνο, χωρίς αμφιβολία χαρούμενο που κατάφερε να μου ξεφύγει. Ψηλά στον αέρα το γέρικο πουλί άφησε ένα χλευαστικό κρουάκ και τίναξε τα φτερά του με θόρυβο πετώντας προς τη Λάσα. Προς τη Λάσας αυτό κάτι μου θύμιζε. Έπρεπε κι εγώ να είχα ξεκινήσει προς την Ποτάλα. Πάνω από το τείχος του Νόρμπου Λίνγκα έσκυβαν μοναχοί, εξετάζοντας τα πλυμένα ρούχα που στέγνωναν στο έδαφος. Το καθένα έπρεπε να εξετάζεται με κάθε λεπτομέρεια πριν το πάρουν από τη θέση του ίσως να τριγύριζε πάνω του ο μικρός αδελφός μας το σκαθάρι, και με το τύλιγμα των ρούχων να λιώναμε τον μικρό αδελφό κάτι που θα έκανε κάθε Βουδιστή μοναχό να χλωμιάσει και να τρέμει από φρίκη. Ίσως κάποιο μικρό σκουλήκι να είχε αναζητήσει καταφύγιο από τον ήλιο κάτω από τους χιτώνες ενός Λάμα τότε το μικρό σκουλήκι έπρεπε πρώτα να μεταφερθεί σε πιο ασφαλή τόπο, ώστε να μην επέμβει ο άνθρωπος στο πεπρωμένο του. 15

Ολόγυρα στα ρούχα μοναχοί έσκυβαν και κοιτούσαν προσεκτικά, ανασαίνοντας με ανακούφιση καθώς έσωζαν από βέβαιο θάνατο το ένα μετά το άλλο πολλά τέτοια πλάσματα. Σιγά σιγά μεγάλωσαν οι στοίβες απο τα πλυμένα ρούχα, έτοιμες να μεταφερθούν στην Ποτάλα. Μικροί μαθητές έβαζαν στην πλάτη τους τα φορτία και παραπατούσαν κάτω από το βάρος τους, μη βλέποντας μερικές φορές και που πηγαίνουν. Πότε πότε ακουγόταν μια μικρή φωνή κι έβλεπες ένα μικρό αγόρι να σκοντάφτει και να πέφτει, στέλνοντας το φρεσκοπλυμένο φορτίο του να κυλιστοί στη σκόνη του δρόμου η, ακόμα χειρότερα, στη λάσπη τού ποταμού. Ψηλά από τη σκεπή ακούστηκε ο ήχος των γκονγκ και το σάλπισμα από τις μεγάλες τρομπέτες. Οι νότες τους αντηχούσαν ξανά και ξανά στα μακρινά βουνά έτσι που, μερικές φορές που ο. Συνθήκες ήταν κατάλληλες, ένιωθε κανείς τις δονήσεις στο στήθος του γι' αρκετά λεπτά. Ύστερα, εντελώς ξαφνικά, όλα σταματούσαν, όλα σιωπούσαν κι ήταν τόσο ήσυχα, που μπορούσε κανείς να ακούσει τους χτύπους της καρδιάς του. Άφησα τη σκιά τού φιλικού δέντρου και πέρασα διστακτικά από ένα άνοιγμα τού φράχτη. Ένωθα τα πόδια μου να τρέμουν πριν λίγο καιρό είχα πολύ σοβαρά κάψει το αριστερό μου πόδι που δεν πήγαινε και πολύ καλά τώρα κι ύστερα είχα σπάσει και τα δυο μου πόδια όταν ένας δυνατός άνεμος με είχε σηκώσει από τη σκεπή της Ποτάλα ρίχνοντάς με να κατακυλήσω τη βουνοπλαγιά. Έτσι τώρα κούτσαινα και με είχαν απαλλάξει προσωρινά από τις βαριές αγγαρείες τού μοναστηριού. Η χαρά μου όμως για αυτό γρήγορα μετριάστηκε, όταν με πληροφόρησαν πως έπρεπε τώρα να μελετώ περισσότερο για να ξεπληρώσω το χρέος μου, όπως είπαν. Σήμερα μέρα πλυσίματος των ρούχων ήμουν ελεύθερος να περιπλανηθώ και να ξεκουραστώ στο Νόρμπου Λίνγκα. Δεν ήταν για μένα, όμως, η κυρία είσοδος, όπου τριγύριζαν όλοι οι ανώτεροι Λάμα και ηγούμενοι. Δεν ήταν για μένα ούτε τ' ατέλειωτα εκείνα σκαλοπάτια, όπου συνήθιζα να μετρώ ενενήντα οχτώ, ενενήντα εννιά, εκατό, εκατόν ένα. Στάθηκα στην άκρη τού δρόμου. Λάμα, μοναχοί και προσκυνητές περνούσαν ασταμάτητα. Μόλις βρήκα ευκαιρία, όμως, πήγα κουτσαίνοντας στην άλλη άκρη του δρόμου και κρύφτηκα στους θάμνους.16

Τ. Λομπσανγκ Ράμπα Ο κίτρινος χιτώνας 1966

Τραβώντας το σώμα μου πάνω στην απότομη βουνοπλαγιά, άρχισα ν' ανεβαίνω πάνω από το χωριό τού Σο, ώσπου βγήκα από μικρό, απόμερο μονοπάτι που ένωνε την αίθουσα της δικαιοσύνης και την Ποτάλα. Ο δρόμος ήταν δύσκολος, μα τόσο όμορφα στολισμένος από τα φυτά που γέμιζαν άφθονα τις σχισμάδες των βράχων. Ο άνεμος ήταν δροσερός, αλλά τα ταλαιπωρημένα πόδια μου άρχισαν να πονούσαν αφάνταστα. Μάζεψα γύρω μου τον παλιό μου χιτώνα και κάθισα σ' ένα βράχο να ξενακερδίσω τη δύναμη και την ανάσα μου. Πέρα προς τη Λάσα είδα να τρεμοπαίζουν πολλές φωτιές οι έμποροι κατασκήνωναν στο ύπαιθρο, όπως κάνουν συχνά οι Ινδοί που αντιπαθούν τα πανδοχεία. Δεξιότερα άστραφταν τα νερά του ποταμού καθώς ξεκινούσε για το μακρύ ταξίδι του ως το κόλπο της Βεγγάλης. Πούρ. Πούρ. Μια βαθιά μπάσα φωνή ακούστηκε να λέει, καθώς ένα μεγάλο τριχωτό κεφάλι τριβόταν στα γόνατά μου. Πούρ. Πούρ. Απάντησα φιλικά. Την άλλη στιγμή ένας μεγάλος μαύρος γάτος βρέθηκε πάνω στα πόδια μου, σπρώχνοντας το πρόσωπό του πάνω στο δικό μου. Αξιότιμε πους πους. Είπα ανάμεσα από πυκνή γούνα, θα με πνίξεις με τις αγάπες σου. Απαλά έβαλα τα χέρια μου στους ώμους του και τον πήγα λίγο προς τα πίσω, ώστε να μπορώ να βλέπω το πρόσωπό του. Μεγάλα γαλάζια μάτια, σχιστά ελαφρά, με κοίταζαν ορθάνοιχτα. Τα δόντια του ήταν άσπρα, όσο τα σύννεφα στον ουρανό και τα τεντωμένα αυτιά του έτοιμα αρπάξουν κάθε ήχο. Ο αξιότιμος πους πους ήταν ένας παλιός και πολύτιμος φίλος. Συχνά κρυβόμαστε μαζί κάτω από τους πυκνούς θάμνους και μιλούσαμε για τους φόβους μας, τις απογοητεύσεις μας και όλα τα βάσανα της σκληρής, σκληρής ζωής μας. Τώρα μου έδειχνε την αγάπη του ζυμώνοντάς με, άνεβοκατεβάζοντας τα μεγάλα, τριχωτά του πόδια και γουργουρίζοντας όλο και δυνατότερα. Μείναμε έτσι γι αρκετή ώρα μαζί, κι ύστερα, πάλι μαζί, αποφάσισα με πως ήταν καιρός να ξεκινήσουμε. Καθώς με δυσκολία ακολουθούσα το μονοπάτι, κουτσαίνοντας από τους πόνους στα πόδια μου, ο αξιότιμος Πους Πους έτρεχε μπροστά, κρυβόταν στους θάμνους, κι ύστερα, την ώρα που έφτανα κοντά του, τινάζοταν κι άρπαζε παιχνιδιάρικα την άκρη τού χιτώνα μου.¹⁷

Πω πω. Φώναξα σε μια τέτοια περίπτωση. Δεν είναι τρόποι αυτοί για τον αρχηγό της φρουράς των πετραδιών. Σε απάντηση, χαμήλωσε προς τα πίσω τα αυτιά του, έτρεξε μπροστά μου, πήδηξε στον ώμο μου κι από εκεί βούτηξε πίσω σε κάτι θάμνους. Με διασκέδαζε να κοιτώ τις γάτες μας. Τις χρησιμοποιούσαμε σαν φρουρούς, γιατί μια σωστά εκπαιδευμένη Σιαμέζα γάτα είναι αγριότερη από το οποιοδήποτε σκυλί. Οι γάτες αυτές ξεκουράζονταν, φαινομενικά κοιμισμένες, πλάι στα ιερά αγάλματα. Αν κάποιος από τους προσκυνητές προσπαθούσε να κλέψει κανένα πετράδι, τότε οι γάτες αυτές πάντα σε ζευγάρια ορμούσαν πάνω του και τον ξέσχιζαν. Ήταν πράγματι άγριες, κι όμως μπορούσα να παίζω μαζί τους, ακόμα μάλιστα και να συζητώ τηλεπαθητικά μαζί τους. Έφτασα στη βοηθητική είσοδο. Ο αξιότιμος πους πους ήταν ήδη εκεί κι εξυνη με τα νύχια ένα μεγάλο ξύλινο πάσσαλο που βρισκόταν κοντά στην πόρτα. Μόλις σήκωσα το σύρτη, έσπρωξε με το δυνατό του κεφάλι την πόρτα κι εξαφανίστηκε. Τον ακολούθησα πολύ πιο αργά. Αυτό ήταν προσωρινά το σπίτι μου. Οι πληγές στα πόδια μου ήταν τέτοιες που με έστειλαν από το Σακπόρι στην Ποτάλα για θεραπεία. Μα τώρα, καθώς μπήκα στον εσωτερικό διάδρομο, ένιωσα στη μύτη μου τα τόσο γνώριμα εκείνα αρώματα που πλημμυρίζουν τους χώρους κάθε μοναστηριού. Όλα ήταν ποτισμένα από το άρωμα του λιβανιού και τόσων άλλων θυμιαμάτων, ακόμα και από πιο κοινότυπες μυρωδιές, όπως η μυρωδιά του καμένου λίπους από τις λάμπες. Χρησιμοποιούσαμε το λίπος για φωτισμό, για να ζεσταίνουμε μικρά δοχεία με φαγητό και, τις ψυχρές μέρες, για γλυπτική. Αδιάφορο το πόσο συχνά καθαρίζαμε (και δεν καθαρίζαμε και πολύ συχνά.) Οι μυρωδιές ήταν πάντα εκεί, ποτίζοντας τα πάντα. Μια λιγότερο ευχάριστη μυρωδιά ήταν εκείνη της κοπριάς των γιάκ η όποια, ξεραμένη, χρησιμοποιόταν για τη θέρμανση των δωματίων των ηλικιωμένων και των αρρώστων. Μα τώρα πήγαινα στο δρόμο μου, περνώντας τον έναν μετά τον άλλο τους θλιβερούς διαδρόμους, με τις μικρές φλογίτσες στα λυχνάρια να τονίζουν ακόμα πιο πολύ αυτή τη θλίψη τους. 18

Ένα άλλο άρωμα που συναντούσε κανείς σε κάθε μοναστήρι ένα άρωμα

Τ. Λομπσανγκ Ράμπα Ο κίτρινος χιτώνας 1966

τόσο γνώριμο που δεν το προσεχές πιά εκτός κι αν η πείνα είχε οξύνει τις αισθήσεις σου, ήταν το τσάμπα. Ή μυρωδιά του ψημένου κριθαριού, του κινέζικου τσαγιού και του ζεστού βουτύρου ανακατέψτε τις και το αποτέλεσμα είναι το αναπόφευκτο, το αιώνιο τσάμπα. Υπάρχουν Θιβητιανοί, και μάλιστα πολλοί, που ποτέ στη ζωή τους δεν γεύτηκαν τίποτα άλλο έκτος από τσάμπα γεννιούνται με τη γεύση του και πεθαίνουν με αυτή. Είναι ταυτόχρονα τροφή, ποτό και παρηγοριά. Δίνει δύναμη και για την πιο σκληρή δουλειά, μα και ενέργεια για το μυαλό. Αλλά, κι αυτό το πίστευα πάντα, καταπνίγει το σεξουαλικό ενδιαφέρον κι έτσι το Θιβέτ δεν συναντά καμιά δυσκολία στο να είναι μία χώρα με γεροντοπαλίκαρα, μια χώρα άγαμων μοναχών με ένα ρυθμό γεννήσεων που συνεχώς μειώνεται. Έμενα πάντως είχε οξύνει τις δικές μου αισθήσεις κι έτσι μπορούσα πλέον να εκτιμήσω ανάλογα το άρωμα του τσάμπα. Διέσχισα κουτσαίνοντας ένα ακόμα διάδρομο και στην άκρη του έστριψα αριστερά, προς τα εκεί όπου ερχόταν πιο δυνατή η μυρωδιά. Εδώ, σε μεγάλες χάλκινες χύτρες οι μάγειροι μοναχοί έριχναν στο βραστό τσάι το ψημένο κριθάρι. Κάποιος άλλος σήκωσε πολλά κιλά βουτύρου από γιάκ και τα έριξε μέσα, ενώ άλλος πρόσθετε αλάτι, φερμένο από τις λίμνες των υψιπέδων. Ένας τέταρτος μοναχός, με μια κουτάλα τρία μέτρα μακριά, ανακάτευε πολύ καλά το μείγμα. Εκείνο άφριζε και σιγόβραζε. Πότε πότε ανέβαιναν στην επιφάνεια ξερά κλαδιά τσαγιού από τα τούβλα του τσαγιού. Αυτά τα έπαιρνε ο μοναχός με την κουτάλα και τα πετούσε. Κάτω από τη χύτρα καιγόταν ξεραμένη κοπριά γιάκ, γεμίζοντας τον αέρα με μια έντονη μυρωδιά και σύννεφα ολόκληρα μαύρου καπνού. Ειδικές διέξοδοι για να βγαίνει ο καπνός έξω δεν υπήρχαν, και τα μαύρα, καταϊδρωμένα πρόσωπα των μαγείρων μοναχών θα μπορούσαν ν' ανήκουν α αγγέλους της πιο βαθιάς κόλασης. Συχνά ο μοναχός με την κουτάλα ξάφριζε το βούτυρο από τη χύτρα και το έριχνε στη φωτιά. Πεταγόταν μια μεγάλη φλόγα, ακουγόταν ένα τσίρισμα κι ο τόπος γέμιζε με νέα βρώμα.¹⁹

Α. Λόμπσανγκ. Ούρλιαξε ένας μοναχός, για ν' ακουστεί πάνω από όλους. Τους θορύβους και τις φωνές. Ήρθες πάλι για φαί, πάρε, αγόρι μου, πάρε.

Έβγαλα από τον κόρφο μου τη μικρή πέτσινη σακούλα, όπου εμείς οι μοναχοί κρατούμε κριθάρι αρκετό για το τσάμπα μιας μέρας, και τινάζοντας τη να φύγει η σκόνη, τη γέμισα με φρεσκοψημένο, φρεσκοαλεσμένο κριθάρι. Ύστερα έβγαλα τη γαβάθα μου και την κοίταξα προσεκτικά, έπρεπε να παραδεχτά) πως ήταν κάπως βρώμικη. Πήγα ως ένα μεγάλο κάδο στον αντικρινό τοίχο και πήρα μια χούφτα πολύ λεπτής άμμου. Με αυτήν βάλθηκα να καθαρίσω τη γαβάθα μου. Ταυτόχρονα, καθάριζα και τα χέρια μου. Κάποτε μου φάνηκε πως δεν έμενε τίποτα άλλο να καθαρίσω. Έπρεπε να κάνω όμως και κάτι άλλο η σακούλα μου για το τσάι ήταν άδεια η μάλλον μισογεμάτη από μικρά ξυλάκια, κομμάτια άμμου κι άλλα σκουπίδια που συνήθως περιείχε το τσάι. Αυτή τη φορά γύρισα τη σακούλα το μέσα έξω και την τίναξα. Ύστερα πήρα ένα σφυρί κι έκοψα ένα καλό κομμάτι από το κοντινότερο τούβλο τσαγιού. Αυτή τη φορά ήταν η σειρά μου πήρα ξανά τη γαβάθα μου την τόσο πρόσφατα καθαρισμένη και την έτεινα προς ένα μοναχό. Εκείνος τη γέμισε τσάμπα. Γεμάτος ευγνωμοσύνη πήγα σε μια γωνία, κάθισα σε ένα σακί κι άρχισα να τρώω, κοιτώντας ολόγυρα. Ή κουζίνα ήταν γεμάτη από τους συνηθισμένους αργόσχολους, άντρες που, χωρίς δουλειά, τριγύριζαν παντού κουτσομπολεύοντας, μιλώντας για το τελευταίο σκάνδαλο η προσθέτοντας τη δικιά τους εκδοχή σε νέες φήμες. Ναι, ο Λάμα τέντσινγκ πηγαίνει στον φράχτη του Άγριου Ρόδου. Λέγεται πως είχε ένα καυγά με τον σεβαστό Ηγούμενο. Ο φίλος μου λέει πως τ' ακούς όλα. Ο κόσμος διατηρεί πολύ παράξενες ιδέες γύρω από τα μοναστήρια στο Θιβέτ. Συχνά νομίζεται πως οι μοναχοί ξοδεύουν όλη τη μέρα τους σε προσευχή κι αυτοσυγκέντρωση κοιτώντας και μιλώντας μόνο για το καλό. Ένα μοναστήρι, επίσημα, είναι ο τόπος όπου συγκεντρώνονται άνθρωποι με θρησκευτικά ενδιαφέροντα και στέρεη πίστη για να λατρέψουν μαζί το θεό και να εξαγνίσουν το πνεύμα τους. Αυτά όμως επίσημα. Ανεπίσημα, το ράσο δεν κάνει τον παπά. Σε μια κοινότητα πολλών χιλιάδων θα πρέπει να υπάρχουν εκείνοι που θα φροντίσουν το νοικοκυριό, που θα Συντηρήσουν τα διάφορα εργαλεία και θα φροντίσουν την κουζίνα.²⁰

Άλλοι θα πρέπει να κρατούν λογαριασμούς, άλλοι να φροντίζουν να

Τ. Λομπσανγκ Ράμππα Ο κίτρινος χιτώνας 1966

τηρείται η τάξη και άλλοι να διδάσκουν, να λειτουργούν. Μα αρκετά. Ας πούμε πως το μοναστήρι είναι μια ιδιαίτερα μεγάλη πόλη με αποκλειστικά αντρικό πληθυσμό. Οι εργάτες αυτής της πόλης ανήκουν στην κατώτερη τάξη των μοναχών και το ενδιαφέρον τους για τη θρησκευτική όψη της ζωής μένει τελείως στην επιφάνεια. Υπάρχουν μοναχοί που όσες φορές βρέθηκαν σε ναό ήταν για να καθαρίσουν το πάτωμα. Ένα μεγάλο μοναστήρι διαθέτει ένα τόπο λατρείας, σχολείο, νοσοκομείο, αποθήκες κουζίνες, ξενώνες, φυλακές, σχεδόν όλα όσα θα έβρισκε κανείς σε μια κανονική πόλη. Η κύρια διαφορά βρίσκεται στο ότι σε ένα μοναστήρι όλοι και τα πάντα ανήκουν στο ίδιο φύλο και τουλάχιστον επιφανειακά είναι αφιερωμένοι σε κάποια θρησκευτική δράση και πρακτική. Τα μοναστήρια διαθέτουν τους δουλευτές τους και τους κηφήνες τους. Τα μεγαλύτερα μοναστήρια είναι ολόκληρες πόλεις, με πολλά κτίρια και πάρκα που απλώνονται σε μια μεγάλη έκταση. Μερικές φορές ολόκληρη η κοινότητα περιβάλλεται από ένα τείχος. Υπάρχουν όμως και μοναστήρια μικρά, με καμιά εκατοντάδα μοναχούς, όλους στεγασμένους σε ένα μόνο κτίριο. Σε κάποιες πολύ απομονωμένες περιοχές μάλιστα υπάρχουν μοναστήρια με δέκα μέλη μόλις. Καταλαβαίνει λοιπόν κανείς τι ποικιλία ανθρώπων αλλά και μοναστηριών μπορεί να συναντήσει. Όλα μοιάζουν με πόλεις σε μικρογραφία, εκτός ίσως από την μοναστική πειθαρχία που μερικές φορές φτάνει να θυμίζει στρατώνα αυτό εξαρτάται από τον υπεύθυνο Ηγούμενο. Αυτός μπορεί να είναι ένας ευγενικός, πονόψυχος άνθρωπος η ένας απλός τύραννος. Έπνιξα ένα χασμουρητό και πέρασα έξω στο διάδρομο. Ο θόρυβος βιαστικών κινήσεων πέρα από τις πέτρινες άψείδες της αποθήκης τράβηξε την προσοχή μου γύρισα έγκαιρα για να δω μια μαύρη ουρά να εξαφανίζεται ανάμεσα σε πέτσινια σακιά με κριθάρι. Οι γάτες φρουρούσαν το κριθάρι και ταυτόχρονα φρόντιζαν για το δικό τους γεύμα από ποντίκια. Πάνω σε ένα τέτοιο σάκο είδα μια κατευχαριστημένη γάτα να καθαρίζει τα μουστάκια της. Μου φάνηκε πως χαμογελούσε με ικανοποίηση.²¹

Οι τρομπέτες ήχησαν και οι νότες τους αντήχησαν στους άδειους διαδρόμους ξανά και ξανά. Γύρισα και τράβηξα προς τον εσωτερικό ναό.

Ο θόρυβος από πολλά άλλα σανδάλια και γυμνά πόδια συνόδεψαν αυτή την κίνηση. Στο ναό μέσα βάραινε η θλίψη που κουβαλάει πάντα μαζί του το βράδυ, με τις πορφυρές σκιές να έρπουν σιωπηλά στο πάτωμα, αγκαλιάζοντας τις έβενινες κολώνες. Τα πλαίσια των παραθύρων στολίστηκαν με χρυσάφι καθώς τα χάιδευαν απαλά οι τελευταίες ακτίνες του ήλιου. Σύννεφα λιβανωτού στροβιλίζονταν κάτω από το θόλο και, καθώς τα τρυπούσε κάποια ηλιαχτίδα, έμοιαζαν να είναι μυριάδες κόκκοι σκόνης με ζωντανά χρώματα, σχεδόν και οι ίδιοι ζωντανοί. Απλοί μοναχοί και Λάμα και ταπεινοί μαθητές περνούσαν ασταμάτητα τις πύλες κι έπαιρναν τη θέση τους στο πάτωμα, προσθέτοντας ο καθένας μια ακόμα ευκαιρία στο φως να παίξει. Οι χρυσοί χιτώνες των Λάμα της Ποτάλα, οι κόκκινοι, πορφυροί χιτώνες των άλλων, οι σκούροι καφέ των μοναχών και οι ξεβαμμένοι από τον ήλιο χιτώνες εκείνων που δούλευαν έξω στο ύπαιθρο. Όλοι κάθονταν σε σειρές στην κατάλληλη θέση εγώ που εξαιτίας των πληγών ατά πόδια μου δεν μπορούσα να καθίσω με τον σωστό τρόπο ήμουν τοποθετημένος σε μια από τις πίσω θέσεις, κρυμμένος πίσω από μια πολυκαιρισμένη και μαυρισμένη από τους καπνούς κολόνα, έτσι που να μη καταστρέφω το γενικό σχήμα. Κοίταξα τριγύρω μου, τ' αγόρια, τους άντρες και τους πολύ γέρους σοφούς, που ο καθένας σύμφωνα με τη δικιά του σκέψη λάτρευε τούς Θεούς. Σκέφτηκα τη μητέρα μου, τη μητέρα που δεν μου είχε πει αντίο, όταν είχα αφήσει το σπίτι πόσος καιρός είχε περάσει από τότε. Για να μπω στο μοναστήρι Σακπόρι. Άντρες, όλοι άντρες δεν ήξερα παρά μόνο τους άντρες. Με τι άραγε να μοιάζουν οι γυναίκες ήξερα πως σε ορισμένα μέρη του Θιβέτ υπήρχαν μοναστήρια όπου άντρες και γυναίκες ζούσαν μαζί, παντρεύονταν και μεγάλωναν τις οικογένειές τους. Τα σύννεφα του λιβανιού στριφογύριζαν ασταμάτητα, η λειτουργία συνεχιζόταν και βάραινε ολοένα το σκοτάδι που μόλις και κατάφερναν να τρυπήσουν οι ασθενικές φλογίτσες από τα λυχνάρια 22

Και οι κάφτρες στην άκρη των λιβανιών. Αντρές. Ήταν σωστό να ζουν μόνοι, χωρίς καμιά σχέση με γυναίκες και, τέλος πάντων, εκείνες σκέφτονταν το ίδιο με μας από ότι ήξερα, η μόνη τους απασχόληση ήταν

Τ. Λομπσανγκ Ράμππα Ο κίτρινος χιτώνας 1966

τα ρούχα τους, η κόμμωση τους κι άλλα τέτοια πράγματα. Κι εκτός από αυτά, είχαν και μια όψη φοβερή με όλα τα υλικά που έβαζαν στα πρόσωπά τους. Ή λειτουργία τελείωσε κι εγώ κατάφερα με δυσκολία να σταθώ στα τρεμάμενα πόδια μου, ακουμπώντας την πλάτη μου στην κολόνα, έτσι που να μη με παρασύρει το πρώτο κύμα αυτών που έβγαιναν. Τελικά κατάφερα κι εγώ να περάσω έξω στο διάδρομο και τράβηξα για το κελί μου. Ένας παγωμένος άνεμος φυσούσε από τα ανοιχτά παράθυρα, ένας άνεμος που ερχόταν κατευθείαν από τα Ιμαλάια. Τ' άστρα έλαμπαν δυνατά στον καθαρό παγωμένο ουρανό. Από ένα κοντινό παράθυρο μια τρεμάμενη φωνή ακουγόταν να απαγγέλλει. Ακούστε τώρα την αγία αλήθεια για την προέλευση του πόνου. Ο αξεδίψαστος πόθος κάνει τη ψυχή να ξαναγεννιέται στους αιώνες. Αύριο, θυμήθηκα, κι ίσως για λίγες μέρες μετά, θα ακούγαμε σοφά λόγια γύρω από το Βουδισμό από έναν από τους μεγαλύτερους Ινδούς διδασκάλους. Ο Βουδισμός στο Θιβέτ ο Λαμαϊσμός δεν ταυτίζεται απόλυτα με την αυστηρή ορθόδοξη γραμμή του ινδικού βουδισμού, ακριβώς όπως γίνεται με τον Χριστιανισμό στον οποίο συναντούμε διάφορα δόγματα, στους Κουακέρους, τους Καθολικούς κλπ. Προς το παρόν όμως, έπρεπε να κοιμηθώ. Απομακρύνθηκα από το παγωμένο παράθυρο. Ολόγυρά μου κοιμόνταν μικροί μαθητές. Άλλοι έκαναν θόρυβο κι άλλοι τινάζονταν στον ύπνο τους καθώς, ίσως, θα σκέπτονταν για το σπίτι τους, όπως πριν από λίγο καιρό έκανα κι εγώ. Πολύ λίγοι από αυτούς προσπαθούσαν να εφαρμόσουν τη σωστή Λαμαϊστική στάση ύπνου τη στάση του λωτού. Δεν είχαμε φυσικά ούτε κρεβάτια ούτε στρώματα. Το πάτωμα ήταν για μας τραπέζι και κρεβάτι. 23

Έβγαλα, τρέμοντας στον παγωμένο άνεμο, τον χιτώνα μου και τυλίχτηκα με την κουβέρτα που όλοι οι μοναχοί στο Θιβέτ κουβαλούν πάντα μαζί τους, τυλιγμένη στον ώμο τους. Προσέχοντας πολύ τα τραυματισμένα πόδια μου ξάπλωσα στο πάτωμα, τύλιξα τον χιτώνα μου κάτω από το κεφάλι σαν

μαξιλάρι και βυθίστηκα στον ύπνο.24

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

Έι εσύ, ει κάθισε σωστά κάθισε όπως ορίζουν οι κανόνες. Η φωνή έμοιαζε με βροντή από τα Ιμαλάια. Την άλλη στιγμή δυο δυνατά χέρια έπιασαν τ' αυτιά μου δεξί κι αριστερό. Μου φάνηκε τότε πως όλα τα γκονγκ του ναού χτυπούσαν μαζί είδα περισσότερα άστρα από όσα έβλεπε κανείς ακόμα και με τον καθαρότερο ουρανό. Ένα χέρι άρπαξε το κολάρο του χιτώνα μου, με σήκωσε όρθιο και με τίνανε, όπως τινάζει κανείς τα βρώμικα πανιά από το παράθυρο. Απάντησε μου, αγόρι, απάντησε μου. Ούρλιαξε η θυμωμένη φωνή. Δεν μου έδωσε όμως καμιά ευκαιρία να απαντήσω. Με τράνταζε μόνο τόσο, που έτρεμαν τα δόντια μου και η γαβάθα μου κύλησε στο πάτωμα, ύστερα έπεσε η σακούλα μου με το κριθάρι κι έτσι όπως ήταν άδετη σκόρπισε κάτω το περιεχόμενό της. Όταν κάποτε ικανοποιήθηκε ο άγριος άντρας, με πέταξε στο πλάι σαν πάνινη κούκλα. Ξαφνική σιωπή απλώθηκε, μια σιωπή που έλεγες πως ήταν πρόλογος για κάτι το σημαντικό. Με προσοχή ψηλάφισα τον χιτώνα μου στο πίσω μέρος του αριστερού μου ποδιού ένα λεπτό ρυάκι αίμα έτρεχε από την ενοχλημένη πληγή. Μα σήκωσα το βλέμμα μου. Στην πόρτα ένας Ηγούμενος κοίταζε στα μάτια τον άγριο άντρα. Το αγόρι αυτό έχει τραυματιστεί βαριά, είπε, και έχει ειδική άδεια από τον Εσώτατο εκείνο να κάθεται με τον πιο αναπαυτικό τρόπο για τις πληγές του. Έχει επίσης άδεια να άπαντα σε μια ερώτηση χωρίς να σηκώνεται. Ο Ηγούμενος ήρθε κοντά μου, κοίταξε τα δάχτυλά μου τα γεμάτα αίμα και πρόσθεσε. Η αιμορραγία θα πρέπει να σταματήσει σύντομα. Αν όχι, πήγαινε να σε κοιτάξουν οι γνώστες της ιατρικής. Μ' αυτά υποκλίθηκε στον άγριο άντρα κι έφυγε από το δωμάτιο.²⁵

Εγώ, είπε εκείνος όταν μείναμε μόνοι, έχω ειδικά έρθει από τη μητέρα Ινδία για να σας μιλήσω για τις αλήθειες του Βουδισμού. Εσείς σε αυτή τη χώρα αποσπαστήκατε από τις παραδόσεις μας και διαμορφώσατε το δικό σας παρακλάδι, τον λαμαϊσμό. Βρίσκομαι εδώ για να σας μιλήσω για τις αρχικές αλήθειες. Τα μάτια του έλαμπαν καθώς με κοιτούσε, δίνοντάς μου την

εντύπωση πως ήμουν θανάσιμος εχθρός του. Ύστερα είπε σε ένα παιδί να μου δώσει τη γαβάθα μου και την, άδεια πιά, σακούλα μου για το κριθάρι. Για μερικές στιγμές κι ενώ σκουπιζόταν από το πάτωμα το χυμένο αλεύρι, εκείνος βημάτιζε πάνω κάτω στην αίθουσα σαν να αναζητούσε άλλο θύμα. Ήταν ένας ψηλός, λεπτός άντρας, με πολύ σκούρο δέρμα και γαμψή μύτη. Φορούσε τους χιτώνες ενός παλιού ινδικού τάγματος κι η όψη του μας έδινε την εντύπωση πως μας μισούσε. Ο Ινδός δάσκαλος πήγε ως την άκρη της αίθουσας κι ανέβηκε στην έδρα. Προσεκτικά προσάρμοσε το αναλόγιο στο ύψος του. Ψάχνοντας σε μια δερμάτινη σάκα με σκληρές, τετράγωνες πλευρές, σύντομα βρήκε κάτι αξιοθαύμαστα φύλλα χαρτιού. Ήταν χαρτί λεπτό, με μήκος δύο παλάμες, και πλάτος μία, εντελώς διαφορετικό από τα χοντρά, μακριά φύλλα που χρησιμοποιούσαμε εμείς. Το χαρτί αυτό ήταν λεπτό και σχεδόν διάφανο κι έμοιαζε να τσαλακώνεται όπως το ύφασμα. Μα εκείνο που μου έκανε ακόμα μεγαλύτερη εντύπωση, ήταν η παράξενη δερμάτινη τσάντα του. Ήταν πολύ καλογουαλισμένη και στο κέντρο μιας στενής πλευράς της είχε ένα λαμπερό κομμάτι μετάλλου το οποίο άνοιγε μόλις ακουμπούσε ένα κουμπί. Ένα άλλο κομμάτι από δέρμα σχημάτιζε μια πολύ άνετη λαβή για το χέρι. Αποφάσισα, κάποια μέρα, να αποκτήσω κι εγώ μια τέτοια σάκα. Ο Ινδός ανακάτεψε τα χαρτιά του, μας κοίταξε όλος αυστηρότητα και μας είπε πράγματα που από καιρό ξέραμε. Παρατηρούσα με αληθινό ενδιαφέρον τον τρόπο που κινιόταν η άκρη της μύτης του καθώς μιλούσε και πως εσμιγαν τα φρύδια του. Όταν έψαχνε στις σελίδες του. Κι εκείνα που μας έλεγες η ίδια πάντα ιστορία εδώ και δύομιση χιλιάδες χρόνια ο λαός της Ινδίας ζούσε μέσα στις αυταπάτες που σκόρπιζε η θρησκεία του οι ινδουιστές ιερείς φάνηκαν ανάξιο, της αποστολής τους και το μόνο που σκέπτονταν, ήταν οι Γήινες απολαύσεις και το προσωπικό κέρδος.²⁶

Ο λαός τον οποίο υποτίθεται ότι έπρεπε να υπηρετούν, άρχισε να απομακρύνεται από την πίστη του και να στρέφεται προς οτιδήποτε φαινόταν να προσφέρει ελπίδες. Προφήτες και οιωνοσκόποι τότε αλώνιζαν τη χώρα προλέγοντας καταστροφές και δοκιμασίες. Άλλοι αποφάσισαν πως τα ζώα ήταν καλύτερα από τους ανθρώπους κι έκαναν αυτά θεούς τους οι πιο καλλιεργημένοι Ινδοί, οι στοχαστές εκείνοι που πονούσαν την

Τ. Λομπσανγκ Ράμπα Ο κίτρινος χιτώνας 1966

πατρίδα τους απέρριψαν τη θρησκεία των προγόνων τους και στοχάστηκαν βαθιά πάνω στη λυπηρή κατάσταση της ψυχής του ανθρώπου. Ένας τέτοιος άντρας, που ανήκε μάλιστα και σε πολύ ψηλή κάστα, ένας αφάνταστα πλούσιος βασιλιάς και πολεμιστής ανησυχούσε περισσότερο για την τύχη του μοναδικού του γιου, του Γκουατάμα, που τόσο πρόσφατα είχε έρθει στον τρικυμισμένο εκείνο κόσμο. Τόσο ο πατέρας, όσο και η οικογένειά του, ποθούσαν να δουν τον Γκουατάμα να παίρνει επάξια τη θέση του πατέρα του και να κληρονομή το βασίλειό του. Ένας γέροντας, όμως, οιωνοσκόπος, που κλήθηκε μια μέρα να προφητεύσει το μέλλον του νεαρού πρίγκιπα, είχε πει πως θα γινόταν ένας προφήτης μέγας κι ένδοξος. Για τον έκπληκτο πατέρα, όμως, αυτή η μοίρα ήταν χειρότερη κι από θάνατο. Συναντούσε καθημερινά παραδείγματα πριγκιπόπουλων που εγκατέλειπαν την εύκολη ζωή του πλούσιου για να αναζητήσουν, Ξυπόλητοι και κουρελήδες, μια Πνευματική ζωή. Ο βασιλιάς λοιπόν αποφάσισε να κάνει ότι μπορούσε, για ν' αποτρέψει να βγουν αληθινές οι προφητείες κατέστρωσε έτσι τα σχέδιά του. Ο Γκουατάμα ήταν ένας ευαίσθητος, με καλλιτεχνική φύση νεαρός, με πνεύμα σπινθηροβόλο και διάνοηση οξύτατη, ικανή να τρυπάει ως την καρδιά του κάθε πρόβλημα. Αν και βρέθηκε, τόσο από γέννηση, όσο και από ανατροφή, στην ανώτατη κάστα της χώρας του, έδειχνε πάντα ενδιαφέρον και στοργή για τους κατώτερους του. Τόση ήταν η ευφυΐα του, που γρήγορα κατάλαβε πως τον έκρυβαν και τον καθοδηγούσαν προσεκτικά έτσι, ώστε να συναντά μόνο τους προσωπικούς υπηρέτες του πατέρα του η ανθρώπους της ίδιας με αυτόν τάξης.²⁷

Μετά την προφητεία του οιωνοσκόπου ο πατέρας είχε δώσει πολύ αυστηρές διαταγές να κρατηθεί ο γιος του πάντα μακριά από τα κακά και τις λύπες που βασάνιζαν το λαό πίσω από τα τείχη του παλατιού. Δεν επιτρεπόταν στο νεαρό πρίγκιπα να πάει πουθενά μόνος, παντού έπρεπε να συνοδεύεται. Με κανένα τρόπο δεν έπρεπε να συναντήσει τους φτωχούς και βασανισμένους συναθρώπους του. Οι ανέσεις της βασιλικής ζωής και

μόνο αυτές έπρεπε να είναι η τύχη του. Όλα όσα μπορεί να αγοράσει το χρήμα ήταν δικά του. Όλα όσα ήταν δυσάρεστα παραμερίζονταν στο λεπτό. Μα η ζωή δεν μπορεί να συνεχίζεται έτσι. Ο Γκουατάμα ήταν νέος στο σώμα και στο πνεύμα κι έκλεινε μέσα του θέληση πιο δυνατή κι από τα τείχη της φυλακής του. Μια μέρα, χωρίς να το ξέρουν ούτε οι γονείς του ούτε οι δάσκαλοί του, γλίστρησε από το παλάτι και με ένα προσεκτικά, διαλεγμένο υπηρέτη άφησε πίσω τα εδάφη του παλατιού. Για πρώτη φορά στη ζωή του αντίκρισε τη ζωή των ανθρώπων της κατώτερης κάστας. Τέσσερα επεισόδια στάθηκαν οι αφορμές για τις πιο βαθιές σκέψεις του, σκέψεις που έμελλε ν' αλλάξουν τη ροή της θρησκευτικής ιστορίας. Στο ξεκίνημα του ταξιδιού του αντίκρισε ένα γέρο, πολύ γέρο άνθρωπο, κάποιον γέροντα που έτρεμε από τα χρόνια και τις αρρώστιες, έτσι όπως στήριζε το κορμί του στα δεκανίκια για να το σύρει στο δρόμο. Χωρίς δόντια, τυφλός από καταρράκτη κάτισχνος, ο γέροντας έστρεψε το άδειο του πρόσωπο προς τον πρίγκιπα. Για πρώτη φορά στη ζωή του ο Γκουατάμα κατάλαβε πως τα γερατειά έρχονται σε όλους, πως κάτω από το βάρος του χρόνου ο άνθρωπος παύει σιγά σιγά να είναι ενεργητικός, ικανός να χαίρεται τη ζωή. Άσχημα κλονισμένος, ο νεαρός πρίγκιπας συνέχισε το ταξίδι του, γεμάτος παράξενες, σκοτεινές σκέψεις. Μα η μοίρα του φύλαγε κι ένα άλλο σοκ καθώς τ' άλογά του έκοψαν την ταχύτητά τους για να πάρουν μια απότομη στροφή, η τρομαγμένη ματιά του Γκουατάμα έτυχε να πέσει πάνω σε μια αξιοθρήνητη μορφή που στεκόταν μουγκρίζοντας από τον πόνο στην άκρη του δρόμου. Ήταν ένας άνθρωπος γεμάτος πυώδεις πληγές, σκελετωμένος κι ετοιμοθάνατος, που μούγκριζε ξύνοντας τις πληγές του.28

Ή καρδιά του νεαρού Γκουατάμα τραντάχτηκε ως τα θεμέλιά της. Οι αναπόφευκτες ερωτήσεις διατυπώθηκαν και κάλυψαν τα λογικά του. Πρέπει κανείς να υποφέρει κι ο πόνος έρχεται σε όλους είναι αναπόφευκτο να υποφέρει κανείς κοίταξε τον υπηρέτη που οδηγούσε το άρμα. Γιατί ήταν τόσο ήρεμος αναρωτήθηκε ο πρίγκιπας, θα πρέπει λοιπόν τέτοια θεάματα να είναι συχνά. Απ' αυτό, λοιπόν, ήθελε να τον φυλάξει ο πατέρας του. Συνέχιζαν λοιπόν τον δρόμο τους, αφού και ο Γκουατάμα ήταν τόσο κλονισμένος που ένιωθε πως δεν μπορούσε να κάνει αλλιώς. Ή μοίρα όμως

Τ. Λομπσανγκ Ράμππα Ο κίτρινος χιτώνας 1966

δεν είχε ακόμα τελειώσει το παιχνίδι της. Σε ένα επιφώνημα του Γκαουτάμα τ' άλογα σταμάτησαν. Στην άκρη του δρόμου ένα γυμνό πτώμα κειτόταν, κηλιδωμένο από την άγρια ζέστη του ήλιου. Σε ένα τίναγμα του μαστιγίου, ένα πυκνό σύννεφο από μύγες άφησε βουίζοντας το πτώμα. Αυτό, άχρωμο και βρωμερό, αποκαλύφτηκε τελείως στα μάτια του νεαρού Γκαουτάμα. Όπως κοιτούσε, μια μύγα φάνηκε στο στόμα του νεκρού, πέταξε τριγύρω κι υστέρη γύρισε πίσω. Για πρώτη φορά στη ζωή του ο πρίγκιπας είδε το θάνατο, κατάλαβε πως υπήρχε θάνατος στο τέλος της ζωής. Και διέταξε με κομμένη ανάσα τον υπηρέτη να γυρίσει πίσω. Κάθισε και στοχάστηκε το πόσο εφήμερη ήταν η ζωή, την ομορφιά του σώματος που γρήγορα όμως γίνεται και πάλι λάσπη. Ήταν άραγε τόσο εφήμερη η ομορφιάς οι τροχοί γύριζαν, η σκόνη υψωνόταν σε σύννεφα. Ο νέος πρίγκιπας καθόταν βυθισμένος στις θλιμμένες σκέψεις του. Από τύχη η ίσως μοίρα, σήκωσε έγκαιρα τα μάτια του για ν' αντικρίσει ένα καλοντυμένο, γαλήνιο μοναχό που βάδιζε στο δρόμο. Ο άνθρωπος αυτός, γαλήνιος έτσι όπως ήταν, ακτινοβολούσε από εσωτερική ειρήνη κι αγάπη για τους συνανθρώπους του. Ο Γκαουτάμα, βυθισμένος στις σκέψεις του και παραγμένος ως το βάθος της ύπαρξής του απ' εκείνα που είχε αντικρίσει, δοκίμασε πάλι ένα καινούργιο σοκ. Ή γαλήνη της ψυχής, η Πνευματική ειρήνη κι όλες οι αρετές, βρίσκονταν άραγε μόνο με την απομάκρυνση από την καθημερινή ζωή και την ολοκληρωτική στροφή στα θείας έπρεπε κανείς να γίνει μοναχός μέλος κάποιου θρησκευτικού τάγματος μα τότε, αποφάσισε, θα γινόταν κι αυτός όπως εκείνος ο μοναχός, θ' αποσυρόταν από τη ζωή στο παλάτι, θ' αποσυρόταν από τη μόνη ζωή που ήξερε.²⁹

Ο πατέρας του πλημμύρισε οργή κι η μητέρα του έκλαιγε και τον ικέτευε να μείνει. Ο πιστός του υπηρέτης εξορίστηκε από το βασίλειο. Ο Γκαουτάμα έμενε μόνος στο δωμάτιό του, χαμένος σε ατέλειωτες σκέψεις. Όλα όσα είδε δεν έφευγαν ούτε στιγμή από το μυαλό του. Σκεφτόταν πως αν είχε δει τόσα πολλά σε μια μόνο μικρή περιπλάνησή του τη μοναδική του περιπλάνηση πόσο περισσότερος πόνος και δυστυχίες θα πρέπει να μάζιζαν τους ανθρώπους. Αρνιόταν κάθε τροφή, έκλαιγε κι ολοένα αδυνατίζε. Μοναδική του σκέψη ήταν τι να κάνει, πως να δραπετεύσει από το παλάτι και πως να γίνει μοναχός. Ο πατέρας του προσπάθησε με κάθε τρόπο να ανασηκώσει

το φορτίο της κατάθλιψης που πλάκωνε την καρδιά του νεαρού του διάδοχου. Οι καλύτεροι μουσικοί διατάχτηκαν να παίζουν ασταμάτητα, έτσι που να μην έχει ησυχία για σκέψη ο πρίγκιπας. Κωμικοί κι ακροβάτες, κάθε είδος διασκέδαση χρησιμοποιήθηκε. Το βασίλειο ολόκληρο ερευνήθηκε και οι πιο όμορφες κοπέλες, κορίτσια που γνώριζαν και τις πιο εξωτικές τέχνες του ερωτά, μεταφέρθηκαν στο παλάτι για να διεγείρουν το πάθος του Γκαουτάμα και να τον κάνουν να ξεχάσει τη θλίψη του. Οι μουσικοί έπαιζαν, ώσπου η εξάντληση τους ανάγκασε να σταματήσουν. Οι όμορφες κοπέλες χόρευαν κι έκαναν τις ερωτικές τους ασκήσεις, ώσπου κι εκείνες καταβλήθηκαν από εξάντληση κι έπεσαν λιπόθυμες. Τότε μόνο βγήκε από τις σκέψεις του ο Γκαουτάμα. Κοίταξε με τρόμο τ' ακίνητα κορμιά των μουσικών. Κλονίστηκε αντικρίζοντας τα γυμνά κορμιά των κοριτσιών, χλωμά με τη χλωμάδα της λιποθυμίας και με πρόσωπα που ασχήμιζαν τα καλλυντικά, τώρα που η λάμψη της υγείας είχε σβήσει. Για μια ακόμα φορά λοιπόν κατάλαβε πόσο πρόσκαιρη είναι η ομορφιά, πόσο γρήγορα φεύγει και χάνεται. Πόσο άσχημη, πόσο θλιβερή ήταν η ζωή. Πάσο άσχημες και φτηνές έμοιαζαν οι βαμμένες γυναίκες, όταν έχαναν τη ζωτικότητα τους. Αποφάσισε να φύγει, αποφάσισε ν' αποφύγει όλα όσα μέχρι τότε του ήταν οικεία για ν' αναζητήσει άλλου τη γαλήνη.³⁰

Ο πατέρας του έπεσε σ' αλαζονικό παραλήρημα και τριπλασίασε τη φρουρά του παλατιού. Ή μητέρα του έκλαιγε υστερικά και η φτωχή του σύζυγος κατέρρευσε. Όλες οι γυναίκες του παλατιού έκλαιγαν μαζί. Ο μικρός γιος του Γκαουτάμα, αν και πολύ μικρός για να καταλαβαίνει τι συνέβαινε, έκλαιγε ασταμάτητα από τη δυστυχία ολόγυρά του. Οι σύμβουλοι του παλατιού κουνούσαν αμήχανα τα κεφάλια τους. Τα λόγια τους δεν είχαν πιά κανένα αποτέλεσμα. Για μέρες ολόκληρες ο Γκαουτάμα σχεδίαζε την απόδραση του. Οι φρουροί τον ήξεραν καλά. Οι υπήκοοι του όμως καθόλου αφού τόσο σπάνια άφηνε το παλάτι. Στο τέλος κι ενώ ήταν έτοιμος να απελπιστεί, σκέφτηκε πως το μόνο που είχε να κάνει ήταν να

Τ. Λομπσανγκ Ράμπτα Ο κίτρινος χιτώνας 1966

μεταμφιεστεί και να περάσει έτσι από τους προσκοπικούς φρουρούς του. Από κάποιο φιλικό υπηρέτη, που αντάμειψε και φυγάδευσε υστέρτα από το βασιλείο, βρήκε ο Γκαουτάμα παλιά ρούχα απ' αυτά που φορούν οι ζητιάνοι. Μια νύχτα, κατά το σούρουπο και πριν κλειδωθούν οι πύλες του ανακτόρου, φόρεσε αυτά τα ρούχα, πασάλειψε καλά με βρώμα τα χέρια και το πρόσωπό του και με ανακατεμένα μαλλιά βγήκε μαζί με τους υπόλοιπους ζητιάνους που διώχνονταν τότε από το παλάτι για να περάσουν τη νύχτα τους έξω πήγε και κρύφτηκε μέσα στο δάσος, μακριά από τους μεγάλους δρόμους και τον κόσμο, γιατί φοβόταν πως η άγνοιά του των καθημερινών τρόπων θα τον πρόδιδε. Όλη τη νύχτα περιπλανήθηκε, πολεμώντας να φτάσει τα όρια του βασιλείου του πατέρα του. Δεν είχε κανένα φόβο για τις τίγρεις και τ' άλλα άγρια ζώα που παραμονεύουν στο δάσος. Τόσο κλειστή ήταν η ζωή του που δεν είχε καν ακούσει για αυτούς τους κινδύνους. Πίσω στο παλάτι γρήγορα ανακάλυψαν πως είχε φύγει. Έψαξαν όλα τα κτίρια, τις αποθήκες και τα πάρκα. Ο βασιλιάς τριγύριζε σαν πληγωμένο λιοντάρι, φωνάζοντας διαταγές και πίσω ερχόταν η ακολουθία του από οπλισμένους άντρες. Μα σε όλους φάνηκε καλύτερο να περιμένουν να ψάξουν με το φως της μέρας. Όλη τη νύχτα έκλαιγαν οι γυναίκες στο γυναικωνίτη, θρηνώντας την τύχη του βασιλιά. Ο Γκαουτάμα ταξίδευε μέσα στο δάσος, αποφεύγοντας, όπου ήταν δυνατόν, τις συναντήσεις και μένοντας σιωπηλός σε κάθε ερώτηση όπου δεν ήταν δυνατόν να τις αποφύγει. 31

Τρεφόταν με φρούτα και φυτά κι έπινε νερό από καθαρές, κρυστάλλινες πηγές. Μα η ιστορία του ζητιάνου του δάσους που δεν συμπεριφερόταν σαν ζητιάνος έφτασε κάποτε και στο παλάτι. Αρματωμένοι οι άντρες του βασιλιά ξεχύθηκαν να τον αναζητήσουν, μα δεν μπορούσαν να πιάσουν τον φυγάδα έτσι, όπως κρυβόταν στο πυκνό δάσος, εκεί όπου τ' άλλαγα δεν μπορούσαν να πάνε. Στο τέλος ο βασιλιάς διέταξε να πάρουν όλες τις χορεύτριες στο δάσος κι εκεί να ακολουθούν τον Γκαουτάμα προσπαθώντας να τον δελεάσουν να γυρίσει πίσω. Για μέρες ολόκληρες τα κορίτσια χόρευαν κι άνοιγαν το δρόμο τους στα ξέφωτα του δάσους, πάντα μπροστά στον Γκαουτάμα, πάντα χορεύοντας τους πιο όμορφους χορούς

τους. Μετά από πολλά και κοντά πιά στα όρια της κυριαρχίας του πατέρα του, ο Γκαουτάμα στάθηκε μπρος και ανάγγειλε πως φεύγει για ν' ακολουθήσει στον κόσμο το Πνευματικό μονοπάτι και πως δεν θα ξαναγύριζε. Ή γυναίκα του έτρεξε κοντά του με το παιδί τους στην αγκαλιά. Ο Γκαουτάμα δεν υποχώρησε ούτε και στα δικά της παρακάλια, μα γύρισε μακριά και συνέχισε το ταξίδι του. Ο Ινδός δάσκαλος, έχοντας προχωρήσει τόσο σε μια ιστορία που την ξέραμε το ίδιο καλά όσο κι αυτός, πρόσθεσε. Από εκείνη τη στιγμή άρχιζε η διαμόρφωση μιας νέας πίστης, μιας πίστης που θ' αντικαθιστούσε την παρηκμασμένη ινδουιστική θρησκεία και θα έφερνε σε πολλούς την ελπίδα της λύτρωσης, θα τελειώσουμε εδώ για σήμερα το πρωί. Θα συνεχίσουμε το απόγευμα. Είστε ελεύθεροι. Όλα τα άλλα παιδιά σηκώθηκαν όρθια, υποκλίθηκαν με σεβασμό προς το δάσκαλο κι άφησαν την αίθουσα. Εγώ όμως είχα προβλήματα το ύφασμα του χιτώνα μου είχε κολλήσει πάνω στο ξεραμένο αίμα της πληγής του ποδιού μου. Ο δάσκαλος έφυγε χωρίς να μου ρίξει ούτε μια ματιά. Έμεινα λοιπόν μόνος με τον πόνο μου και δεν ήξερα τι να κάνω. Εκείνη ακριβώς τη στιγμή μπήκε στην αίθουσα ένας γέρος μοναχός καθαριστής, που δεν μπόρεσε να κρύψει την έκπληξή του όταν με είδε. Ω. Είπε. Είδα το δάσκαλο να βγαίνει και μπήκα να καθαρίσω. Έχεις κανένα πρόβλημα του είπα και του έδειξα τη μεγάλη πληγή που είχε σπάσει και τον χιτώνα μου που είχε κολλήσει πάνω στο ξεραμένο αίμα.³²

Ο γέροντας ψέλλισε ένα τσς. Τσς. Και βγήκε από την αίθουσα όσο πιο γρήγορα του επέτρεπαν τα δικά του γέρικα πόδια. Λίγο αργότερα τον είδα να έρχεται πίσω με τον υπεύθυνο του ιατρείου. Ο πόνος ήταν σαν φωτιά ένιωθα σαν να μου ξεσκίζουν το πόδι. Γιε μου είπε ο νοσοκόμος. Φαίνεται πως γεννήθηκες για να υποφέρεις τόσο συχνά, όσο συχνά πετούν ψηλά οι σπίθες της φωτιάς. Αναστέναξε και μουρμούρισε. Μα γιατί μερικοί από αυτούς τους μεγάλους δασκάλους, που θα έπρεπε να ξέρουν καλύτερα, να είναι τόσο σκληροί κι άκαρδοι εντάξει. Είπε, καθώς στερέωνε μια κομπρέσα από βότανα πάνω στην πληγή και με βοήθησε να σταθώ στα τρεμάμενα πόδια μου. Τώρα θα είσαι εντάξει, θα σου δώσω ένα καινούργιο χιτώνα και

Τ. Λομπσανγκ Ράμππα Ο κίτρινος χιτώνας 1966

θα καταστρέψω τον άλλο. Ώ. Αξιοσέβαστε κύριε. Φώναξα με κάποιο τρόμο, που έκανε πάντως τα γόνατά μου να τρέμουν. Δεν μπορώ να φορώ καινούργιο χιτώνα, γιατί όλοι θα νομίζουν πως είμαι καινούργιος στο μοναστήρι. Ο γέρος νοσοκόμος γέλασε με την ψυχή του. Ύστερα είπε. Έλα μαζί μου, γιε μου, έλα και θα δούμε τι μπορούμε να κάνουμε γι' αυτό το βαρυσήμαντο ζήτημα. Πήραμε μαζί το διάδρομο που οδηγούσε στο ιατρείο. Εκεί, πάνω σε κατάλληλους πάγκους και ράφια βρίσκονταν δοχεία με βότανα κι ορυκτά κι ορισμένα άλλα εργαλεία που τότε μου ήταν άγνωστα. Οι Θιβητιανοί ζητούν ιατρική βοήθεια μόνο σε περιπτώσεις απόλυτης ανάγκης. Δεν είναι για μας οι πρώτες βοήθειες της δύσης. Τα καταφέρναμε όπως μας καθοδηγούσε η φάση. Ένα σπασμένο άκρο βεβαίως θα έμπαινε στη θέση του και μια πολύ βαθιά πληγή θα ραβόταν. Για το ράψιμο τέτοιων πληγών χρησιμοποιούσαμε τις μακριές τρίχες αλογοουράς, βρασμένες βέβαια καλά για αποστείρωση. Για το ράψιμο ακόμη πιο βαθύτερων πληγών χρησιμοποιούσαμε επίσης τις μακριές ίνες ξεραμένου μπαμπού. Λεπτά καλάμια μπαμπού χρησιμοποιούσαμε επίσης για να διώχνουμε το πύον εσωτερικών πληγών. Από το σφάγγο κι άλλα είδη βρύων, καλά καθαρισμένων και πλυμένων, φυσικά, κάναμε κομπρέσες με η χωρίς αλοιφές από βότανα. Ο νοσοκόμος με οδήγησε σε ένα παράμερο δωμάτιο, που μέχρι τότε δεν είχα προσέξει. Από ένα σωρό παλιούς και μπαλωμένους Χιτώνες τράβηξε έναν και μου τον έδωσε. 33

Ήταν καθαρός, καλομπαλωμένος και πολύ ξεβαμμένος από τον ήλιο. Τα μάτια μου άστραψαν μόλις τον είδα, γιατί ένας τέτοιος χιτώνας θα έδειχνε πως βρισκόμουν πολύ πολύ καιρό στο μοναστήρι. Ο νοσοκόμος μου έκανε νόημα να βγάλω τον χιτώνα μου. Το έκανα και εκείνος με εξέτασε για άλλες τυχόν πληγές. Χμ. Χμ. Κοκαλιάρης, χωρίς κανονική ανάπτυξη, θα πρεπε να ήσουν μεγαλύτερος για την ηλικία σου. Πόσων χρόνων είσαι, γιε μου του είπα. Τόσο, τότε καλά, νόμιζα πως ήσουν τρία χρόνια μεγαλύτερος. Χμμ. Είσαι ολόκληρος άντρας, δοκίμασε λοιπόν αυτό τον χιτώνα. Φούσκωσα το στήθος μου και προσπάθησα να σταθώ στητός να φανώ μεγαλύτερος και ψηλότερος τα πόδια μου, όμως, αρνιόνταν να με υπακούσουν. Ο χιτώνας μου έπεφτε κάπως μεγάλος, μα προσπάθησα να το κρύψω. Α. Είπε ο

νοσοκόμος, θα μεγαλώσεις γρήγορα και δεν μ σου κάνει. Κράτησε τον. Αντίο. Μα τώρα πιά ήταν ώρα για φαγητό, φαγητό πριν τις απογευματινές τάξεις. Είχα ήδη χάσει αρκετό χρόνο κι έτσι πήγα όσο πιο γρήγορα μπορούσα στην κουζίνα να γυρέψω τη μερίδα μου. Φάε, φάε, αγόρι, χρειάζεσαι τροφή. Είπε ο φιλικός, μαυρισμένος από την καπνιά μάγειρος, βάζοντας στο πιάτο μου γενναία μερίδα. Το φως του ήλιου έλουζε τα τραπέζια. Πήγα στο παράθυρο και, καθώς έτρωγα, κοιτούσα έξω. Μερικές φορές ο πειρασμός ήταν πολύ δυνατός κι αφηνόμουν στα χέρια του. Άφηνα λίγο τσάμπα να πέσει από τη γαβάθα στο κεφάλι κάποιου φτωχού, ανύποπτου μοναχού που τύχαινε να περνούσε από κάτω. Θέλεις κι άλλο, αγόρι είπε ο μάγειρος όλος έκπληξη. Κι άλλος θα πρέπει να είσαι τρύπιος, η και μου έκλεισε ελαφρά το μάτι μήπως το ρίχνεις στα κεφάλια των αδελφών από κάτω θα πρέπει να κοκκίνισα, γιατί γέλασε δυνατά και είπε. Τότε ας βάλουμε και λίγη καπνιά στο μείγμα, Τ' αστεία όμως δεν κρατούν ποτέ πολύ. Ή γαβάθα μου σύντομα ήταν άδεια και πάλι. Μακριά κάτω όλο και περισσότεροι μοναχοί σκούπιζαν τα μαυρισμένα κεφάλια τους, κοιτώντας φιλύποπτα ολόγυρα. Ένας τους μάλιστα άρχισε ν' ανεβαίνει προς τα πάνω. Βιαστικά εγώ, έφυγα από την κουζίνα κι άρχισα να περπατώ όσο πιο αδιάφορα μπορούσα στο διάδρομο. 34

Τη στιγμή που έστριψα μια γωνιά, είδα να ορθώνεται μπροστά μου ένας κενωμένος μοναχός. Δώσε μου να δω τη γαβάθα σου, γρύλισε. Παίρνοντας την πιο αθώα μου έκφραση έβαλα τα χέρι στον χιτώνα μου και τού έδωσα να τη δει. Συμβαίνει τίποτα, κύριες ρώτησα εξίσου αθώα. Αυτή η γαβάθα είναι αληθινά δική μου, δεν την έκλεψα, συνέχισα. Εκείνος εξέτασε προσεκτικά όλη την επιφάνεια, ψάχνοντας για ίχνη καπνιάς, που εγώ όμως είχα προηγούμενα αφαιρέσει με πολλή προσοχή. Έμεινε να με κοιτά γεμάτος υποψία, μα μου έδωσε πίσω την γαβάθα και είπε. Ω. Εσύ είσαι ο τραυματισμένος μαθητής. Δεν θα μπορούσες εσύ να σκαρφαλώσεις στη σκεπή. Κάποιος ρίχνει υγρή καπνιά στα κεφάλια μας, είναι στη σκεπή ά, θα τον πιάσω. Μ' αυτά γύρισε και πήγε, τρέχοντας σχεδόν, προς τη σκεπή. Αναστέναξα με ανακούφιση και συνέχισα τα δρόμο μου. Ένα πνιγμένο

Τ. Λομπσανγκ Ράμπτα Ο κίτρινος χιτώνας 1966

γέλιο ακούστηκε πίσω μου κι η φωνή τού μάγειρου, είπε. Μπράβο, αγόρι, ήσουν καλύτερος κι από ηθοποιός. Δεν πρόκειται να σε μαρτυρήσω γιατί μπορεί να είμαι εγώ το επόμενο θύμα. Με προσπέρασε τρέχοντας, με κάποιο μυστηριώδη σκοπό που είχε να κάνει με την κουζίνα του κι εγώ συνέχισα το δρόμο μου ως την αίθουσα διδασκαλίας. Ήμουν ο πρώτος που έμπαινε. Πήγα λοιπόν ως το παράθυρο να κοιτάξω έξω. Πάντα μου άρεσε να κοιτώ τη χώρα από αυτό το ψηλό σημείο. Ωρες και μέρες ακόμα ολόκληρες θα μπορούσα να περάσω κοιτώντας τους ζητιάνους στο πάρκο Κάλινγκ, την δυτική πύλη, η τα αιώνια μπουμπούκια τού χιονιού που άνθιζαν στις πανύψηλες κορυφές των ίμαλαίων. Ολόγυρα στη περιοχή της Λάσα τα βουνά σχημάτιζαν ένα ύψιλον ήταν η θεόρατη οροσειρά των ίμαλαίων, που αποτελούν τη σπονδυλική στήλη της ηπείρου. Έχοντας αρκετό χρόνο στη διάθεσή μου απολάμβανα για τα καλά το θέαμα. Μακριά κάτω οι κάτασπροι τοίχοι της Ποτάλα έλιωναν και γίνονταν ένα με τα λευκά βράχια που, αιώνες πριν, περιστοιχίζαν τον κρατήρα κάποιου ηφαιστείου. Ή άσπρη ανθρώπινη κατασκευή βυθιζόταν στο γκρίζο, καφέ βουνό και κανείς πιά δεν μπορούσε να πει που τέλειωνε η φύση και που άρχιζε η δουλειά τού ανθρώπου, τόσο πολύ είχαν ταιριάζει μεταξύ τους ο. Δυό κατασκευές. 35

Το κατώτερο τμήμα της βουνοπλαγιάς καλυπτόταν από μικρούς θάμνους, όπου συχνά κρυβόμαστε εμείς οι μικροί μαθητές, όταν θέλαμε να μη μας ανακαλύψουν στις εξόδους μας. Ακόμη χαμηλότερα άρχιζαν τα κτίρια του χωρίου Σο. Ανάμεσά τους ήταν οι αίθουσες της δικαιοσύνης, τα γραφεία της κυβέρνησης, τα τυπογραφεία, τα κρατικά αρχεία και η φυλακή. Παντού υπήρχε κίνηση. Προσκυνητές συνωστίζονταν στην οδό των προσκυνητών ελπίζοντας να αποκτήσουν την αρετή με το να ξαπλώνουν μπρούμυτα στο έδαφος, να έρπουν λίγα μέτρα κι υστέρη πάλι να γονατίζουν. Ήταν αληθινά διασκεδαστικό θέαμα από το ύψος που βρισκόμουν. Μοναχοί βηματίζουν ολόγυρα στα σπίτια θα πρέπει να είναι επόπτες που αναζητούν κάποιο κακοποιό, σκέφτηκα ενώ άλλοι ανώτεροι Λάμα πήγαιναν έφιπποι να φροντίσουν διάφορες κρατικές υποθέσεις. Κάποιος Ηγούμενος με την ακολουθία του φάνηκε στο δρόμο που οδηγούσε στην Ποτάλα. Σύντομα θ' ανέβαινε το φαρδύ, κλιμακωτό δρόμο που οδηγούσε στην κύρια είσοδο. Πιο

πέρα κάμποσοι μικρο-αστρολόγοι ζητούσαν να πουλήσουν τα ωροσκόπια και τα φυλακτά τους διαλαλώντας τις αρετές τους είναι ευλογημένο από ένα σεβαστό Ηγούμενο, προσέξτε, θα σας φέρει τύχη. Οι καταπράσινες ιτιές, δίπλα στο δρόμο, τράβηξαν την προσοχή μου. Ο απαλός άνεμος έκανε να κυματίζουν τα κλαδιά τους. Μικρές λιμνούλες με πεντακάθαρα νερά αντικαθρέφτιζαν τα σύννεφα που έτρεχαν στον ουρανό κι άλλαζαν χρώματα ανάλογα με αυτά που φορούσαν οι διαβάτες. Ένας μικρο-αστρολόγος είχε εγκατασταθεί στην όχθη μιας μεγάλης στέρνας κι υποκρινόταν πως διάβαζε το μέλλον των πελατών του σε αυτά τα ιερά νερά στους πρόποδες της Ποτάλα. Οι έμποροι εδώ, ασφαλώς, φρόντιζαν να κοροϊδεύουν τους απλούς ανθρώπους με κάθε τρόπο. Στο πάρκο Κάλινγκ το πλήθος ήταν ακόμα πιο πυκνό. Οι πλανόδιοι έμποροι είχαν εγκαταστήσει εδώ τους πρόχειρους πάγκους τους κι έκαναν χρυσές δουλειές πουλώντας τροφές και γλυκά στους προσκυνητές. Άφθονα φυλακτά και κουτιά με κοσμήματα στόλιζαν ένα πάγκο, με τα τουρκουάζ και τα χρυσά τους σκαλίσματα ν' αστράφτουν στον ήλιο. Ινδοί με παράξενα τουρμπάνια και πυκνές γενειάδες τριγύριζαν τους έμπορους ψάχνοντας για Ευκαιρίες και παζαρεύοντας τις τιμές. 36

Στην αντίθετη μεριά υψωνόταν το Σακπόρι το σιδερένιο βουνό ελαφρά ψηλότερο από την Ποτάλα μα όχι τόσο διακοσμημένο, όχι τόσο πλούσιο σε κτίρια. Τβ Σακπόρι είχε μια αυστηρή όψη, κάπως γκριζα και θλιμμένη. Μα εκεί είχε τον ναό της η ιατρική τέχνη, εκεί ήταν ο οίκος της θεραπευτικής επιστήμης. Κι αν η Ποτάλα ήταν ο οίκος του θεού, το Σακπόρι ήταν ο οίκος της θεραπευτικής τέχνης. Πέρα κι από το Σακπόρι ο ευτυχισμένος ποταμός άστραφτε στον ήλιο κι άφριζε, καθώς ακολουθούσε τη μακρινή του πορεία προς τον κόλπο της Βεγγάλης. Σκιάζοντας τα μάτια μου και προσπαθώντας λίγο περισσότερο, μπορούσα να διακρίνω το βαρκάρη που περνούσε ταξιδιώτες στην απέναντι όχθη του ποταμοί. Η βάρκα του από φουσκωμένα δέρματα γιάκ με μάγευε πάντα και συχνά έπιανα τον εαυτό μου ν' αναρωτιέται αν θα ήταν καλύτερα να ήταν βαρκάρης παρά ένας μικρός μαθητής στο μοναστήρι. Τώρα όμως δεν υπήρχε πιά καμιά ευκαιρία να γίνω βαρκάρης, το ήξερα καλά αυτό, έπρεπε πρώτα να τελειώσω τις μελέτες μου. Άλλωστε ποιός ποτέ άκουσε να γίνεται καθείς από μοναχός

Τ. Λομπσανγκ Ράμπτα Ο κίτρινος χιτώνας 1966

βαρκάρης. Λίγο προς τ' αριστερά η χρυσή σκεπή του Τζό Κάνγκ, της μητρόπολης της Λάσα, θάμπωνε το βλέμμα καθώς άστραφτε κάτω από τον ήλιο. Κοίταξα πάλι τον ευτυχισμένο ποταμό κι ακολούθησα με το βλέμμα το κυρίως σώμα του που χάραζε ένα φιδίσιο δρόμο ανάμεσα από έλη και δάση με ιτιές, ενώ ένας άλλος μικρός του παραπόταμος κυλούσε κάτω από την πανέμορφη γέφυρα του τουρκουάζ. Ο ποταμός πέρα μακριά δεν ήταν παρά ένα λαμπερό ασημένιο νήμα που χανόταν στον ορίζοντα. Ήταν μέρα γεμάτη δραστηριότητα για όλους η σημερινή. Σκύβοντας έξω από το παράθυρο με κάποιο κίνδυνο να πέσω από πολλά πολλά μέτρα ύψος μπορούσα να διακρίνω караβάνια ολόκληρα από εμπόρους, που άρχονταν από το ντρεπάνγκ διασχίζοντας επικίνδυνα βουνίσια μονοπάτια, θα χρειαζόταν, όμως, αρκετός καιρός για να έρθουν αρκετά κοντά, ώστε να μπορώ να διακρίνω λεπτομέρειες το μάθημα θ' άρχιζε πριν προλάβω να δω τίποτα. 37

Οι πλαγιές των βουνών φιλοξενούσαν πολυάριθμα μοναστήρια, άλλα μεγάλα όσο μια ολόκληρη πόλη κι άλλα μικρά αβέβαια κρεμασμένα στις απότομες πλαγιές, τις γεμάτες βράχους. Διακρίνονταν επίσης και κάτι πολύ μικρές κουκκίδες, τοποθετημένες στις πιο επικίνδυνες κι απότομες θέσεις. Αυτές ήταν τα ερημητήρια των μοναχών που απαρνήθηκαν τον κόσμο και κτίσθηκαν στα μικρά αυτά κελιά τους για να περάσουν το υπόλοιπο της ζωής τους. Ήταν αληθινά σωστό όμως, αναρωτιόμουν, να είναι κανείς τόσο ολοκληρωτικά αποκοιμισμένος ποιόν βοηθούσε άραγε η απόφαση που έπαιρνε ένας νεαρός, υγιής άντρας να χτιστεί σε ένα μικρό κελί στα βουνά για να περάσει εκεί σαράντα, ίσως, χρόνια απόλυτου σκοταδιού, απόλυτης σιωπής, αδιάκοπου διαλογισμού κι ασταμάτητης προσπάθειας να σπάσει τα δεσμά της σάρκας θα πρέπει να είναι τρομερά παράδοξο, σκέφτηκα, να μη δεις ποτέ ξανά, να μη μιλήσεις ποτέ ξανά, να μη περπατήσεις ποτέ ξανά, και να παίρνεις τροφή μόνο κάθε δεύτερη μέρα.38

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

Σκέφτηκα τον οδηγό μου, τον Λάμα Μινγκυάρ Ντόνταπ, που είχε τόσο ξαφνικά φύγει για το μακρινό Πάρι σκέφτηκα όλες εκείνες τις ερωτήσεις που έπνιγαν το μυαλό μου, ερωτήσεις που μόνο εκείνος ήξερε να απαντά. Δεν πειράζει όμως, αύριο θα ξαναγύριζε και θα με έπαιρνε μαζί του στο Σακπόρι. Εδώ, στην Ποτάλα όλα μου φαίνονται πολύ τελετουργικά, πολύ τυπολατρικά. Αλλά ναι. Είχα πράγματι ένα σωρό ερωτήσεις στο μυαλό μου κι ανυπομονούσα να πάρω απάντηση. Για μερικές στιγμές τώρα κάποιος υπόκωφος θόρυβος τριγύριζε στα αυτιά μου. Τώρα όμως η ένταση του άρχισε να μου θυμίζει ένα Κοπάδι γιάκ που έτρεχαν με όλη τους τη δύναμη. Την άλλη στιγμή ξεχύθηκαν στην αίθουσα όλα μαζί τα παιδιά μάλιστα έπαιζαν πράγματι πως ήταν ένα κοπάδι γιάκ. Γλίστρησα γρήγορα στο πίσω μέρος της αίθουσας και κάθισα κοντά στον. Τοίχο από φόβο μη με ποδοπατήσουν στο παιχνίδι τους. Έφερναν γύρους στην αίθουσα,

Τ. Λομπσανγκ Ράμπτα Ο κίτρινος χιτώνας 1966

πηδώντας ο ένας πάνω από τον άλλο, με τους χιτώνες ν' ανεμίζουν και τις φωνές υψωμένες τόσο που έμοιαζαν ουρλιαχτά χαράς. Ξαφνικά ακούστηκε ένας δυνατός γδούπος και μια λαχανιασμένη αναπνοή. Νεκρική σιωπή απλώθηκε στην αίθουσα και τα παιδιά έμειναν, παγωμένα στις θέσεις τους σαν τις γλυπτές μορφές του ναού. Το τρομαγμένο βλέμμα μου είδε τον Ινδό δάσκαλο να κάθεται στο πάτωμα, με βλέμμα θολωμένο από το σοκ. Αυτή τη φορά ήταν η δικιά του γαβάθα και το δικό του κριθάρι που χύθηκαν έξω, σκέφτηκα με κάποια χαιρεκακία. Αργά εκείνος προσπάθησε, όχι χωρίς δυσκολία, να σταθεί στα τρεμάμενα πόδια του κρατώντας τον τοίχο και κοιτάζοντας γύρω του. Απ' όλη την τάξη ήμουν ο μοναδικός που καθόταν κι έτσι ήταν φανερό πως δεν είχα τίποτα να κάνω με τις αταξίες των άλλων. 39

Ω. Τι αληθινά θαυμάσιο, υπέροχο είναι να νιώθεις τη συνειδήσή σου καθαρή. Ένωθα πλημμυρισμένος από αρετή έτσι όπως καθόμουν εκεί κοντά στον τοίχο. Στο πάτωμα, μισοσαστισμένο η ίσως πετρωμένο από τρόπο, κειτόταν το παιδί που είχε πέσει πάνω στον Ινδό δάσκαλο. Ή μύτη του ήταν ματωμένη, μα αυτό δεν εμπόδισε τον δάσκαλο να το σπρώξει κάπως άγρια με το πόδι του φωνάζοντας. Σήκω επάνω. Σκύβοντας, άρπαξε το παιδί από το αυτιά και το τράβηξε πάνω. Αισχρό, αποκρουστικό μικρό Θιβητιανό κάθαρμα βροντοφώναξε, τραβώντας τ' αυτιά του άτυχου παιδιού στο ρυθμό της φωνής του. Θα σε μάθω εγώ τρόπους. Θα σε μάθω να φέρεσαι όπως πρέπει σε Ινδούς κυρίους. Θα σου διδάξω Γιόγκα τέτοια που θα νεκρώσει τη σάρκα σου και θα ελευθερώσει το πνεύμα σου. Πρέπει να ρωτήσω τον οδηγό μου, σκέφτηκα, να μάθω γιατί είναι τόσο άγριοι αυτοί οι μεγάλοι δάσκαλοι από τις άλλες χώρες. Όταν κάποτε ο οργισμένος δάσκαλος σταμάτησε να χτυπά το άτυχο θύμα του, γύρισε και μας είπε. Θα έχουμε μια εκτεταμένη περίοδο μαθημάτων που θα σας διδάξουν αυτά που έπρεπε να είχατε διδαχτεί αντί να μένετε ελεύθεροι να εξασκείστε στους κακούς τρόπους, θ' αρχίσουμε τώρα ύψωσα τη φωνή μου. Ω. Αξιότιμε κύριε,

εγώ δεν πήρα καθόλου μέρος σ' όλα αυτά, δεν είναι λοιπόν δίκαιο να μείνω να τιμωρηθώ με τους άλλους ο Ινδός γύρισε το άγριο βλέμμα του προς την κατεύθυνσή μου κι είπε. Εσύ εσύ θα ήσουν ο χειρότερος απ' όλους. Επειδή τώρα είσαι κουτσός κι ανήμπορος, αυτό δεν σημαίνει μας οι σκέψεις σου έμειναν αμέτοχες σε όλα αυτά. Θα μείνεις εδώ, όπως όλοι. Μάζεψε από κάτω τα σκορπισμένα χαρτιά του και λυπήθηκα που και την όμορφη δερμάτινη σάκα του, με το χερούλι στην κορυφή και το γυαλιστερό κουμπί που την έκλεινε, να έχει ξυστεί πολύ άσχημα από τον τρίψιμο της στο άγριο πέτρινο πάτωμα. Ο Ινδός το πρόσεξε και γρύλισε. Κάποιος θα πληρώσει πολύ ακριβά για αυτό θα ζητήσω να μου αντικαταστήσουν την τσάντα μου. Ύστερα την άνοιξε κι άρχισε να ψάχνει ανάμεσα στα χαρτιά του. 40

Ικανοποιημένος στο τέλος είπε. Το πρωινό μάθημα τελείωσε με τον Γκαουτάμα να δηλώνει πως απαρνήθηκε τη ζωή στο παλάτι και πως θα συνεχίσει τη ζωή του αναζητώντας την αλήθεια. Ας συνεχίσουμε λοιπόν. Όταν ο Γκαουτάμα άφησε το παλάτι του πατέρα του και βασιλιά, το έκανε με την ψυχή του τρικυμισμένη. Είχε μόλις υποστεί τις πιο συγκλονιστικές εμπειρίες. Είχε δει αρρώστια τη στιγμή ακριβώς που είχε πιστέψει πως τέτοιο πράγμα δεν υπάρχει, είχε δει το θάνατο τη στιγμή που είχε πιστέψει πως δεν υπήρχε θάνατος και είχε δει γαλήνη βαθιά, τέλεια ηρεμία κι εσωτερική ειρήνη τη στιγμή που φοβόταν πως όλα αυτά δεν ήταν για τον άνθρωπο. Ή σκέψη του έλεγε πως καθώς ο άνθρωπος που φορούσε τη γαλήνια έκφραση στο πρόσωπο φορούσε και χιτώνα μονάχου, τότε η εσωτερική γαλήνη και ειρήνη θα βρισκόταν κάτω από τα ενδύματα ενός μονάχου κι αυτό ήταν που τον έσπρωξε να αναζητήσει την εσωτερική γαλήνη και το νόημα της ζωής μέσα από τη μοναχική περιπλάνηση. Ταξίδεψε πολύ, πολύ πιο πέρα από τα όρια του βασιλείου του πατέρα του, ταξίδεψε ακολουθώντας φήμες για φωτισμένους μοναχούς και ιστορίες για πάνσοφους ερημίτες. Μελέτησε κάτω από τους καλύτερους διδασκάλους που μπόρεσε να βρει, μελέτησε το καθετί που έβρισκε στο δρόμο του. Όταν μάθαινε από τον ένα διδάσκαλο

Τ. Λομπσανγκ Ράμππα Ο κίτρινος χιτώνας 1966

όλα όσα είχε να του -διδάξει, τότε τον άφηνε αναζητώντας καινούργια γνώση, ταξιδεύοντας ασταμάτητα, σε αναζήτηση αιώνια του πιο φευγαλέου πράγματος πάνω στη Γη της εσωτερικής γαλήνης, του ησυχασμού των καβών. Ο Γκαουτάμα ήταν ένας πολύ ικανός μαθητής. Ή ζωή τον είχε προικίσει με ένα μυαλό εύστροφο και μια συνείδηση φωτεινή. Μπορούσε να μαζεύει όλα τα είδη των πληροφοριών και να τα κατατάσσει στο μυαλό του, αφαιρώντας όλα όσα του ήταν άχρηστα και κρατώντας μόνο όσα είχαν αξία κι έφερναν ωφέλεια. Ένας από τους μεγάλους διδασκάλους, εντυπωσιασμένος από την εξυπνάδα και ευστροφία του, του ζήτησε να μείνει κοντά του και να διδάσκει, τού ζήτησε να γίνει ο πρώτος βοηθός του στον αγώνα που έκανε να μεταδώσει τη γνώση του στους άλλους μαθητές του. 41

Μα κάτι τέτοιο ήταν ολότελα αντίθετο με την πίστη που είχε Γκαουτάμα, γιατί σκεφτόταν πως ήταν δυνατό να διδάξει πού ούτε κι αυτός ο ίδιος δεν καταλάβαινε τέλεια πως μπορούσε ποτέ να διδάσκει άλλους, τη στιγμή που κι αυτό ο αναζητούσε ακόμα την αλήθειας ήξερε καλά τις γραφές και όλα τα σχόλια για τις γραφές κι όμως, παρόλο που η γνώση των γραφών γραφών έδινε μια ορισμένη εσωτερική ειρήνη, πάντα ξεφύτρωναν προβλήματα κι ερωτήσεις, που τάραζαν τη γαλήνη που προσπαθούσε τόσο σκληρά να κερδίσει. Μ' αυτές τις σκέψεις ο Γκαουταμα συνέχισε την περιπλάνησή του. Ήταν ένας άνθρωπος που τον κατείχε μια έμμονη ιδέα, ένας άνθρωπος που το φοβερό πάθος του δεν του επέτρεπε ούτε μιας στιγμής ανάπαυση, ωθώντας τον πάλι και πάλι στην αναζήτηση της γνώσης και της αλήθειας. Κάποιος ερημίτης τον έκανε να πιστέψει πως μόνο η ασκητική ζωή θα μπορούσε να τον οδηγήσει στην γαλήνη που ζητούσε κι έτσι ο ορμητικός Γκαουτάμα δοκίμασε τη ζωή του ασκητή της έρημου. Πήγαινε καιρός τώρα από την ημέρα που είχε απαρνηθεί τα υλικά πράγματα και καμιά υλική ευχαρίστηση δεν είχε κρατήσει για τον εαυτό του, ζούσε μόνο αναζητώντας το νόημα που έκρυβε τόσο ζηλότυπα η ζωή. Μα τώρα πίεζε τον εαυτό του να τρώει όλο και λιγότερο και στο τέλος, όπως μας λένε οι παλιές, παλιές ιστορίες, κατάφερε να ζει ένα μόνο κόκκο ρυζιού

τη μέρα. Περνούσε ολόκληρο το χρόνο του σε βαθύτατο διαλογισμό, μένοντας ακίνητος κάτι από τη σκιά ενός δέντρου συκιάς. Κάποτε όμως δεν κράτησε κατέρρευσε από πείνα, έλλειψη βιταμινών και φροντίδας· έμεινε για πολύ μετέωρος ανάμεσα σε θάνατο και ζωή μα η φώτιση που ζητούσε ακόμα τον αρνιόταν, ακόμα δεν είχε βρει το μυστικό της γαλήνης, ακόμα δεν είχε βρει το νόημα πίσω απο τη ζωή ορισμένοι φίλοι είχαν μαζευτεί τριγύρω του τις μέρες της νηστεία του νομίζοντας πως είχαν να κάνουν με κάποιον υπεράνθρωπο, με ένα μοναχό που μπορούσε να ζησει με ένα κόκκο ρυζιού τη μέρα. Νομίζοντας πως είχαν πολλά να κερδίσουν από τη συναναστροφή απόκοσμου ανθρώπου. Όμως, όπως συνήθως συμβαίνει με τους φίλους παντού στον κόσμο, τον εγκατέλειψαν την ώρα που τους είχε ανάγκη. 42

Καθώς ο Γκαουτάμα κειτόταν στο χείλος του θανάτου από πείνα, οι φίλοι του ένας ένας τον εγκατέλειπαν κι έτρεχαν ν' αναζητήσουν κάπου άλλου, κάποιον άλλο υπεράνθρωπο. Ο Γκαουτάμα έμεινε και πάλι μόνος, ελεύθερος από φίλους κι ακόλουθους, ελεύθερος ν' αρχίσει να στοχάζεται ξανά για το νόημα το κριμένο πίσω από τη ζωή. Αυτό το επεισόδιο σημειώνει μια μεγάλη καμπή στη ζωή του Γκαουτάμα. Για χρόνια ολόκληρα εξασκούσε το Γιόγκα ώστε να μπορέσει, νεκρώνοντας τη σάρκα, να ελευθερώσει το πνεύμα από τα δεσμά του σώματος, μα τώρα έβρισκε πως το Γιόγκα του ήταν άχρηστο, πως δεν ήταν παρά ένα μέσο για να κερδίσει κανείς κάποιο έλεγχο πάνω στο ατίθασο σώμα του και μικρή μόνο ήταν η βοήθειά του στο δρόμο για την Πνευματικότητα. Ανακάλυψε επίσης πως ήταν άχρηστο να ζει κανείς μια τόσο αυστηρή ζωή, γιατί οι μακρόχρονες στερήσεις θα κατέληγαν κάποτε στο θάνατο, ένα θάνατο που θ' άφηνε αναπάντητα τα περισσότερα ερωτήματα. Σκέφτηκε κι αυτό επίσης το πρόβλημα κι αποφάσισε πως αυτό πού έκανε, ήταν σαν να προσπαθούσε να διαπλεύσει τον Γάγγη ποταμό με ένα κόσκινο η το να δέσει κόμπους τον αέρα. Για μια ακόμα φορά ξεκίνησε τους στοχασμούς του ο Γκαουτάμα, καθισμένος στη σκιά ενός δέντρου, τρέμοντας από την αδυναμία που έρχεται σε εκείνους μόνο που έχουν νηστεύσει για πάρα πολύ και που μόλις

Τ. Λομπσανγκ Ράμπα Ο κίτρινος χιτώνας 1966

έχουν ξεφύγει από το θάνατο. Καθισμένος στη σκιά του δέντρου διαλογιζόταν βαθιά πάνω στο πρόβλημα της δυστυχίας και του πόνου. Πήρε μια ιερή απόφαση καθώς είχε ήδη ξοδέψει περισσότερα από ο χρόνια αναζητώντας τη γνώση που ακόμα του ξέφευγε, θα έμενε από τώρα και στο εξής καθισμένος και βυθισμένος σε διαλογισμό, ώσπου να του φανεωνόταν η απάντηση στο πρόβλημά του. Ο Γκαουτάμα έμενε καθισμένος, σκοτάδι έπεσε πάνω στη Γη, τα, νυχτοπούλια άρχισαν το τραγούδι τους και τα ζώα το κυνήγι τους. Ο Γκαουτάμα έμενε καθισμένος, ώσπου σύρθηκαν μακριά όλες οι μακριές ώρες της νύχτας και φάνηκαν ο. Πρώτες ασθενικές αχτίδες στον ουρανό, χαιρετίζοντας τον ερχομό του πρωινού. Ο Γκαουτάμα έμενε καθισμένος και διαλογιζόταν. Όλα τα πλάσματα της φύσης είχαν γίνει μάρτυρες της δοκιμασίας του Γκαουτάμα, που ολόκληρη την προηγούμενη μέρα είχε μείνει ακίνητος, καθισμένος πόνος στη σκιά ενός μεγάλου δέντρου.⁴³

Είχε τη συμπάθειά τους, την κατανόησή τους, γιατί όλα τα πλάσματα της φύσης σκέφτονταν στο μυαλό τους πως θα μπορούσαν να βοηθήσουν την ανθρωπότητα στον αγώνα που έκανε να ξεφύγει από τα προβλήματα που την έσφιγγαν από παντού. Οι τίγρεις έπαψαν να μουγκρίζουν, έτσι ώστε να μην ενοχλούν οι φωνές τους τον διαλογισμό του Γκαουτάμα. Οι μαϊμούδες σταμάτησαν τις συνομιλίες τους και τούς χορούς τους στα δέντρα κάθισαν σιωπηλές, ελπίζοντας, ελπίζοντας. Τα πουλιά σταμάτησαν το τραγούδι τους και τα παιχνιδίσματα τους και κάθισαν κοντά στον Γκαουτάμα κουνώντας τα φτερά τους, ελπίζοντας πως έτσι θα στείλουν στον Γκαουτάμα κύματα αγάπης και δροσερού αέρα. Τα σκυλιά που συνήθως γαβγίζουν και κυνηγιούνται ζωηρά, σταμάτησαν τις φωνές τους κι έτρεξαν να κρυφτούν πίσω από θάμνους, εκεί όπου δεν θα τα ενοχλούσε ο καυτερός ήλιος. Ο βασιλιάς των σαλιγκαριών, κοιτώντας ολόγυρα, είδε τα σκυλιά που κρύβονταν στους θάμνους κι ο βασιλιάς των σαλιγκαριών στέφτηκε με τι τρόπους θα μπορούσε αυτός κι ο λαός του να βοηθήσουν, μέσω του Γκαουτάμα, ολόκληρη την ανθρωπότητα. Φωνάζοντας κοντά του όλο το λαό του, τον οδήγησε ως την πλάτη του Γκαουτάμα κι από κει πάνω στους ώμους του και το κεφάλι του. Γρήγορα το κεφάλι αυτό, το βυθισμένο στο διαλογισμό, το χαμένο από τις ακτίνες του ήλιου, στεφανώθηκε από

σαλιγκάρια τα σαλιγκάρια συγκεντρώθηκαν πάνω του και με τα δροσερά τους σώματα προστάτευαν τον Γκαουτάμα από τον καυτό ήλιο του μεσημεριού κι έτσι, ποίος ξέρει, ίσος να ήταν αυτά που βοήθησαν τον Γκαουτάμα στην τελική του αναζήτηση. Τα οντά της φύσης ήταν κάποτε φίλοι του ανθρώπου και, ως την ώρα που ο άνθρωπος άρχισε να συμπεριφέρεται προδοτικά απέναντι σε αυτά, έρχονταν πάντα προς βοήθειά του. Ή μέρα κυλούσε αργά και ο Γκαουτάμα έμενε ακίνητος, ακίνητος σαν άγαλμα. Για μια ακόμα φορά ήρθε η νύχτα, το σκοτάδι για μια ακόμα φορά σημάδεψαν στον ουρανό τον ερχομό της μέρας 61 πρώτες αχτίδες. Μια τη φορά τούτη ο ήλιος έφερε τη φώτιση στον Βούδα. Σαν να την είχε φέρει κεραυνός, μια σκέψη ήρθε στον Γκαουτάμα. 44

Είχε μια απάντηση η ίσος μια μερική απάντηση στα προβλήματα που τον βασάνιζαν μέσα του. Είχε φωτιστεί με μια νέα γνώση, είχε γίνει ο φωτισμένος εκείνος, αυτό που στα ινδικά ονομάζουμε Βούδα. Το πνεύμα του είχε φωτιστεί από αυτά που συνέβη σαν κατά τη διάρκεια του διαλογισμού του στο αστρικό επίπεδο. Είχε κερδίσει γνώση από την ανάμνηση των πραγμάτων που έγιναν στο αστρικό επίπεδο. Από τώρα, το ήξερε, θα ήταν ελεύθερος πιά από τη δυστυχία της ζωής πάνω στη Γη, ελεύθερος από τον ατελείωτο κύκλο των θανάτων και των γεννήσεων. Είχε κερδίσει τη γνώση του γιατί έπρεπε να υποφέρει ο άνθρωπος, ποιά ήταν η αιτία των πόνων του, πιά η φύση τους και πως θα μπορούσαν να τερματιστούν. Ο Γκαουτάμα από εκείνη τη στιγμή ήταν ο Γκαουτάμα ο φωτισμένος, η, για να χρησιμοποιήσουμε την ινδική φρασεολογία, ο Γκαουτάμα Βούδα. Τώρα πιά έμεινε να διαλογίζεται για το τι έπρεπε να κάνει. Ο ίδιος είχε υποφέρει και μελετήσει πολύ, οί- έπρεπε λοιπόν τώρα να διδάξει, τους άλλους η να τους αφήσει να βρουν κι εκείνοι το δρόμο τους, όπως είχε κάνει αυτός ανησυχούσε. Θα πίστευε κανείς άραγε τις εμπειρίες που είχες αποφάσισε, όμως, πως ο μόνος τρόπος που είχε να πάρει μια απάντηση σε αυτά του τα ερωτήματα, ήταν να ξαναγυρίσει κοντά στους άλλους, να τους αναγγείλει τα καλά νέα της φώτισις του. Σηκώθηκε όρθιος και,, παίρνοντας λίγη τροφή και νερό, ξεκίνησε το ταξίδι του για το

Τ. Λομπσανγκ Ράμππα Ο κίτρινος χιτώνας 1966

μπεναρές, όπου έλπιζε πως θα έβρισκε πέντε από εκείνους τους συντρόφους του που τον είχαν εγκαταλείψει τότε που χρειαζόταν περισσότερο από ποτέ την παρουσία τους που τον είχαν αφήσει, όταν αποφάσισε ξανά να πάρει τροφή. Μετά από ένα πολύ μακρόχρονο ταξίδι, γιατί ο Γκαουτάμα ήταν ακόμα αδύνατος κι ανήμπορος να βαδίσει γρήγορα από την εξάντληση, έφτασε στο Μπεναρές και βρήκε τους πέντε συντρόφους του που αναζητούσε. Τούς μίλησε και η ομιλία του αυτή έμεινε γνωστή στην ιστορία σαν το κήρυγμα για το κύλισμα του τροχού του νόμου. Μίλησε στο ακροατήριό του για την αίτια του πόνου, για τη φύση του πόνου, τους είπε να τον ξεπεράσουν' τους μίλησε για μια νέα θρησκεία, μια θρησκεία γνωστή σε μας με τ' όνομα Βουδισμός.⁴⁵

Βουδισμός σημαίνει τη θρησκεία εκείνων που ζητούν να φωτιστούν. Όστε ο Γκαουτάμα γνώριζε την πείνα, σκέφτηκα. Το ίδιο κι εγώ όμως. Ευχόμουν σ' αυτό ο δάσκαλος να είχε περισσότερη κατανόηση, γιατί εμείς οι μικροί μαθητές ποτέ δεν είχαμε πολλά φαγητά να χορτάσουμε, ποτέ δεν είχαμε αρκετό χρόνο να παίζουμε κι έτσι όπως συνέχιζε να μιλά πέρα από τον κανονικό χρόνο, μας έκανε να νιώθουμε ακόμα περισσότερο κουρασμένοι, πεινασμένοι, αηδιασμένοι με όλα αυτά, καθόλου έτοιμοι να κατανοήσουμε τη σπουδαιότητά τους. Το αγόρι που είχε πέσει πάνω στο δάσκαλο, καθόταν κρατώντας τη μύτη του. Ήταν φανερό πως είχε πάθει ζημιά, ίσως και να είχε σπάσει, κι όμως ήταν υποχρεωμένο να κάθεται εκεί και να προσπαθεί με τα δάχτυλά του να σταματήσει την αιμορραγία, προσπαθώντας να αποφύγει να τον ερεθίσει περισσότερο. Και σκέφτηκα τότε, ποιός είναι ο σκοπός όλων αυτών, γιατί τόσος πολύς πόνος, γιατί όλοι αυτοί που είναι στο χέρι τους να δείξουν συμπόνοια και κατανόηση γιατί αυτοί, ειδικά, συμπεριφέρονται με τόσο σαδιστικούς τρόπους αποφάσισα να ρωτήσω με την πρώτη ευκαιρία, τον οδηγό μου για όλα αυτά που αληθινά με έβαζαν σε σκέψη. Είδα όμως, όχι χωρίς κάποια ευχαρίστηση, πως ο Ινδός δάσκαλος έδειχνε κάπως κουρασμένος, κάπως πεινασμένος και διψασμένος, τόσο, όμως, που με δυσκολία καθόταν στη θέση του. Εμείς οι μαθητές καθόμαστε στο πάτωμα, όλοι εκτός από μένα, σταυροπόδι κι

εγώ φρόντιζα να παίρνω μια όσο το δυνατό παρόμοια στάση. Οι άλλοι κάθονταν στη στάση του λωτού σε κανονικές σειρές. Ο δάσκαλος κανονικά περιπολούσε πίσω από τις πλάτες μας, ώστε να μην ξέρουμε πού βρίσκεται από στιγμή σε στιγμή, ο άνθρωπος αυτός όμως, ο Ινδός δάσκαλος, μετακινούσε απλώς το βάρος του από το ένα πόδι στο άλλο και κοίταζε έξω από το παράθυρο τις σκιές που σέρνονταν αργά πάνω στο έδαφος, καθώς κυλούσε ο χρόνος. Κάποτε πήρε την απόφαση τεντώθηκε και είπε. Καλά ως εδώ. Θα κάνουμε ένα διάλειμμα, η προσοχή σας πετά εδώ κι εκεί, δεν προσέχετε τα λόγια μου, λόγια που μπορούν να επηρεάσουν ολόκληρη τη ζωή σας και τις ζωές σας για αιωνιότητες ολόκληρες. Θα κάνουμε διάλειμμα για μιάμιση ώρα. 46

Είστε ελεύθεροι να πάρετε φαγητό, κι ύστερα θα γυρίσετε ήσυχα εδώ να συνεχίσουμε το μάθημα. Μάζεψε γρήγορα τα χαρτιά του στη δερμάτινη τσάντα του. Έκλεισε γρήγορα με ένα ικανοποιητικό κλικ. Ύστερα, με τον κίτρινο χιτώνα του ν' ανεμίζει πίσω, βγήκε βιαστικά στο διάδρομο κι απομακρύνθηκε. Μείναμε να καθόμαστε για λίγες στιγμές ξαφνιασμένοι απ' όλα αυτά, μα σύντομα οι άλλοι πήδησαν με ζωηράδα όρθιοι, ενώ εγώ εγώ έπρεπε να σηκωθώ όρθιος με πολλή δυσκολία και προσπάθεια. Τα πόδια μου ήταν υπερβολικά μουδιασμένα, έπρεπε να στηριζώ στον τοίχο το σώμα μου. Κάποτε, όμως, τα κατάφερα και τελευταίος βγήκα από την αίθουσα και πήγα προς τον τομέα του φίλου μου μάγειρα μονάχου και του εξήγησα την κατάσταση. Του διηγήθηκα το πως εγώ, ένας αθώος, τιμωριόμουν για τις αμαρτίες των άλλων. Γέλαγε μαζί μου κι είπε. Α. Τι έχεις να πεις όμως για το νεαρό εκείνο που σημάδευε από το παράθυρο τα κεφάλια των αδελφών στην αυλής είσαι σίγουρος πως όλα αυτά δεν οφείλονται στο κάρμα σου και μήπως αν δεν ήταν τόσο τραυματισμένα τα πόδια σου, δεν θα έπαιρνες κι εσύ μέρος σ' όλη αυτή την ιστορία και μάλιστα σαν αρχηγός γέλασε μαζί μου ξανά, μα με καλοσύνη. Ήταν ένας καλός γέροντας. Ύστερα μου είπε. Μα εμπρός τώρα, πάρε τροφή. Δεν χρειάζεσαι τη βοήθειά μου, ξέρεις πιά τι να κάνεις. Κοίταξε να φας καλά και να γυρίσεις πίσω πριν χάσει και πάλι την υπομονή του εκείνος ο φρικτός Ινδός. Έτσι λοιπόν πήρα

Τ. Λομπσανγκ Ράμπα Ο κίτρινος χιτώνας 1966

το τσάι μου μαζί με την ίδια τροφή που είχα για πρόγευμα και γεύμα τσάμπα. Την ίδια τροφή που θα είχα για χρόνια ολόκληρα τσάμπα. Εμείς οι Θιβητιανοί δεν έχουμε ρολόγια. Όσο ήμουν στο Θιβέτ δεν ήξερα καν ότι υπάρχουν τέτοια όργανα, είμαστε, όμως, ικανοί να ξέρουμε την ώρα από κάτι από μέσα μας. Οι άνθρωποι εκείνοι που είναι αναγκασμένοι να εξαρτώνται από τους εαυτούς του περισσότερο, αντί από μηχανές, αναπτύσσουν ορισμένες πολύ παράξενες ικανότητες. Έτσι εγώ και οι σύντροφοί μου είμαστε ικανοί να μετρούμε το χρόνο σχεδόν με την ίδια ακρίβεια με εκείνους που φορούν ρολόγια. Αρκετά πριν τελειώσει το ημίωρο λοιπόν, είχαμε όλοι επιστρέψει στην αίθουσα, αυτή τη φορά, όμως, 47

Τόσο προσεκτικά και ήσυχα, όσο τα ποντίκια που τρέφονταν τόσο καλά με το κριθάρι στις αποθήκες μας. Μπήκαμε στην αίθουσα λοιπόν με αξιοθαύμαστη τάξη, όλοι εκτός από το παιδί με τη ματωμένη μύτη. Εκείνο το κακόμοιρο είχε σπάσει τη μύτη του κι εγώ είχα αναλάβει να παρουσιάσω στον Ινδό δάσκαλο ένα διχαλωτό ραβδί στην άκρη του οποίου ήταν περασμένο ένα κομμάτι χαρτί που ανέφερε το λόγο της απουσίας του μαθητή. Οι άλλοι όλοι κάθισαν και περιμέναμε. Εγώ στεκόμουν όρθιος με την πλάτη ακουμπισμένη στον τοίχο, παίζοντας με το ραβδί που κρατούσα. Ξαφνικά εμφανίστηκε στο άνοιγμα της πόρτας ο δάσκαλος, συνοφρυωμένος όπως πάντα. Γύρισε προς το μέρος μου κι είπε φωναχτά. Εσύ, εσύ, εκεί. Τι κάνεις όρθιος τι ζητάει αυτό το ραβδί στο χέρι σου. Κύριε. Απάντησα με φωνή τρεμάμενη. Κρατώ ένα μήνυμα από το νοσοκόμο. Έπεινα το ραβδί προς την κατεύθυνσή του για μια στιγμή φάνηκε να μη ξέρει τι να κάνει μα την άλλη στιγμή άρπαξε το ραβδί με τόση δύναμη που παρά λίγο να πέσο κάτω. Πετώντας το ραβδί πήρε το χαρτί και το διάβασε. Όταν τέλειωσε την ανάγνωση φαινόταν ακόμα πιο συνοφρυωμένος από πριν. Τσαλάκωσε το χαρτί και το πέταξε μακριά, κάτι που για μας τους θιβητιανούς ήταν βαριά προσβολή γιατί θεωρούσαμε το χαρτί σαν κάτι το ιερό, γιατί αυτό είναι το μέσο της μετάδοσης των γνώσεων, που χωρίς αυτές ο Ινδός δεν θα μπορούσε να μας μιλά τώρα. Κι όμως εκείνος φάνηκε να τα ξεχνά όλα τούτα. Λοιπόν τι στέκεσαι εκεί και με κοιτάς με ανοιχτό στόμα

τον κοίταξα και το στόμα μου άνοιξε περισσότερο, γιατί δεν έβλεπα κανένα λόγο να φέρεται έτσι. Αν ήταν αληθινά ένας δάσκαλος, τότε αποφάσισα να μη γίνω ποτέ στη ζωή μου δάσκαλος. Μου έκανε ένα απότομο νεύμα να καθίσω μαζί με τους άλλους. Τον υπάκουσα. Εκείνος πήρε και πάλι τη θέση του μπροστά μας κι άρχισε να μιλά. Όπως μας είπε, ο Γκαουτάμα είχε ανακαλύψει ένα διαφορετικό τρόπο προσέγγισης της πραγματικότητας, ένα δρόμο που ονομάστηκε μέση οδός. Οι εμπειρίες του Γκαουτάμα είχαν βεβαίως διπλή φύση. Γεννήθηκε πρίγκιπας μέσα σε υπερβολική πολυτέλεια και ανέσεις, με τις πιο όμορφες χορεύτριες της χώρας να τον διασκεδάζουν εδώ κατάφερα να διακρίνω μια κάποια λάμψη στα μάτια του δάσκαλου.⁴⁸

Και με τα πιο εξωτικά φαγητά του κόσμου στη διάθεσή του. Γεννήθηκε κρατώντας στα χέρια του όλες τις απολαύσεις αυτού του κόσμου κι όμως διάλεξε την απόλυτη φτώχεια, τον πόνο και τη νηστεία που θα μπορούσε να τον οδηγήσει μέχρι τον θάνατο. Παρόλα αυτά ο Γκαουτάμα γρήγορα κατάλαβε πως ούτε τα πλούτη, μα ούτε και τα κουρέλια κρατούσαν το κλειδί του αιώνιου ανθρώπινου προβλήματος. Κατάλαβε πως η απάντηση πρέπει να βρίσκεται κάπου ανάμεσα τους. Κι αυτό το δρόμο ακολούθησε. Συχνά θεωρούν τον Βουδισμό θρησκεία, μα, με την αυστηρή έννοια της λέξης, δεν είναι θρησκεία. Ο Βουδισμός είναι ένας τρόπος ζωής, ένας κώδικας που, αν τον ακολουθήσει κανείς πιστά, θα καταλήξει σε ορισμένα αποτελέσματα. Μπορούμε για περισσότερη ευκολία να χαρακτηρίζουμε τον Βουδισμό θρησκεία, μα για εκείνους που είναι αληθινοί Βουδιστές, ο όρος θρησκεία παραμένει λάθος, ο μοναδικός σωστός όρος είναι η μέση οδός. Ο Βουδισμός θεμελιώθηκε πάνω στις διδασκαλίες της Ινδουιστικής θρησκείας. Οι Ινδουιστές φιλόσοφοι και θρησκευτικοί διδάσκαλοι είχαν διδάξει ότι ο δρόμος της ανθρώπινης ολοκλήρωσης, ο δρόμος της Πνευματικής γνώσης και τα καθήκοντα που αντιμετώπιζε η ανθρωπότητα, όλα αυτά ήταν σαν να περπατά κανείς στην κόψη ενός ξυραφιού, όπου και η παραμικρότερη κλίση προς τη μια ή την άλλη μεριά θα κατέληγε σε πτώση. Ο Γκαουτάμα ήξερε όλες τις Ινδουιστικές διδασκαλίες, γιατί κι αυτός ο ίδιος, στην αρχή της ζωής του, ήταν Ινδουιστής. Ή μέση οδός όμως ανακαλύφθηκε χάρη στη δική του επίμονη και πνευματικότητα. Ή

Τ. Λομπσανγκ Ράμππα Ο κίτρινος χιτώνας 1966

ολοκληρωτική απάρνηση του εαυτού είναι κακό, γιατί οδηγεί σε παραμορφωμένη όψη του κόσμου η ολοκληρωτική εγκατάλειψή στους πόθους είναι επίσης κακό για τον ίδιο ακριβώς λόγο. Θα μπορούσε να το καταλάβει κανείς καλύτερα αυτό, αν παρομοιάσει τις ανθρώπινες συνθήκες με το κούρδισμα κάποιου έγχορδου οργάνου. Αν τεντώσει κανείς υπερβολικά τη χορδή, κάποτε θα φτάσει στο όριο θραύσεως και θα σπάσει με το παραμικρότερο άγγιγμα. 49

Θα λέγαμε λοιπόν πως σ' αυτό τι υπερβολικό κούρδισμα λείπει η αρμονία. Αν, αντίθετα, ξεκουρδίσει κανείς τελείως τις χορδές, βρίσκει πως και πάλι. Υπάρχει δυσαρμονία, γιατί καμιά νότα δεν παράγεται. Αρμονία υπάρχει μόνον, όταν όλες οι χορδές είναι σωστά και στέρεα κουρδισμένες. Ακριβώς έτσι συμβαίνει και με τους ανθρώπους, όπου η υπερβολική αυστηρότητα η η υπερβολική ακράτεια δημιουργεί δυσαρμονία. Ο Γκαουτάμα διαμόρφωσε την πίστη στη μέση οδό κι επεξεργάστηκε τις εντολές εκείνες που οδηγούν στην ευτυχία, γιατί πίστευε ότι εκείνος που αναζητά την ευτυχία μπορεί κάποτε να την κερδίσει, αρκεί μόνο να την αναζητά πραγματικά. Μία από τις πρώτες ερωτήσεις που θα μπορούσε να κάνει κανείς είναι. Γιατί είμαι δυστυχημένος αυτή είναι η ερώτηση που ακούμε συχνότερα. Ο Γκαουτάμα ο φωτισμένος αναρωτήθηκε γιατί ήταν δυστυχημένος σκέφτηκε και στοχαστικέ πάλι και πάλι το ζήτημα. Κατέληξε να συμπεράνει πως ακόμα κι ένα νεογέννητο μωρό κλαίει και υποφέρει, γιατί και η ίδια η γέννηση είναι πόνος, είναι ο πόνος του αποχωρισμού από το θερμό κι άνετο κόσμο της μητέρας. Όταν τα μικρά παιδιά νιώθουν δυσάρεστα, κλαίνε. Καθώς μεγαλώνουν μπορεί να σταματήσουν να κλαίνε, βρίσκουν όμως ακόμα άλλους τρόπους να δηλώσουν τη δυσαρέσκειά τους, το ανικανοποίητο τους και τον πόνο που ίσως αισθάνονται. Ένα μωρό, όμως, δεν σκέφτεται γιατί κλαίει, απλώς κλαίει, αντιδρά σαν αυτόματο. Ορισμένα ερεθίσματα προκαλούν το κλάμα, άλλα πάλι προκαλούν το γέλιο, μα η δυστυχία ο πόνος γίνεται πρόβλημα μόνο, όταν ρωτήσει κανείς γιατί υποφέρω η γιατί

είμαι δυστυχημένος έρευνες έχουν αποκαλύψει πως οι περισσότεροι άνθρωποι έχουν ήδη αρκετά υποφέρει, όταν συμπληρώνουν το δέκατο έτος της ζωής τους κι έχουν ήδη αναρωτηθεί γιατί να συμβαίνει αυτό. Στην περίπτωση του Γκαουτάμα, όμως, αυτή η ερώτηση δεν τέθηκε παρά μόνο όταν ήταν τριάντα χρόνων, γιατί οι γονείς του είχαν κάνει ο,τι μπορούσαν για να τον εμποδίσουν να γνωρίσει τον πόνο, οποιασδήποτε μορφής. 50

Οι άνθρωποι που έχουν ζήσει όλη την προηγούμενη ζωή τους ικανοποιώντας κάθε τους επιθυμία, χωρίς προβλήματα, δεν ξέρουν τι θα πει δυστυχία κι έτσι, όταν κάποτε συγκρουστούν μαζί της, δεν είναι σε θέση να την αντιμετωπίσουν, καταλήγοντας συχνά σε νευρωτικές η ψυχωτικές καταστάσεις. Για κάθε άνθρωπο όμως έρχεται μια στιγμή που πρέπει ν' αντιμετωπίσει όχι μόνο τη δυστυχία την ίδια, μα και την ερώτηση που τη συνοδεύει. Κάθε άνθρωπος είναι υποχρεωμένος, από την ίδια του την φύση. Αντιμετωπίσει κάποτε φυσικό, διανοητικό η Πνευματικό πόνο, γιατί χωρίς αυτόν δεν θα μπορούσε κανείς πάνω στη Γη να διδαχθεί τίποτα, κανείς εξαγνισμός, καμιά κάθαρση της βαρύτητας που περιβάλλει σήμερα το ανθρώπινο πνεύμα δεν θα ήταν δυνατή. Ο Γκαουτάμα δεν ίδρυσε μια νέα θρησκεία ολόκληρη η διδασκαλία του, ολόκληρη η προσφορά του στο σύνολο της ανθρώπινης γνώσης συγκεντρώνεται ολόγυρα στο πρόβλημα του πόνου η της δυστυχίας. Στο χρόνο εκείνο του μοναχικού του διαλογισμού στην έρημο, τότε που τα ζώα σιωπούσαν για να αφήσουν ατάραχες τις σκέψεις του, τότε που τα σαλιγκάρια δρόσιζαν το καμένο από τον ήλιο κεφάλι του, ο Γκαουτάμα συνειδητοποίησε τη φύση του πόνου, την αιτία του, κι έφτασε να πιστέψει πως ήξερε πλέον τον τρόπο για το ξεπέρασμα του. Δίδαξε αυτά τα πράγματα στους πέντε ακολούθους του κι αυτά που τους είπε έγιναν αργότερα οι τέσσερις αρχές, πάνω στις οποίες βασίζεται ολόκληρος ο Βουδισμός. Αυτές είναι οι τέσσερις άγιες αλήθειες, γύρω από τις οποίες θα μιλήσουμε αργότερα. Ή νύχτα έριχνε παντού τις σκιές της, το σκοτάδι πύκνωνε τόσο γρήγορα που με δυσκολία βλέπαμε πιά

Τ. Λομπσανγκ Ράμπα Ο κίτρινος χιτώνας 1966

ο ένας τον άλλο. Οι φιγούρα του Ινδού δάσκαλου, ζωγραφισμένη από το αχνό φως των άστρων, φάνταζε πελώρια μπροστά στο ανοιχτό παράθυρο. Συνέχιζε να μιλά, χωρίς να νοιάζεται η ίσως χωρίς να ξέρει πως εμείς οι μαθητές έπρεπε να λάβουμε μέρος στη λειτουργία του μεσονυκτίου, όπως επίσης και στις δύο πρωινές λειτουργίες των τέσσερις και έξι το πρωί. Μετά από πολύ φάνηκε να καταλαβαίνει τον εαυτό του κουρασμένο, ίσως και να σκέφτηκε πως έχανε τον καιρό του, γιατί έτσι όπως είχε γυρισμένη την πλάτη του στο παράθυρο δεν μπορούσε να μας δει στα σκοτάδι και δεν ήξερε, επομένως αν τον προσέχαμε η αν κοιμόμαστε στις θέσεις μας. 51

Ξαφνικά χτύπησε τα χέρια του από αναλόγιο κάνοντας τρομερό θόρυβο, ένα θόρυβο τόσο απροσδόκητο, που μας έκανε να αναπηδήσουμε πολλά εκατοστά πάνω από το πάτωμα. Ύστερα πέσαμε πάλι πίσω με υπόκωφους γδούπους και φωνές έκπληξης. Ο Ινδός δάσκαλος στάθηκε για λίγες στιγμές κι ύστερα περιορίστηκε να πει. Διαλυθείτε. Χωρίς άλλο λόγο βγήκε από την αίθουσα. Ήταν πολύ εύκολο γι' αυτόν, σκέφτηκα. Δεν ήταν παρά επισκέπτης εδώ, είχε ιδιαίτερα προνόμια και κανείς δεν έμελλε να τού επιβάλει πειθαρχία. Μπορούσε λοιπόν τώρα να πάει στο κελί του και να ξεκουραστεί όλη τη νύχτα, αν το ήθελε. Εμείς, έπρεπε να παρακολουθήσουμε τη λειτουργία στο ναό. Μουδιασμένοι όλοι σηκωθήκαμε όρθιοι και περάσαμε από τη σκοτεινή μας αίθουσα στον ακόμη σκοτεινότερο διάδρομο. Δεν ήταν συνηθισμένο φαινόμενο να γίνονται μαθήματα μέχρι αυτή την ώρα κι έτσι δεν υπήρχαν φώτα. Οι διάδρομοι, πάντως, μας ήταν γνώριμοι και φτάσαμε χωρίς ιδιαίτερες δυσκολίες στον κύριο διάδρομο όπου απλωνόταν, φυσικά, το φως από τις αιώνιες λάμπες λίπους. Αυτές κρέμονταν από τους τοίχους και φροντίζονταν από δύο μοναχούς, που τις γέμιζαν με λίπος και διατηρούσαν πάντα νέο το φιτίλι που έκαιγε στη μέση της λιμνούλας από λιωμένο λίπος. Σύντομα βρεθήκαμε στο υπνωτήριο. Πέσαμε από πάτωμα χωρίς πολλές προετοιμασίες και προσπαθήσαμε να κοιμηθούμε λίγο, πριν μας καλέσουν οι τρομπέτες και τα γκονγκ στην λειτουργία του μεσονυκτίου.52

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

Σύρθηκα πίσω από τα μεγάλα οχυρώματα, δεν ήμουν τίποτε περισσότερο από μια μικρή μπάλα που προσπαθούσε με κόπο να περάσει μέσα από το μικρό άνοιγμα. Τα πόδια μου έκαιγαν σαν δυο πυρωμένες στάλες από σίδηρο. Φοβόμουν πως από στιγμή σε στιγμή ο' άνοιγαν οι πληγές μου και θ' ανάβλυζε το αίμα. Αλλά έπρεπε να μείνω, έπρεπε να υποφέρω τον πόνο ζαρωμένος και φοβισμένος, ενώ προσπαθούσα να ερευνησω το μακρινό ορίζοντα. Ή θέση που βρισκόμουν, ήταν κοντά σχεδόν στην κορυφή του κόσμου. Δεν θα μπορούσα να πάω ψηλότερα χωρίς φτερά η η σκέψη με γοήτευε χωρίς να πετάξω με τη βοήθεια ενός μεγάλου χαρταετού. Ο άνεμος σφύριζε γύρω μου, σκίζοντας τις σημαίες της προσευχής, περνώντας και μουγκρίζοντας κάτω από τις στέγες των χρυσών μνημείων, στέλνοντας που και που μια ψιλή βροχή από βουνίσια σκόνη στο απροστάτευτο κεφάλι μου. Νωρίς το πρωί είχα γλιστρήσει κρυφά, τρέμοντας από το φόβο, μέσα από τους σπάνια χρησιμοποιούμενους διαδρόμους και τις στοές. Στο τέλος, κατάφερα με εξαιρετική προσοχή, σταματώντας κάθε λίγο για να ακούω τι γίνεται πίσω μου, να φθάσω στον προορισμό μου, την 'ιερή σκεπή, τη σκεπή όπου μόνο ο Εσώτατος εκείνος και οι πιο στενοί φίλοι του μπορούσαν να πάνε. Ο κίνδυνος εδώ ήταν μεγάλος. Ή καρδιά μου χτύπησε πάλι δυνατά, καθώς η σκέψη αυτή πέρασε από το μυαλό μου. Αν με έπιαναν καθισμένο εδώ, θα με έδιωχναν από το τάγμα, δίνοντάς μου τη φρικτή ονομασία του άτιμου. Διωγμένος τι θα έκανα τότε ο πανικός με κυριεύσε και για ένα λεπτό

Τ. Λομπσανγκ Ράμππα Ο κίτρινος χιτώνας 1966

ένιωσα την ανάγκη να ξαναγλιστρήσω πάλι στα. Κατώτερα στρώματα, εκεί που ήταν η θέση μου. 53

Ή κοινή λογική με εμπόδισε να κατέβω τώρα κάτω, χωρίς να έχω τελειώσει την αποστολή μου, θα ήταν μια πολύ μεγάλη αποτυχία. Διωγμένος λόγω δυσμένειας τι θα έκανα τότες δεν είχα σπίτι, ο πατέρας μου μου είχε πει, ότι το σπίτι δεν ήταν πιά σπίτι για μένα πρέπει να φτιάξω μόνος μου το δρόμο της ζωής μου. Ή περιπλανώμενη ματιά μου έπεσε πάνω στον ευτυχισμένο ποταμό, βρήκε το μελαχρινό βαρκάρη μέσα στην καλυμμένη από γιάκ βάρκα του και ένιωσα το μυαλό μου να καθαρίζει. Αυτό θα έκανα, θα γινόμουν βαρκάρης. Για μεγαλύτερη ασφάλεια, προχώρησα περισσότερο πάνω στη χρυσή σκεπή, κρυμμένος τώρα πιά, ακόμα κι από τον Εσώτατο εκείνο, αν τολμούσε βέβαια να βγει με αυτόν τον αέρα. Τα πόδια μου έτρεμαν από την ένταση κι η πείνα έτρωγε τα σωθικά μου. Μια μικρή βροχή έλυσε ένα πρόβλημά μου έσκυψα και έβρεξα τα χείλη μου σε μια μικρή λίμνη που σχηματίστηκε. Δεν θα ερχόταν ποτέ ανήσυχα έψαξα με το βλέμμα μου τον ορίζοντα. Έτριψα ναι έτριψα, τα μάτια μου με το πίσω μέρος των χεριών μου και κοίταξα πάλι. Υπήρχε ένα μικρό σύννεφο σκόνης. Από την κατεύθυνση του Πάρι. Ξεχάστηκε αμέσως ο πόνος στα πόδια μου, ξεχάστηκε κι ο κίνδυνος που υπήρχε να με δουν. Σηκώθηκα και κοίταξα. Μακριά, μέσα από την κοιλάδα της Λάσα, μια μικρή ομάδα ανθρώπων πλησίαζε. Οι θύελλα έγινε πιο δυνατή και το σύννεφο που σηκωνόταν από τις σπλές των αλόγων εξαφανιζόταν αμέσως μετά τη δημιουργία του. Κοίταξα και ξανακοίταγα με προσοχή, προσπαθώντας να προφυλάξω τα μάτια μου από τον ισχυρό άνεμο και να μη χάσω τίποτε. Τα δέντρα λύγιζαν από τη δύναμη της καταιγίδας. Τα φύλλα στριφογύριζαν σαν τρελά, ύστερα ξεκολλούσαν από τα κλαδιά κι άρχιζαν το κυνηγητό τους με τον άνεμο στο άγνωστο. Οι λίμνη δίπλα στο ναό του ερπετού δεν ήταν πιά γαλήνια. Ταραγμένα κύματα σάρωναν την επιφάνεια πηγαίνοντας να σκάσουν μετά στην

πιο μακρινή όχθη. Τα πουλιά, γνωρίζοντας πιά τις αλλαγές του καιρού μας, είχαν εξαφανιστεί μέσα σε κατάλληλες προφυλαγμένες θέσεις. Από τα σχοινιά των σημαίων προσευχής, που τώρα ήταν τεντωμένα, έτοιμα να σπάσουν από την πίεση, ακούστηκε ένας τρομερός θόρυβος, ενώ από τις μεγάλες τρομπέτες πού 54

Βρίσκονταν δεμένες στη σκεπή από κάτω μου, ακούστηκαν φρικιαστικά ουρλιαχτά, καθώς ο άνεμος φυσούσε με δύναμη μέσα στα επιστόμια τους. Εδώ, στο ψηλότερο μέρος της χρυσής σκεπής, μπορούσα να αισθάνομαι τραντάγματα, παράξενες κινήσεις και σωρούς αρχαία σκόνης να έρχεται κατά πάνω μου από τα δοκάρια της σκεπής. Μια τρομερή προαίσθηση γύρισα πίσω και μόλις που πρόλαβα να διακρίνω μια γιγαντιαία μαύρη φιγούρα να ρίχνεται γοργά προς το μέρος μου. Δυνατά χέρια τυλίχτηκαν γύρω μου, σφίγγοντας με, χτυπώντας με βίαια. Δεν μπορούσα να φωνάξω δεν ανέπνεα. Ένα βρωμερό μαύρο σύννεφο με τύλιξε, φέρνοντάς μου αναγούλα με την απαίσια μυρωδιά του. Κανένα φως, μόνο βαθύ σκοτάδι και μυρωδιά, όχι αέρας, μόνο αυτό το αποπνικτικό αέριο. Έτρεμα από το φόβο. Οι αμαρτίες μου είχαν αποκαλυφθεί. Το πνεύμα του κακού μου είχε επιτεθεί και θα με έπαιρνε μακριά. Α. Γιατί να δείξω ανυπακοή στο νόμο και να σκαρφαλώσω στο ιερό έδαφος τότε, ξαφνικά, η διάθεσή μου άλλαξε. Όχι. Δεν θα άφηνα τους δαίμονες, να με πάρουν μακριά, θα πολεμούσα και θα πολεμούσα μέχρι τέλους. Μανιασμένα, μέσα στον τυφλό πανικό μου και στον τρομερό θυμό μου, πολέμησα με λύσσα, κόβοντας μεγάλα κομμάτια από τον δαίμονα. Ή ανακούφιση με πότισε ολόκληρο και γέλασα με αυτό το γέλιο που βρίσκεται κοντά στην υστερία. Είχα τρομάξει από μια παλιά καμωμένη από δέρμα κατσίκας τέντα, λιωμένη από τον καιρό, που την έσπρωξε επάνω μου ο άνεμος. Τώρα τα μεγάλα κομμάτια της κατευθύνονταν με ορμή προς τη Λάσα. Αλλά την τελευταία λέξη θα την είχε η καταιγίδα, με μια θριαμβευτική στριγκλιά δημιουργήθηκε ένα ρεύμα που με έκανε να κατακυληθώ στη γλιστερή σκεπή. Τα χέρια μου έψαξαν μάταια για ένα στήριγμα, προσπάθησα να συγκρατήσω το σώμα μου σπρώχνοντάς το με δύναμη πάνω στη σκεπή, αλλά τίποτε δεν μπορούσε να

Τ. Λομπσανγκ Ράμπτα Ο κίτρινος χιτώνας 1966

με σταματήσει. Πλησίασα μέχρι την άκρη, ταλαντεύτηκα και έπεσα, ελαφρύς σαν φτερό, μέσα στην αγκαλιά ενός έκπληκτου γέρου Λάμα που έμεινε να με κοιτάει με ανοιχτό το στόμα, καθώς εμφανίστηκα κατά τη γνώμη του από τον ουρανό, γεννημένος από τον άνεμο. 55

Όπως συμβαίνει συνήθως με τις θύελλες στη Λάσα, σε λίγο η φασαρία και η αναταραχή έπαψε. Ο άνεμος σταμάτησε και έμεινε μόνο ένα μικρό αεράκι που έπαιζε χαρούμενα με τις μεγάλες τρομπέτες. Ψηλά στον ουρανό τα σύννεφα έτρεχαν ακόμα πάνω από τις κορφές των βουνών κι από τη μεγάλη ταχύτητα που είχαν, ξεσχίζονταν σε κομματάκια. Εγώ, όμως, δεν ήμουν και τόσο ήρεμος, μέσα μου υπήρχε πολλή αναταραχή. Μ' έπιασαν. Μουρμούρισα. Με έπιασαν, λες και ήμουν ο μεγαλύτερος ανόητος μέσα σε αυτό το μοναστήρι. Τώρα το μόνο που μου μένει να κάνω, είναι να ασχολούμαι με βάρκες η με γιάκ. Τα πράγματα είναι πράγματι δύσκολα. Κύριε είπα με τρεμάμενη φωνή. Φύλακα Λάμα των ιερών, εγώ ναι, ναι παιδί μου, είπε ο Λάμα μαλακά. Τα είδα όλα. Είδα που γεννήθηκες μέσα από το έδαφος. Γεννήθηκες από τη θύελλα. Είσαι ευλογημένος από τους θεούς. Τον κοίταξα. Με κοίταξε. Έπειτα, κατάλαβα ότι με κρατούσε ακόμα στα χέρια του ήταν τόσο έκπληκτος για να μπορέσει να το σκεφθεί αυτό από πριν. Με άφησε κάτω προσεκτικά. Έριξα μια ματιά προς την κατεύθυνση του Πάρι. Όχι. Τώρα πιά δεν τους έβλεπα. Πρέπει να είχαν σταματήσει, εγώ. Αξιότιμε φύλακα, ακούστηκε. Είδατε αυτό το παιδί που πέταξε πάνω από το βουνό οι Θεοί τον πήραν, ειρήνη ας βασιλεύει στη ψυχή του. Γύρισα το κεφάλι μου και κοίταξα. Λίγο πιο κάτω, δίπλα σε μια μικρή πόρτα βρισκόταν ένας μάλλον συνηθισμένος γέρος μοναχός, ο Τίμον. Ο Τίμον ήταν ένας από τους ανθρώπους εκείνους που σκουπίζουν το ναό και κάνουν παράξενες δουλειές. Εμείς οι δυο είμαστε παλιοί φίλοι. Τώρα, μόλις με είδε και με αναγνώρισε, έμεινε να με κοιτάει με μάτια γεμάτα κατάπληξη. Ή ευλογημένη μητέρα Ντόλμα σε φυλάει, είπε στο τέλος. εσύ ήσουν λοιπόν. Λίγες μέρες πριν μια θύελλα σε πήρε μακριά από αυτή τη σκεπή και τώρα μια άλλη θύελλα σε έφερε πίσω. Αυτό είναι ένα θαύμα. Μα, εγώ ήμουν. Αρχισα να λέω, αλλά ο γέρο Λάμα διέκοψε. Ναι, ναι. Το ξέρουμε, τα είδαμε

όλα. Ήρθα, όπως συνηθίζω να δω αν πάνε όλα καλά και εσύ βρέθηκες μπροστά μου πετώντας από την σκεπή. 56

Ένωσα λίγο θλιμμένος καθώς σκέφτηκα ότι πίστευαν πως μια παλιά, σκισμένη τέντα από δέρμα γιάκ ήμουν εγώ. Τέλος πάντων, άστους να το πιστεύουν. Έπειτα, θυμήθηκα το πόσο είχα φοβηθεί πριν από λίγα λεπτά, όταν σκεπτόμουν ότι είχαν έρθει εναντίον μου οι δαίμονες του κακού. Γύρισα προσεκτικά το κεφάλι μου για να δω μήπως υπάρχει ακόμα στη σκεπή κανένα κομμάτι από την παλιά τέντα. Όχι, στην αγωνία μου να ξεφύγω την είχα κομματιάσει όλη και τα μικρά κομματάκια τα είχε πάρει ο αέρας μακριά. Κοίταξε. Κοίταξε. Ξεφώνισε ο Τίμον. Να μια απόδειξη. Κοίταξε τον κοίταξε τον. Έσκυψα και κοίταξα το σώμα μου και είδα ότι γύρω μου είχε τυλιχθεί μια κλωστή από τις σημαίες προσευχής. Μέσα στο χέρι μου κρατούσα ακόμη ένα κομμάτι από μια σημαία. Ο γέρος Λάμα γελούσε, γελούσε, γελούσε συνέχεια και με πήρε να με οδηγήσει προς τα κάτω, αλλά εγώ γύρισα ξαφνικά και έτρεξα προς τον τοίχο προσπαθώντας να βρω κάποιο τρόπο για να δω μήπως έρχεται από μακριά ο πολυαγαπημένος μου οδηγός, ο Λάμα Μινγκυάρ Ντόνταπ. Αλλά, όμως, η θύελλα που μόλις μας είχε αφήσει, ξέσπαγε την οργή της στις κοιλάδες τώρα, αφήνοντας στο πέρασμά της σκόνη, φύλλα και το δίχως άλλο τα κομμάτια από την παλιά τέντα. Έτσι, ο βρίζοντας ήταν τελείως καλυμμένος και δεν μπορούσα να δω τίποτε. Ο γέρος φύλακας των ναών ήρθε πίσω μου και κρυφοκοίταξε κι αυτός μαζί μου. Ναι. Ναι. Είπε. Σε είδα να ανεβαίνεις από την άλλη μεριά του τοίχου ο άνεμος σε έκανε να κουνιέσαι σαν ένα κομμάτι χαρτί, έπειτα σε είδα που έπεφτες στο πιο ψηλό σημείο της σκεπής του χρυσού ναού δεν άντεχα το θέαμα. Σε είδα που πάλευες για να κρατήσεις την ισορροπία σου και σκέπασα τα μάτια μου με τα χέρια μου. Και καλά έκανες, σκέφτηκα, γιατί διαφορετικά θα με έβλεπες που πάλευα με την παλιά τέντα και τότε θα καταλάβαινες πως βρισκόμουν πολλή ώρα εκεί πάνω. Τα προβλήματα που θα είχα να αντιμετωπίσω τότε θα ήταν τεράστια. Καθώς γυρίσαμε και περάσαμε την πόρτα που οδηγούσε στα κτίρια κάτω,

Τ. Λομπσανγκ Ράμππα Ο κίτρινος χιτώνας 1966

ακούσαμε μια αναταραχή. Ήταν μια ομάδα από μοναχούς και Λάμα που συζητούσαν μεταξύ τους πως με είδαν να υψώνομαι από το κάτω μέρος του μονοπατιού και να πετώ κουνώντας τα χέρια μου. 57

Σκέφτηκαν τότε, ότι έτσι όπως πήγαινα θα έπεφτα πάνω στους τοίχους η θα με παρέσυρε ο αέρας πάνω από την Ποτάλα κανέννας τους δεν περίμενε να με ξαναδεί ζωντανό, κανέννας τους, εξαιτίας της σκόνης και του αέρα, δεν μπόρεσε να καταλάβει ότι ήμουν εγώ που υψωνόμουν από το έδαφος, αλλά ένα κομμάτι παλιάς τέντας καμωμένης από δέρμα γιάκ. Αι. Αι. Είπε κάποιος. Το είδα με τα μάτια μου. Εκεί βρισκόταν, πάνω στο χώμα, κι ο άνεμος τον ταρακουνούσε ζωηρά και μετά π ο ύ φ . Ξαφνικά, βρέθηκε να πετάει πάνω από το κεφάλι μου με τα χέρια του τεντωμένα. Ποτέ δεν πίστεψα ότι θα δω κάτι παρόμοιο ναι. Ναι. Είπε ένας άλλος. Κοιτούσα έξω από το παράθυρό μου, προσπαθώντας να βρω την αιτία της αναταραχής και τότε είδα αυτό το αγόρι να έρχεται προς το μέρος μου, αλλά εκείνη τη στιγμή τα μάτια μου γέμισαν σκόνη. Καθώς περνούσε, παραλίγο να με χτυπήσει στο πρόσωπο. Αυτό δεν είναι τίποτε. Φώναξε ένας τρίτος. Εμένα με χτύπησε και παραλίγο να μου σπάσει το κεφάλι. Βρισκόμουν πάνω στο πεζούλι και ήρθε προς το μέρος μου πετώντας, προσπάθησε να τον αρπάξω, αλλά αυτός παραλίγο να μου ξεσκίσει τον χιτώνα τον τράβηξε και σκέπασε το κεφάλι μου τυφλώθηκα, για λίγες στιγμές δεν μπορούσα να δω τίποτε. Όταν πιά ξανά άνοιξα τα μάτια μου, είχε φύγει. Σκέφτηκα, λοιπόν, ότι θα είχε έρθει η ώρα του, μα τώρα βλέπω πως ακόμα βρίσκεται εδώ. Με σήκωσαν στα χέρια λες και ήμουν το καλύτερο άγαλμα λίπους που είχαν φτιάξει ποτέ. Οι μοναχοί με άγγιζαν, οι Λάμα με χτυπούσαν φιλικά και κανέννας δεν με άφηνε να εξηγήσω ότι εμένα δεν με είχε παρασύρει ο αέρας στη σκεπή αλλά με είχε πετάξει κάτω από αυτήν. Θαύμα, είπε ένας γέρος που βρισκόταν στην περιοχή εκεί γύρω. Έπειτα Ω. Κοιτάξτε, έρχεται ο σεβαστός Ηγούμενος. Το πλήθος, με σεβασμό, άνοιξε δρόμο για να περάσει ο άνθρωπος με το χρυσό χιτώνα, που είχε έρθει κοντά μας. Τι συμβαίνει μας ρώτησε. Γιατί βρισκόσαστε μαζεμένοι όλοι εδώ εξηγήστε μου, είπε και γύρισε να δει τον πιο ηλικιωμένο Λάμα που υπήρχε στην ομάδα. Με λίγες λεπτομέρειες και με πολλή βοήθεια από όλους τους παρευρισκόμενους η

υπόθεση εξηγήθηκε. 58

Στεκόμουν εκεί και ευχόμουν με όλη μου την καρδιά να άνοιγε το πάτωμα και να βρισκόμουν στην κουζίνα. Ήμουν πεινασμένος, από χτες το βράδυ δεν είχα φάει τίποτε. Έλα μαζί μου. Διέταξε ο σεβαστός Ηγούμενος. Ο γηραιότερος Λάμα με βοήθησε να σηκωθώ, γιατί ήμουν κουρασμένος, φοβισμένος, πονούσα και πεινούσα. Πήγαμε σε ένα μεγάλο δωμάτιο που δεν είχα ξαναδεί ποτέ μου. Ο σεβαστός Ηγούμενος κάθισε σιωπηλός και έμεινε για λίγη ώρα να σκέφτεται ο,τι είχε ακούσει. Πες μου τα πάλι από την αρχή, χωρίς να ξεχάσεις τίποτε, είπε στον Λάμα. Έτσι, για μια φορά ακόμα άκουσα για τη θαυμάσια πτήση από το έδαφος στο ναό του αγίου εκείνου. Τότε ακριβώς, από το άδειο μου στομάχι ακούστηκε ένας προειδοποιητικός δυνατός θόρυβος που έδειχνε ότι χρειαζόμουν φαγητό. Ο σεβαστός Ηγούμενος, κρατώντας με κόπο τα γέλια του, είπε. Οδήγησε τον στις κουζίνες για να χορτάσει την πείνα του. Φαντάζομαι ότι η δοκιμασία που πέρασε θα τον έχει εξασθενήσει πολύ. Έπειτα φώναξε τον αξιότιμο βοτανολόγο Λάμα Τσίν να τον εξετάσει μήπως υπάρχουν τίποτε τραύματα. Αλλά, Άστον πρώτα να φάει. Φαγητό. Είχε ωραία γεύση. Εσύ, Λόμπσανγκ, έχεις μια πολύ ανάστατη ζωή, είπε ο μοναχός μάγειρος. Πρώτα ο άνεμος σε παρασέρνει μακριά από τη σκεπή και σε πετάει κάτω, στο βουνό. Τώρα, μου λένε ότι βρέθηκες από τη βάση του βουνού στην κορφή της σκεπής. Πολύ ανάστατη ζωή, μα ο διάβολος φροντίζει τους δικούς του. Απομακρύνθηκε, γελώντας με το αστείο του. Δεν στενοχωρήθηκα με αυτά που είπε, ήταν πάντοτε ευγενικός μαζί μου και με βοηθούσε με πολλούς τρόπους. Ένας άλλος φίλος με χαιρέτησε ένα βραχνό γουργούρισμα κι ο χτύπος μιας καρδιάς στα πόδια μου με έκαναν να κοιτάξω κάτω. Μία από τις γάτες ήρθε να απαιτήσει το μερίδιό της. Άφησα τα δάχτυλά μου να χαϊδέψουν τη σπονδυλική της στήλη, πράγμα που την έκανε να γουργουρίσει ακόμα πιο δυνατά. Ένας μικρός θόρυβος από τη μεριά των σάκων με το κριθάρι και εξαφανίστηκε σαν αστραπή, σιωπηλά. Πήγα στο παράθυρο και κοίταξα έξω τη Λάσα. 59

Τ. Λομπσανγκ Ράμπτα Ο κίτρινος χιτώνας 1966

Κανένα ίχνος από τη μικρή ομάδα που οδηγούσε ο οδηγός μου, ο Λάμα Μινγκυάρ Ντόνταπ. Μήπως τον έπιασε η θύελλας ρωτούσα τον εαυτό μου. Αναρωτιόμουν, επίσης, πόσο καιρό θα κρατούσε ο γυρισμός του αδριο, τότε, ος γύρισα. Ένας από τους ανθρώπους που σύχναζαν στην κουζίνα είχε πει κάτι, αλλά εγώ είχα ακούσει μόνο το τέλος. Ναι, είπε ένας άλλος, θα μείνουν στο φράχτη του Άγριου Ρόδου σήμερα το βράδυ και θα γυρίσουν αύριο. Ω., Είπα. Μήπως μιλάτε για τον οδηγό μου, τον Λάμα Μινγκυάρ Ντόνταπ ναι. Φαίνεται ότι θα πρέπει να σε ανεχθούμε για μια μέρα ακόμα, Λόμπσανγκ, είπε ο ένας. Αλλά για στάσου μια στιγμή ο αξιότιμος βοτανολόγος σε περιμένει καλύτερα να βιαστείς. Απομακρύνθηκα θλιμμένα, σκεφτόμουν ότι υπάρχουν τόσα πολλά βάσανα σε αυτόν τον κόσμο. Γιατί να αναγκαστεί να σταματήσει ο οδηγός μου το ταξίδι του και να μείνει μια μέρα, ίσως, και μια νύχτα στο μοναστήρι φράχτης τού άγριου ρόδου σε αυτό το στάδιο της ύπαρξής μου πιστευα ότι μόνο οι δικές μου υποθέσεις ήταν σπουδαίες και δεν αναγνώριζα τη μεγάλη βοήθεια που πρόσφερε ο Λάμα Μινγκυάρ Ντόνταπ στους άλλους. Προχώρησα στο διάδρομο κι έφτασα στο γραφείο του βοτανολόγου προτού προλάβω να μπω μέσα, εμφανίστηκε ο ίδιος, με άρπαξε από το μπράτσο και με τράβηξε. Τι έκανες πάλι τώρα πάντα δημιουργείται κάποιο επεισόδιο, όταν έρχεσαι εσύ στην Ποτάλα. Στεκόμουν μπροστά του, κάπως στενοχωρημένος και τελικά του είπα τι είχαν δει οι άλλοι κατά τη διάρκεια της μεγάλης θύελλας. Φυσικά, δεν του είπα ότι εγώ βρισκόμουν πολλή ώρα στη χρυσή σκεπή επάνω, γιατί η πρώτη του σκέψη θα ήταν να πάει να το αναφέρει στον Εσώτατο εκείνο. Καλά λοιπόν, βγάλε το χιτώνα σου. Πρέπει να σε εξετάσω μήπως υπάρχουν τίποτε τραύματα και μετά να κάνω την αναφορά μου γύρω από την κατάστασή σου. Έβγαλα τον χιτώνα μου και τον πέταξα σε έναν χαμηλό πάγκο. Ο βοτανολόγος γονάτισε κι άρχισε να ψάχνει στο σώμα μου μήπως βρει σπασμένα κόκαλα. Έμεινα έκπληκτος, όταν ανακάλυψε ότι τα μόνα μου τραύματα, εκτός από τα πόδια μου που ήταν χτυπημένα, ήταν κάτι μελανά σημάδια που μερικά μάλιστα είχαν κίτρινες αποχρώσεις.60

Εδώ τρίψε καλά τι σώμα σου μ' αυτή που θα σου δώσω, είπε, ενώ συγχρόνως σηκώθηκε, πλησίασε ένα ράφι κάπου ψηλά και μου έφερε ένα κομμάτι δέρμα βουτημένο σε βότανα. Μην κάνεις αυτή τη δουλειά εδώ, είπε. Δεν μπορώ ν' αντέξω τη μυρωδιά που βγάζουν αυτά τα βότανα στο κάτω κάτω δικά σου είναι τα χτυπήματα. Αξιότιμε βοτανολόγε, είπα, είναι αλήθεια ότι ο οδηγός μου αναγκάστηκε να σταματήσει στο μοναστήρι φράχτης του Άγριου Ρόδου. Ναι ένας Ηγούμενος έχει την ανάγκη του, δεν πιστεύω να γυρίσει πριν από αύριο και μάλιστα αργά αύριο, θα πρέπει λοιπόν, να μείνεις μαζί μας λίγο ακόμη, είπε και μετά συνέχισε με αστείο ύφος. Θα έχεις, έτσι, την ευκαιρία να χαρείς τις διαλέξεις που θα δώσει ο επισκέπτης μας, ο Ινδός δάσκαλος. Τον κοίταξα και κατάλαβα ότι ο γέρος βοτανολόγος δεν συμπαθούσε το δάσκαλο περισσότερο από εμένα. Δεν ήταν τώρα όμως, η κατάλληλη στιγμή να συζητήσω τέτοια θέματα. Ο ήλιος βρισκόταν ψηλά και είχε φτάσει η στιγμή να πάω στην αίθουσα διαλέξεων. Πρώτα, όμως, πήγα στο δωμάτιο που κοιμόμουν, έβγαλα το χιτώνα μου και άλειψα το σώμα μου με το βότανο που μου είχε δώσει ο βοτανολόγος. Έπειτα σκούπισα τα χέρια μου στο χιτώνα μου, τον φόρεσα, προχώρησα προς την αίθουσα διαλέξεων και διάλεξα μια θέση πίσω πίσω, όσο πιο μακριά μπορούσα από τον Ινδό δάσκαλο. Σε λίγο ήρθαν κι άλλα παιδιά μέσα στην αίθουσα, παιδιά κάθε ηλικίας, κι αυτό, γιατί το σημερινό γεγονός ήταν πολύ σπουδαίο ένας πολύ σπουδαίος δάσκαλος μας είχε επισκεφτεί και όλοι πίστευαν ότι εμείς τα παιδιά θα κερδίζαμε πολλά, αν ακούγαμε τις αρχές του Βουδισμού, όπως διδάσκονται σε κάποιον άλλο πολιτισμό. Καθώς καθόμαστε, περιμένοντας το δάσκαλο, τα άλλα παιδιά άρχισαν να φταρνίζονται δυνατά. Όσα βρισκόνταν κοντά μου άρχισαν να απομακρύνονται και έτσι, όταν ήρθε ο δάσκαλος μέσα στην αίθουσα με βρήκε να κάθομαι μόνος μου, ενώ τα υπόλοιπα παιδιά είχαν σχηματίσει ένα κύκλο γύρω μου, που απείχε από εμένα τέσσερα μέτρα. 61

Τ. Λομπσανγκ Ράμπτα Ο κίτρινος χιτώνας 1966

Ο δάσκαλος μπήκε στην αίθουσα κρατώντας στα χέρια του τη μικρή, δερμάτινη τσάντα του κι αμέσως άρχισε να μυρίζεται, κοιτάζοντας γύρω του με υποψία, τα ρουθούνια του δούλευαν και ο θόρυβος που έκαναν ήταν αρκετά δυνατός. Στα μισά του δρόμου από την πόρτα προς το σημείο που θα μιλούσε, σταμάτησε κοίταξε γύρω του και τότε είδε ότι καθόμουν μόνος μου, ήρθε προς το μέρος μου, άλλα δεν μπόρεσε να με πλησιάσει, το δωμάτιο ήταν αρκετά ζεστό, αφού βρίσκονταν τόσα παιδιά εδώ μέσα, και με τη ζέστη αυτή η μυρωδιά από το βότανο ήταν πιο αποπνικτική. Δάσκαλος σταμάτησε, έβαλε τα χέρια του στους γοφούς του και με κοίταξε με άγριο βλέμμα. Αγόρι μου, πιστεύω ότι είσαι ο μεγαλύτερος ταραχοποιός σε ολόκληρη τη χώρα. Αναστατώνεις τις πεποιθήσεις μας πετώντας πάνω κάτω στην πλαγιά. Τα είδα όλα από το δωμάτιο μου. Πρέπει οι δαίμονες να σε διδάσκουν η κάτι τέτοιο τέλος πάντων να συμβαίνει. Και τώρα που βρωμάς. Αξιοσέβαστε Ινδέ δάσκαλε, απάντησα, δεν φταίω εγώ για την άσχημη μυρωδιά, ήμουν υποχρεωμένος να χρησιμοποιήσω ένα βότανο που μου έδωσε ο αξιότιμος βοτανολόγος και, πρόσθεσα με μεγάλο θάρρος, η κατάσταση είναι ακόμα πιο δύσκολη για μένα, αφού αυτή η μυρωδιά βγαίνει από επάνω μου. Στα χείλη του δεν χαράχτηκε κανένα χαμόγελο, γύρισε περιφρονητικά και προχώρησε προς το αναλόγιο. Πρέπει να συνεχίσουμε την εξέταση του θέματος μας, είπε ο Ινδός δάσκαλος, γιατί θα ευχαριστηθώ πάρα πολύ, όταν θα έρθει η ώρα να σας αφήσω και να ταξιδέψω στα πιο πολιτισμένα μέρη της Ινδίας. Τακτοποίησε τα χαρτιά του, περπάτησε πάνω κάτω για λίγο κοιτάζοντας με υποψία όλους μας για να δει αν τον προσέχουμε και υστέρα άρχισε να μιλάει. Ο Γκαουτάμα στις περιπλανήσεις του σκεφτόταν πάρα πολύ. Για έξι ολόκληρα χρόνια περιπλανιόταν στον κόσμο, ψάχνοντας για την αλήθεια, ζητώντας τον κρυμμένο σκοπό της ζωής. Στις περιπλανήσεις του αυτές υπέφερε πάρα πολύ, βασανιζόταν από την πείνα, τις στερήσεις κι όλο αυτό το διάστημα η πρώτη του ερώτηση ήταν, γιατί είμαι δυστυχημένος ο Γκαουτάμα σκεφτόταν γύρω από αυτήν την ερώτηση συνέχεια και η απάντηση ήρθε, όταν τα πλάσματα της φύσης του πρόσφεραν τις υπηρεσίες τους, τα σαλιγκάρια δροσιζοντας το κεφάλι του, τα πουλιά κάνοντάς του αέρα, ενώ παντού επικρατούσε ηρεμία για να μπορεί να σκέφτεται. 62

Τότε, συλλογιστικέ ότι υπάρχουν τέσσερις μεγάλες αλήθειες, που τις ονόμασε τέσσερις άγιες αλήθειες που ήταν οι νόμοι της παραμονής του ανθρώπου στη Γη. Οι γέννηση είναι πόνος, είπε ο Βούδας. Το μωρό που γεννιέται, προξενεί πόνο στη μητέρα του και πόνο στον εαυτό του, γιατί χωρίς πόνο δεν μπορεί να γεννηθεί κανένας σ' αυτή τη Γη έτσι η πράξη της γέννησης προξενεί πόνο και βάσανα στους άλλους καθώς τα χρόνια περνούν, τα κύτταρα του σώματος του ανθρώπου δεν είναι σε θέση να αναπαραχθούν σύμφωνα με το γνωστό σχήμα, η φθορά αρχίζει, τα όργανα δεν λειτουργούν πιά κανονικά, μια αλλαγή αρχίζει να γίνεται και εκεί βρίσκεται ο πόνος. Κανείς δεν μπορεί να γεράσει χωρίς πόνο. Ή αρρώστια είναι πόνος όταν ένα όργανο δεν μπορεί να κάνει τη δουλειά του σωστά, τότε, καθώς το σώμα προσπαθεί να συνηθίσει στην καινούργια κατάσταση, υποφέρει και πονάει. Επομένως η αρρώστια προκαλεί πόνο και βάσανα. Ο θάνατος είναι το τέλος της αρρώστιας ο θάνατος προκαλεί πόνο, όχι η ίδια η πράξη του θανάτου, αλλά οι καταστάσεις που φέρνουν το θάνατο στον άνθρωπο είναι υπεύθυνες για τον πόνο. Για άλλη μια φορά, επομένως, είμαστε δυστυχισμένοι. Ο πόνος προκαλείται από την παρουσία πραγμάτων που μισούμε. Αισθανόμαστε άγχος και είναι τα νευρά μας τεντωμένα, όταν βρισκόμαστε με ανθρώπους που αντιπαθούμε. Είμαστε δυστυχισμένοι, όταν αποχωριζόμαστε από τα πράγματα που αγαπάμε όταν έρθει η ώρα του χωρισμού με ένα αγαπημένο πρόσωπο, χωρίς ίσως να ξέρουμε πότε θα ξαναβρεθούμε πάλι μαζί, τότε υποφέρουμε, πονάμε, δηλαδή είμαστε δυστυχισμένοι. Το να επιθυμείς κάτι και να μη μπορείς να το αποκτήσεις, αυτό είναι μια η αιτία που προκαλεί πόνο, που εξαφανίζει την ευτυχία, που φέρνει λύπη. Επομένως καθώς θέλουμε κάτι και δεν μπορούμε να το αποκτήσουμε, αισθανόμαστε δυστυχισμένοι και υποφέρουμε. Μόνο ο θάνατος φέρνει τη γαλήνη, μόνο ο θάνατος σε απαλλάσσει από τον πόνο. 63

Τ. Λομπσανγκ Ράμπτα Ο κίτρινος χιτώνας 1966

Το να είμαστε προσκολλημένοι στην ύπαρξη, σημαίνει ότι είμαστε προσκολλημένοι στον πόνο η προσκόλλησή στην ύπαρξη, αυτό μας κάνει δυστυχημένους. Ο Ινδός δάσκαλος μας κοίταξε και είπε. Ο Βούδας, ο ευλογημένος μας Γκαουτάμα, δεν ήταν απαισιόδοξος, αλλά αντικειμενικός. Ο Γκαουτάμα είχε καταλάβει ότι μόνο όταν δεχθείς τα γεγονότα, μπορείς να απαλλαγείς από τον πόνο. Κανείς δεν μπορεί να προχωρήσει στη μέση οδό, αν δεν έχει καταλάβει γιατί υπάρχει πόνος. Οι διδασκαλίες τονίζουν πάρα πολλά γύρω από τον πόνο, σκέφθηκα, αλλά μετά θυμήθηκα τι ο αγαπημένος μου οδηγός, ο Λάμα Μινγκυάρ Ντόνταπ, μου είχε πει. Ας προσπαθήσουμε να βρούμε, Λόμπσανγκ, τι πραγματικά είχε πει ο Γκαουτάμα. Δεν είπε ότι τα πάντα προκαλούν πόνο. Δεν έχει σημασία το τι γράφουν οι γραφές η το τι λένε οι μεγάλοι δάσκαλοι, ο Γκαουτάμα ποτέ δεν είπε ότι τα πάντα προκαλούν πόνο. Στην πραγματικότητα είπε ότι το καθετί έχει μέσα του τη δυνατότητα να προκαλέσει τον πόνο, δηλαδή κάθε γεγονός από τη ζωή του ανθρώπου μπορεί να καταλήξει στον πόνο, στην αναταραχή, στη δυσαρμονία. Μπορεί. Ποτέ δεν είπε ότι το καθετί προκαλεί ο πόνο. Υπάρχει ένα πολύ μεγάλο μπέρδεμα γύρω από το τι είπαν η τι δεν είπαν οι μεγάλοι άντρες. Ο Γκαουτάμα πίστευε ότι ο πόνος και τα βάσανα δεν έμεναν μόνο στο φυσικό επίπεδο. Τόνιζε συνέχεια ότι ο πνευματικός πόνος που προκαλείται από την κακή λειτουργία των συναισθημάτων, ήταν η μεγαλύτερη δυσαρμονία, ο μεγαλύτερος πόνος από οποιονδήποτε άλλον μπορούσες να ζήσεις στο φυσικό επίπεδο. Ο Γκαουτάμα δίδασκε. Είμαι δυστυχημένος, γιατί δεν ζω ευτυχισμένα, γιατί δεν ζω σε αρμονία με τη φύση. Δεν ζω σε αρμονία με τη φύση, γιατί δεν έχω μάθει να δέχομαι τον κόσμο όπως είναι, με όλα τα άσχημα σημεία του και τις δυνατότητες που έχει να προκαλέσει τον πόνο. Μπορώ να κερδίσω την ευτυχία, μόνο όταν καταλάβω ποιές είναι οι αιτίες της δυστυχίας και μπορέσω να τις αποφύγω ενώ σκεφτόμουν όλα αυτά και συγχρόνως το πόσο βρομούσε αυτό το βότανο, ο Ινδός δάσκαλος χτύπησε το αναλόγιο και είπε. Αυτή ήταν η πρώτη από τις άγιες αλήθειες. Τώρα ας ασχοληθούμε με τη δεύτερη από τις άγιες αλήθειες. 64

Ο Γκαουτάμα δίδασκε τους μαθητές του, εκεί νους που κάποτε τον είχαν αφήσει, όταν από τη διδασκαλία του έφυγαν όλα τα στοιχεία που προκαλούσαν εντύπωση, αλλά τώρα είχαν ξαναγυρίσει κοντά του. Τους έλεγε. Διδάσκω δύο μόνο πράγματα, τον πόνο και την απαλλαγή από τον πόνο. Αυτή τώρα είναι η αγία αλήθεια που αναφέρεται στην καταγωγή του πόνου. Ο αξεδίψαστος πόθος είναι η αιτία της αέναης επανάληψης των γεννήσεων ο αξεδίψαστος πόθος συνοδεύεται από αισθησιακές απολαύσεις κι αναζητά να ικανοποιηθεί πότε εδώ και πότε εκεί. Πότε παίρνει τη μορφή του πόθου για αισθησιακές απολαύσεις και πότε γίνεται πόθος για υλική ευημερία. Όπως διδασκόμαστε, ο πόνος έρχεται σαν συνέπεια κάποιου λάθους μας, είναι αποτέλεσμα της λανθασμένης στάσης μας απέναντι στον κόσμο. Ο κόσμος ο ίδιος δεν είναι κακός ούτε βασιανιστικός, μερικοί μόνο που ζουν σε αυτόν τον κάνουν να φαίνεται έτσι. Όλοι έχουμε πόθους η επιθυμίες που μας οδηγούν σε πράξεις που δεν θα κάναμε, αν είμαστε περισσότερο ισορροπημένοι με τους εαυτούς μας, ελεύθεροι από τέτοιους πόθους κι επιθυμίες. Ή μεγάλη διδασκαλία του Βούδα ήταν ότι εκείνος που ποθεί δεν μπορεί να είναι ελεύθερος κι ένας άνθρωπος που δεν είναι ελεύθερος, δεν μπορεί να είναι ευτυχισμένος. Άρα, το ξεπέρασμα του πόθου είναι ένα μεγάλο βήμα προς την ευτυχία ο Γκαουτάμα δίδαξε πως ο κάθε άνθρωπος πρέπει ν' αναζητήσει για τον εαυτό του την ευτυχία. Είπε επίσης πως υπάρχει κι ένα είδος ευτυχίας που δεν οδηγεί στην εσωτερική γαλήνη, μα που είναι απλά ένα εφήμερο πράγμα. Τέτοια είναι η ευτυχία που δοκιμάζει κανείς όταν ζητά πάντα την αλλαγή, όταν ζητά πάντα να βλέπει καινούργιους τόπους και να συναντά νέους ανθρώπους ολοένα αυτή είναι μια εφήμερη ευτυχία. Ή αληθινή ευτυχία είναι κάτι που σκορπά εσωτερική γαλήνη, που δίνει στην ψυχή τη αίσθηση της τελειωτικής απαλλαγής από το ανικανοποίητο. Ο Γκαουτάμα είπε. Όταν καταλαβαίνω πως μετά από μια κατάσταση ευτυχίας αναπτύσσονται κακές ιδιότητες, καλύπτοντας τις καλές, τότε αυτό το είδος της ευτυχίας πρέπει να αποφεύγεται. 65

Τ. Λομπσανγκ Ράμπα Ο κίτρινος χιτώνας 1966

Όταν μετά από μια κατάσταση ευτυχίας, αναπτύσσονται οι καλές ιδιότητες και καλύπτουν τις κακές, τότε αυτό είναι το είδος της ευτυχίας που πρέπει να επιδιώκεται. Εμείς, λοιπόν, πρέπει να σταματήσουμε να κυνηγούμε τα πρόσκαιρα δώρα της σάρκας, τα δώρα που δεν κρατούν ως τον επόμενο κόσμο, πρέπει να σταματήσουμε τις προσπάθειες για την ικανοποίηση πόθων που μεγαλώνουν όσο περισσότερο τους τρέφουμε και πρέπει να συγκεντρωθούμε αληθινά πάνω σε εκείνο που ζητούμε να πετύχουμε. Πως, όμως, θα βρούμε αυτό που ζητούμε πρέπει να στοχαστούμε πάνω στη φύση των πόθων μας και ν' αναζητήσουμε τις αιτίες τους. Όταν ανακαλύψουμε τι είναι αυτό που τους γεννά, τότε θα μπορέσουμε να κατευθύνουμε τις προσπάθειές μας στο να εξαλείψουμε αυτή την αιτία. Ο δάσκαλός μας φαινόταν να ζει στα αληθινά το θέμα του. Μα θα πρέπει κι εκείνος να είχε ενοχληθεί κάπως από τη μυρωδιά του βοτάνου γιατί είπε. Θα κάνουμε ένα διάλειμμα, γιατί δεν θέλω να βαρύνω υπερβολικά το μυαλό σας, που, από όσο καταλαβαίνω, απέχει αρκετά από το μυαλό των Ινδών μαθητών μου. Μάζεψε τα χαρτιά του, τα έβαλε στην τσάντα του, την κούμπωσε και, κρατώντας την αναπνοή του, πέρασε από δίπλα μου. Για λίγες στιγμές τ' άλλα παιδιά κάθισαν ήσυχα, περιμένοντας να χαθεί στο διάδρομο ο θόρυβος από τα βήματά του. Ύστερα ένα τους γύρισε σε μένα κι είπε. Πούφ. Λόμπσανγκ, να ήξερες μόνο πόσο βρομάς θα πρέπει να συμβαίνει επειδή ανακατεύεσαι πολύ με δαίμονες κι άνεβοκατεβαίνεις μαζί τους στους ουρανούς. Του απάντησα αρκετά λογικά. Μα αν ανακατευόμουν με δαίμονες, τότε θα 'πρεπε να πετώ στον ουρανό μαζί τους αλλά αντίθετα προς τα κάτω κι όπως όλοι ξέρουν, εγώ πέταξα προς τα πάνω. Διαλυθήκαμε και βγήκαμε από την αίθουσα. Πήγα προς ένα παράθυρο και κοίταξα με πόνο έξω, μη ξέροντας πως ν' αντέξω όλο αυτόν τον χρόνο με τον Ινδό δάσκαλο που τόσο αντιπαθούσα. Αναρωτιόμουν τι να έκανε ο οδηγός μου στο φράκτη του Άγριου Ρόδου. Μα η σκέψη του Ινδου δεν με άφηνε να ησυχάσω. Σκεφτόμουν πως, αν ήταν τόσο καλός Βουδιστής όσο φανταζόταν πως ήταν, τότε θα έδειχνε περισσότερη κατανόηση και συμπάθεια στα μικρά παιδιά. 66

Έτσι όπως στεκόμουν βυθισμένος με αυτές τις σκέψεις μου, ένας νεαρός Λάμα μπήκε βιαστικός στο δωμάτιο. Λόμπσανγκ. Είπε. Έλα γρήγορα, ο Εσώτατος εκείνος θέλει να σε δει. Μα την άλλη στιγμή σταμάτησε με ένα πουφ. Τι έχεις πάνω σου του διηγήθηκα λοιπόν την ιστορία με την αλοιφή από βότανα και εκείνος είπε. Ας πάμε ως τους Λάμα της ιατρικής να φροντίσουν να ξεφορτωθείς αυτή τη μυρωδιά, πριν δεις τον Εσώτατο εκείνο. Έλα γρήγορα.⁶⁷

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

Περάσαμε βιαστικά μαζί στο διάδρομο και τραβήξαμε προς τα ιατρεία. Μαζί Α, όχι ακριβώς. Ο νεαρός Λάμα πήγαινε εμπρός βιαστικός κι εγώ προσπαθούσα να τον προφτάσω κουτσαίνοντας. Δεν μπορούσα άλλωστε να κάνω διαφορετικά, γιατί είχε αρπάξει το μπρος μέρος του χιτώνα μου και με τραβούσε. Μουρμούριζα, όσο μπορούσε να μουρμουρίζει κανείς με πιασμένη την ανάσα. Με πήρε μια φορά ο αέρας και με σήκωσε απ' τη σκεπή και τώρα όλοι με τραβούν από δω κι από εκεί. Νομίζω πως αρχίζω να πιστεύω ότι κάτι μαγικό με σήκωσε. Αναρωτιόμουν τι σκεφτόταν για όλα αυτά ο Εσώτατος εκείνος η και τι ήξερε. Στρίψαμε σε μια γωνία και βρεθήκαμε μέσα στο ιατρείο. Ο υπεύθυνος εκεί έτρωγε τσάμπα, όταν μπήκαμε. Μόλις με είδε και με αναγνώρισε, έμεινε με το στόμα ανοικτό και το χέρι μετέωρο ανάμεσα στη γαβάθα και το στόμα του. Εσύ ξανά εσύ τι έκανες πάλι αυτή τη φοράς ο νεαρός Λάμα, λαχανιασμένος από την έξαψη, την αγωνία και το τρέξιμο, άρχισε να μιλά με τόση γρηγοράδα που σχεδόν μπέρδευε τη γλώσσα του. Ο Εσώτατος εκείνος, θέλει να δει τον Λόμπσανγκ τώρα. Τι μπορούμε να κάνουμε ο υπεύθυνος του ιατρείου άφησε τη γαβάθα του αναστενάζοντας και σκούπισε τα χέρια του στο χιτώνα του. Ο Εσώτατος δεν θα τον δει απλώς, θα τον μυρίσει κι άλας, αν τον πάω έτσι όπως είναι, μουρμούρισε νευριασμένα ο νεαρός Λάμα. Άι άι. Τι μπορούμε να κάνουμε για να τον γλυκάνουμε ο υπεύθυνος χαχάνισε, μα γρήγορα έγινε σοβαρός, στη σκέψη του Εσώτατου εκείνου. Ά. Είπε, εγώ το έκανα έτσι για αστέιο, δοκίμαζα μια νέα διάλυση κι ο Λόμπσανγκ ήταν ο μόνος διαθέσιμος. Είναι μια διάλυση που μπορεί να χρησιμοποιηθεί ακόμα για να κρατά μακριά σκύλους κι άλλα ζώα, μα χάνε επίσης για μικροτραυματισμούς αλλά τώρα ας σκεφτούμε κάτι.68

Ο νεαρός Λάμα κι εγώ κοιταχτήκαμε μ. Απελπισία. Ωστε ήταν για να διώχνει τα σκυλιά αυτή η αλοιφή. Και τώρα, τι θα γινόταν με μένα ωραίο αστείο μου είχε χάνει. Μα τώρα θα το πλήρωνε ακριβά πως θα έβγαζε από πάνω μου αυτή τη μυρωδιά πριν τον πάρει είδηση ο. Δαλάι Λάμας τον είδα ξαφνικά ν' αναπηδά, χτυπώντας με ικανοποίηση τα χέρια του. Βγάλε το χιτώνα σου, διέταξε. Τον υπάκουσα χωρίς λέξη. Εκείνος πήγε στο διπλανό δωμάτιο και σε λίγα λεπτά ήταν ξανά κοντά μας με ένα δερμάτινο κάδο γεμάτο κάποιο ευωδιαστό υγρό. Σπρώχνοντάς με προς ένα μικρό νιπτήρα στο ιατρείο του αναποδογύρισε τον κάδο πάνω από το κεφάλι μου. Το υλικό ήταν πολύ στυπτικό και ένιωσα σαν να μου ξεκολλούσαν το δέρμα. Άρπαξε γρήγορα ένα κουρέλι χι. Άρχισε να τρίβει το σώμα μου αφήνοντάς το πολύ κόκκινο, γδαρμένο σχεδόν, μα με όμορφη μυρωδιά. Εντάξει. Εντάξει. Φώναξε με ικανοποίηση. Μου έχεις γίνει μεγάλο πρόβλημα, ίσως μια οδυνηρή θεραπεία να σε μάθει να μην έρχεσαι εδώ παρά μόνο σε απόλυτη ανάγκη. Πήγε πίσω στ' άλλο δωμάτιο και γύρισε κρατώντας ένα καθαρό χιτώνα βάλει αυτό, διέταξε πάλι δεν μπορούμε να σε αφήσουμε να δεις τον Εσώτατο εκείνο ντυμένος σαν ζητιάνος. Το άγριο μάλλινο ύφασμα του χιτώνα ήταν σωστό μαρτύριο πάνω στο ερεθισμένο δέρμα μου, μα φαίνεται πως κανείς τους δε νοιαζόταν για αυτό. Γρήγορα. Γρήγορα. Φώναξε ο νεαρός Λάμα δεν πρέπει να χάνουμε λεπτό. Με άρπαξε από το χέρι και με τράβηξε προς την πόρτα. Κινήθηκα δισταχτικά, αφήνοντάς αρωματισμένα υγρά σημάδια από τα πόδια μου στο πάτωμα. Περιμένετε. Φώναξε ο υπεύθυνος του ιατρείου, πρέπει να φορά σανδάλια. Εξαφανίστηκε σε κάποιο άνοιγμα κι υστέρη ήρθε κοντά μου κρατώντας ένα ζευγάρι σανδάλια. Τα έβαλα στα πόδια μου και βρήκα πως θα έπρεπε ν' ανήκουν σε κάποιο τουλάχιστον διπλάσιο μου ω. Φώναξα πανικόβλητος, είναι πολύ μεγάλα, θα σκοντάψω πάνω τους η θα τα χάσω. Θέλω τα δικά μου. Α. Εσύ λοιπόν Είσαι πολύ παράξενος. Είπε νευριασμένα ο υπεύθυνος.

Τ. Λομπσανγκ Ράμπτα Ο κίτρινος χιτώνας 1966

Δεν υπάρχει στιγμή που να μην έχεις κάποιο πρόβλημα. Περίμενε όμως. Πρέπει να σε περιποιηθούμε, αλλιώςτικά μπορεί να πέσεις μπροστά στον Εσώτατο και να με ντροπιάσεις. Έψαξε ολόγυρα και σύντομα ανακάλυψε ένα άλλο, πιο εφαρμοστό, ζευγάρι σανδάλια. Πήγαινε τώρα. Φώναξε, και να μην ξανάρθεις εδώ, εκτός κι αν πεθαίνεις. Μου γύρισε απότομα την πλάτη και συνέχισε το γεύμα του που διακόψαμε. Ο νεαρός Λάμα ανάσαινε με δυσκολία από τη συγκίνησή του. Πως θα εξηγήσω την καθυστέρησης ρώτησε, λες και μπορούσα να του βρω εγώ την απάντηση. Πήραμε βιαστικοί κάποιον διάδρομο και σύντομα πέσαμε πάνω σ' έναν άλλο νεαρό Λάμα. Μα που είσαστε ρώτησε με έξαψη. Ο Εσώτατος εκείνος σας περιμένει και δεν του αρέσει καθόλου αυτό. Δεν ήταν ώρα για εξηγήσεις. Περάσαμε τρέχοντας σχεδόν τον ένα διάδρομο μετά τον άλλο, ανεβαίνοντας στο πιο πάνω πάτωμα κι ύστερα στο πιο πάνω κι ύστερα σε ένα ακόμα. Στο τέλος φτάσαμε σε μια μεγάλη πύλη, που τη φρουρούσαν δυο τεράστιοι, πανύψηλοι επόπτες. Αναγνωρίζοντας τους δυο νεαρούς Λάμα έκαναν στο πλάι και σύντομα βρεθήκαμε στα ιδιωτικά διαμερίσματα του Δαλάι Λάμα. Ξαφνικά ο πρώτος από τους Λάμα σταμάτησε και με έσπρωξε να κολλήσω σε ένα τοίχο. Μείνε ακίνητος. Είπε. Πρέπει να δω αν είσαι εντάξει. Με επιθεώρησε από την κορυφή ως τα νύχια, ισιώνοντας που και που το χιτώνα μου. Γύρισε τώρα, διέταξε, πάντα κοιτώντας με προσεκτικά, ελπίζοντας πως δεν ήμουν λιγότερο κομψός από τον μέσο μικρό μαθητή. Γύρισα το πρόσωπό μου προς τον τοίχο. Ξανά ίσιωσε το χιτώνα μου σε μερικά μέρη. Είσαι το παιδί με τα τραυματισμένα πόδια, Ο Εσώτατος το ξέρει αυτό, μα αν σου πει να καθίσεις κάνε το όσο πιο όμορφα μπορείς. Εντάξει, γύρισε. Όταν το έκανα, είδα πως ο άλλος Λάμα είχε φύγει. Μείναμε και περιμέναμε. Περιμέναμε τόσο πολύ που είχα αρχίσει να νιώθω τα γόνατά μου να λυγίζουν. Όλη αυτή η βιασύνη και τώρα περιμένουμε, σκέφτηκα.70

Γιατί να είμαι μοναχός η εσωτερική πόρτα άνοιξε κι ένας γέροντας Λάμα εμφανίστηκε ο ανώτερος αξιωματούχος, γιατί αυτό ήταν ο γέροντας Λάμα, με κοίταξε κι εκείνος με τη σειρά του από την κορυφή μέχρι τα νύχια και ρώτησε. Μπορείς να περπατήσεις χωρίς βοήθεια. Άγιε κύριε. Απάντησα, μπορώ να περπατήσω με κάποια δυσκολία τότε έλα, είπε, γυρίζοντας και βαδίζοντας αργά προς ένα άλλο δωμάτιο. Περάσαμε αυτό το δωμάτιο, βγήκαμε σε ένα διάδρομο κι εκεί, σε μια πόρτα ο Λάμα χτύπησε και μπήκε, κάνοντάς μου νόημα να μείνω απέξω. Παναγιότατε, άκουσα να λέει η γεμάτη σεβασμό φωνή του, έξω βρίσκεται ο μαθητής Λόμπσανγκ. Δεν περπατά καλά. Ο γιατρός λέει πως έχει σοβαρά χτυπήσει και πως τα πόδια του δεν είναι ακόμα θεραπευμένα. Δεν μπόρεσα να ακούσιο την απάντηση, μα ο γέροντας Λάμα βγήκε έξω και ψιθύρισε. Πήγαινε μέσα. Υποσκελίσου τρεις φορές και όταν σου ζητηθεί, προχώρησε μπροστά. Περπάτα αργά και πρόσεξε μη πέσεις. Πήγαινε τώρα. Πήρε ευγενικά το χέρι μου στο δικό του και με οδήγησε μέσα, λέγοντας. Παναγιότατε, ο μαθητής Λόμπσανγκ. Άφησε το χέρι μου και βγήκε από την αίθουσα κλείνοντας πίσω του την πόρτα. Τυφλωμένος από συγκίνηση και φόβο υποκλίθηκα τρεις φορές προς την κατεύθυνση που φανταζόμουν πως ήταν η σωστή. Πλησίασε. Πλησίασε γιέ μου και κάθισε εδώ, ακούστηκε να λέει μια βαθιά, ζεστή φωνή, μια φωνή γνώριμη από μια άλλη επίσκεψή μου. Σήκωσα το βλέμμα μου και είδα πρώτα τον βαθυκίτρινο χιτώνα ο ακτινοβολεί γαλήνη, φωτισμένος από μια δυνατή ηλιαχτίδα που έμπαινε από το παράθυρο. Ο κίτρινος χιτώνας. Πιο ψηλά, ένα αγαθό μα σταθερό πρόσωπο, το πρόσωπο κάποιου που ήταν συνηθισμένος στο να παίρνει αποφάσεις. Ήταν το πρόσωπο ενός καλού ανθρώπου, το πρόσωπο ενός θεού πάνω σ' αυτή τη Γη καθόταν σε μια μικρή εξέδρα, υψωμένη κάπως από το δάπεδο. Τα κόκκινα μαξιλάρια, όπου τον περιέβαλαν, έρχονταν σε έντονη αντίθεση με το βαθύ κίτρινο χρώμα του χιτώνα του. Καθόταν στη στάση του λωτού, με τα χέρια σταυρωμένα μπροστά του. Τα πόδια του καλύπτονταν μέχρι το γόνατο από ένα χρυσό ύφασμα. Μπροστά του ένα χαμηλό τραπέζι στήριζε λίγα μόνο αντικείμενα. Ένα μικρό καμπανάκι, ένα φυλακτό, ένα τροχό προσευχής και μερικά κρατικά έγγραφα.⁷¹

Εκείνο τον καιρό είχε μουστάκι, και οι άκρες του κατέβαιναν ως το πηγούνι

Τ. Λομπσανγκ Ράμπα Ο κίτρινος χιτώνας 1966

του. Στο πρόσωπό του έλαμπε ένα αγαθό χαμόγελο, που γλύκαινε κάπως τα σημάδια που άφηναν οι δυσκολίες των κρατικών υποθέσεων. Μπροστά του και προς το μέρος του μικρού τραπεζιού ήταν τοποθετημένα δυο μαξιλάρια καθιστικά. Έκανε ένα νόημα προς αυτά λέγοντας. Ξέρω για τον τραυματισμό σου, κάθισε μ' οποίο τρόπο νομίζεις αναπαυτικότερο. Τον υπάκουσα όλος ευγνωμοσύνη γιατί όλες αυτές οι φασαρίες και τα τρεχάματα με είχαν κουράσει τόσο που έτρεμα. Ωστε έτσι. Είπε η παναγιότητά του. Άκουσα πως είχες ορισμένες περιπέτειες. Θα πρέπει να σου άφησαν πολύ άσχημες αναμνήσεις, δεν είναι έτσι σήκωσα το βλέμμα και τον κοίταξα, κοίταξα αυτόν τον μεγάλο άνθρωπο, τον γεμάτο καλοσύνη και γνώση. Τώρα πιά θα έπρεπε να του διηγηθώ όλα όσα συνέβηκαν, θα μου ήταν αδύνατο να του πω ψέματα. Κι ύστερα, ύστερα, εντάξει, θα με έδιωχναν, θα με εξόριζαν, θα με έστελναν μακριά, γιατί παρέβηκα το νόμο και σκαρφάλωσα πολύ ψηλά. Δεν με ένοιαζε όμως, θα γινόμουν βαρκάρης η θα έφτιαχνα αετούς η ακόμα το μυαλό μου αναρίγησε με τη σκέψη θα μπορούσα να ταξιδέψω ως την Ινδία για να γίνω έμπορος. Είδα το βλέμμα του Εσώτατου καρφωμένο επάνω μου κι αναπήδησα, καθώς κατάλαβα πως μου μιλούσε. Παναγιότατε. Είπα, ο οδηγός μου, ο Λάμα Μινγκυάρ Ντόνταπ μου έχει πει ότι είστε ο σπουδαιότερος άνθρωπος σε αυτόν τον κόσμο και δεν μπορώ να κρύψω από σας την αλήθεια σταμάτησα και ξεροκατάπια. Παναγιότατε, άρχισα με αχνή φωνή. Εύπνησα πολύ πρωί σήμερα και σκαρφάλωσα. Λόμπσανγκ. Με σταμάτησε ο Εσώτατος, λάμποντας από κάποια κρυφή χαρά. Μη λες περισσότερα, τα ξέρω ήδη, κάποτε ήμουν κι εγώ μικρό παιδί. Ω. Πόσος καιρός πάει από τότε. Σταμάτησε και με κοίταξε σκεφτικός. Τούτο μόνο θέλω να σου πω ποτέ και σε κανένα δεν πρέπει να μιλήσεις γι' αυτό που πραγματικά συνέβη. Αν το κάνεις θα πρέπει να φύγεις από τη χώρα, όπως το απαιτεί ο νόμος. Έμεινε για μια στιγμή σιωπηλός, βυθισμένος στις σκέψεις του. Ύστερα πρόσθεσε, χαμογελώντας. 72

Είναι καλό, μερικές φορές, να συμβαίνει κάποιο θαύμα, γιατί τονώνει την πίστη των κατώτερων και πιο αδύνατων αδελφών μας. Έχουν ανάγκη να

φαντάζονται πως υπάρχει κάποια απόδειξη για αυτά που πιστεύουν, παρόλο που αυτή η απόδειξη αν την εξετάσει κανείς λεπτομερειακά, αποδεικνύεται πως είναι μια απλή αυταπάτη, ενώ η άλλη αυταπάτη για την όποια ζητούν αποδείξεις, είναι αληθινά η μόνη πραγματικότητα. Ο ήλιος του πρωινού έριχνε στο δωμάτιο τις χρυσές του ανταύγειες. Ο χιτώνας του Εσώτατου εκείνου έλαμπε κι έμοιαζε να σιγοκαίγεται, καθώς μια πνοή του ανέμου τόλμησε να περάσει μέσα από τις πτυχές του και να τις ανακατέψει. Ένας μικρός τροχός προσευχής στριφογύριζε ελαφρά στο φύσημα τού αέρα χαρίζοντας μπλε αποχρώσεις στο χρυσάφι χρώμα του δωματίου. Αργά αργά, ο Εσώτατος εκείνος άπλωσε το χέρι του και πήρε τον τροχό της προσευχής, τον κοίταξε για λίγο με ερευνητικό βλέμμα και μετά τον έβαλε στη θέση του. Ο οδηγός σου, ο αδελφός μου στην αγιότητα, ο Μινγκυάρ Ντόνταπ λέει τα καλύτερα λόγια για σένα, είπε η αγιότητα του. Το ίδιο συμβαίνει και με όσους σε γνωρίζουν καλά. Το έργο που σου έχει ανατεθεί να κάνεις σε αυτή τη ζωή, είναι πολύ μεγάλο και γι' αυτό πρέπει σιγά σιγά να αρχίσεις να κάνεις περισσότερη παρέα με ανθρώπους σαν τον οδηγό σου, να πάψεις να σπαταλάς το χρόνο σου στα συνηθισμένα, απλά μαθήματα που κάνουν όλοι και να αρχίσεις με τη σωστή διδασκαλία να αποκτάς τις γνώσεις που πρέπει. Ο Εσώτατος εκείνος σταμάτησε και με κοίταξε, ενώ ένα χαμόγελο κρυφόπαιζε στις άκρες των ματιών του. Θα πρέπει όμως, να συνεχίσεις να παρακολουθείς τα μαθήματα του Ινδου επισκέπτη μας, είπε. Τα τελευταία λόγια με τάραξαν μέχρι τώρα, είχα την κρυφή ελπίδα ότι θα κατάφερνα να ξεφύγω από αυτόν τον άνθρωπο ότι θα γλίτωνα από την υποχρέωση να παρακολουθώ κάθε απόγευμα τα μαθήματά του. Ο Εσώτατος εκείνος συνέχισε. Ο οδηγός σου θα γυρίσει η αργά σήμερα το βράδυ η νωρίς αύριο το πρωί, θα έρθει να μου δώσει αναφορά και μετά θα σε πάρει να πάτε στο σιδερένιο βουνό, όπου θα συνεχίσετε τις σπουδές σου με ειδικό τρόπο. 73

Οι σοφοί άντρες έχουν αποφασίσει ποιο θα είναι το μέλλον σου θα περάσεις δύσκολες μέρες, όσο περισσότερο διαβάζεις, όμως, τώρα, τόσο πιο εύκολα θα μπορείς να τις ξεπερνάς. Μου χαμογέλασε με συμπάθεια κι άπλωσε το

Τ. Λομπσανγκ Ράμπα Ο κίτρινος χιτώνας 1966

χέρι του να πιάσει το μικρό του κουδούνι. Το χτύπησε κι ακούστηκε ένας μουσικός ήχος, σημάδι για τον ηλικιωμένο Λάμα να έρθει μέσα. Σηκώθηκα με δυσκολία στα πόδια μου, υποκλίθηκα τρεις φορές με φοβερή αδεξιότητα κρατώντας το στήθος μου, ώστε να μη πέσουν όπως προηγουμένως, η γαβάθα μου και τα άλλα προσωπικά μου αντικείμενα κι άρχισα να περπατώ προς τα πίσω, προσερχόμενος βαθιά μέσα μου να μη παραπατήσω και πέσω κάτω. Έξω, σκουπίζοντας τον ιδρώτα από το πρόσωπό μου και προσπαθώντας να στηρίξω το σώμα μου στον τοίχο, αναρωτήθηκα τι άλλο. Ο γέρος Λάμα μου χαμογέλασε αφού με είχε ευλογήσει ο Εσώτατος εκείνος και μου είπε με ευγενικό τρόπο. Λοιπόν, παιδί μου. Ήταν μια πολύ μεγάλη συνομιλία για ένα τόσο μικρό αγόρι. Ή αγιότητα του φάνηκε ευχαριστημένη μαζί σου. Τώρα κοιτάξε έξω το σκοτάδι που είχε τώρα, ήρθε η ώρα να πας για φαγητό και μετά να βρίσκεσαι στη θέση σου για να παρακολουθήσεις το μάθημα για τον ινδικό Βουδισμό. Εντάξει αγόρι μου, μπορείς να πηγαίνεις. Ο Λάμα από εδώ θα σε συνοδεύσει για να περάσεις από τους φρουρούς. Μου χαμογέλασε μια φορά ακόμα και μετά έφυγε. Ο νεαρός Λάμα που ήταν ο πρώτος που είχα συναντήσει, εμφανίστηκε πίσω από μια κουρτίνα κι είπε. Έλα από αυτόν το δρόμο. Τον ακολούθησα, παραπατώντας σχεδόν, ενώ στο μυαλό μου στριφογύριζε η σκέψη ότι αυτή η μέρα, που ακόμα δεν είχε τελειώσει, ισοδυναμούσε με μια ολόκληρη βδομάδα. Έτσι, για μια φορά ακόμα, πήγα στην κουζίνα και παρακάλεσα να μου δώσουν λίγο τσάμπα. Αυτή τη φορά όμως, με υποδέχθηκαν με σεβασμό γιατί μόλις είχα τελειώσει τη συζήτησή μου με τον Εσώτατο εκείνο και παντού είχε κυκλοφορήσει η φήμη ότι είχε μείνει πολύ ευχαριστημένος μαζί μου. Έφαγα το φαγητό μου γρήγορα και μετά έτρεξα στην τάξη. Ο δάσκαλός μου στεκόταν πάλι, στη θέση του, μπροστά στο αναλόγιο κι έλεγε. 74

Σήμερα θα μιλήσουμε για την τρίτη αγία αλήθεια, μια από τις πιο μικρές από μέγεθος κι απλές απ' τις αλήθειες. Όπως μας δίδαξε ο Γκαουτάμα, όταν κάποιος πάψει να επιζητεί με πάθος κάτι, τότε παύει να υφίσταται κι

οποιαδήποτε ταλαιπωρία η βάσανο απ' αυτό ο πόνος σταματά, όταν εξαφανίζεται τελείως η επιθυμία. Ένα πρόσωπο που έχει επιθυμίες, συνήθως επιθυμεί με πάθος τα πλούτη κάποιου άλλου προσώπου, γίνεται τότε άπληστος αρχίζει να εποφθαλμιά ο,τι βρίσκεται στην κατοχή του άλλου, γίνεται σχεδόν τυφλός απ' αυτήν την επιθυμία κι όταν δεν μπορέσει να κάνει δικά του αυτά που τόσο θέλει, τότε αισθάνεται ζήλια κι αρχίζει να μισεί το πρόσωπο που έχει αυτά τα καλά. Αυτό είναι η αρχή της καταπίεσης, του θυμού και του πόνου. Αν κάποιος επιθυμεί κάτι που δεν μπορεί να τ' αποκτήσει, τότε είναι δυστυχημένος. Οι πράξεις που κατευθύνονται από τους πόθους και τις επιθυμίες οδηγούν στη δυστυχία. Ή ευτυχία κερδίζεται, όταν πάψεις να επιθυμείς, όταν δέχεσαι τη ζωή όπως έρχεται, το καλό με το κακό. Ο Ινδός γύρισε τις σελίδες που βρίσκονταν μπροστά του, κοίταξε γύρω του και συνέχισε. Τώρα θα μιλήσουμε για την τέταρτη αγία αλήθεια, η οποία έχει χωριστεί σε οχτώ μέρη και ονομάζεται οκτάδιπλο άγιο μονοπάτι. Υπάρχουν οχτώ βαθμίδες που πρέπει να περάσεις, για να κερδίσεις την ελευθερία από τις επιθυμίες της σάρκας. Θα τις εξετάσουμε και τις οχτώ μαζί. Ή πρώτη είναι. **(1) Ορθή στάση** όπως δίδαξε ο Γκαουτάμα, πρέπει να φροντίσουμε να έχουμε την ορθή στάση απέναντι στη δυστυχία. Ο άνθρωπος που αισθάνεται δυστυχημένος, πρέπει να βρει ακριβώς γιατί είναι δυστυχημένος, πρέπει μόνος του να ερευνήσει και να βρει ποιά είναι η αιτία της δυστυχίας. Όταν ένας άνθρωπος ανακαλύψει μόνος του τι είναι αυτό που του προκαλεί δυστυχία, τότε μπορεί να κάνει κάτι για να κερδίσει την τέταρτη από τις τέσσερις αγίες αλήθειες, η οποία λέει. Πως μπορώ να κερδίσω την ευτυχίας προτού συνεχίζουμε το ταξίδι της ζωής με ήσυχο μυαλό και με την ελπίδα ότι υπάρχει ακόμα χρόνος για να φτιάξουμε τη ζωή μας, όπως πρέπει να την φτιάξουμε, θα πρέπει να ξέρουμε ποιοι είναι οι στόχοι μας. 75

Αυτό μας φέρνει στη δεύτερη βαθμίδα τού όκτάδιπλου αγίου μονοπατιού. **(2) Ορθή φιλοδοξία.** Ο καθένας φιλοδοξεί κάτι μπορεί να ζητά Πνευματικό, φυσικό η ψυχικό κέρδος. Μπορεί να θέλει να βοηθήσει τους άλλους η να θέλει να βοηθήσει μόνο τον εαυτό του. Δυστυχώς, όμως, οι άνθρωποι είναι

Τ. Λομπσανγκ Ράμπα Ο κίτρινος χιτώνας 1966

πολύ μπερδεμένοι, δεν ακολουθούν τη σωστή κατεύθυνση, είναι σαστισμένοι και ανίκανοι να δουν καθαρά αυτό που πρέπει να δουν. Πρέπει να διώξουν από επάνω τους όλες τις ψεύτικες αξίες, όλες τις ψεύτικες λέξεις και να ατενίσουν με καθάριο βλέμμα αυτό που είναι, αυτό που θα έπρεπε να είναι και τέλος στις επιθυμίες τους. Πρέπει να εγκαταλείψουν τις ψεύτικες αξίες που τους οδηγούν στη δυστυχία. Οι περισσότεροι άνθρωποι σκέφτονται μόνο το εγώ, το εμένα και το δικό μου. Οι περισσότεροι άνθρωποι είναι τόσο εγωιστές, που δεν ενδιαφέρονται καθόλου για τα δικαιώματα των άλλων, θα πρέπει να μάθουμε να κοιτάζουμε τον εαυτό μας σαν να ήταν κάποιο αντικείμενο που χρειάζεται μελέτη, σαν να ήταν κάποιος τελείως ξένος. Σε άρεσει αυτός ο ξένος θα ήθελες να τον χάνεις στενό σου φίλος θα σε άρεσε να ζήσεις μαζί του για όλη σου τη ζωή, να τρως μαζί του, ν' αναπνέεις μαζί του, να κοιμάσαι μαζί τους για να αποκτήσεις την επιτυχία στη ζωή σου, θα πρέπει να έχεις τις σωστές φιλοδοξίες και μετά στη συνέχεια θα πρέπει να έχεις. **(3) Ορθό λόγο** αυτό σημαίνει ότι ο κάθε άνθρωπος θα πρέπει να είναι σε θέση να ελέγχει τα λόγια του, δεν πρέπει να λέει ανοησίες, δεν πρέπει ν' ασχολείται με τις φήμες θεωρώντας τις πραγματικά γεγονότα. Ο κάθε άνθρωπος με τον ορθό λόγο θα πρέπει να είναι σε θέση να δημιουργεί στον συνομιλητή του την πολύτιμη αμφιβολία, να συγκρατεί τα λόγια του, όταν καταλαβαίνει ότι κάποιος θα πληγωθεί από αυτά, να προσφέρει το καλό και τη βοήθεια, όταν χρειάζεται. Τα λόγια είναι πιο θανατηφόρα κι από το σπαθί, έχουν περισσότερο δηλητήριο μέσα τους κι από το πιο ισχυρό δηλητήριο. Τα λόγια μπορούν να καταστρέψουν ένα έθνος. Ο καθένας επομένως πρέπει να έχει ορθό λόγο που είναι το αποτέλεσμα της.76

(4) Ορθής συμπεριφοράς. Όταν ξέρεις να συμπεριφέρεσαι με το σωστό τρόπο, τότε ξέρεις να μιλάς και σωστά. Έτσι, η ορθή συμπεριφορά είναι η ολική αντανάκλαση του ορθού λόγου και της ορθής φιλοδοξίας. Ένας άνθρωπος όταν συμπεριφέρεται σωστά, δεν λέει ψέματα, δεν κλέβει, δεν πίνει οινόπνευματώδη. Ο Γκαουτάμα δίδαξε ότι η κατάσταση που

βρισκόμαστε είναι το αποτέλεσμα των σκέψεών μας. Οι σκέψεις που κάναμε στο παρελθόν μας χάραξαν το δρόμο για να μας οδηγήσουν εκεί που είμαστε. Επομένως, αν σκεπτόμαστε σωστά τώρα, αν η συμπεριφορά μας είναι η σωστή τώρα, τότε και στο μέλλον δεν θα κάνουμε λάθη. Ο Γκαουτάμα είπε. Το μίσος ποτέ δεν σταματάει το μίσος. Μόνο η αγάπη μπορεί να νικήσει το μίσος. Δίδαξε. Ο άνθρωπος θα πρέπει να αντιμετωπίζει τον θυμό του άλλου με αγάπη, να αντιμετωπίζει την κακία του άλλου με τη δική του καλοσύνη όλοι μας έχουμε μάθει ότι δεν πρέπει ποτέ να δίνουμε αποδείξεις για τις υπεραισθητικές ικανότητές μας, ότι δεν πρέπει να πολεμούμε αυτούς που μας πολεμούν, γιατί σύμφωνα με τα λόγια του Γκαουτάμα κανείς δεν πρέπει να πολεμά αυτούς που τον πολεμούν με υβριστική γλώσσα, με ράβδους ή με πέτρες. Ο Γκαουτάμα είπε. Αν κάποιος σε καταραστεί, τότε εσύ θα πρέπει να πνίξεις μέσα σου την αντίδρασή σου και να πάρεις την απόφαση να μην αφήσεις τον εαυτό σου να πειραχθεί και θυμωμένα λόγια να μη φύγουν από τα χείλη σου. Θα πρέπει εσύ να μην απαντήσεις με μίσος, αλλά να μείνεις ευγενικός, και φιλικός. Ο Βουδιστής πιστεύει στη μέση οδό, σε ένα τρόπο δηλαδή ζωής, όπου συμπεριφέρεσαι στους άλλους, όπως συμπεριφέρεσαι στον ίδιο σου τον εαυτό. Ή επόμενη βαθμίδα του όχτάδιπλου. Αγίου μονοπατιού είναι.

(5) Ορθός τρόπος ζωής. Σύμφωνα με τις διδασκαλίες του Βούδα, υπάρχουν ορισμένα πράγματα που είναι βλαβερά για τον άνθρωπο, που ένας πραγματικός Βουδιστής ποτέ δεν τα κάνει. Για παράδειγμα, ένας πραγματικός Βουδιστής δεν μπορεί να είναι χασάπης ή να εμπορεύεται δηλητήρια, ούτε μπορεί να πουλάει ή να αγοράζει δούλους. Ένας Βουδιστής δεν δοκιμάζει ούτε πουλάει οινοπνευματώδη ποτά. 77

Τον καιρό μάλιστα του Γκαουτάμα, καλός Βουδιστής ήταν εκείνος που περιπλανιόταν μόνος του στον κόσμο ή πήγαινε να ζήσει στο μοναστήρι. **(6) Ορθή προσπάθεια.** Οι ορθή προσπάθεια δείχνει κάτι το ιδιαίτερο σημαίνει ότι ο καθένας πρέπει να περνάει το όχτάδιπλο άγιο μονοπάτι προχωρώντας με τη δική του ταχύτητα. Ο άνθρωπος, που ζητάει την πρόοδο, δεν πρέπει

Τ. Λομπσανγκ Ράμπα Ο κίτρινος χιτώνας 1966

να είναι ανυπόμονος, ούτε να βιάζεται να προχωρήσει παρακάτω χωρίς να έχει μάθει τα μαθήματα που πρέπει να μάθει. Επί πλέον, ο ερευνητής της αλήθειας δεν πρέπει να έχει μέσα του ψεύτικη μετριοπάθεια και ταπεινότητα που να τον καθυστερούν. Ο άνθρωπος μπορεί να προσδεύσει μόνο, όταν προχωράει με το δικό του ρυθμό. **(7) Ορθή σκέψη.** Το μυαλό του ανθρώπου κατευθύνει τις πράξεις του ανθρώπου. Ή σκέψη είναι ο πατέρας της πράξης όταν σκέφτεσαι να κάνεις κάτι, αυτό είναι και το πρώτο βήμα όμως, μερικές σκέψεις δεν βρίσκονται σε αρμονία με τον άνθρωπο. Οι επιθυμίες του σώματος πολλές φορές ζαλίζουν το μυαλό του ανθρώπου και του προξενούν κακό. Μπορεί κάποιος να επιθυμεί πολύ η πλούσιο φαγητό. Ή επιθυμία δεν του προξενεί πόνο, το υπερβολικό φαγητό, όμως, του προξενεί. Ή δυστυχία και ο πόνος είναι τ' αποτελέσματα της πολυφαγίας που προέρχεται απ' την επιθυμία να φας πολύ. Ο Βουδιστής πρέπει να θυμάται ότι τα αισθήματα κρατούν λίγο, έρχονται και φεύγουν σαν τον άνεμο που αλλάζει όλη την ώρα. Τα συναισθήματα είναι ασταθή και δεν μπορείς να βασιστείς σε αυτά. Ο καθένας επομένως θα πρέπει να εκπαιδεύσει τον εαυτό του, ώστε να σκέπτεται σωστά συνέχεια, άσχετα από τις περαστικές του επιθυμίες. **(8) Ορθή περισυλλογή.** Όπως ήξερε πολύ καλά ο Γκαουτάμα, το Γιόγκα δεν είναι η απάντηση στις πνευματικές αναζητήσεις. Το Γιόγκα είναι απλά μια σειρά ασκήσεων, ειδικά σχεδιασμένων, που προορίζονται να βοηθήσουν το πνεύμα να μάθει να ελέγχει το φυσικό του σώμα, να μάθει το σώμα να υποκύπτει στις διαταγές του πνεύματος. Οι ασκήσεις αυτές δεν δίνουν στον άνθρωπο Πνευματική ανύψωση. 78

Με την ορθή περισυλλογή ο καθένας μαθαίνει να ελέγχει τις άσχετες σκέψεις που απασχολούν το μυαλό του, μαθαίνει να βρίσκει τις πραγματικές του ανάγκες. Έχοντας σωστό έλεγχο πάνω στις σκέψεις σου μπορείς να εξασκήσεις διαλογισμό να κάνεις περισυλλογή σκέψεων ώστε διαισθητικά, χωρίς λογική σκέψη να βρίσκεις την απάντηση για το τι είναι σωστό η λάθος. Ή φωνή του Ινδου δασκάλου σταμάτησε και το μυαλό του γύρισε πάλι

πίσω στο παρόν. Μας κοίταξε όλους προσεκτικά και στο τέλος κάρφωσε το βλέμμα του επάνω μου. Εσύ. Είπε, δείχνοντάς με με το δάχτυλο του. Θέλω να σου μιλήσω, έλα μια στιγμή στο διάδρομο. Σηκώθηκα όρθιος και βγήκα έξω. Ο Ινδός δάσκαλος με ακολούθησε και έκλεισε την πόρτα πίσω του, έπειτα, όμως, την άνοιξε πάλι, έβαλε το κεφάλι του μέσα και φώναξε. Εσείς να καθίσετε φρόνιμα, δεν θέλω να ακούσω ούτε μια κουβέντα όσο θα είμαι από έξω. Έκλεισε την πόρτα και με κοίταξε. Έμαθα, αγόρι μου, μου είπε, ότι ζήτησε να σε δει ο Δαλάι Λάμα τι σου είπε αξιολόγησε δάσκαλε, απάντησα, δεν έχω το δικαίωμα να επαναλάβω ούτε μια λέξη από ο,τι μου είπε η το τι έκανε ο Εσώτατος εκείνος. Με κοίταξε θυμωμένα και φώναξε. Είμαι ο δάσκαλός σου, σε διατάζω να μου πεις. Στη συζήτηση με ανάφερε εμένα καθόλου δεν μπορώ να σας πω, κύριε, απάντησα, επαναλαμβάνω μόνο, ότι μου έχει απαγορευθεί να κάνω σχόλια για το τι άκουσα. Θα αναφέρω ότι είσαι αυθάδης, ανυπάκουος και γενικά ένας μαθητής ανάξιος. Λέγοντας αυτά, έσκυψε και με χτύπησε δυνατά στο κεφάλι. Έπειτα γύρισε και μπήκε μέσα στην τάξη με το πρόσωπο του κατακόκκινο από το θυμό. Τον ακολούθησα και ξανακάθησα στη θέση μου. Ο Ινδός δάσκαλος γύρισε στη θέση του στο αναλόγιο κι ανακάτεψε τα χαρτιά του. Δεν πρόλαβε ν' ανοίξει το στόμα του να μιλήσει, όταν μπήκε στην αίθουσα ένας Λάμα. Αξιότιμε κύριε, είπε ο Λάμα στον Ινδό δάσκαλο, ο Ηγούμενος ζήτησε να σας μιλήσει, έχω οδηγίες να συνεχίσω το μάθημα εγώ. Θα σας παρακαλούσα πολύ να μου δείχνατε το σημείο όπου σταματήσατε για να μπορέσω να συνεχίσω. Ο Ινδός δάσκαλος, σκυθρωπά, του έδωσε μια περίληψη των όσων είχε πει προηγουμένως και του είπε ότι το επόμενο θέμα θα ήταν η Νιρβάνα. Γυρίζοντας έπειτα προς το μέρος μας, είπε. Είμαι πολύ χαρούμενος που φεύγω από αυτή την τάξη κι ελπίζω αυτή η χαρά μου να γίνει μεγαλύτερη και να μη χρειαστεί να ξαναγυρίσω εδώ.79

Λέγοντας αυτά έβαλε τα χαρτιά του στη δερμάτινη τσάντα του, την έκλεισε γρήγορα και βγήκε έξω από το δωμάτιο θυμωμένα, αφήνοντας τον Λάμα με την έκπληξη ζωγραφισμένη στο πρόσωπό του γι' αυτά τα λόγια του θυμού που άκουσε. Εμείς χαμογελούσαμε, γιατί ξέραμε ότι τώρα όλα θα πήγαιναν καλύτερα, γιατί ο Λάμα που είχε έρθει ήταν αρκετά νέος ακόμα για να καταλαβαίνει τα αισθήματα των μικρών αγοριών. Οι, εσείς παιδιά, πόσο καιρό παρακολουθείτε αυτό το μάθημα έχετε φάει ρώτησε, θέλει

Τ. Λομπσανγκ Ράμπα Ο κίτρινος χιτώνας 1966

κανείς από σας να βγει για λίγο έξω. Του χαμογελάσαμε όλοι και τον διαβεβαιώσαμε ότι δεν θέλαμε ακόμα να φύγουμε. Τότε, κούνησε το κεφάλι του ευχαριστημένος, προχώρησε προς το παράθυρο και κοίταξε για λίγα λεπτά έξω. 80

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ

Ο Λάμα, ο καινούργιος μας δάσκαλος, απομάκρυνε τα αναλόγιο και κάθισε μπροστά μας, στη θέση του λωτού, πάνω στη μικρή πλατφόρμα που υπήρχε σε κάθε αίθουσα διδασκαλίας. Στα εστιατόρια μας είχαμε ψηλά

αναλόγια, όπου, όταν εμείς τρώγαμε, καθόταν η στεκόταν όρθιος ένας αναγνώστης έτσι, ακόμα κι όταν γεμίζαμε το στομάχι μας με τσάμπα, το μυαλό μας γέμιζε με πνευματικές σκέψεις, θεωρούσαμε ότι ήταν άσχημο να τρως και να σκέπτεσαι το φαγητό. Συνηθιζόταν επίσης, στα επίσημα μαθήματα ο δάσκαλος να χρησιμοποιεί αναλόγιο, έτσι τώρα, το γεγονός ότι ο καινούργιος μας δάσκαλος προτίμησε να καθίσει κάτω, μπροστά μας, μας έδειξε ότι ήταν διαφορετικός άνθρωπος. Λοιπόν, είπε, μόλις τώρα σας μίλησαν για την ορθή σκέψη. Ελπίζω κι εσείς να σκέπτεστε σωστά, γιατί το μυαλό είναι η αιτία του πόνου του ανθρώπου. Οι σαρκικές επιθυμίες δημιουργούν πολλές φασαρίες, ιδίως σε μια μοναστική ομάδα, όπου όλοι είναι άγαμοι. Επομένως, είναι αναγκαίο να μπορείς να ελέγχεις το πνεύμα σου να έχεις έρθει σκέψη, γιατί με αυτό τον τρόπο μπορείς ν' αποφύγεις τη δυστυχία που δημιουργείται από το γεγονός ότι επιθυμούμε πράγματα που ξέρουμε ότι δεν μπορούμε να τ' αποκτήσουμε. Ξέρετε ότι ο Βούδας δίδασκε ότι, ιδιαίτερα οι άντρες, συχνά παρασύρονται από, θα μπορούσαμε να πούμε, την οπτική επαφή. Οι άντρες, οι συνηθισμένοι άντρες, τείνουν να κάνουν σαν ιδανικό τους τη γυναίκα. Έριξε μια ματιά σ' ένα κάποιος μεγάλο αγόρι, χαμογέλασε κι είπε. Γνωρίζω κάποιον νεαρό σαν κι εσάς που συνηθίζει να συνοδεύει έναν ηλικιωμένο μοναχό στην αγορά και στον οποίο θα ταίριαζε το επίθετο αλλήθωρα μάτια. Ο Βούδας, όμως, δίδαξε ότι αυτά τα πράγματα δεν ταιριάζουν σε ένα μοναχό, γιατί η επιθυμία είναι ο πατέρας της πράξης. 81

Ή σκέψη σπρώχνει έναν άνθρωπο να κάνει πράγματα που ξέρει ότι είναι λάθος. Μας κοίταξε χαμογελώντας και συνέχισε να μιλάει. Θα πρέπει ν' ακολουθούμε τη μέση οδό και να μην είμαστε υπερβολικά καλοί ούτε υπερβολικά κακοί. Υπάρχει μια ιστορία για κάποιον ταξιδιώτη, ο οποίος περπατούσε πάνω σε έναν δρόμο πριν λίγη ώρα, είχε δει μια πολύ όμορφη γυναίκα που είχε περάσει από μπροστά του τώρα ήθελε πάρα πολύ να τη γνωρίσει. Δυστυχώς, όμως, ένας λόγος για τον οποίο δεν χρειάζεται να

Τ. Λομπσανγκ Ράμπα Ο κίτρινος χιτώνας 1966

μιλήσουμε εδώ, τον ανάγκασε να φύγει για λίγο από το δρόμο του και να κρυφτεί πίσω από κάτ' θάμνους. Όλο αυτό το διάστημα φοβόταν μήπως η γυναίκα είχε προχωρήσει πολύ. Τότε, είδε ένα γέρο Βουδιστή μοναχό που ερχόταν προς το μέρος του, τον σταμάτησε και τον ρώτησε. Μπορείς να μου πεις, αξιότιμε κύριε, μήπως είδες μια πολύ όμορφη γυναίκα στο δρόμο σου ο γέρος μοναχός τον κοίταξε με άδειο βλέμμα και του απάντησε. Μια όμορφη νέα γυναίκας λυτό δεν μπορώ να στο πω. Μ' έχουν διδάξει την ορθή σκέψη, έτσι το μόνο πράγμα που μπορώ να σου πω, είναι ίτι πέρα σε δίπλα μου ένα σύνολο από κόκαλα πριν από λίγη ώρα, δεν μπορώ, όμως, να σου πω αν ήταν άντρας η γυναίκα γιατί αυτό δεν με ενδιαφέρει. Ο Λάμα κρυφογέλασε καθώς έλεγε. Αυτή είναι η ορθή σκέψη που έχει ξεπεράσει όλα τα λογικά όρια, που είναι πιά παράλογη. Ας ασχοληθούμε τώρα, όμως, με ένα θέμα που είναι πάρα πολύ παρεξηγημένο. Άρχισε να μας λέει ότι το οχτάδιπλο μονοπάτι έχει ένα σκοπό, ένα σκοπό που όταν τον φτάσει αυτός που ακολουθεί το μονοπάτι, θα κερδίσει κάτι το πολύ πολύτιμο, θα κερδίσει τη Νιρβάνα. Ή Νιρβάνα σημαίνει το τέλος της επιθυμίας, του μίσους και της απληστίας. Το τέλος της απληστίας και των άλλων ηδονών του σώματος βοηθάει τον άντρα η τη γυναίκα να κερδίσει την ευτυχία. Ή Νιρβάνα είναι η απελευθέρωση απ' το σώμα. Απελευθέρωση απ' τις ηδονές και τούς ακόρεστους πόθους της σάρκας. Δεν επιζητεί με κανένα τρόπο την έλλειψη κάθε εμπειρίας, η γνώσης ούτε θέλει να δώσει τέλος σε κάθε είδους ζωή.⁸²

Είναι λάθος να λέμε ότι η Νιρβάνα είναι η ύπαρξη μέσα σε μια κατάσταση του τίποτε. Αυτή είναι μια λανθασμένη εντύπωση που έχει δημιουργηθεί από ανθρώπους που μιλούν για πράγματα που δεν καταλαβαίνουν καθόλου. Ή Νιρβάνα είναι η ελευθερία από την ηδονή, από τις διάφορες επιθυμίες της σάρκας. Ή Νιρβάνα δεν είναι μόνο ένα είδος παραδεισίου διαλογισμού, αλλά είναι, αντίθετα, η τέλεια ολοκλήρωση της πνευματικής γνώσης κι η απελευθέρωση από όλες τις σαρκικές επιθυμίες. Ή κατάσταση της Νιρβάνα είναι μια καθάρια κατάσταση, καθάρια όσον αφορά την

έλλειψη επιθυμίας για φυσικά πράγματα. Αλλά, ακόμα, κι όταν κανείς έχει κερδίσει τη Νιρβάνα, έχει κερδίσει δηλαδή την απελευθέρωση από τις σαρκικές επιθυμίες, ακόμα και τότε συνεχίζει την πορεία του στον κόσμο του πνεύματος και προχωρεί σε άλλες μορφές ύπαρξης. Οι Βουδιστές πιστεύουν στον κύκλο των αιώνων ενσαρκώσεων, πιστεύουν ότι ο άνθρωπος γεννιέται στη Γη, ζει στη Γη και στο τέλος πεθαίνει για να επιστρέψει και πάλι στη Γη μέσα σ' ένα διαφορετικό σώμα. Ο άνθρωπος δηλαδή γεννιέται και πάλι στη Γη, ώστε τα μαθήματα που δεν μπόρεσε να μάθει στην προηγούμενη ζωή του, να τα κάνει δικά του τώρα στην καινούργια του ζωή. Ή Νιρβάνα δεν είναι ένας τόπος που μπορείς να τον βρεις κοιτώντας έναν χάρτη, γιατί, απλούστατα, είναι μια Πνευματική κατάσταση. Είναι η κατάσταση της σοφίας η σοφία είναι μία από τις κυριότερες αρετές ενός καλού Βουδιστή, ενώ η έλλειψή της δεν συμβιβάζεται με το όνομα του. Ή Νιρβάνα δεν είναι η απώλεια της συνείδησης που συμβαίνει τη στιγμή τού τελειωμού της ζωής πάνω στη Γη' είναι κάτι το εντελώς αντίθετο. Υπάρχει, επίσης, και μια ακόμα Νιρβάνα, που στην ινδική γλώσσα λέγεται Πάρινιρβάνα. Ένας καλός Βουδιστής, είπε ο Λάμα δάσκαλος μας, είναι ένας αληθινά ευτυχισμένος άνθρωπος, ένας άνθρωπος που ενδιαφέρεται για τους άλλους, που περνάει τη ζωή του βοηθώντας τους άλλους. Ο καλός Βουδιστής δεν ενδιαφέρεται ούτε αναγνωρίζει τους τίτλους η τις κάστες που υπάρχουν σε χώρες σαν την Ινδία, γιατί ο άνθρωπος ποτέ δεν φτάνει στην ευτυχία πατώντας πάνω στην περιουσία των δικών του.⁸³

Ένας πρίγκιπας μπορεί να είναι δυστυχισμένος, ενώ αντίθετα ένας ζητιάνος να είναι ευτυχισμένος. Οι γέννησή μας δεν μας βοηθάει στην προσπάθειά μας να μάθουμε πως να νικούμε τον πόνο, η οικονομική κατάσταση της οικογένειάς μας δεν μας προσφέρει τίποτε. Ο μόνος τρόπος για να βρεις την ελευθερία μακριά από κάθε είδους επιθυμία, είναι να ακολουθήσεις το όχτάδιπλο μονοπάτι μόνο αυτό δίνει στον άνθρωπο την αυτογνωσία κι οδηγεί στην ατέλειωτη ευτυχία. Ο Λάμα μας κοίταξε και συνέχισε. Υποθέτω ότι τώρα θα σκέφτεστε ότι εμείς οι Βουδιστές έχουμε τους περισσότερους

Τ. Λομπσανγκ Ράμππα Ο κίτρινος χιτώνας 1966

οπαδούς σ' όλον τον κόσμο, θα σκέφτεστε ότι είμαστε οι πιο σπουδαίοι. Αυτό, όμως, δεν είναι σωστό, γιατί μόνο το ένα πέμπτο όλου του κόσμου είναι Βουδιστές σήμερα. Υπάρχουν Βουδιστές στην Ταϊλάνδη, στην Κίνα, στην Ιαπωνία, στην Κορέα, στο Θιβέτ, στην Κεϋλάνη και στη Μπούρμα κι ένας μικρός αριθμός στην Ινδία. Υπάρχουν διαφορετικές μορφές Βουδισμού, που έχουν ξεπηδήσει από την ίδια πηγή, για αυτό ακριβώς δεν πρέπει να υπάρχει μεταξύ μας καμιά διαφωνία, καθώς προερχόμαστε όλοι απ' τον ίδιο πατέρα. Ο καθένας μας σκέπτεται με το δικό του τρόπο. Αργότερα στα μαθήματά μας θ' ασχοληθούμε με τη σκοπιμότητα της θρησκείας, αλλά προς το παρόν θέλω από σας να απομνημονεύσετε τα καταφύγια τα τρία καταφύγια. Βρίσκω καταφύγιο στον Βούδα. Βρίσκω καταφύγιο στο δόγμα. Βρίσκω καταφύγιο στο τάγμα ο Λάμα είπε. Θα πρέπει να μάθετε να το λέτε το πρωί και το βράδυ πριν κοιμηθείτε. Πρέπει να το αποτυπώσετε στο μυαλό σας. Μπορείτε να πείτε ότι είναι ένας εμβολισμός της μεγάλης αυταπάρνησης που έγινε από τον ιδρυτή του Βουδισμού, όταν άφησε το οικογενειακό του παλάτι και φόρεσε το χιτώνα του μονάχου εσείς παιδιά, συνέχισε, θ' άπαρνηθείτε τα καλέσματα της σάρκας. 84

Θα εκπαιδεύεστε, ώστε να γίνετε νέοι άντρες καλού χαρακτήρα, σωστής διαγωγής, νέοι άντρες με αγνή σκέψη, γιατί τις μέρες που θα έρθουν στη χώρα μας, μέρες θλίψης, μέρες γεμάτες κακό και δοκιμασίες για την αγαπημένη μας χώρα, θα σταθεί αναγκαίο να φύγουν πέρα στο μεγάλο άγνωστο νέοι άντρες, ικανοί να διατηρήσουν τις ιερές μας παραδόσεις ζωντανές. Είναι καθήκον της δικής σας γενιάς, λοιπόν, να μελετά και να εξαγνίζεται, γιατί οι παλιότερες γενιές δεν θα μπορέσουν να σας ακολουθήσουν. Μας είπε επίσης. Στα ταξίδια σας θα συναντήσετε πολλούς

Ζεν Βουδιστές. Ίσως αναρωτηθείτε αν είναι αναγκαίες οι τόσες αυστηρότητες στη ζωή τους, γιατί για τους Ζεν Βουδιστές όλοι και όλα που διδάσκουν όπως τα βιβλία η οι γραφές δεν είναι παρά δείκτες που δείχνουν προς την κατεύθυνση του μονοπατιού που πρέπει κανείς ν' ακολουθήσει. Σκεφτείτε τους ανθρώπους που έχετε δει, σκεφτείτε όλα όσα βλέπετε καθώς κοιτάτε τους προσκυνητές που διασχίζουν το δρόμο του δαχτυλιδιού παρατηρείστε πως, όταν κάποιος οδηγός η ζητιάνος δείχνει προς ένα πράγμα, πως, χωρίς εξαίρεση, τα μάτια των προσκυνητών στρέφονται και κοιτούν όχι το αντικείμενο που τους δείχνουν, αλλά το δάχτυλο που δείχνει. Είναι γεγονός ότι ο αμαθής κοιτά πάντα το δάχτυλο που δείχνει κι όχι το πράγμα εκείνο που ζητά να δείξει το δάχτυλο. Αυτή η αλήθεια ήταν γνωστή στην ομάδα εκείνη των βουδιστών που αργότερα έδωσαν τη Ζεν. Αυτοί πιστεύουν πως ο μόνος τρόπος να γνωρίζει κανείς την αλήθεια, είναι να έχει άμεση, προσωπική εμπειρία της αλήθειας. Κανείς δεν μπορεί να γνωρίσει την αλήθεια, αν περιοριστεί στο ν' ακούει τα λόγια κάποιου η στο να διαβάζει τις τυπωμένες λέξεις στα βιβλία. Οι πραγματικές, προσωπικές εμπειρίες είναι το μόνο που έχει αξία. Μπορεί κανείς να χαίρεται πραγματικά μελετώντας τις γραφές η ακούγοντας με προσοχή τις διαλέξεις σοφών. Όλες όμως οι λέξεις οι γραμμένες και ειπωμένες, δεν πρέπει να θεωρούνται παρά καύσιμα που τροφοδοτούν την προσωπική σκέψη, ώστε να είναι κανείς ικανός να παραβάλει τις δικές του εμπειρίες με τις μεγάλες αλήθειες, όπως αυτές περιγράφονται από τους άλλους. Πρόσθεσε χαμογελώντας. Όλα αυτά βέβαια σημαίνουν πως δεν μπορείτε να εξελιχτείτε πολύ, παραμένοντας απλοί θεωρητικοί, είναι ανάγκη να συνδυάζετε ταυτόχρονα με τη μελέτη του γραπτού λόγου και πρακτική. 85

Έχει λεχθεί πως μια εικόνα αξίζει χίλιες λέξεις, μα τούτο έχω να σας πω μια εμπειρία αξίζει χίλιες εικόνες. Δίστασε για μια στιγμή κι ύστερα γύρισε και κοίταξε έξω από το παράθυρο. Ή καρδιά μου αναπήδησε στη σκέψη πως ίσως να έβλεπε τον οδηγό μου, το Λάμα Μινγκυάρ Ντόνταπ να επιστρέφει από το φράκτη του Άγριου Ρόδου. Όχι όμως, σύντομα ξαναγύρισε σε μας λέγοντας θα σας πω τώρα κάτι που ίσως σας κάνει να νομίσετε πως οι Ζεν Βουδιστές είναι ακαλλιέργητοι, ίσως και ιερόσυλοι, άγριοι. Κάποτε στην Ιαπωνία ζούσε ένας αληθινά φημισμένος διδάσκαλος, ένας άνθρωπος σεβαστός απ' όλους για τη βαθιά του γνώση και τον αυστηρό τρόπο ζωής

Τ. Λομπσανγκ Ράμππα Ο κίτρινος χιτώνας 1966

του. Από ολόκληρο τον κόσμο της ανατολής έρχονταν μαθητές να προσκυνήσουν το διδάσκαλο και να μαθητέψουν κοντά του. Κάποια μέρα ο διδάσκαλος αυτός μιλούσε σε ένα από τους ναούς, ένα ναό διακοσμημένο με πολλά αγάλματα των χιλίων Βούδα, αγάλματα δεξιότεχνα σκαλισμένα πάνω σε σπάνια εξωτικά ξύλα. Οι μαθητές όλοι άκουγαν με άπειρη προσοχή το διδάσκαλο, κι όταν εκείνος σταμάτησε ξαφνικά στη μέση τη διάλεξή του, όλοι κράτησαν την αναπνοή τους μη ξέροντας τις ετοιμαζόταν να πει, γιατί είχε τη φήμη πολύ εκκεντρικού ανθρώπου. Τότε ήταν που ο σοφός, γυρνώντας στο πλάι, άρπαξε το κοντινότερο από τα αγάλματα του Βούδα και το έριξε στη φωτιά. Οι μαθητές του όλοι σηκώθηκαν όρθιοι με φρίκη. Για μια στιγμή υψώθηκε θόρυβος συζητήσεων, διαμαρτυρίες διάφορες, χέρια που κουνιόνταν στον αέρα και πόδια που ετοιμάζονταν να τρέξουν. Ο σοφός διδάσκαλος, όμως, στάθηκε ήρεμος, με την πλάτη στη φωτιά όπου κοιμόταν το άγαλμα του Βούδα. Όταν σταμάτησε η φασαρία, άρχισε να μιλά. Είπε πως όλοι έχουν αγάλματα στο μυαλό τους, πως όλοι φροντίζουν να χτίζουν στοιχεία διακοσμητικά και είδωλα, πράγματα άχρηστα που καταλαμβάνουν χώρο στο μυαλό ακριβώς, όπως τα ξύλινα είδωλα καταλαμβάνουν χώρο στο ναό. Όπως είπε, ο μόνος τρόπος για να εξελιχθεί κανείς, είναι να φροντίσει να κάψει όλα εκείνα τα Πνευματικά σκουπίδια που συσσωρεύονται στο μυαλό του, να καταστρέψει το καθετί που εμποδίζει το πνεύμα στο δρόμο του. 86

Ο μέγας διδάσκαλος γύρισε τότε προς ένα από τα ψηλότερα αγάλματα του Βούδα κι έτριψε το δάχτυλό του στην κορυφή του γύρισε πίσω προς τους μαθητές του και τους το έδειξε λέγοντας. Να, εδώ βρίσκεται σκόνη, σκόνη πάνω σ' ένα Βούδα, μα αυτό δεν είναι τόσο κακό, όσο η σκόνη που συσσωρεύεται πάνω στο νου. Ας τα καταστρέφουμε. Ας καταστρέφουμε τις γλυπτές εικόνες, ας καταστρέφουμε τις λάθος ιδέες που ζουν μέσα μας, γιατί αν δεν καθαρίσει κανείς το βρώμικο μυαλό του, όπως καθαρίζει μια βρώμικη αποθήκη, θα του είναι αδύνατο να εξελιχθεί και να προχωρήσει ως τα ανώτερα τμήματα του μονοπατιού. Ο Λάμα δάσκαλός μας γέλασε δυνατά με τις έκπληκτες εκφράσεις μας. Είπε. Ο μα είστε λοιπόν τόσο

συντηρητικοί περιμένετε λίγο, ώσπου να επισκεφτείτε τ' άλλα μοναστήρια, περιμένετε, ώσπου να κινηθείτε ανάμεσα στον κόσμο. Θ' ανακαλύψετε τότε πως υπάρχουν μερικοί που δεν δίνουν καμιά σημασία στις διδασκαλίες της θρησκείας κι άλλοι που πλένουν το στόμα τους πριν προφέρουν το όνομα του Βούδα, που πλένουν το στόμα τους, ώστε να είναι καθαρό και έτοιμο να προφέρει ένα τόσο ιερό όνομα. Αυτά όμως είναι τα άκρα, είναι εκείνοι που δημιουργούν φετίχ από τις διδασκαλίες της θρησκείας κι εκείνοι που δεν βρίσκουν τίποτα απολύτως σε αυτή. Ή θρησκεία είναι ένας τρόπος ζωής χρήσιμος μόνο σε εκείνους που ακολουθούν την κοινή λογική, τη μέση οδό και είναι γεμάτοι μετριοφροσύνη. Για τέτοιους ανθρώπους η θρησκεία είναι λύση όλων των προβλημάτων. Δεν ξέρω, μα υποθέτω πως θα πρέπει να αναστέναξα η να έδωσα κάποιο άλλο σημάδι που να τράβηξε την προσοχή του, γιατί δίστασε για μια στιγμή κι ύστερα ήρθε αργά προς το μέρος μου και στάθηκε από πάνω μου κοιτάζοντάς με. Λόμπσανγκ, είπε, φαίνεσαι πολύ ταλαιπωρημένος. Σήμερα βέβαια είχες μια πολύ κουραστική, πολύ κουραστική εμπειρία. Μα η έκφρασή σου με κάνει να πιστεύω ότι υπάρχει και κάτι άλλο που σε απασχολεί, κάτι ακόμα πιο σοβαρό από το ότι ο οδηγός σου δεν επέστρεψε ούτε και θα επιστρέφει σήμερα. Πες μου, τι είναι ευχήθηκα ν' ανοίξω το πάτωμα να με καταπιεί, να με ρίξει βαθιά μέσα στο βουνό, στα ηφαιστειακά κοιλώματα των βράχων, γιατί ένιωθα πως έπρεπε να παραδεχτώ πως σκεφτόμουν πράγματα κάπως ασυνήθιστα.⁸⁷

Για να μπω στο θέμα χωρίς περιστροφές, ένιωθα ως μέσα στην καρδιά μου βαθιά θλίψη για τον τρόπο με τον οποίο ήμουν υποχρεωμένος να ζήσω. Ήθελα όλα να τελειώσουν. Αξιότιμε Λάμα, είπα με φωνή τρεμάμενη, είναι αλήθεια πως δεν νιώθω καθόλου ικανοποιημένος, το μυαλό μου παλεύει ανάμεσα σε πολλά, οι σκέψεις μου στροβιλίζονται, αισθάνομαι πως οδηγούμαι αναπόφευκτα να ακολουθήσω μια ζωή που δεν ταιριάζει καθόλου με τα προσωπικά μου όνειρα κι επιθυμίες. Από καιρό τώρα παλεύω με τον εαυτό μου κι έτσι, όπως καθόμουν ψηλά στην χρυσή σκεπή παλεύοντας με τον άνεμο, νομίζοντας πως με περίμενε ο θάνατος, αισθανόμουν ευχαριστημένος γιατί σκεφτόμουν πως, ίσως, έτσι έμπαινε ένα τέλος στα προβλήματά μου. Ο Λάμα διδάσκαλος με κοίταξε γεμάτος

Τ. Λομπσανγκ Ράμπτα Ο κίτρινος χιτώνας 1966

συμπάθεια. Τύλιξε το χιτώνα του καλύτερα και κάθισε δίπλα μου στη στάση του λωτού. Λόμπσανγκ. Είπε. Ας συζητήσουμε αυτό το πρόβλημα, ας το συζητήσουμε μάλιστα σε αυτήν εδώ την τάξη, γιατί, χωρίς αμφιβολία, πολλοί άλλοι μαθητές εδώ θα νιώθουν πού και πού παρόμοια ταραγμένοι. Ζω στην Ποτάλα εδώ και πολλά πολλά χρόνια κι ίσως τα δικά σας προβλήματα τώρα να ήταν και δικά μου πριν τόσα χρόνια περασμένα πιά. Αξιότιμε δάσκαλε, αποκρίθηκα, δεν είχα κανένα περιθώριο να διαλέξω, υποχρεώθηκα να αφήσω το πλούσιο σπίτι μου. Οι ίδιοι οι πλούσιοι γονείς μου με έδιωξαν, λέγοντάς μου πως πρέπει να γίνω μοναχός. Επειδή η οικογένειά μου ήταν πολύ πλούσια, υποχρεώθηκα να περάσω περισσότερες δοκιμασίες από οποιοδήποτε παιδί που προέρχεται από φτωχή οικογένεια. Έπρεπε να μάθω περισσότερα, έπρεπε, επομένως, να υποφέρω και περισσότερο. Το αριστερό μου πόδι κάηκε μέχρι το γόνατο χωρίς να φταίω σε τίποτε. Κατά τη διάρκεια μιας θύελλας, ο άνεμος με πήρε και με πέταξε κάτω από το βουνό και τώρα, αν και δεν μπορώ καλά καλά να περπατήσω, αν και πονάω συνέχεια, πρέπει να έρχομαι και να παρακολουθώ τα μαθήματα. Αξιότιμε δάσκαλε, ποτέ δεν θέλησα να γίνω μοναχός, αλλά δεν με άφησαν να διαλέξω αυτό που ήθελα, με ανάγκασαν να γίνω μοναχός. Ή θρησκεία δεν μου προσφέρει τίποτε. 88

Ο Λάμα με κοίταξε με κατανόηση και είπε. Μα, Λόμπσανγκ. Ακόμα είσαι πολύ μικρός. Ή θρησκεία θα σου προσφέρει πολλά, όταν καταλάβεις τη λειτουργία της μέσης οδού και τους κανόνες αυτής και της μεταθανάτιας ζωής. Τότε θ' αποκτήσεις την ηρεμία και την κατανόηση για το τι πράγματι είναι η ζωή. Αλλά για πες μου τώρα, τι θα ήθελες να γίνεις κοιτάζω έξω, πάνω από τη χρυσή σκεπή και βλέπω ένα βαρκάρι στον ευτυχισμένο ποταμό και σκέφτομαι πόσο ελεύθερη είναι η ζωή του, πόσο ευχάριστο είναι να ταξιδεύεις πάνω κάτω στον ποταμό που όλοι αγαπούν, να συναντάς ενδιαφέροντες ανθρώπους, ανθρώπους που έρχονται από την Ινδία, ανθρώπους που πάνε στην κίνα, όλους εκείνους που φεύγουν για χώρες μακρινές πίσω από τα βουνά και που θα γυρίσουν σε λίγο έχοντας αποκτήσει παράξενες γνώσεις και αξιοθαύμαστα έργα τέχνης. Εγώ, όμως,

δεν είμαι παρά ένα μικρό αγόρι κλεισμένο εδώ μέσα, υποχρεωμένο να συμμορφώνεται με τούς κανόνες της πειθαρχίας δεν μπορώ να κάνω τίποτε από ότι θέλω, πρέπει συνέχεια να μαθαίνω πράγματα που δεν με ενδιαφέρουν, συνέχεια ακούω να μου λένε ότι η ζωή μου θα είναι γεμάτη δυσκολίες και βάσανα, αλλά όμως, ότι είμαι προορισμένος στη ζωή μου για ένα μεγάλο έργο, για ένα μεγάλο σκοπό. Σταμάτησα και σκούπισα με το μανίκι μου το μέτωπό μου, έπειτα συνέχισα. Γιατί πρέπει συνέχεια να υποφέρω τόσο ο δάσκαλος έβαλε το χέρι του στον ώμο μου και μου είπε. Όλη η ζωή είναι σαν αυτή την τάξη όλοι έρχεστε εδώ για να μάθετε, μερικοί βέβαια, έρχονται απρόθυμοι, άλλοι έρχονται χαρούμενοι. Τη γνώση θα την αποκτήσετε με διαφορετικό ρυθμό, αφού κανείς δάσκαλος δεν μπορεί να εκβιάσει την ανάπτυξή σας, γιατί αν το κάνει. Αυτό, τότε θα έχετε αποκτήσει ατελή γνώση, θα χρειαστεί να προοδεύετε αργά η γρήγορα, ανάλογα με τις ικανότητές σας, ανάλογά με την επιθυμία σας για γνώση. Όλη η ζωή είναι μια τάξη διδασκαλίας. Έρχεστε στη ζωή, όπως έρχεστε και στην τάξη. Όταν αφήνετε αυτή την τάξη, ύστερα από αρκετό χρόνο, είναι σαν να αφήνετε την ίδια τη ζωή, σαν να πεθαίνανε. Ίσως αύριο πάτε σε μια άλλη μεγαλύτερη τάξη, ίσως δηλαδή ξαναγεννηθείτε, ξαναγεννηθείτε σε ένα διαφορετικό σώμα, κάτω από διαφορετικές καταστάσεις, μέσα σε διαφορετικές συνθήκες. 89

Δεν ξέρετε τι και γιατί θα σας διδάξει ο δάσκαλος, όταν όμως, μετά από χρόνια φύγετε και πάτε στον μεγάλο κόσμο πέρα από τα βουνά, τότε όλα τα πράγματα που μάθατε σε αυτήν την τάξη η σε προηγούμενες, θα είναι ο μεγαλύτερος βοηθός σας. Τώρα, φυσικά, αυτό δεν μπορείτε να το καταλάβετε. Τα ίδια μου λέει κι ο οδηγός μου, ο Λάμα Μινγκυάρ Ντόνταπ, απάντησα. Αλλά δεν μπορώ να καταλάβω πως θα βρω τις δυνάμεις να κάνω κάτι που δεν μου αρέσει, που μου φέρνει δυστυχία. Ο δάσκαλος έριξε μια ματιά γύρω για να δει τι κάνουν τα άλλα αγόρια. Όλα, όμως ήταν προσεκτικά και ήσυχα, τους ενδιέφεραν αυτά που λέγαμε, γιατί από ο,τι φαίνεται αντιμετώπιζαν κι αυτά το ίδιο πρόβλημα με μένα. Απ' ο,τι ήξερα κι όλα τα υπόλοιπα αγόρια τα είχαν βάλει σε μοναστήρια, χωρίς αυτά να το θέλουν. Όλοι, τώρα είχαμε τεντωμένη την προσοχή μας κι ακούγαμε,

Τ. Λομπσανγκ Ράμπα Ο κίτρινος χιτώνας 1966

μοιάζαμε με ανθρώπους που βαδίζουν μέσα στο σκοτάδι ελπίζοντας να βρουν κάποια αχτίδα φως για να τους δείξει το δρόμο. Ο δάσκαλός μας συνέχισε. Υπάρχουν πολλοί δρόμοι ανοιχτοί μπροστά σας και πρέπει να διαλέξετε ποιόν θα πάρετε. Εσύ, Λόμπσανγκ, μπορείς να μείνεις εδώ και να γίνεις μοναχός, μπορείς να φύγεις και να γίνεις βαρκάρης η κατασκευαστής αετών η ταξιδιώτης. Δεν μπορείς να τα κάνεις, όμως, όλα μαζί. Αν θέλεις να γίνεις βαρκάρης, τότε άφησε αυτό το μοναστήρι αμέσως, πάψε να το σκέπτεσαι, άφησε εδώ ότι ανήκει σε ένα μοναχό και γίνε βαρκάρης. Αν όμως γίνεις μοναχός, όπως είναι κι ο προορισμός σου) τότε ξέχασε το βαρκάρη κι αφιερώσου ολόκληρος στη σκέψη του μοναχού, απασχολήσου μόνο με προσπάθειες που θα σε κάνουν καλό μοναχό. Και θα δεις, όσο περισσότερο σκέφτεσαι πως θα γίνεις καλός μοναχός, τόσο πιο εύκολα θα είναι όλα για σένα. Ένα από τα άλλα αγόρια δεν κρατήθηκε κι είπε θυμωμένα. Κι εγώ, αξιότιμε δάσκαλε, μπήκα στο μοναστήρι χωρίς να το θέλω. Εγώ ήθελα να πάω στο Νεπάλ να ζήσω, γιατί νομίζω ότι εκεί θα ήμουν πιο ευτυχισμένος. Ο Λάμα ήταν σοβαρός καθώς απαντούσε ήξερε καλά ότι αυτά τα λόγια δεν ήταν ανοησίες ενός κακομαθημένου αγοριού, άλλα λόγια με πολλή μεγάλη σπουδαιότητα. 90

Μα ξέρεις, αν οι άνθρωποι στο Νεπάλ ζουν καλά τούς ξέρεις καλά αυτούς τους ανθρώπους η η γνώση σου περιορίζεται σε αυτούς τους λίγους Νεπαλέζους που έχεις συναντήσει εδώ έχεις γνωρίσει όλους τους ανθρώπους, καλούς και κακούς, που ζουν στο Νεπάλ. Αν όχι, αν δεν έχεις ζήσει μέσα στα σπίτια τους, δεν μπορείς να ξέρεις αν πραγματικά σε αρέσουν. Αυτό μόνο σου λέω, αν θέλεις να μείνεις στο Θιβέτ, να σκέφτεσαι τότε μόνο το Θιβέτ. Αν θέλεις, όμως, να πας στο Νεπάλ, τότε θα πρέπει ν' αφήσεις αυτή τη στιγμή το Θιβέτ και να φύγεις θα πρέπει να πάψεις να σκέφτεσαι σε αυτή την περίπτωση το Θιβέτ, γιατί όποιος μοιράζει τις σκέψεις του, μοιράζει και τις δυνάμεις του. Μπορούμε να έχουμε ένα δυνατό ρυάκι σκέψης η μπορούμε να έχουμε, όμως, και τις σκόρπιες σταγόνες που καλύπτουν μια πολλή μεγάλη έκταση, αλλά δεν έχουν καμιά δύναμη. Ο καθένας από σας πρέπει πρώτα να αποφασίσει τι θέλει να κάνει, τι θέλει να

γίνει και μετά θα πρέπει να αφοσιωθεί με όλη του την καρδιά σε αυτή την απόφαση, γιατί αν αποφασίσεις να πας στο Νεπάλ με το μισό σου μυαλό και με τ' άλλο μισό αποφασίσεις να μείνεις στο Θιβέτ, τότε σε όλη σου τη ζωή θα μείνεις αναποφάσιτος, θα στενοχωριέσαι και ποτέ δεν θα καταφέρεις να βρεις την ειρήνη του πνεύματος, την ηρεμία. Αυτό είναι ένας από τους μεγαλύτερους νόμους που πρέπει να θυμάστε. Διαίρεσε τον εχθρό σου και τότε μπορείς να τον κατευθύνεις, μείνε εσύ ο ίδιος ενωμένος και τότε μπορείς να νικήσεις έναν διαιρεμένο εχθρό. Ο εχθρός μπορεί να είναι ο φόβος, η άναποφασιστικότητα, η αβεβαιότητα. Κοιταχτήκαμε μεταξύ μας και σκεφτήκαμε πόσο καλά αυτός ο δάσκαλος μας καταλάβαινε. Ήταν πολύ καλύτερο να μας διδάσκει ένας άνθρωπος που είναι άνθρωπος, ένας άνθρωπος που να μπορούμε να του μιλήσουμε και που να δέχεται να μας απαντήσει σκεφτήκαμε πόσο αλαζονικά φερόταν ο Ινδός δάσκαλος. Τότε, είπα. Αξιότιμε δάσκαλε, θέλω να σας ρωτήσω κάτι. Γιατί υπάρχουν Λάμα τόσο σκληροί και Λάμα τόσο καλοί και ευγενικούς ο δάσκαλος χαμογέλασε και είπε. Λόμπσαγκ, είναι μάλλον αργά για ν' αρχίσουμε να ασχολούμαστε με τόσο σοβαρά θέματα, σου υπόσχομαι όμως ότι κάποτε θα σου απαντήσω σε αυτό σου το ερώτημα επίσης, κάποια μέρα θα πρέπει να συζητήσουμε και για τη σκοπιμότητα της θρησκείας.⁹¹

Νομίζω, όμως, ότι αρκετά ακούσει σε μια μέρα, ας πάει λοιπόν ο καθένας στις δουλιές του. Σηκώθηκε όρθιος και τ' αγόρια τον μιμήθηκαν. Μόνο εγώ είχα κάποια δυσκολία στις κινήσεις μου και μόλις το πρόσεξε αυτό ο Λάμα, έσκυψε, πέρασε το χέρι του γύρω μου και με μεγάλη ευκολία κι ηρεμία με βοήθησε να σταθώ στα πόδια μου. Πηγαίνετε παιδιά μου, πηγαίνετε, είπε, διαφορετικά το σκοτάδι που θα πέσει στους διαδρόμους σε λίγο, θα σ' κάνει να χτυπήσετε και δεν θέλουμε να έχουμε κι άλλους ανθρώπους με γρατσουνισμένα γόνατα. Τα αγόρια έφυγαν τρέχοντας, γεμάτα χαρά, γιατί το μάθημα είχε τελειώσει πιο νωρίς από το συνηθισμένο. Ο Λάμα δάσκαλος, πριν φύγει, γύρισε και μου είπε. Λόμπσαγκ, ο οδηγός σου θα γυρίσει αύριο το πρωί αμφιβάλλω, όμως, αν θα μπορέσεις να τον δεις μέχρι το απόγευμα η και το βράδυ, γιατί μόλις έρθει θα πρέπει να παρουσιαστεί και να μιλήσει στον Εσώτατο εκείνο και στο ανώτατο συμβούλιο. Έστειλε, όμως, ένα μήνυμα που έγραφε ότι σε σκέπτεται και ο Εσώτατος εκείνος τού απάντησε

Τ. Λομπσανγκ Ράμππα Ο κίτρινος χιτώνας 1966

ότι είναι πολύ ευχαριστημένος μαζί σου. Κάτι ακόμα, Λόμπσαγκ. Νομίζω ότι ο οδηγός σου σου ετοιμάζει μια έκπληξη. Λέγοντας αυτά, μου χαμογέλασε, με χτύπησε ελαφρά στην πλάτη κι έφυγε. Έμεινα για ένα δυο λεπτά μόνος, ακίνητος ενώ σκεπτόμουν γιατί να έγραψε ο Εσώτατος εκείνος ότι είναι ευχαριστημένος μαζί μου, τη στιγμή μάλιστα που όλοι λέγανε ότι είχα δημιουργήσει τόση φασαρία και ποιά να είναι η έκπληξη που έχει για μένα ο οδηγός μου. Δεν μπορούσα να σκεφτώ ότι μου έφερνε κάποιο δώρο, γιατί ποτέ κανένας δεν είχε κάνει κάτι τέτοιο. Τη στιγμή που ετοιμαζόμουν να φύγω απο το δωμάτιο, μπήκε μέσα ο μοναχός που θα το καθάριζε. Με χαιρέτισε φιλικά και με ρώτησε ευγενικά για το πόδι μου. Του απάντησα ότι σιγά σιγά κλείνουν οι πληγές κι αυτός μου είπε. Σήμερα καθάριζα τα διαμερίσματα των Λάμα κι άκουσα να λένε ότι είσαι προορισμένος για μεγάλα πράγματα στη ζωή σου κι ότι ο πανάγιος εκείνος είναι πολύ ευχαριστημένος μαζί σου. Συζητήσαμε για λίγο ακόμα, τον βοήθησα ν' ανάψει τις λάμπες τού λίπους και μετά πήρα το δρόμο μου για τα κάτω διαμερίσματα. 92

Κατέβαινα τους διαδρόμους και στο τέλος κατέληξα σ' έναν από τους μικρότερους ναούς. Ήθελα να μείνω μόνος, ήθελα να σκεφτώ, να διαλογιστώ για το παρελθόν και το μέλλον. Στο μοναστήρι, ένας μαθητής η μάλλον καλύτερα ένας τσέλα, αφού τσέλα είναι ο Βουδιστικός όρος δεν είναι εύκολο να βρει λίγη ησυχία και μοναξιά για αυτό, αν κάποτε βρεθεί γεμάτος θλίψη και προβλήματα, το μόνο μέρος που του προσφέρει γαλήνη, είναι ένας από τους μικρότερους ναούς. Εκεί μπορεί να κρυφτεί πίσω από μία από τις μεγαλύτερες ιερές μορφές, όπου δεν θα τον ενοχλήσει κανείς. Συνέχισα το δρόμο μου και τέλος έφτασα σε έναν αχνό φωτισμένο ναό, όπου οι λάμπες λίπους τρεμόσβηναν, δείχνοντας έτσι ότι κάποιος μαζί με το λίπος είχε βάλει και νερό μαύροι καπνοί ανέβαιναν ψηλά στο ταβάνι, αφήνοντας σημάδια στο πέρασμά τους στους τοίχους. Δεν στάθηκα πουθενά, τα πέρασα όλα, έφτασα στο αγαπημένο μου άγαλμα και κάθισα κάτω, προστατευόμενος από το ύψος του και την τεράστια σκιά του. Καθώς κάθισα, ακούστηκε ένα χρίι, χρίι και συγχρόνως ένα γνωστό μικρό

κεφάλι έσκυβε για να με δαγκώσει στην πλάτη στο τέλος, η γατούλα βρήκε το δρόμο της και χώθηκε στην αγκαλιά μου, γουργουρίζοντας όλο και δυνατώτερα. Έπαιξα για λίγο μαζί της, χαϊδεύοντας τη γούνα της και τραβώντας την ουρά της. Παίζαμε έτσι για πολλή ώρα, ώσπου ξαφνικά, χαμήλωσε το κεφάλι της κι αποκοιμήθηκε πάνω μου. Σταύρωσα τα χέρια μου κι αφέθηκα στις σκέψεις, σκέψεις που τριγύριζαν όλη την περασμένη ζωή μου, όλες τις δυσκολίες που είχα συναντήσει. Σκεφτόμουν και για το σήμερα κι έλεγα από μέσα μου πόσο εύκολο είναι να μιλά κανείς για τη θρησκεία, πόσο εύκολο είναι να μιλά για τους κανόνες της ορθής διαβίωσης. Δεν ήταν όμως τόσο εύκολα όλα αυτά για ένα μικρό παιδί, που μόλις είχε οδηγηθεί ν' ακολουθήσει μια καριέρα κι ένα κανόνα ζωής τέτοια που ποτέ δεν είχε επιθυμήσει. Με τούτες τις σκέψεις στο μυαλό αποκοιμήθηκα, έτσι όπως καθόμουν, μαζί με τη γάτα. Οι σκιές έξω μάκραιναν και σκοτείνιαζαν ολοένα, ο ήλιος τέλειωσε το ταξίδι του κι εξαφανίστηκε πίσω απο τα βουνά.

93

Σε λίγο έλαμπε στον ουρανό το ασημένιο φεγγάρι και ο όλα τα σπίτια της Λάσα τρεμόσβηναν πίσω από τα παράθυρα οι λάμπες του λίπους. Εγώ και η γάτα κοιμόμαστε στα πόδια της ιερής μορφής.⁹⁴

Τ. Λομπσανγκ Ράμπα Ο κίτρινος χιτώνας 1966

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΒΔΟΜΟ

Ένα βαθύτονο βουητό διαπέρασε το κοιμισμένο μου μυαλό. Από κάπου πολύ κοντά μου μια υπερβολικά δυνατή τηλεπαθητική δύναμη δονούσε το χώρο. Οι τηλεπαθητικές μου δυνάμεις κεντρίστηκαν και ξύπνησαν. Σήκωσα το κεφάλι μου κι άνοιξα τα κουρασμένα μου βλέφαρα, θεέ μου. Πόσο κουρασμένος ήμουν. Στην αγκαλιά μου ένα χνουδωτό, ζεστό πλάσμα τεντώθηκε κι ένα υγρό στόμα άρπαξε την άκρη του χεριού μου γλείφοντάς το με αγάπη. Χρρρ. Χρρρ. Χρρρ. Είπε η γάτα φρουρός. Σήκωσε το βλέμμα της και με κοίταξε με κατανόηση. Το αχνό φως από τις λάμπες έκανε τα μάτια της να φαίνονται κόκκινα σαν το αίμα, τα μάτια της που ήταν καταγάλανα τη μέρα. Απαλά, τόσο απαλά που δεν το κατάλαβα παρά μόνο αφού είχε ήδη φύγει, η γάτα γλίστρησε από την αγκαλιά μου και

χάθηκε σαν σκιά ανάμεσα σε σκιές. Ω. Τα πόδια μου ήταν μουδιασμένα ένιωθα τα κόκαλά μου να τρίζουν και η βαθιά ουλή από το κάψιμο μου έδινε την εντύπωση πως από στιγμή σε στιγμή θα ξεκολλούσε και θ' άφηνε γυμνή τη σάρκα. Κύματα πόνου ξεχύνονταν από τα μέλη μου, στριφογύριζαν μέσα μου και σκόρπιζαν πόνους σε ολόκληρη τη σπονδυλική μου στήλη, απειλώντας να ξεκολλήσουν από τις θέσεις τους τα κόκαλα των ποδιών μου. Έμεινα ακίνητος, λαχανιασμένος. Όταν η κρίση του πόνου άρχισε να περνά, κοίταξα προσεκτικά ολόγυρα. Κρυμμένος εδώ από τη σκιά που έριχνε η μεγάλη ιερή μορφή, μπορούσα να δω χωρίς να με δουν. Έβλεπα τα περιγράμματα των παραθύρων να διαγράφονται σαν σκοτεινά παραλληλόγραμμα σε ένα τοίχο γεμάτο σκιές που χορεύουν. Πίσω από τα παράθυρα μπορούσα να διακρίνω το νυχτερινό ουρανό. Έμοιαζε μαύρος κι απαλός σαν το πολυτιμότερο βελούδο κι ήταν γεμάτος με πολύχρωμα φωτεινά κοσμήματα. Διαμαντίνιες, Ρουμπινένιες και τουρκουάζ κηλίδες έλαμπαν κι αναβόσβηναν από ψηλά.95

Εδώ, στην αραιή ατμόσφαιρα του Θιβέτ, τ' αστέρια ήταν ορατά με το χρώμα τους κι όχι σαν κουκκίδες λευκού φωτός, όπως στα χαμηλότερα μέρη του κόσμου. Στη Θιβητιανή ατμόσφαιρα δεν υπήρχαν καυσαέρια και καπνοί να μολύνουν την καθαρότητα του αέρα και να καλύψουν το μεγαλείο των ουρανών. Ο Άρης ήταν κόκκινος σαν χλωμό ρουμπίνι, η Αφροδίτη ήταν πράσινη, ενώ η μικρή κουκκίδα που ήταν ο Ερμής, θύμιζε κομμάτι τουρκουάζ. Αχνό φως, σαν από λεπτή διαμαντόσκονη, απλωνόταν στον ουρανό σαν ζώνη και χανόταν πέρα στον ορίζοντα. Το μεγαλείο της αποψινής νύχτας δεν το σκέπαζε το φως του φεγγαριού. Στους τοίχους οι σκιές αναπηδούσαν και τότε γίνονταν γιγάντιες μορφές που απλώνονταν ως το ταβάνι, τότε μικρόσωμοι νάνοι που σέρνονταν στο πάτωμα. Αρκετά κοντά μου βρισκόταν μια κατεστραμμένη λάμπα. Από το τρύπιο δοχείο της έτρεχε με θόρυβο το λιωμένο λίπος κι έπεφτε στο πάτωμα. Πέρα σ' ένα μακρινό τοίχο, δίπλα σε ένα παράθυρο, ένα τάνκα έμοιαζε να φτερουγίζει, λες και ήταν έντομο που προσπαθούσε να φτάσει τις φλόγες. Έμοιαζε να δονείται και ν' απομακρύνεται από τον τοίχο κι ύστερα πάλι να βυθίζεται

Τ. Λομπσανγκ Ράμππα Ο κίτρινος χιτώνας 1966

εξαντλημένο προς τα πίσω, επαναλαμβάνοντας τα ίδια και τα ίδια χιλιάδες φορές. Για μια στιγμή νόμισα πως υπέφερα από ιλίγγους είχα ξυπνήσει πολύ απότομα και τώρα, καθώς κοιτούσα ολόγυρα τις σκιές να κινούνται και να πάλλονται, καθώς άκουγα τις διάφορες ψαλμωδίες που έρχονταν από την άλλη μεριά της ιερής μορφής, ένιωθα αρκετά ζαλισμένος. Σήκωσα το βλέμμα μου να κοιτάξω πίσω από το γιγάντιο άγαλμα, δίπλα στο οποίο είχα ξαπλώσει. Για μια στιγμή ένιωσα πανικό, η μορφή έμοιαζε να τραντάζεται, να τραντάζεται έτοιμη να πέσει πάνω μου και να με συντρίψει. Το περίγραμμά της έτρεμε κι ετοιμάστηκα να ριχτώ στο πλάι, όσο τσακισμένα κι ασθενικά κι αν αισθανόμουν τα πόδια μου. Μια ξαφνικά παραλίγο ν' αρχίσω να γελώ δυνατά με αυτό κατάλαβα πως ήταν το παιχνίδισμα των σκιών που μου έδινε αυτή την εντύπωση. Ο πόνος είχε πλέον κάπως υποχωρήσει. Έπεσα στα τέσσερα και περπάτησα έτσι ολόγυρα στη βάση του αγάλματος, ώστε να μπορέσω να ρίξω μια ματιά σε έναν από τους πιο απόκρυφους ναούς του μοναστηριού που κρυβόταν πίσω από το άγαλμα. 96

Ποτέ πριν δεν είχα δει να γίνεται λειτουργία σε αυτόν τον ναό, εμείς οι μικροί μαθητές δεν λαμβάναμε μέρος παρά μόνο στις λειτουργίες του κυρίως ναού η σε άλλους μικρότερης σημασίας. Ο ναός αυτός, σκαμμένος βαθιά μέσα στο βράχο του βουνού, πίσω από τα ανθρωπινά χτίσματα του μοναστηριού, δεν ήταν για μας. Αναρωτιόμουν τι ήταν και τι έκαναν εκεί. Προσεκτικά, κρατώντας το χιτώνα μου πάνω από τη μέση, ώστε να μην σκοντάψω πάνω του, πλησίασα κι έριξα μια ματιά πίσω απο το άγαλμα. Αυτό ήταν ενδιαφέρον, σκέφτηκα. Μπροστά μου, κυκλικά καθισμένοι, φοράοντας τους επίσημους χιτώνες τους, βρίσκονταν εννέα Λάμα. Όλοι κοίταζαν το κέντρο του κύκλου όπου, πάνω σε μια γλυπτή βάση στεκόταν κάτι - κάτι που δεν μπορούσα να διακρίνω καθαρά. Αυτό το κάτι φαινόταν να υπάρχει κι όμως ήταν ακαθόριστο σαν να μην υπήρχε. Ανατρίχιασα κι οι μικρές τρίχες στο ξυρισμένο μου κεφάλι στάθηκαν ολόρθες σαν φρουροί σε παρέλαση, γιατί τα παγιωμένα δάχτυλα του φόβου είχαν φτάσει ως εμένα και με είχαν αγγίξει. Νόμισα πως πάνω στη γλυπτή βάση στεκόταν ένα πλάσμα από τον κόσμο των σκιών, ένα πλάσμα που δεν είχε

πραγματική ύπαρξη στο δικό μας κόσμο, που προερχόταν από ένα κόσμο φαντασμάτων. Ούτε στιγμή όμως δεν πήρα τα μάτια μου από τη σκηνή. Φαινόταν να είναι μια σφαίρα από κάτι η μια σφαίρα από τίποτε έδειχνε να μην έχει μορφή κι όμως διακρινόταν ένα κυματιστό περίβλημα. Θα ήθελα πολύ να πήγαινα κοντύτερα, να κοιτάξω πάνω από τα κεφάλια των καθισμένων Λάμα, μα σίγουρα θα με έπαιρναν είδηση. Έτσι έμεινα εκεί που βρισκόμουν κι έτριψα τα μάτια μου προσπαθώντας να διώξω τον ύπνος προσπαθώντας να τα κάνω να βλέπουν καλύτερα μέσα σε αυτό το μισοσκοτάδο, το θολό από τα λιβάνια. Ικανοποιημένος πως είχα κάνει ο,τι μπορούσα για τα μάτια μου, έπεσα πάλι στα τέσσερα κι άρχισα πάλι την παρατήρηση. Είδα ξαφνικά το κατάλαβα πως αυτό το κάτι ήταν να πελώριο κρύσταλλο, άψογο, τέλειο. Έστεκε πάνω στη γλυπτή βάση του κι είχε εντελώς απορροφήσει την προσοχή των Λάμα που στέκονταν ευλαβικά σχεδόν τριγύρω του. 97

Το κοίταζαν με ένταση, με μια ένταση όμως τέτοια, που δεν χρησιμοποιούσαν τα φυσικά τους μάτια. Αντίθετα, μάλιστα, φαινόταν πως η ένταση αυτή αφορούσε το τρίτο τους μάτι. Λοιπόν, σκέφτηκα, κι εγώ επίσης είμαι διορατικός. Έτσι έπαψα κι εγώ να κοιτώ με τα φυσικά μου μάτια, μα επικαλέστηκα τη βοήθεια των διορατικών μου δυνάμεων. Τότε αντίκρισα χρώματα στον κρύσταλλο, χρώματα που περιστρέφονταν και καπνούς που βρίσκονταν σε μεγάλη αναταραχή. Με φόβο κι έκπληξη άρχισα να νιώθω πως πέφτω, πως πέφτω από ύψος τεράστιο, πως πέφτω από την κορυφή του κόσμου σε μια άβυσσο. Αλλά όχι, δεν ήταν άβυσσος αντίθετα, ανακάλυψα έναν ολόκληρο κόσμο να εκτείνεται από κάτω μου, έναν κόσμο με διαφορετικά χρώματα, διαφορετικούς νόμους. Είδα, σαν να βρισκόμουν σε κάποιο ύψωμα, ανθρώπους να παραπλανιούνται γεμάτοι δυστυχία και θλίψη, ακόμα και πόνο. Ήταν ψυχές χαμένες, ψυχές που, χωρίς καθοδήγηση, αναζητούσαν μια μέθοδο απαλλαγούν απ' τις δοκιμασίες τους. Έτσι όπως στεκόμουν εκεί σε κατάσταση έκστασης, σαν να βρισκόμουν στην ηλιόλουστη πεδιάδα ενός καινούργιου κόσμου, οι

Τ. Λομπσανγκ Ράμππα Ο κίτρινος χιτώνας 1966

ψαλμωδίες των Λάμα συνέχιζαν ν' αντηχούν. Από καιρό σε καιρό κάποιος τους άπλωνε το χέρι του και χτυπούσε ένα μικρό ασημένιο κουδουνάκι δίπλα του, ενώ ο ακριβώς απέναντί του Λάμα του απαντούσε με ένα καμπανάκι διαφορετικού τόνου. Και έτσι συνέχιζαν τις ψαλμωδίες τους, με τη τη μουσική τους να γλιστρά πάνω και κάτω στη μουσική κλίμακα, όχι με νότες ξεχωριστές, όπως γίνεται σε άλλα μέρη του κόσμου, μα με ένα τρόπο συνεχή, με τις νότες να γλιστρούν η μία μέσα στην άλλη, με συγχορδίες που βυθίζονταν στο χώρο κι αντηχούσαν στους τοίχους δημιουργώντας καινούργιες συγχορδίες, προτάκουστες. Ο αρχηγός της ομάδας των Λάμα χτύπησε τα χέρια του, ο επομένως του χτύπησε ένα καμπανάκι και ο τρίτος της ομάδας ύψωσε τη φωνή του ψέλλοντας το τελετουργικό. Ω. Ακουστέ τις φωνές των ψυχών μας. Κι έτσι συνέχιζαν ο ένας μετά τον άλλο επαναλαμβάνοντας τις πανάρχαιες τούτες stroφές, πρώτα ένας ένας κι ύστερα όλοι μαζί, με τις φωνές τους να υψώνονται και να πέφτουν, να υψώνονται και να πέφτουν τραβώντας, παρασύροντας και εμένα πέρα από το χρόνο, πέρα τον εαυτό μου. Ύστερα ακούστηκαν οι πανάρχαιοι ύμνοι.98

Ω. Ακούστε τις φωνές των ψυχών μας, όλοι εσείς που τρέμετε, φυλακισμένοι των άγριων τόπων, απροστάτευτοι. Ακούστε τις φωνές των ψυχών μας. Ζητούμε να προστατέψουμε τους απροστάτευτους καθώς ανάβουμε το πρώτο κομμάτι λιβανιού και ο καπνός του παραδέρνεται ψηλά. Αφήστε την ψυχή και την πίστη σας να υψωθούν μαζί του, ώστε να βρείτε έτσι προστασία. **Ω. Ακούστε τις φωνές των ψυχών μας,** όλο. Εσείς που τρέμετε από το φόβο της νύχτας. Ακούστε τις φωνές των ψυχών μας. Γιατί σαν δαυλοί θα λάμψουμε στο σκοτάδι να οδηγήσουμε τους νυχτωμένους ταξιδιώτες. Καθώς ανάβουμε το δεύτερο κομμάτι λιβανιού που λάμπει από ζωή, αφήστε την ψυχή σας να δει το φως που ανάβουμε για να σας οδηγήσει. **Ω. Ακούστε τις φωνές των ψυχών μας,** όλοι εσείς που έχετε έξωκείλει μέσα στο λιμάνι τις άγνοιας. Ακούστε τις φωνές των ψυχών μας. Ή βοήθεια μας θα είναι μια γέφυρα για να περάσετε το χάσμα, θα είναι το υποστήριγμα σας σε όλη την πορεία σας πάνω στο μονοπάτι. Καθώς ανάβουμε το τρίτο κομμάτι λιβανιού κι ο καπνός από τις φλόγες ανεβαίνει ψηλά, αφήστε την ψυχή σας να προχωρήσει με θάρρος μέσα στο φως. **Ω. Ακούστε τις φωνές των ψυχών μας,** όλοι εσείς που έχετε χαθεί μες την

κούραση της ζωής 99

Ακουστέ τις φωνές των ψυχών μας. Γιατί εμείς σας φέρνουμε την ανάπαυση που θα κάνει την ψυχή σας να συνεχίσει με καινούργια δύναμη το δρόμο της. Καθώς ανάβεται το τέταρτο κομμάτι του λιβανιού που ο καπνός του αργά τρεμοπαίζει, φέρνουμε την ανάπαυση που θα σας δώσει τη χαμένη δύναμη. **Ω. Ακούστε τις φωνές των ψυχών μας,** Όλοι εσείς που κοροϊδεύετε τις άγιες λέξεις. **Ακούστε τις φωνές των ψυχών μας.** Σας φέρνουμε την ειρήνη. Πιστέψτε την και θα κερδίσετε τις αθάνατες αλήθειες. Καθώς ανάβουμε το πέμπτο κομμάτι λιβανιού για να δώσουμε ευωδιά στη ζωή, αφήστε ελεύθερο το πνεύμα σας για να μάθετε. Ο θόρυβος των ψαλμών έσβησε. Ένας Λάμα σήκωσε το κουδούνι του και το χτύπησε οι υπόλοιποι Λάμα τον μιμήθηκαν. Στην αρχή τα χτυπούσαν χωριστά ο καθένας, χωρίς κανένα συντονισμό, μετά, όμως, άρχισαν να χτυπούν όλοι μαζί, σαν να ακολουθούσαν τη μελωδία κάποιου μουσικού κομματιού. Οι Λάμα με μια βαθιά φωνή άρχισαν να ψέλνουν **Ω. Ακούστε τις φωνές των ψυχών μας** τα κουδούνια δεν σταμάτησαν ούτε για μια στιγμή το έντονο μα συνάμα γλυκό παίξιμό τους. Το αποτέλεσμα ήταν υπνωτικό, μυστικιστικό. Έριξα μια ματιά στους ανθρώπους που βρίσκονταν γύρω μου η μήπως δεν βρίσκονταν

Τ. Λομπσανγκ Ράμπτα Ο κίτρινος χιτώνας 1966

γύρω μου βρισκόμουν σε κάποιον άλλο κόσμος η μήπως ότι έβλεπα, το έβλεπα κοιτώντας μέσα από ένα κρύσταλλος είχα την εντύπωση πως βρισκόμουν σε έναν άλλο κόσμο, όπου το χορτάρι ήταν καταπράσινο, ο ουρανός είχε ένα υπέροχο γαλάζιο χρώμα κι όλα βρίσκονταν σε μια ζωντανή, ζωηρή αντίθεση χρωμάτων. Κάτω απ' τα πόδια μου υπήρχε το πράσινο χορτάρι Ω. Μα μπορούσα να το αισθανθώ πάνω στις γυμνές μου πατούσες. 100

Ένιωθα την υγρασία να βρέχει το χιτώνα ίου στο μέρος που ακουμπούσα στη Γη. Κούνησα τα χέρια μου ελαφρά κι ένιωσα το χορτάρι να κυλάει μέσα από τα δάχτυλά μου. Ενώ κάνα δυο πέτρες προσπάθησαν να εμποδίσουν την κίνησή μου κοίταξα γύρω μου μ' ενδιαφέρον. Μπροστά μου υπήρχαν κάτι τεράστια βράχια, πρασινωπού χρώματος, που και που κάτι τεράστιες άσπρες λουρίδες τα χαράκωναν. Υπήρχαν βράχοι κι άλλων χρωμάτων αυτός που μου άρεσε περισσότερο, ήταν ένας με κοκκινωπές αποχρώσεις, στολισμένος με κάτασπρες λουρίδες. Αυτό που μου έκανε περισσότερο εντύπωση, ήταν ο τρόπος που το καθετί υπήρχε, ο τρόπος αυτός που τ' έκανε όλα να φαίνονται πιο φυσικά κι από τα φυσικά, με πιο φωτεινά χρώματα, με πιο ακριβή περιγράμματα. Ένα απαλό αεράκι φυσούσε, το ένιωθα να περνάει δίπλα από το αριστερό μου μάγουλο. Με έκπληξή μου ανακάλυψα να διαπερνούν τη μύτη μου παράξενες, εξωτικές μυρωδιές. Λίγο μακριά μου πετούσε κάτι που έμοιαζε με μέλισσα. Έκανε βόλτες βουίζοντας, ώσπου βρήκε το κατάλληλο μικρό λουλούδι που φύτρωνε από το χορτάρι. Όλα αυτά τα έβλεπα χωρίς να έχω καθόλου την αίσθηση του χρόνου. Ξαφνικά, όμως, ένιωσα τρομαγμένος, καθώς αντίκρισα ένα

ολόκληρο πλήθος ανθρώπων να έρχεται προς το μέρος μου. Τούς κοίταζα ανίκανος να κάνω και την παραμικρή κίνηση έρχονταν προς το μέρος μου κι έβλεπα πως λίγο πολύ ήμουν στο δρόμο τους. Καθώς, όμως, τους κοιτούσα ένιωσα πως κάτι δεν πήγαινε καλά. Μερικοί από την ομάδα ήταν γέροντες που στηρίζονταν σκυφτοί στα μπαστούνια τους, ξυπόλητοι και κουρελήδες. Άλλοι όμως ήταν φανερά άνθρωποι πλούσιοι, χωρίς όμως το παράστημα και τη λαμπρή εμφάνιση που χαρίζει η αφθονία. Ένα πράγμα είχαν κοινό όλοι αυτοί. Ήταν μορφές δυστυχισμένες και τρομαγμένες, με την παραμικρή κίνηση αναπηδούσαν, αγκαλιάζοντας με τα χέρια τους τα σώματά τους. Κοιτούσαν νευρικά τριγύρω κι ούτε ένας τους δεν έδειχνε να νιώθει την παρουσία των άλλων δίπλα του. Έδειχναν όλοι βυθισμένοι στη μοναξιά, έρημοι και ξεχασμένοι, έγκαταλειμμένοι σε κάποιο ξένο κόσμο. Πλησιάζω κοντά μου, ο καθένας τους μια μορφή ενήμερη μόνο για τη δική της ύπαρξη. 101

Έρχονταν όλοι μαζί κι όμως κανείς δεν άγγιζε τον άλλο, κανείς δεν φαινόταν να προσέχει την παρουσία του άλλου. Έρχονταν προς το μέρος μου μαγεμένοι από τις φωνές που κι εγώ, επίσης, άκουγα. Ω. Ακούστε τις φωνές των ψυχών μας, όλοι εσείς που περιπλανιέστε δίχως οδηγό. Οι ψαλμοί και η μουσική συνεχίζονταν καλώντας κοντά τους όλο και περισσότερες ψυχές, που, καθώς έφταναν σε ένα ορισμένο σημείο δεν μπορούσα να διακρίνω τι συνέβαινε ακριβώς φωτίζονταν από ένα είδος υπεργήινης ευφροσύνης και προχωρούσαν πιά πιο στητές. Σαν να είχαν λάβει κάποια διαβεβαίωση που τους τόνωνε και τούς έδινε κουράγιο. Συνέχιζαν το δρόμο τους και σύντομα χάνονταν από τα μάτια μου. Ξαφνικά ένιωσα μια ολόκληρη κακόφωνη ομοβροντία από ήχους κουδουνιών κι ένα βίαιο τίναγμα, σαν κάποιος να με τραβούσε, σαν να ήμουν χαρταετός που τον τραβούσαν πέσω στη Γη, παρά τον άνεμο που ζητούσε να τον σηκώσει ψηλά. Καθώς κοίταξα πέρα το παράξενο τοπίο, έμεινα με την εντύπωση πως έπεφτε η νύχτα, γιατί ο ουρανός σκοτεινίαζαν και τα χρώματα έχαναν τη φωτεινότητά τους. Όλα έδειχναν να συρρικνώνονται. Να συρρικνώνοντας πως γινόταν κάτι τέτοιος δεν υπήρχε

Τ. Λομπσανγκ Ράμπτα Ο κίτρινος χιτώνας 1966

αμφιβολία, όμως τα έβλεπα που μίκραιναν ολοένα, ενώ ταυτόχρονα σύννεφα θαμπά άρχισαν να καλύπτουν το πρόσωπο αυτού του κόσμου. Καθώς τα τρομαγμένα μου μάτια κοίταζαν έκθαμβα τη σκηνή να γίνεται ολοένα μικρότερη, ζ αραιά σύννεφα άλλαξαν κι έγιναν κατάμαυρα, όπως όταν έρχεται θύελλα με αστραπές και κεραυνούς. Ο κόσμος γινόταν συνέχεια μικρότερος κι εγώ υψωνόμουν όλο και περισσότερο. Κοιτάζοντας προς τα κάτω τον είδα να περιστρέφεται κάτω από τα πόδια μου, μα την άλλη στιγμή αποφάσισα πως δεν γινόταν έτσι γιατί, απλούστατα, βρέθηκα πεσμένος μπρούμυτα στο πάτωμα του ναού. Η μήπως δεν ήταν ο ναός στο μυαλό μου βασίλευε η σύγχυση και η ζάλη, όταν ξαφνικά, για μια ακόμα φορά, ένιωσα εκείνο το απότομο, φοβερό τίναγμα, ένα τίναγμα που παραλίγο να με τίναζε έξω από το κεφάλι μου. Αρκετά ζαλισμένος, σήκωσα το χέρι να τρίψω τα μάτια μου. 102

Και τότε κοίταξα ξανά και είδα μπροστά μου τον κρύσταλλο που ήταν κρύσταλλος και πάλι, που είχε πάψει να είναι ένας κόσμος. Κι έμενε ένας απλός, σκοτεινός και δίχως ζωή κρύσταλλος στη γλυπτή βάση του, σαν πέτρα η είδωλο η σιδήποτε άλλο και δεν έδειχνε καθόλου πως ήταν το πιο υπέροχο όργανο των πιο υπέροχων εμπειριών. Αργά ένας από τους Λάμα σηκώθηκε όρθιος και πήρε από τη βάση του κρυστάλλου ένα κομμάτι ύφασμα ύφασμα που θύμιζε μαύρο βελούδο. Ξεδίπλωσε το ύφασμα με αργές, τελετουργικές κινήσεις και σκέπασε με αυτό τον κρύσταλλο. Κατόπιν υποκλίθηκε τρεις φορές προς την κατεύθυνσή του και γύρισε πίσω στη θέση του. Τη στιγμή που καθόταν, όμως, έπεσε πάνω μου το έκπληκτο βλέμμα του. Για λίγα δευτερόλεπτα απλώθηκε μια παράξενη σιωπή κι ο ίδιος ο χρόνος φαινόταν να έχει παραλύσει. Το μόνο που μπορούσα ν' ακούσω ήταν η καρδιά μου που χτυπούσε δυνατά. Είχα την εντύπωση πως η φύση ολοκληρη, ο χρόνος ολόκληρος είχε παραλύσει, περιμένοντας σιωπηλός την επόμενη κίνηση. Ένα μουρμουρητό υψώθηκε από τη μεριά των Λάμα. Εκείνος που βρισκόταν πιο κοντά μου σηκώθηκε όρθιος και στάθηκε εμπρός μου. Στα τρομαγμένα μάτια μου έμοιαζε πιο ψηλός κι από την

Ποτάλα την ίδια. Ετοιμάστηκε κάτι να μου πει, μα ένας άλλος Λάμα φάνηκε να με αναγνωρίζει. Είναι ο μαθητής του Μινγκκυάρ, ο Λόμπσανγκ, είπε. Και πρόσθεσε με κάποια ανακούφιση είναι από τούς πιο τηλεπαθητικούς μαθητές μας. Φέρε τον εδώ. Ο γιγάντιος Λάμα έσκυψε προς το μέρος μου, έβαλε τα χέρια του κάτω από τις μασχάλες μου και με σήκωσε ψηλά γιατί φαίνεται, όταν του είπαν πως ήμουν μαθητής του Μινγκκυάρ, κατάλαβε πως δεν μπορούσα να περπατήσω και θέλησε να με βγάλει από τον κόπο. Με μετέφερε λοιπόν στον κύκλο των υπόλοιπων Λάμα, κι ένιωσα τα βλέμματά τους να με τρυπούν, να τρυπούν εμένα τον ίδιο, την ψυχή μου κι ακόμα πιο πέρα, στους χώρους εκείνους που οδηγούν στον ύπερου. Ήμουν αρκετά φοβισμένος γιατί δεν ήξερα ακόμα, αν είχα κάνει κάτι που δεν έπρεπε να το κάνω. Είχα διαλέξει να έρθω σε αυτόν ειδικά τον ναό, γιατί ο. Περισσότεροι από τους μεγάλους ναούς ήταν πάντα γεμάτοι μικρά παιδιά που δεν ζητούσαν βέβαια να διαλογιστούν σοβαρά. Εγώ αναζητούσα γαλήνη. 103

Μα κάποιος μου μιλούσε. Λόμπσανγκ. Είπε ένας μικρόσωμος, γερασμένος Λάμα τι ζητούσες εδώ αξιότιμε διδάσκαλε, ήταν η απάντησή μου, από πολύ καιρό τώρα συνηθίζω να έρχομαι σε μικρότερους ναούς για να διαλογίζομαι μόνος. Κόβομαι συχνά πίσω από τις ιερές μορφές, όπου δεν ενοχλώ κανέναν άλλο στο διαλογισμό του. Δεν είχα καμιά πρόθεση να παρεβληθώ στη λειτουργία σας και είναι αλήθεια πως κοκκίνισα από ντροπή με πήρε ο ύπνος πίσω από το άγαλμα και ξύπνησα μόνο όταν άκουσα τη λειτουργία σας να αρχίζει. Στα αριστερά μας η χαλασμένη λάμπα είχε πιά σταματήσει να στάζει. Ακούστηκε το τσίρισμα του φιτιλιού που, στερημένο πιά από το υγρό λίπος, έσβησε πάνω στο μέταλλο. Έξω από τον κύκλο των Λάμα ακούστηκε μια γνώριμη φωνή. Μιάου. Μπρρρ. Κι ο φίλος μου ο γάτος πέρασε καμαρωτός ανάμεσα από δύο Λάμα κι ήρθε προς το μέρος μου με στητή την ουρά του, να τριφτεί νωχελικά πάνω μου. Άπλωσα το τρεμάμενο χέρι μου και χάιδεψα τη γούνα του. Εκείνος γύρισε προς το μέρος μου, τρίφτηκε λίγο ακόμα, είπε ένα ακόμα μιάου. Κι υστέρα γυρίζοντας βάδισε με κάθε επισημότητα ανάμεσα από δύο Λάμα και απομακρύνθηκε προς τ' αγάλματα. Οι Λάμα κοιτάχτηκαν με νόημα, χαμογελώντας ελαφρά. Ώστε έτσι. Ο φρουρός μας εδώ σε ξέρει πολύ καλά,

Τ. Λομπσανγκ Ράμπτα Ο κίτρινος χιτώνας 1966

Λόμπσανγκ. Μίλησε με τα καλύτερα λόγια για σένα, άλλωστε, και μας διαβεβαίωσε για την αφοσίωση και την ειλικρίνειά σου. Για λίγες στιγμές απλώθηκε σιωπή. Ένας από τους νεαρότερους Λάμα γύρισε το κεφάλι του κι είδε τη γάτα που απομακρυνόταν περήφανα. Σιγογέλασε και γύρισε πίσω στην ομάδα. Ο μικρόσωμος, γερασμένος Λάμα, που φαινόταν να είναι επικεφαλής των υπόλοιπων και υπεύθυνος της λειτουργίας, κοίταξε προς το μέρος μου κι υστέρα στράφηκε προς τους συντρόφους του, παρατηρώντας. Ναι, θυμάμαι. Αυτός είναι ο μαθητής που προορίζεται να διδαχθεί εντατικά. Περιμέναμε να επιστρέψει ο οδηγός του, πριν τον φέρουμε εδώ, μα αφού πιά τον βρήκαμε εδώ ας δοκιμάσουμε τις ικανότητές του χωρίς την παρουσία και επιρροή του ισχυρού του οδηγού. Τα λόγια του διαδέχτηκαν μουρμουρητά και παρατηρήσεις, τις οποίες ήμουν πολύ πολύ ταραγμένος για να καταλαβαίνω. 104

Βρισκόμουν μπροστά σε ανώτερους τηλεπαθητικούς Λάμα, ισχυρούς διορατικούς, ανθρώπους που βοηθούσαν τηλεπαθητικά τους κατοίκους άλλων κόσμων. Καθόμουν εγώ, ένας απλός μαθητής, μαζί τους, καθόμουν βέβαια τρέμοντας από φόβο, πάντως ήμουν μαζί τους. Ένας τους γύρισε προς το μέρος μου και είπε. Λόμπσανγκ, έχουμε ακούσει τόσα για σένα, για τις δυνάμεις που διαθέτεις, τις ικανότητές σου και το μέλλον σου. Άλλωστε εμείς είμαστε εκείνοι που ερεύνησαν το αρχείο των πιθανοτήτων, για να συμπεράνουν από εκεί την εξέλιξη της ζωής σου. Είσαι πρόθυμος, τώρα, να υποστείς ορισμένες δοκιμασίες που θα μας επιτρέψουν να εκτιμήσουμε το μέγεθος των ικανοτήτων σου θα θέλαμε να σε πάρουμε για ένα περίπατο στο αστρικό πεδίο και στον κόσμο που βρίσκεται κάτω από αυτό, θα θέλαμε να σε πάρουμε σαν φάντασμα μαζί μας σε ένα γύρο της Ποτάλα. Τον κοίταξα γεμάτος αμφιβολίες. Να με πάρουν μαζί τους. Μήπως νόμιζαν ότι μπορούσα να περπατήσω όπως αυτοί τούς διαδρόμους βέβαια τους περνούσα κουτσαίνοντας, μα τα πόδια μου δεν είχαν ακόμα γίνει αρκετά καλά, ώστε να μπορώ να περπατώ με κάποια αυτοπεποίθηση. Δίστασα για λίγο, σκέφτηκα αυτά που μου ζητούσαν κι απάντησα. Αξιότιμοι διδάσκαλοι. Βρίσκομαι κάτω από την καθοδήγησή σας, μα πρέπει να πω

ότι δεν είμαι ικανός να περπατήσω ακόμα πολύ εξαιτίας των ατυχημάτων μου σαν καλός μοναχός, όμως, οφείλω να σας ακολουθήσω, ελπίζοντας πως οδηγός μου, ο Λάμα Μινγκυάρ Ντόνταπ, θα βρει σωστή αυτή μου την απόφαση. Κανείς δεν γέλασε, κανείς δεν χαμογέλασε καν, παρόλο που τα λόγια μου, λόγια νεαρού άπειρου ακόμα, θα πρέπει να ακούστηκαν πολύ πομπώδη κι επίσημα. Εκείνο που θέλουμε από σένα, Λόμπσανγκ, είναι να ξαπλώσεις ανάσκελα, αφού η κατάσταση των ποδιών σου δεν θα σου επιτρέψει να καθίσεις στη σωστή στάση του λωτού. Ξάπλωσε λοιπόν ανάσκελα. Ο γέροντας Λάμα πήρε με αργές κινήσεις ένα μαξιλάρι και το τοποθέτησε κάτω από το κεφάλι μου. Ύστερα πήρε τα χέρια μου και τα τοποθέτησε σταυρωμένα στο μέσο περίπου του στήθους μου. Ύστερα οι Λάμα άλλαξαν θέσεις. Μετέφεραν τον κρύσταλλο ευλαβικά σε ένα μέρος που δεν είχα προσέξει πριν, στη βάση μιας ιερής μορφής. Κατόπιν κάθισαν ολόγυρά μου έτσι, ώστε το κεφάλι μου να βρίσκεται ακριβώς στο κέντρο του κύκλου που σχημάτιζαν.¹⁰⁵

Ένας από τους Λάμα απομακρύνθηκε για λίγο και ξαναγύρισε με ραβδιά λιβανιού κι ένα μικρό λιβανιστήρι. Παραλίγο να φτερνιστώ και να ντροπιαστώ, καθώς έφτασε γαργαλιστικός ως τη μύτη μου ο καπνός από το θυμιατήρι. Κατά κάποιο παράδοξο τρόπο ένιωθα τα βλέφαρά μου να βαραίνουν. Άρχισα να αισθάνομαι υπερβολικά κουρασμένος. Οι Λάμα δεν κοίταζαν προς το μέρος μου, μα είχαν καρφώσει τα βλέμματά τους σε ένα σημείο πολύ πιο πάνω από έμένα. Με κόπο κράτησα τα μάτια μου ανοιχτά, μπορούσα να δω τους λαιμούς τους, μπορούσα να δω μέσα στα ρουθούνια τους, μα ήταν τόσο πολύ γερμένα προς τα πίσω τα κεφάλια τους που δεν διέκρινα τα μάτια τους. Όχι, δεν κοίταζαν εμένα, κοίταζαν κάπου άλλου που όμως το λιβάνι καιγόταν κάνοντας ένα παράξενο τσιριχτό θόρυβο που για πρώτη φορά πρόσεχα. Ξαφνικά έσφιξα ακόμα περισσότερο τα χέρια μου, γιατί μου φαινόταν πως τρανταζόταν ολόκληρο το κτίριο. Είχα ακούσει για σεισμούς και σκέφτηκα πως την Ποτάλα την κτύπησε σεισμός. Πανικός ανέβλυσε από μέσα μου, μα με μεγάλη προσπάθεια κατάφερα να τον συγκρατήσω. Κι ευτυχώς, γιατί θα ήταν μεγάλη προσβολή για τον οδηγό μου και ντροπή, αν σηκωνόμουν κι άφηνα τρέχοντας το ναό, τη στιγμή που οι Λάμα γύρω μου κάθονταν γαλήνιοι στις θέσεις τους. Τα τραντάγματα συνεχίστηκαν και για μια στιγμή ένιωσα σχεδόν άρρωστος.

Τ. Λομπσανγκ Ράμπτα Ο κίτρινος χιτώνας 1966

Κάποτε ένιωσα να υψώνομαι ψηλά κι ανακάλυψα πως ένα από τα δοκάρια της οροφής στεκόταν λίγα μόλις εκατοστά από το πρόσωπό μου. Χωρίς να σκεφτώ τέντωσα το χέρι μου για να προφυλαχτώ, μα με τρόπο το είδα διαπερνά το ξύλο, χωρίς ούτε καν να ενοχλεί τη σκόνη που κάλυπτε την επιφάνειά του. Τρομαγμένος από αυτή την εμπειρία βυθίστηκα γρήγορα κάτω και προσγειώθηκα όρθιος δίπλα σε μία ιερή μορφή. Τέντωσα γρήγορα το χέρι μου για να στηρίξω το σώμα μου, ξέροντας πως τα πόδια μου ήταν ασθενικά, ανίκανα να με συγκρατήσουν. Και πάλι, τα χέρια μου διαπέρασαν την ύλη του αγάλματος, ενώ τα πόδια μου δεν πονούσαν καθόλου και τα αισθανόμουν στέρεα και γερά σαν πρώτα. Γύρισα γρήγορα. Ή ομάδα των Λάμα ήταν ακόμα στη θέση της. Μα όχι. Κάποιος έλειπε. Τον είδα που στεκόταν δίπλα μου, με το χέρι του έτοιμο να αγγίζει τον ώμο μου.106

Φαινόταν φωτεινός και κάπως μεγαλύτερος από τους υπόλοιπους Λάμα. Συγκρίνοντας τον εαυτό μου με το άγαλμα βρήκα πως κι εγώ, επίσης, ήμουν κάπως μεγαλύτερος από το κανονικό μου μέγεθος. Ένας μεγάλος κόμπος φόβου φάνηκε να φυτρώνει στο στομάχι μου μετά από αυτή τη διαπίστωση. Ο Λάμα όμως έπιασε το χέρι μου λέγοντας. Είναι όλα εντάξει, Λόμπσανγκ, δεν πρέπει να φοβάσαι τίποτα. Έλα μαζί μου. Με οδήγησε κρατώντας με το χέρι του το δεξί μου αγκώνα. Προσεκτικά αποφύγαμε τους Λάμα που έμεναν ακόμα καθισμένοι σε κύκλο. Κοίταξα όσο πιο προσεκτικά μπορούσα, το σώμα μου, όμως, δεν βρισκόταν εκεί, δεν βρισκόταν στο κέντρο του κύκλου. Προσεκτικά ψάχτηκα. Αισθανόμουν το σώμα μου στερεό. Κρυφά τέντωσα το χέρι μου κι άγγιξα το Λάμα που με συνόδευε. Ήταν κι αυτός στέρεος. Είδε τη χειρονομία μου και ξέσπασε σε δυνατά γέλια. Λόμπσανγκ. Λόμπσανγκ. Βρίσκεσαι τώρα σε μια εντελώς διαφορετική κατάσταση, μαζί, όμως, με το σώμα του. Μόνο εκείνοι που διαθέτουν ισχυρότατες απόκρυφες δυνάμεις μπορούν να κάνουν κάτι τέτοιο. Ακολούθησε με όμως. Περπατήσαμε ως το άλλο άκρο του ναού, με τον τοίχο να μας πλησιάζει ολοένα και περισσότερο. Προσπάθησα να φύγω από κοντά του φωνάζοντας. Όχι, αν δεν σταματήσουμε θα τραυματιστούμε. Ο τοίχος αυτός είναι πολύ γερός. Σ ο Λάμα έπιασε το χέρι μου λέγοντας

έλα μαζί μου. Όταν θα έχεις αρκετή πείρα θα ξέρεις πόσο απλό είναι. Πήγε πίσω μου κι έβαλε τα χέρια του ανάμεσα στις ωμοπλάτες μου. Ο τοίχος βρισκόταν κάπου μπροστά μου, ένας στέρεος τοίχος από γκρίζες μεγάλες πέτρες. Μ' έσπρωξε και τότε ένιωσα την πιο περίεργη αίσθηση όλης μου της ζωής., Καθώς περνούσα μέσα από τις πέτρες του τοίχου. Μου φαινόταν πως όλο το σώμα μου είχε ανατριχιάσει, μου φαινόταν πως εκατομμύρια δισεκατομμύρια φυσαλίδες χτυπούσαν την επιδερμίδα μου, χωρίς να εμποδίσουν το δρόμο μου, γαργαλώντας με μόνο και κάνοντάς με ν' ανατριχιάζω ευχάριστα. Πορευόμουν μέσα στην πέτρα χωρίς καμιά δυσκολία και καθώς κοιτούσα, μου φαινόταν σαν να κινούμαι στο κέντρο μιας αμμοθύελλας. 107

Ή σκόνη όμως δεν με πείραζε, δεν έμπαινε καθόλου στα μάτια μου κι όταν προσπάθησα με τα χέρια μου να πιάσω λίγη από την άμμο, με διαπέρασε η εγώ τη διαπέρασα, δεν ξέρω ποιό θα ήταν σωστότερο να πω. Ο Λάμα πίσω μου γέλασε κι έσπρωξε ακόμα δυνατότερα. Σε λίγο είχα περάσει ολόκληρο τον τοίχο και βρέθηκα στο διάδρομο πίσω του. Ένας γέροντας βάδιζε εκείνη τη στιγμή στον διάδρομο, κουβαλώντας στο κάθε χέρι κι από μία λάμπα και κρατώντας παραμάσχαλα ένα δέμα. Προσπάθησα να τον αποφύγω μα ήταν πολύ αργά. Ετοιμαζόμουν ν' απολογηθώ για την αδεξιότητά μου, όταν τον είδα να συνεχίζει τον δρόμο του, διαπερνώντας με. Κανείς μας δεν κατάλαβε τίποτε, ούτε σε μένα, αλλά ούτε και σε εκείνον δεν φάνηκε να δημιουργείται καμιά αίσθηση επαφής με άλλον άνθρωπο. Με τον Λάμα να με οδηγεί αρχίσαμε να περπατούμε σε όλο το μοναστήρι, αποφεύγοντας διακριτικά τα δωμάτια όπου έμεναν μόνοι τους οι μοναχοί. Προτιμούσαμε να περνάμε από αποθήκες και κάποτε μια αρκετά ειρωνική χειρονομία από μέρος του Λάμα που με ήξερε τόσο καλά επισκεφτήκαμε την κουζίνα. Ο γέρος μοναχός μάγειρος ξεκουραζόταν ακουμπισμένος σε ένα τεράστιο δερμάτινο σακί με κριθάρι. Ξυνόταν και σκάλιζε τα δόντια του με ένα κομμάτι λεπτό ξύλο κάθε λίγο και λιγάκι γύριζε κι εφτινε στη γωνία, κατόπι ξανάρχιζε το σκάλισμα. Κάποτε κι ενώ εμείς στεκόμαστε και τον βλέπαμε,

Τ. Λομπσανγκ Ράμπτα Ο κίτρινος χιτώνας 1966

τεντώθηκε κι είπε αναστενάζοντας. Ναι άι, καιρός πιά να ετοιμάσω το φαγητό. Ω. Τι ζωή κι αυτή. Τσάμπτα, τσάμπτα και πάλι τσάμπτα κι όλα αυτά τα πεινασμένα στομάχια που περιμένουν να γεμίσουν. Συνεχίσαμε την πορεία μας μέσα στο κτίριο. Τα πόδια μου δεν με ενοχλούσαν καθόλου και για να πω την αλήθεια, ούτε που τα πρόσεχα πιά. Είμαστε προσεκτικοί στο δρόμο μας, προσέχαμε να μη παραβιάσουμε την ιδιωτική ζωή κανενός. Έτσι, παρόλο που μπορούσαμε να διασχίσουμε τους τοίχους, προτιμούσαμε τους διαδρόμους για ν' αποφύγουμε τα δωμάτια των μοναχών. Κατεβήκαμε πολύ κάτω, ως τις αποθήκες. Εκεί στην πόρτα είδα τον παλιό μου φίλο, τον αξιότιμο Πους Πους, ξαπλωμένο στο πάτωμα, να κοιμάται μακάρια. Πλησιάζαμε αθόρυβα εντελώς, έτσι τουλάχιστο νομίζαμε, μα ξαφνικά είδαμε το γάτο να πετάγεται όρθιος, με νύχια έτοιμα για μάχη. 198

Ύστερα όμως τον είδαμε που κοιτάζε στο Αστρικό επίπεδο (όπως μπορούν και κάνουν όλες οι γάτες. Μας αναγνώρισε κι άρχισε να γουργουρίζει. Προσπάθησα να τον χαϊδέψω, μα φυσικά το χέρι μου τον διαπέρασε, κάτι που μου φάνηκε πολύ αξιοθαύμαστο, γιατί ποτέ άλλοτε δεν μου είχε συμβεί, καθώς χάιδευα τον αξιότιμο Πους Πους, να τον διαπεράσει το χέρι μου. Φαινόταν να διασκεδάζει με την έκφρασή μου, μα, όταν προσπάθησε κι εκείνος με τη σειρά του να τριφτεί πάνω μου και με διαπέρασε, δοκίμασε την ίδια και μεγαλύτερη έκπληξη. Γρήγορα όμως έδειξε να ξεχνά όλο το επεισόδιο και ξαναγύρισε στον ύπνο του. Περιπλανιόμαστε έτσι για πολύ καιρό, ανάμεσα από πέτρινους τοίχους και πατώματα, μα κάποτε ο Λάμα είπε. Είναι αρκετά ως εδώ για αυτή τη φορά, άς ταξιδέψουμε και πάλι προς τα κάτω, προς το ναό. Πήρε το χέρι μου και βυθιστήκαμε σε ένα πάτωμα για να εμφανιστούμε ύστερα στο ταβάνι του κάτω ορόφου κι υστέρα πάλι σε νέο πάτωμα και νέο, ώσπου βγήκαμε στο διάδρομο δίπλα στον οποίο βρισκόταν ο ναός. Για μια ακόμα φορά πλησιάσαμε τον τοίχο. Χωρίς δισταγμό αυτή τη φορά τον διαπέρασα, θαυμάζοντας το θέαμα όλων αυτών των παράξενων φυσαλίδων που με κύκλωναν και με διαπερνούσαν. Στο εσωτερικό τού ναού οι Λάμα κάθονταν ακόμα κυκλικά και ο Λάμα που κρατούσε το χέρι μου μου είπε να ξαπλώσω πάλι στην αρχική μου θέση. Τον υπάκουσα κι αμέσως βυθιστήκα σε ύπνο που έμοιαζε λήθαργος. 109

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΟΓΔΟΟ

Από κάπου μακριά, ακουγόταν ένα κουδούνι που χτυπούσε. Ο ήχος του στην αρχή ήταν αχνός, ύστερα σιγά σιγά μεγάλωσε. Κλανγκ. Κλανγκ. Παραξενο, σκέφτηκα, ένα κουδούνι μα, μα αυτό χτυπούσε σύμφωνα με το ρυθμό της καρδιάς μου. Για μια στιγμή ο τρόμος με κατάλαβε. Μήπως είχα παρακοιμηθεί κι είχα αργήσει για τη λειτουργία άνοιξα με κόπο τα μάτια μου και προσπάθησα να δω που βρισκόμουν. Παραξενο. Δεν διέκρινα τίποτε. Το μόνο πράγμα που κάπως φαινόταν, ήταν εννιά απαίσιες άσπρες κηλίδες που ήταν κολλημένες πάνω σε ένα ύφασμα χιτώνα. Προσπάθησα να συγκεντρωθώ και να σκεφτώ. Πού βρισκόμουν τι είχε συμβεί μήπως είχα πέσει από καμιά σκεπή η τέλος πάντων μήπως είχα πάθει τίποτε με τρόπο ανακάλυψα ότι σιγά σιγά στη μνήμη μου έρχονταν στιγμές γεμάτες φόβο. Μα, ναι. Όλα πέρασαν απ' το μυαλό μου σαν αστραπή κι έχοντας θυμηθεί τι είχε συμβεί, μπόρεσα να εστιάσω τα μάτια μου και να δω τι υπήρχε μπροστά μου. Βρισκόμουν ξαπλωμένος ανάσκελα πάνω σε ένα πέτρινο πάτωμα. Ή γαβάθα μου είχε γλιστρήσει απο τη συνηθισμένη της θέση και βρισκόταν τώρα πίσω, ανάμεσα στις ωμοπλάτες μου και τις υποστήριζε. Οι σκληρή δερμάτινη σακούλα μου για το κριθάρι βρισκόταν κάπου στο αριστερό μου μέρος και πίεζε με δύναμη τα αριστερά μου πλευρά. Στην

Τ. Λομπσανγκ Ράμπτα Ο κίτρινος χιτώνας 1966

προσπάθειά μου να σηκωθώ, ανακάλυψα ότι υπήρχαν εννιά Λάμα καθισμένοι μπροστά μου που με κοιτούσαν προσεχτικά. Αυτοί λοιπόν, ήταν οι εννιά απαίσιες κηλίδες που είχα πρώτο δει. Ευχήθηκα μέσα μου να μην ήξεραν τι είχα σκεφτεί. Μα, ναι Λόμπσανγκ, ξέρουμε. Είπε χαμογελαστά ο ένας' η τηλεπαθητικές σου σκέψεις ήταν πολύ καθαρές. Αλλά σήκω προσεχτικά. Τα κατάφερες μια χαρά και δικαίωσες, έτσι, και τις προσδοκίες του οδηγού σου.110

Με κόπο, ανασήκωσα το σώμα μου και μόλις κατάφερα να ισορροπήσω, αισθάνθηκα ένα ζεστό, τριχωτό σώμα στη πλάτη μου, ενώ συνάμα ακούστηκε κι ένα γουργούρισμα. Ή γριά γάτα ήρθε μπροστά μου κι άγγιξε το χέρι μου, σημάδι ότι ήθελε χαίδεμα. Άρχισα αφηρημένα να την χαϊδεύω, ενώ συγχρόνως προσπαθούσα να μαζέψω τις σκέψεις μου και να σκεφτώ τι άλλο θα μπορούσε να μου συμβεί. Λοιπόν, Λόμπσανγκ, απέκτησες μια καλή εμπειρία βγαίνοντας έξω από το σώμα σου, είπε ο Λάμα, που με είχε συνοδεύσει, θα πρέπει να το δοκιμάζουμε πολλές φορές, ώστε στο τέλος να μπορείς να βγαίνεις από το σώμα σου, τόσο εύκολα, όσο βγάζεις το χιτώνα σου. Αλλά, αξιότιμε Λάμα, είπα σασιτισμένος, δεν βγήκα απ' το σώμα μου το πήρα μαζί μου. Ο Λάμα οδηγός με κοίταξε με κατάπληξη. Τι έννοιες με ρώτησε. Ταξιδέψαμε μαζί, αφήνοντας πίσω τα σώματά μας. Αξιότιμε Λάμα, απάντησα, όταν είμαστε μαζί, κοίταξα πίσω και το σώμα μου δεν βρισκόταν στο πάτωμα, θα πρέπει να το πήρα μαζί μου. Ο γέρος, ζαρωμένος Λάμα, ο μικρότερος από τους εννιά, χαμογέλασε και μου είπε. Κάνεις ένα συνηθισμένο λάθος, Λόμπσανγκ, γιατί σε μπερδεύουν οι αισθήσεις σου. Τον κοίταξα και σκέφτηκα με ειλικρίνεια ότι δεν καταλάβαινα τι έλεγε, μου φάνηκε μάλιστα ότι αυτός θα πρέπει να είχε χάσει την επαφή με τις αισθήσεις του, γιατί, σκέφτηκα, στο χέρι μου ήταν να ξέρω, αν είδα ή όχι το σώμα μου κι αφού είμαι σίγουρος ότι δεν το είδα, δεν θα πρέπει να βρισκόταν εκεί. Φαίνεται ότι θα είδαν το απορημένο μου

βλέμμα και θα κατάλαβαν ότι δεν μπορούσα να παρακολουθήσω τις σκέψεις τους, γιατί ένας άλλος Λάμα μου έκανε νόημα να τον προσέξω, θα σου μιλήσω γύρω από αυτό το θέμα, Λόμπσανγκ, είπε ο Λάμα, και θέλω να με προσέξεις, γιατί ο,τι θα σου πω είναι πολύ απλό, μπερδεύει, όμως, πολλούς ανθρώπους που ασχολούνται με αυτά. Βρισκόσουν ξαπλωμένος στο πάτωμα και επειδή ήταν η πρώτη σου συνειδητή προσπάθεια αστρικού ταξιδιού, σε βοηθήσαμε εμείς ν' απελευθερώσεις την αστρική σου μορφή από τη σωματική σου για αυτό και δεν αισθάνθηκες και καμιά διαταραχή η πόνο, η βοήθεια μας σου ήταν πολύτιμη, γιατί έχουμε γύρω από αυτό το θέμα την πείρα μιας ζωής. Ή έξοδος σου από το σώμα σου ήταν τόσο ήρεμη, που δεν κατάλαβες τι έγινε. 111

Τον κοίταξα με προσοχή, ενώ διάφορες σκέψεις περνούσαν από το μυαλό μου. Είναι σωστό αυτό που λέει, σκέφτηκα, δεν ήξερα ότι είχα βγει έξω από το σώμα μου, κανένας δεν μου είχε πει ότι κάτι τέτοιο θα συνέβαινε, πως, λοιπόν, να είμαι σε θέση να καταλάβω τι είχε συμβεί μετά, όμως, πάλι ξανασκέφτηκα ότι είχα κοιτάξει κάτω και δεν είχα δει το σώμα μου, όπως θα έπρεπε να είχε συμβεί αν το είχα εγκαταλείψει. Κούνησα το κεφάλι μου για να ξεκαθαρίσω τις σκέψεις μου που φαίνονταν όλα αυτά πολύ δύσκολα για μένα, για να τα καταλάβω. Βρισκόμουν έξω από το σώμα μου κι όμως το σώμα μου δεν ήταν στη θέση του, επομένως, πού θα μπορούσε να ήταν όλη αυτή την ώρα και γιατί εγώ δεν το είχα δει πουθενά τότε ακριβώς η γάτα άρχισε πάλι να με δαγκώνει και να με γρατζουνάει γουργουρίζοντας όλο και πιο δυνατά, υπενθυμίζοντάς μου ότι πρέπει να την προσέχω κι αυτήν πού και που. Ο Λάμα που μου μιλούσε, γέλασε και παρατήρησε. Κοίτα. Ή γάτα σου λέει να αφήσεις ελεύθερο το μυαλό σου για να μπορέσεις να κατανοήσεις. Τέντωσα τα δάχτυλά μου και χάιδεψα τη ράχη της. Γουργουρίζει όλο και δυνατότερα και ξαφνικά ξάπλωσε φαρδιά πλατιά πάνω μου. Ήταν ένας μεγάλος, γέρικος γάτος. Το μήκος του ξεπερνούσε το πλάτος του δικού μου σώματος. Οι γάτες αυτές είχαν σώμα πολύ μεγαλύτερο από μια συνηθισμένη γάτα και κανονικά ήταν άγριες, όλες όμως οι γάτες του ναού φαίνονταν να με αναγνωρίζουν σαν φίλο τους, κάτι σαν αδελφό τους κι έδειχναν να χαίρονται την παρέα μου τουλάχιστον όσο εγώ τη δική τους.

Τ. Λομπσανγκ Ράμπτα Ο κίτρινος χιτώνας 1966

Ο Λάμα που μου μιλούσε προηγουμένως, γύρισε προς το μέρος μου και είπε. Μη του δίνεις σημασία, άφησέ τον να κοιμηθεί στην αγκαλιά σου όσο θα σου μιλάμε. Ίσως να σε δαγκώνει πού και πού και να προσέχεις περισσότερο. Λοιπόν. Οι άνθρωποι βλέπουν αυτό που περιμένουν να δουν. Συχνά δεν βλέπουν αυτό που είναι και πιο φανερό. Για παράδειγμα, με κοίταζε ίσια στα μάτια καθώς με. Ρωτούσε ξέρεις να μου πεις πόσοι μοναχοί καθαριστές υπήρχαν στους διαδρόμους από όπου πέρασες για να έρθεις εδώ ποιός ήταν εκείνος που σκούπιζε στην αποθήκη με το κριθάρι αν σε ζητούσε κοντά του ο σεβαστός Ηγούμενος και σε ρωτούσε αν είδες κανένα στον εσωτερικό διάδρομο, τι θα του έλεγες 112

Σταμάτησε για μια στιγμή περιμένοντας να του απαντήσω, μα βλέποντάς με να μένω αμίλητος και με ανοιχτό το στόμα, φοβάμαι συνέχισε. Θα έλεγες τότε πως δεν είδες κανένα στον εσωτερικό διάδρομο, γιατί εκείνος που βρισκόταν εκεί, ήταν ένα πρόσωπο που είχε κάθε δικαίωμα να βρίσκεται εκεί, γιατί ήταν κάποιος που βρίσκεται συνέχεια εκεί και έχει πιά γίνει ένα τόσο γνώριμο στοιχείο του διαδρόμου που ούτε καν τον προσέχει κανείς. Έτσι λοιπόν θα έλεγες πως δεν είδες κανένα στο διάδρομο. Κάποιος άλλος Λάμα, κουνώντας σοφά το κεφάλι του, πήρε το λόγο. Συχνά ο. Επόπτες συναντούν δυσκολίες στις έρευνές τους μπορεί να ρωτήσουν τους μοναχούς αν είδαν κανένα ξένο να μπαίνει σε ορισμένο κτίριο κι απ' όλους ανεξάρτητα παίρνουν αρνητική απάντηση. Κι όμως μπορεί κατόπιν ν' αποδειχτεί ότι στο κτίριο είχε μπει μια ολόκληρη ομάδα ανθρώπων, ένας δύο Λάμα, ακόμα και κάποιος αγγελιοφόρος από άλλο μοναστήρι. Όλα αυτά τα πρόσωπα όμως ήταν γνώριμα στους μοναχούς, κοινά, ήταν δηλαδή πολύ συνηθισμένο για τέτοια πρόσωπα να βρίσκονται κοντά στο κτίριο. Έτσι κανείς δεν πρόσεξε το πέρασμά τους θα μπορούσε να πει κανείς ότι ήταν αόρατοι. Κάποιος άλλος, που δεν είχε μιλήσει μέχρι εκείνη τη στιγμή κούνησε το κεφάλι του. Όλα αυτά είναι σωστά. Και σε ρωτώ τώρα, Λόμπσανγκ, πόσες φορές έχεις βρεθεί σε αυτό το ναός ασφαλώς πάρα πολλές. Κι' όμως, από την έκφρασή σου κρίνω πως μόλις πρόσφατα πρόσεξες τη βάση πάνω στην οποία τοποθετούμε το κρύσταλλο. Σου λέω όμως πως η βάση αυτή βρίσκεται εδώ για δύο αιώνες τώρα, ποτέ δεν έχει βγει έξω από εδώ κι όμως την κοίταζες σαν να την έβλεπες για πρώτη φορά.

Ήταν και πριν εδώ, ταίριαζε, όμως, τόσο με το περιβάλλον που ήταν άορατη στα μάτια σου. Ο Λάμα που με είχε συνοδέψει στο αστρικό μου ταξίδι μέσα στην Ποτάλα, χαμογέλασε και συνέχισε. Εσύ, Λόμπσανγκ, δεν είχες καμιά ιδέα του τι συνέβαινε, δεν ήξερες πως θ' αφήσεις το σώμα σου κι έτσι δεν ήσουν προετοιμασμένος να το δεις. Όταν κοίταξες λοιπόν προς το μέρος του, είδες τους Λάμα που κάθονταν κυκλικά, μα η προσοχή σου απέφυγε να πέσει πάνω στο σώμα σου. 113

Μπορούμε να πετύχουμε το ίδιο πράγμα με τον υπνωτισμό μπορούμε να υπνωτίσουμε ένα πρόσωπο και να το πείσουμε πως είναι εντελώς μόνο σε ένα δωμάτιο. Σε αυτή την περίπτωση θα κοιτά παντού στο δωμάτιο εκτός από το χώρο εκείνο όπου θα βρίσκεται το άλλο πρόσωπο που είναι μαζί του στο δωμάτιο. Όταν ο υπνωτισμένος ξυπνήσει, θα παίρνει όρκο πως ήταν πράγματι μόνος. Με τον ίδιο τρόπο κι εσύ απέφυγες προσεκτικά να κοιτάξεις το μέρος εκείνο όπου βρισκόταν ξαπλωμένο το σώμα σου. Κοίταζες ολόγυρά του, ολόγυρα στο ναό, μα απέφευγες προσεκτικά το σημείο εκείνο που ζητούσες να δεις όλα αυτά με έβαλαν σε σκέψεις είχα ακούσει παλιότερα παρόμοιες περιπτώσεις. Είχα κάποτε δει ένα γέροντα μοναχό που είχε μια σοβαρή κρίση ημικρανίας. Όπως μου είχε εξηγήσει μετά, κατά τη διάρκεια της κρίσης του, αν κοίταζε ένα αντικείμενο που βρισκόταν μπροστά του, έβλεπε τα πλαϊνά αντικείμενα κι αν κοίταζε στο πλάι, έβλεπε ν αντικείμενα που βρίσκονταν μπροστά του. Μου, είπε πως ένιωθε σαν να κοιτά μέσα από σωλήνες, δυο σωλήνες που κατεύθυναν την όραση του. Ένας Λάμα δεν μπορούσα να τους ξεχωρίσω τότε είπε. Το φανερό και συνηθισμένο καταντά συχνά άκρατο, γιατί όσο πιο εξοικειωμένος είναι κανείς με κάτι, τόσο λιγότερο προσέχει την παρουσία του. Ας πάρουμε για παράδειγμα το μοναχό που φέρνει κριθάρι. Τον βλέπεις κάθε μέρα κι όμως δεν το καταλαβαίνεις. Είναι τόσο εξοικειωμένος με τη μορφή του, που αν σε ρωτούσα αν είδες κανένα να έρχεται εδώ το πρωί, θα έλεγες πως δεν είδες κανένα, γιατί υποσυνείδητα δεν θεωρείς τον άνθρωπο που κουβαλά κριθάρι σαν ξεχωριστό άτομο, μα σαν κάτι που κάνει μια ορισμένη εργασία σε μια ορισμένη χρονική στιγμή. Μου φαινόταν τρομερά παράδοξο που, ενώ το

Τ. Λομπσανγκ Ράμπα Ο κίτρινος χιτώνας 1966

σώμα μου ήταν πάντα ξαπλωμένο στο πάτωμα, ήταν αόρατο στα μάτια μου. Είχα όμως ακούσει τόσα πολλά για τον υπνωτισμό και τ' αστρικά ταξίδια, που ήμουν έτοιμος να δεχτώ και να κατανοήσω τις εξηγήσεις τους. Ο μικρόσωμος, γερασμένος Λάμα μου χαμογέλασε και παρατήρησε. 114

Σύντομα θα σε διδάξουμε πολύ πιο συγκεκριμένα πράγματα, ώστε να είσαι ικανός να αφήνεις με τη θέλησή σου το σώμα σου οποιαδήποτε στιγμή. Όπως όλοι οι άνθρωποι ταξιδεύει κι εσύ κάθε νύχτα με το αστρικό σου σώμα, επισκέπτεσαι μακρινούς τόπους κι ύστερα το ξεχνάς, θα θέλαμε λοιπόν να σου δείξουμε πόσο εύκολο είναι ν' αφήνεις όποτε το θελήσεις το σώμα σου για ένα αστρικό ταξίδι, διατηρώντας ταυτόχρονα, μετά το τέλος του, ζωντανές τις αναμνήσεις όλων όσων θα έχεις ζήσει. Όταν γίνεις ικανός για κάτι τέτοιο, δεν θα είσαι πλέον περιορισμένος εδώ στο Θιβέτ, θα μπορείς να ταξιδέψεις σε όλα τα μέρη του κόσμου, γνωρίζοντας πολλούς πολιτισμούς. Σκέφτηκα τα λόγια τούτα. Συχνά αναρωτιόμουν πως ορισμένοι από τους ανώτερους Λάμα έδειχναν να γνωρίζουν τα πάντα, πως κατάφερναν να δίνουν πληροφορίες για το τι γινόταν σε οποιοδήποτε μέρος της χώρας μας, δίνοντας έτσι την εντύπωση πως ήταν όντα ξέχωρα από το σώμα τους, όντα ξεκομμένα από τη μικρότητα της καθημερινότητας, θυμάμαι κάποτε πως ο οδηγός μου κι εγώ είχαμε επισκεφτεί ένα σοφό, πολύ σοφό γέροντα. Αφού με παρουσίασε σε αυτόν ο οδηγός μου, καθίσαμε και μιλούσαμε η μάλλον ο οδηγός μου κι εκείνος μιλούσαν, ενώ εγώ άκουγα με σεβασμό. Ξαφνικά α γέροντας είχε σηκώσει το χέρι του λέγοντας. Με καλούν. Τότε έπαψε να κινείται, το φως έσβησε απ' το σώμα του. Έμεινε στην ίδια θέση ακίνητος, όμοιος με νεκρό, όμοιος με ένα άδειο κέλυφος. Ο οδηγός μου κάθισε σιωπηλός και μου έκανε νόημα να κάνω το ίδιο. Μείναμε σε αυτή τη θέση με τα χέρια μας σταυρωμένα πάνω στα γόνατά μας, αμίλητοι κι ακίνητοι. Παρατηρούσα με μεγάλο ενδιαφέρον τη μορφή που βρισκόταν απέναντι μου για δέκα η είκοσι λεπτά περίπου ήταν δύσκολο να μετρήσεις το χρόνο κάτω από τέτοιες συνθήκες)

τίποτε δεν συνέβη. Σιγά σιγά, όμως, άρχισε να ξανάρχεται κάποιο χρώμα ζωής πάνω στο γέρο άντρα. Με κάποια προσπάθεια άνοιξε τα μάτια του και είπε δεν θα το ξεχάσω ποτέ αυτό που είπα με μεγάλη ακρίβεια τι συνέβαινε αυτή τη στιγμή στη Σιγκάτση, που απέιχε αρκετά χιλιόμετρα από μας. Σκέφτηκα τότε ότι αυτό ήταν το καλύτερο σύστημα επικοινωνίας από όλα αυτά που είχα ακούσει ότι υπάρχουν στον έξω κόσμο. Ήθελα να αποκτήσω τη δύναμη να κάνω Αστρικά ταξίδια παντού 115.

Ήθελα να είμαι σε θέση να υπερπηδώ βουνά, να ξεγλιστρώ μέσα από τις θάλασσες, να βρίσκομαι σε ξένες χώρες. Και αυτοί οι άνθρωποι, αυτοί οι εννιά Λάμα θα με μάθαιναν να το κάνω. Ή γριά γάτα χασμουρήθηκε κάνοντας τα μουστάκια της να δονηθούν δυνατά, σηκώθηκε όρθια και άρχισε να τεντώνεται, να τεντώνεται μέχρι που φοβήθηκα ότι θα κοβόταν στα δύο. Έπειτα, έκανε στροφή και απομακρύνθηκε με περήφανο βήμα βρίσκοντας το δρόμο της ανάμεσα στους δύο Λάμα. Τότε μίλησε ο γέρος, ζαρωμένος Λάμα. Ήρθε η ώρα να σταματήσει πιά αυτό το μάθημα, γιατί ο σκοπός της επίσκεψής μας τώρα δεν είναι να διδάξουμε τον Λόμπσανγκ. Πρέπει να τακτοποιήσουμε πρώτα τις άλλες μας δουλειές και μετά θα ξανασυναντηθούμε, αφού πιά θα έχει γυρίσει κι ο οδηγός του. Κάποιος άλλος γύρισε' και με κοίταξε με σοβαρό βλέμμα λέγοντάς μου. Πρέπει να προσέχεις πολύ τα μαθήματά σου, Λόμπσανγκ. Θα χρειαστεί να κάνεις πολλά πράγματα στη ζωή σου, θα περάσεις πολλούς πόνους και βάσανα και θα ταξιδέψεις σε μακρινά μέρη στο τέλος, όμως, θα καταφέρεις να φέρεις σε αίσιο πέρας το έργο σου. Εμείς θα σε βοηθήσουμε δίνοντάς σου τη βασική εκπαίδευση που σου είναι απαραίτητη. Λέγοντας αυτά, σηκώθηκαν, πήραν τον κρύσταλλο κι άφησαν το ναό. Έμεινα στη θέση μου απορημένος. Ένα έργο. Βάσανα γιατί πάντοτε μου θύμιζαν ότι είχα να περάσω πολλά βάσανα, ότι έχω έναν ορισμένο σκοπό στη ζωή μου, γιατί και στο κάτω κάτω, γιατί θα έπρεπε να έχω ένα ορισμένο έργο, γιατί να είμαι εγώ αυτός που θα περάσει τόσα βάσανα όσο περισσότερο άκουγα όλα αυτά, τόσο λιγότερο με άρεσε η ιδέα. Ήθελα, όμως, να μάθω να ταξιδεύω με τα αστρικό μου σώμα και να δω όλα τα πράγματα για τα όποια είχα ακούσει να μιλάνε. Με μεγάλες προσπάθειες κατάφερα να σηκωθώ στα πόδια μου και καθώς οι πόνοι σούβλιζαν το κορμί μου, άρχισα να

Τ. Λομπσανγκ Ράμππα Ο κίτρινος χιτώνας 1966

μουρμουρίζω ορισμένες λέξεις, όχι και τόσο ευγενικές και κατάλληλες για μοναχό. Ο πόνος ανάμεσα στις ωμοπλάτες μου με έκανε να θυμηθώ τη γαβάθα μου που είχε πέσει εκεί. Έβαλα, λοιπόν, το χέρι μου μέσα στο χιτώνα μου, τακτοποίησα τα πράγματά μου στη συνηθισμένη τους θέση, έριξα μια τελευταία ματιά τριγύρω και βγήκα από το ναό.116

Μόλις, όμως, βγήκα έξω απ' την πόρτα, θυμήθηκα τις λάμπες λίπους. Γυρίζοντας πίσω, τις έσβησα μία μία, όπως όριζαν οι κανονισμοί, που έλεγαν ότι ο τελευταίος που θα έβγαине από ένα δωμάτιο, έπρεπε να σβήσει και τις λάμπες. Μέσα στο σκοτάδι που επικράτησε, τότε, προσπάθησα να βρω το δρόμο μου προς την πόρτα έχοντας για οδηγό μου μια αχνή λάμψη που έμπαινε μέσα στο δωμάτιο τα τελευταία φιλίλια τρεμόσβησαν κι έχασαν και την τελευταία λάμψη τους, αφήνοντας μια έντονη μυρωδιά που μου τρυπούσε τα ρουθούνια. Στάθηκα για μια στιγμή στην πόρτα μη ξέροντας ποιό δρόμο να πάρω. Διάλεξα τον δεξιό διάδρομο. Το φως του ήλιου ξεχυνόταν από τα παράθυρα και πλημμύριζε τα πάντα, δίνοντάς τους μια άσημογάλαζη λάμψη. Έστριψα σε μια γωνία και σταμάτησα ξαφνικά. Μιαναι, είχαν δίκιο, φυσικά είχαν δίκιο. Στάθηκα για λίγο και σκέφτηκα. Θυμήθηκα πως πάρα πολλές φορές τώρα προσπερνούσα ένα γέρο μοναχό, που καθόταν μόνος του σε ένα μικρό κελί, και παρόλο που τον έβλεπα κάθε μέρα δεν τον είχα ποτέ προσέξει. Γύρισα πίσω λίγα μέτρα και κοίταξα στο μικρό κελί. Τον είδα πριν καθόταν, που καθόταν αιώνια στη θέση του, γυρίζοντας ένα τροχό προσευχής. Ήταν τυφλός και δεν άφηνε παρά σπάνια το κελί του. Οπότε κι αν περνούσε κανείς από αυτόν το διάδρομο, άκουγε το αιώνιο κλικ κλικ του τροχού προσευχής του γέροντα. Για ώρες και μέρες ατέλειωτες γύριζε τον τροχό, πιστεύοντας πως αυτό ήταν το καθήκον του στη ζωή, πως δεν ζούσε παρά για να διατηρεί σε κίνηση αυτό τον τροχό. Εμείς που περνούσαμε καθημερινά μπροστά από το κελί του, είχαμε πάψει πιά ακόμα και ν' ακούμε τον τροχό, είχαμε τόσο συνηθίσει που ούτε το μοναχό βλέπαμε, ούτε το κελί του. Έμεινα εκεί να σκέφτομαι, ενώ ο τροχός γύριζε κι ο γέροντας επαναλάμβανε χαμηλόφωνα. **Ωμ. Μάνι πάντμε χούμ. Ωμ. Μάνι πάντμε χούμ.** Οι φωνή του ήταν βραχνή, τα δάχτυλά του

ροζιασμένα. Στο σκοτάδι του κελιού του δεν μπορούσα να τον διακρίνω παρά αμυδρά. Δεν φαινόταν να με είχε καταλάβει. Γύριζε τον τροχό μόνο, γύριζε τον τροχό, όπως το έκανε για χρόνια τώρα, όπως το έκανε και πριν ακόμα γεννηθώ. Για πόσο ακόμα θ' ακουγόταν αυτό το κλικ κλικ αναρωτήθηκα. 117

Μου έδειχνε, όμως, πως οι άνθρωποι ήταν πράγματι άορατοι, αν ήταν τόσο γνώριμοι που είχαν πάψει να τραβούν την προσοχή. Σκέφτηκα επίσης ότι και οι ήχοι ακόμα δεν ήταν παρά σιωπή, όταν εξοικειωνόταν κανείς μαζί τους. Θυμήθηκα τις μέρες που είχα περάσει μόνος σε ένα σκοτεινό κελί, θυμήθηκα πως υστέρω από κάμποσο χρόνο μπορούσα να ακούσω τους διάφορους ήχους του σώματος, το αίμα που κυλούσε στις φλέβες και τις αρτηρίες και τους σταθερούς χτύπους της καρδιάς μου. Ύστερα έφτασα να διακρίνω τον ήχο του αέρα που έμπαινε στους πνεύμονες κι όταν κινιόμουν άκουγα το ελαφρό τρίξιμο των μυών που τραβούσαν τα κόκαλα σε διαφορετική θέση. Όλοι μας δημιουργούμε τέτοιους θορύβους, είμαστε θορυβώδεις κατασκευές σκέφτηκα κι όμως, όταν άλλοι ήχοι μας περιβάλλουν κι αποσπούν την προσοχή μας, δεν ακούμε τους ήχους αυτούς που μας κυκλώνουν συνέχεια. Κάποτε συνειδητοποίησα πως η νύχτα είχε ήδη προχωρήσει αρκετά και σύντομα θα είχαμε τη λειτουργία τού μεσονυκτίου. Τύλιξα λοιπόν καλά το χιτώνα γύρω μου και βάδισα προς το υπνωτήριο. Δεν άργησα καθόλου να κοιμηθώ. Δεν έμελλε, όμως, να μείνω για πολύ στην αγκαλιά του ύπνου. Στριφογύριζα ανήσυχος κι αναστέναζα, καθώς σκεφτόμουν τη ζωή όπως τη γνώρισα στο μοναστήρι. Γύρω μου άλλοι μαθητές ανάσαιναν βαριά και μουρμούριζαν στον ύπνο τους. Ένα παιδί με κρεατάκια ροχάλιζε, ώσπου, απελπισμένος εγώ, σηκώθηκα και το γύρισα στο πλευρό του. Ξάπλωσα ύστερα ανάσκελα, σκεφτόμουν κι άκουγα. Από κάπου ερχόταν το μονότονο κλικ κλικ ενός τροχού, που κάποιος μοναχός γύριζε, νομίζοντας πως βοηθά έτσι να εισακουστούν οι προσευχές του. Από μακριά ακούστηκε πνιγμένος ο καλπασμός κάποιου αλόγου, που ανέβαινε στο μονοπάτι προς το μοναστήρι μας. Ή νύχτα φαινόταν ατέλειωτη κι ο χρόνος σταματημένος. Ή ζωή δεν ήταν παρά μια αιωνιότητα αναμονής, όπου τα πάντα εστεκαν ακίνητα, τα πάντα εκτός

Τ. Λομπσανγκ Ράμπτα Ο κίτρινος χιτώνας 1966

από ιό θόρυβο των αναπνοών, τα κλικ του τροχού προσευχής και τον καλπασμό οι/ός αλόγου. Θα πρέπει σιγά σιγά να βυθίστηκα και πάλι στον ύπνο. Κουρασμένος ανασηκώθηκα. Το πάτωμα ήταν σκληρό και παγωμένο. Ή παγωνιά της πέτρας τρυπούσε τα κόκαλά μου. 118

Από κάπου δίπλα ένας μαθητής μουρμούριζε πως ήθελε τη μητέρα του. Μουδιασμένος σηκώθηκα όρθιος και πήγα προς το παράθυρο, άποφεύγοντας προσεκτικά τα σώματα που κοιμόνταν δίπλα μου. Οι ατμόσφαιρα ήταν πολύ παγωμένη, ίσως και να χιόνιζε. Πέρα στις κορυφές των απέραντων Ιμαλαίων ο πρωινός ήλιος έδινε ζωή στις πρώτες ακτίνες του, φωτεινά δάχτυλα που απλώνονταν αναζητώντας την κοιλάδα μας, έτοιμα να γεννήσουν μια ακόμα μέρα. Ο αφρός του χιονιού που πάντα πετούσε πάνω από τις ψηλότερες κορυφές φωτιζόταν τώρα από χρυσό φως, ένα φως που έδινε ζωή σε αναρίθμητα ουράνια τόξα, με χρώματα που άλλαζαν, σκοτεινίαζαν και φωτιζόνταν σύμφωνα με τις προσταγές των ανέμων. Τη στιγμή που ξεπρόβαλε ο ήλιος, ακόμα πιο έντονο φως έλουσε τις βουνοπλαγιές. Τ' αστέρια χλόμιασαν. Ο ουρανός έπαψε πιά να είναι σκοτεινόχρωμο βελούδο φωτιζόταν, φωτιζόταν και σύντομα έγινε καταγάλανος. Όσο περισσότερο υψωνόταν ο ήλιος, τόσο περισσότερο στεφανώνονταν με χρυσό τα βουνά. Κάποτε η εκτυφλωτική πύρινη σφαίρα υψώθηκε πάνω από όλα και πλημμύρισε με τη δόξα της την κοιλάδα μας. Το κρύο ήταν τσουχτερό. Παγοκρύσταλλοι έπεφταν από τον ουρανό κι έσπαζαν στην οροφή. Ο αέρας ήταν τόσο παγωμένος, που ένιωθες να σε διαπερνά ως το μεδούλι των κοκάλων σου. Τι παράξενο κλίμα, σκέφτηκα. Μερικές φορές κάνει τόσο κρύο τ.ζύ δεν μπορεί ούτε να χιονίσει κι όμως μερικές φορές τα μεσημέρια έκανε πολύ δυσάρεστη ζέστη. Κι ύστερα, πριν προλάβουμε καν να το καταλάβουμε, θα υψώνονταν πανίσχυρες ανεμοθύελλες, παρασέρνοντας τα πάντα στο διάβα τους. Στις ψηλές κορφές το χιόνι ήταν αιώνιο, στα εκτεθειμένα σημεία, όμως, οι άνεμοι παράσερναν το χιόνι το ίδιο γρήγορα όσο έπεφτε. Ή χώρα μας βρίσκεται ολόκληρη σε μεγάλο υψόμετρο κι ο αέρας είναι αραιός. Τόσο αραιός και καθαρός μάλιστα, που ελάχιστη προστασία μας πρόσφερε από τις υπεριώδεις αλλά και υπέρυθρες ακτίνες του ήλιου. Το καλοκαίρι μπορούσε να ιδρώνει κανείς

και να σκάει κάτω από το χιτώνα του, μα αν κάποιο σύννεφο κάλυπτε για μια στιγμή τον ήλιο, η θερμοκρασία έπεφτε γρήγορα πολλούς βαθμούς κάτω από το μηδέν κι όλα αυτά σε λίγα λεπτά. Δοκιμαζόμαστε σκληρά από τις ανεμοθύελλες. 119

Το μεγάλο φράγμα των Ιμαλαίων συγκρατούσε πολλές φορές σύννεφα που έρχονταν θερμά από την Ινδία, προκαλώντας έτσι μια θερμική διαταραχή τότε ορμητικοί άνεμοι ξεχύνονταν από τις κορυφές ως την κοιλάδα μας, παρασέρνοντας τα πάντα. Όλοι όσοι βρίσκονταν έξω όταν φυσούσαν τέτοιοι άνεμοι, έπρεπε να φορούν στο πρόσωπο δερμάτινες μάσκες, αλλιώς θα κινδύνευαν να χάσουν το δέρμα τους από την άμμο που έφερναν μαζί τους από τα βουνά οι άνεμοι. Οι ταξιδιώτες που βρίσκονταν απροφύλακτοι στα βουνά, έπρεπε να είναι πάντα έτοιμοι και γρήγοροι να αντιδράσουν, αλλιώς θα κινδύνευαν να παρασυρθούν στους γκρεμούς, παιχνίδια του τρελού άνεμου. Από κάπου χαμηλά ακούστηκε το θρηνητικό μουγκανητό ενός, γιάκ. Σαν να ήταν αυτό το σύνθημα, οι τρομπέτες ψηλά στη σκεπή πήραν ζωή και δόνησαν με τα σαλπίσματα τους τον αέρα. Τα βούκινα χαμήλωναν και πάλλονταν, η ηχώ τους έδινε ένα άκουσμα που μας έκανε να νομίζουμε πως κάποιο πανίσχυρο όργανο είχε αρχίσει το τραγούδι του. Τριγύρω μου μυριάδες ήχοι σημάδευαν το ξύπνημα της μεγάλης κοινότητας του μοναστηριού. Οι ψαλμωδίες από το ναό, το χλιμίντρισμα των αλόγων, αναστεναγμοί από τους μικρούς μαθητές που κοιμόνταν ξεπαγιασμένοι από τον κρύο αέρα. Κι όλα αυτά υπογραμμισμένα από το ασταμάτητο κροτάλισμα των τροχών προσευχής, που γυρίζονταν αιώνια από γέροντες μοναχούς που νόμιζαν πως αυτός είναι ο μοναδικός σκοπός της ζωής τους. Ο τόπος ήταν άνω κάτω. Από στιγμή σε στιγμή η δραστηριότητα μεγάλωνε. Ευρισμένα κεφάλια έβγαιναν από παράθυρα, κοιτάζοντας μ' ελπίδες τον ουρανό που υποσχόταν μια ζεστή μέρα. Ένας σκοτεινός όγκος, άμορφος, κατακλύησε από κάπου ψηλά, πέρασε μπροστά από τα μάτια μου κι έσκασε με θόρυβο στους βράχους πιο κάτω. Κάποιος έχασε τη γαβάθα του, σκέφτηκα, τώρα δεν θα πάρει πρόγευμα παρά μόνο αν καταφέρει και βρει άλλη. Πρόγευμα μα φυσικά. Μια καινούργια μέρα άρχιζε, μια μέρα που θα 'πρεπε να την υποδεχτώ χορτάτος και δυναμωμένος. Περίμενα τον αγαπημένο μου οδηγό

Τ. Λομπσανγκ Ράμππα Ο κίτρινος χιτώνας 1966

να γυρίσει αυτή τη μέρα, μα πριν μπορέσω να τον δω, έπρεπε να παρακολουθήσω μαθήματα όλο το πρωί τ έπρεπε να παρακολουθήσω λειτουργία, μα πριν από όλα, πριν από καθετί ήταν το πρόγευμα.120

Το τσάμπα βέβια δεν είναι τροφή που ανοίγει την όρεξη, μα ήταν η μόνη που ήξερα, εκτός από τις σπάνιες φορές που δοκίμαζα ινδικές λιχουδιές. Μ' αυτές τις σκέψεις λοιπόν βγήκα στο διάδρομο, μαζί με πλήθος άλλων παιδιών και μοναχών, που κατευθύνονταν στην αίθουσα όπου τρώγαμε. Στην είσοδο περίμενα λίγο. Ήθελα να κάτσουν πρώτα οι άλλοι, γιατί ένιωθα αδύνατα τα πόδια μου και δεν ήθελα πολύ να πέσω κάτω. Όταν πέρασε λίγος χρόνος, μπήκα στην αίθουσα και πήρα τη θέση ,μου στις σειρές των αντρών και των μαθητών που κάθονταν στο πάτωμα. Καθόμαστε σταυροπόδι όλοι εκτός από μένα, που καθόμουν με τα πόδια διπλωμένα, γονατιστός). Σχηματίζαμε σειρές στο πάτωμα, σειρές από εκατόν πενήντα μοναχούς. Μοναχοί υπηρέτες περνούσαν ανάμεσα στις σειρές και μοίραζαν τσάμπα. Κανείς δεν μπορούσε ν' αρχίσει να τρώει, όμως, αν δεν έδινε το σήμα ο επιτηρητής μοναχός ένας γέροντας Λάμα βιάδιζε προς το, ψαλτήριο, ένα ψαλτήριο αρκετά υψωμένο, ώστε να μπορεί ο αναγνώστης να μας κοιτά όλους. Στάθηκε εκεί και σήκωσε την πρώτη σελίδα του βιβλίου του, γιατί οι σελίδες των. Θιβετιανών βιβλίων δεν είναι δεμένες μεταξύ τους όπως στα δυτικά βιβλία. Ο Λάμα αυτός λοιπόν σήκωσε την πρώτη σελίδα του βιβλίου του κι έκανε σήμα στον επιτηρητή μοναχό ότι ήταν έτοιμος ν' αρχίσει. Εκείνος τότε ύψωνε το χέρι του και το κατέβαζε αργά, δίνοντας έτσι το σύνθημα ν' αρχίσουμε να τρώμε. Ταυτόχρονα ο αναγνώστης άρχιζε να διαβάζει από τα ιερά βιβλία, με τη φωνή του ν' αντηχεί σε ολόκληρη την αίθουσα, με μια ηχώ όμως που έκανε ακατάληπτα τα περισσότερα από τα λόγια του. Τριγύρω στην αίθουσα βηματίζαν οι επόπτες, απόλυτα σιωπηλοί, αυστηροί. Δεν ακουγόταν παρά το θρόισμα των χιτώνων τους. Σ' όλα τα μοναστήρια του Θιβέτ υπήρχε η συνήθεια να διαβάζει κάποιος αναγνώστης αποσπάσματα από τα ιερά βιβλία κατά τη διάρκεια του φαγητού. Ήταν προσβλητικό για ένα μοναχό να τρώει έχοντας τη σκέψη του στο φαί. Το φαγητό ήταν κάτι το χονδροειδές, κάτι που ήταν αναγκαίο για να διατηρήσει το σώμα, ώστε να μπορεί να κατοικηθεί για λίγο ακόμα χρόνο από ένα αθάνατο πνεύμα. Έτσι, παρόλο που ήταν ανάγκη να τρεφόμεστε,

δεν έπρεπε να απολαμβάνουμε την τροφή μας. 121

Ο αναγνώστης μας διάβαζε πάντα από τα ιερά βιβλία, ώστε ταυτόχρονα με την τροφή για το σώμα, να παίρναμε και τροφή για την ψυχή. Οι ανώτεροι Λάμα έτρωγαν πάντα μόνοι, τις περισσότερες φορές με τις σκέψεις συγκεντρωμένες πάνω σε κάποιο ιερό θέμα, η κοιτάζοντας ένα ιερό αντικείμενο η κείμενο. Ήταν πολύ μεγάλη προσβολή να μιλά κανείς ενώ τρώει κι αν οι επόπτες έπιαναν κανένα άτυχο να μιλά, τον έφερναν ως την πόρτα και τον ανάγκαζαν να ξαπλώσει εκεί, ώστε, μετά το τέλος του φαγητού να περάσουν πάνω από το σώμα του όλοι οι μοναχοί που υπήρχαν στην αίθουσα. Αυτό βέβαια ήταν μια πολύ σκληρή τιμωρία και στιγμάτιζε υπερβολικά τον ένοχο. Εμείς οι μαθητές τελειώναμε πρώτοι το φαγητό μας, έπρεπε όμως να περιμένουμε σιωπηλοί, ώσπου να τελειώσουν και όλοι οι άλλοι. Συχνά συνέβαινε ενώ όλοι είχαν τελειώσει, ο αναγνώστης να συνέχιζε το έργο του, αγνοώντας το γεγονός πως όλοι πιά περίμεναν εκείνων να τελειώσει. Συχνά αργούσαμε να παρουσιαστούμε στις αίθουσες γιατί ο αναγνώστης, απορροφημένος στο θέμα του, ξεχνούσε τόπο και χρόνο. Στο τέλος ο αναγνώστης τελείωσε τη σελίδα του και κοίταξε με κάποια έκπληξη προς την αίθουσα του συσίτιου. Έκανε να γυρίσει και σε άλλη σελίδα, ευτυχώς όμως άλλαξε γνώμη, έβαλε τα καλύμματα στο βιβλίο κι έδεσε τις κορδέλες που κρατούσαν μαζί τις σελίδες. Σηκώνοντας το βιβλίο το παρέδωσε σε ένα μοναχό υπηρέτη ο οποίος υποκλίθηκε και πήρε το βιβλίο να το φυλάξει. Ο επιτηρητής μοναχός, έδωσε τότε το σήμα να διαλυθούμε. Σηκωθήκαμε λοιπόν και πήγαμε στην άκρη της αίθουσας όπου υπήρχαν δερμάτινα σακιά με πολύ λεπτή άμμο. Με μια χούφτα τέτοιας άμμου καθάρισαμε τις γαβάθες μας, το μοναδικό σκεύος που χρησιμοποιούσαμε γιατί, φυσικά, για μαχαιροπύρωνα είχαμε τα χέρια μας τα πιο παλιά σκεύη από όλα. Λόμπσαγκ. Λόμπσαγκ. Πήγαινε στο διευθυντή του χαρτιού να μου φέρεις τρία φύλλα, που να είναι χαλασμένα απο τη μια πλευρά και να είναι γι' αυτό άχρηστα. Ένας νέος Λάμα στεκόταν μπροστά μου, δίνοντας αυτή τη διαταγή. 122

Άρχισα να μουρμουρίζω θυμωμένος, γιατί αυτή ήταν μια απο τις δουλειές που δεν συμπαθούσα καθόλου, αφού για να πάρω τα χαρτιά θα 'πρεπε να βγω έξω από την Ποτάλα, να πάω κάτω κάτω στο χωριό Σο, όπου θα έβρισκα τον υπεύθυνο του χαρτιού. Το χαρτί είναι πολύ σπάνιο κι ακριβό στο Θιβέτ. Φυσικά, είναι χειροποίητο. Στο Θιβέτ το θεωρούσαν πάντοτε σαν ένα κατώτερο θρησκευτικό αντικείμενο, γιατί πάνω του γράφονταν μόνο ιερές λέξεις, η ιερή γνώση και φυσικά ποτέ δεν το πετούσαμε. Αν καμιά φορά χάλαγε κάποιο χαρτί στο τύπωμα, τότε φυσικά δεν το χρησιμοποιούσαν στο δέσιμο του βιβλίου, αλλά στις παραδόσεις των μαθημάτων στα σχολεία του μοναστηρίου. Τέτοια χαρτιά υπήρχαν πάντα άφθονα, γιατί τυπώνονταν από χειροποίητα ξύλινα στοιχεία, που έπρεπε φυσικά να έχουν σκαλιστεί ανάποδα για να τυπωθούν σωστά. Κάτι τέτοιο <όμως ήταν πολύ δύσκολο και ήταν φυσικό να καταλήγει σε πολλά λάθη. Άφησα την Ποτάλα βγαίνοντας από τη χαμηλότερη πίσω έξοδο, όπου ο δρόμος ήταν βέβαια απότομος μα πολύ συντομότερος. Άλλωστε εκεί δεν υπήρχαν σκάλες να κουράσουν τα πόδια μου. Ήταν απ' αυτή εδώ την έξοδο που βγαίναμε συνήθως εμείς οι μαθητές, αρχίζοντας έτσι μια δύσκολη κατάβαση από θάμνο σε θάμνο. Αν χάναμε το στήριγμά μας γλιστρούσαμε προς τα κάτω μέσα σε ένα σύννεφο σκόνης, ενώ σχεδόν πάντα μια μεγάλη τρύπα σχηματιζόταν στο πίσω μέρος των χιτώνων μας, κάτι που μετά ήταν δύσκολο να εξηγήσουμε στους άλλους. Πήρα το στενό στενό μονοπάτι με τους θάμνους που κρέμονταν. Σε ένα μικρό ξέφωτο σταμάτησα κοιτάζοντας προς την κατεύθυνση της Λάσα, ελπίζοντας να δω μια πολύ γνώριμη φιγούρα, ντυμένη στα κίτρινα, να περνά τη γέφυρα του τουρκουάζ η ίσως τι χαρά μου έφερε αυτή η σκέψη. Να έρχεται στο δρόμο του δαχτυλιδιού. Όμως όχι, δεν είδα παρά τους προσκυνητές, μερικούς περιπλανώμενους μοναχούς κι ένα δύο συνηθισμένους Λάμα. Απογοητευμένος, συνέχισα το γλιστερό δρόμο μου προς τα κάτω. Κάποτε έφτασα εκεί, κοντά στις αίθουσες της δικαιοσύνης. Έκανα το γύρο τους κι έφτασα στα εκτυπωτήρια. Μέσα βρήκα ένα πολύ γέρο μοναχό, που έμοιαζε να είναι όλος βουτηγμένος στο μελάνι. 123

Τα χέρια του ως τα δάχτυλα ήταν ροζιασμένα από την αδιάκοπη επεξεργασία των ξύλινων στοιχείων που χρησιμοποιούσαμε για το τύπωμα. Μπήκα στο κτίριο και κοίταξα παντού, γιατί πάντα το θέαμα των ξύλινο σκαλιστών πινάκων με συνάρπαζε. Ανυπομονούσα να έρθει η ώρα ασχοληθώ κι εγώ με το σκάλισμα, γιατί ήταν κάτι που πραγματικά μου άρεσε να κάνω. Άλλωστε εμείς οι μοναχοί είχαμε πάντα ευκαιρίες να ανακαλύψουμε και να αναπτύξουμε τις ικανότητες μας, για το καλό όλης της κοινότητας. Λοιπόν, αγόρι, λοιπόν τι ζητάς γρήγορα, τι είναι ο γέροντας εκτυπωτής μοναχός με κοίταζε αυστηρά, μα τον ήξερα από παλιά, δεν ήταν τόσο άγριος όσο τον έκαναν οι φωνές του. Στο βάθος μάλιστα ήταν ένας καλός γεροντάκος, που φοβόταν όμως υπερβολικά τους μικρούς μαθητές, γιατί συχνά του κατέστρεφαν πολύτιμα φύλλα βιβλίων. Γρήγορα του είπα το μήνυμά μου, ότι ήθελα τρεις κόλλες χαρτί. Μ' απάντησε με ένα μουρμουρητό και, γυρίζοντας, άρχισε να κοιτά παντού, για πολλή ώρα. Φαινόταν σαν να μην άντεχε να αποχωριστεί το αγαπημένο του χαρτί. Κοίταζε κάθε φορά μία κόλλα και συνέχεια μετάνιωνε και δεν μου την έδινε. Στο τέλος κουράστηκα να περιμένω, πήρα μόνος μου τρεις κόλλες και πήγα προς την πόρτα λέγοντας. Σάς ευχαριστώ, αξιότιμε εκτυπωτή, έχω αυτές τις τρεις κόλλες και νομίζω πως μου κάνουν. Γύρισε προς το μέρος μου και με κοίταξε μ' ανοιχτό Σο στόμα, σαν αποβλακωμένος. 'ώσπου να συνέλθει από την έκπληξή του ήμουν αρκετά μακριά, ώστε να μην ακούω τι έλεγε. Προσεκτικά τύλιξα τις τρεις κόλλες έτσι ώστε η κατεστραμμένη επιφάνεια να είναι προς τα έξω. Έβαλα το ρολό στο μπρος μέρος του χιτώνα μου και πήρα ξανά το ανηφορικό μονοπάτι. Στο ξέφωτο σταμάτησα ξανά, να πάρω μια ανάσα και να κοιτάξω γι' αρκετή ώρα προς την κατεύθυνση της σέρα, προς το φράκτη του Άγριου Ρόδου. Κρίμα όμως, δεν υπήρχαν παρά οι συνηθισμένοι διαβάτες, τίποτα περισσότερο. Πουθενά δεν φαινόταν η μορφή που τόσο ήθελα να δω. Στο τέλος σηκώθηκα και συνέχισα το ταξίδι μου προς τα πάνω. Σύντομα πέρασα από τη μικρή πόρτα κι άρχισα να ψάχνω για το νεαρό Λάμα που με είχε στείλει.124

Τ. Λομπσανγκ Ράμπα Ο κίτρινος χιτώνας 1966

Τον βρήκα σε ένα δωμάτιο να κάθεται μόνος του και να γράφει. Χωρίς λέξη του έδωσα τα χαρτιά. Εκείνος είπε. Ω. Άργησες. Τώρα το έφτιαξες το χαρτί πήρε τις κόλλες χωρίς να πει ούτε ευχαριστώ. Έτσι τον άφησα πάλι το δωμάτιό του κι ανέβηκα πάνω στις αίθουσες διδασκαλίας, με τη σκέψη πως κάπως άπρεπε να γεμίσω τη μέρα μου, ώσπου να έρθει οδηγός μου.125

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΝΑΤΟ

Βρισκόμουν ψηλά, πολύ ψηλά από το έδαφος, πάνω στη σκεπή της αποθήκης. Μπροστά μου απλωνόταν η κοιλάδα της Λάσα, καταπράσινη και γοητευτική τα μικρά χρωματιστά της σπίτια και την τουρκουάζ γέφυρα. Πέρα μακριά, στεκόταν μόνη κι υπερήφανη, αψηφώντας τις θύελλες, η σκεπή του μεγάλου ναού της Λάσα. Πίσω μου, αν και δεν γύρισα το κεφάλι μου να κοιτάξω, βρισκόταν ο ευτυχισμένος ποταμός και πέρα μακριά στον ορίζοντα μπορούσες να δεις τις ψηλές βουνοκορφές με τα μονοπάτια τους, τις χαράδρες και τις πράσινες πλαγιές, μπορούσες να δεις τη Λάσα που τελείωνε. Από εκεί και πέρα, στο δρόμο που πήγαινε προς την Ινδία, έβλεπες ένα κομμάτι από το Νεπάλ, απο το Σικίμ κι ένα κομμάτι απ' την ίδια την Ινδία. Όλα αυτά τα μέρη, όμως, μου ήταν πολύ γνωστά. Παλιότερα περνούσα πολλές ώρες κοιτάζοντάς τα. Τώρα η προσοχή μου ήταν στραμμένη προς την πόλη της Λάσα. Σχεδόν κάτω από τα πόδια μου ήταν η δυτική πύλη, η κεντρική πύλη της πόλης, πλημμυρισμένη όπως πάντα από αναρίθμητους ζητιάνους, τους προσκυνητές και τους εμπόρους. Οι φωνές του πλήθους μετέφεραν ως εμένα τα μηνύματα τους. Ελεημοσύνη. Ελεημοσύνη για την αγάπη του Αγιότατου. Ελεήστε για να ελεηθείτε στην ώρα της ανάγκης σας. Κι υστέρα, από κάποια άλλη κατεύθυνση. Ω. Αυτό είναι πραγματική ευκαιρία, δέκα ρουπίες μόνο, δέκα ινδικές ρουπίες μόνο και είναι δικό σου δεν θα βρεις όμοιο του σε όλη τη χώρα. Και να σου πω, στο κάτω κάτω, ήσουν καλός πελάτης, στ' αφήνω για εννέα ρουπίες. Πάρο και θα χωριστούμε σαν φίλοι. Κάτω στο δρόμο του δαχτυλιδιού περνούσαν ασταμάτητα οι προσκυνητές, μερικοί με κάπως περίεργο τρόπο.126

Τ. Λομπσανγκ Ράμπα Ο κίτρινος χιτώνας 1966

Ξάπλωναν μπρούμυτα στο έδαφος, σηκώνονταν και ξαναξάπλωναν πιο πέρα, σαν να περίμεναν να κερδίσουν τη λύτρωση από αυτό το είδος της κίνησης. Άλλοι όμως περπατούσαν στητοί, κοιτάζοντας τα σκαλίσματα στους βράχους, τα χρωματιστά σκαλίσματα στους βράχους αυτού τού βουνού. Καθώς με πλησίαζαν μπορούσα να τους ακούσω να μουρμουρίζουν. Ω, κάποιος στέκεται και μας κοιτά στη σκεπή. Λες να είναι κανένας Λάμας τέτοια λόγια με έκαναν να γελώ. Εγώ, ένα μικρό αγόρι, ένας μαθητής σαν όλους τους άλλους, με τον άνεμο να ανεμίζει τον κουρελιασμένο μου χιτώνα, εγώ Λάμας όχι, όχι ακόμα. Κάποτε σίγουρα ναι. Οι προσκυνητές πήγαιναν στο δρόμο τους ψιθυρίζοντας το αιώνιο **ΩΜ ΜΑΝΙ ΠΑΝΤΜΕ ΧΟΥΜ**. Οι έμποροι με τη σειρά τους προσπαθούσαν να τους πουλήσουν κοσμήματα, τροχούς προσευχής, φυλαχτά κι ωροσκόπια. Τα περισσότερα από τα ωροσκόπια και τα φυλαχτά είχαν φτιαχτεί στην Ινδία, μα αυτό δεν φαινόταν να το ξέρει κανείς από τους προσκυνητές, όπως δεν φαινόταν κανείς να ξάρεο πως σχεδόν κανένα φυλαχτό δεν είχε πραγματικά ευλογηθεί από τα πρόσωπα που οι έμποροι ισχυρίζονταν ότι τα είχαν ευλογήσει. Μα όλα αυτά δεν συμβαίνουν σε κάθε χώρα, κάθε θρησκείας παντού δεν είναι ίδιοι οι εμπόρους κοιτούσα πέρα από το παρατηρητήριο μου, κοιτούσα προς τη Λάσα, προσπαθώντας να τρυπήσω με το βλέμμα μου την ελαφριά ομίχλη που δημιουργούσαν πάνω από την πόλη η κοπριά των γιάκ που έκαιγαν τα σπίτια για τη θέρμανση τους. Ο καιρός χειροτέρευε. Κοίταξα ψηλά τα φορτωμένα χιόνι σύννεφα. Το σώμα μου έτρεμε από το κρύο. Μερικές φορές βέβαια οι μέρες ήταν εξαιρετικά θερμές, ίσως και οχτώ βαθμοί κελσίου. Τη νύχτα όμως η θερμοκρασία έπεφτε πολλούς βαθμούς κάτω από το μηδέν. Μα αυτή την ιδιαίτερη στιγμή ούτε και ο καιρός δεν κατάφερνε να τραβήξει την προσοχή μου. Έριξα το περισσότερο βάρος μου στους άγχωνες μου, που τους είχα ν' ακουμπούν μπροστά μου, και συνέχισα να κοιτώ. Τα μάτια μου πόνεσαν, μα εγώ δεν έπαιρνα το βλέμμα μου από το δρόμο. Κάποτε φαντάστηκα, όμως, πως είδα αυτό που ήθελα να δω ένας Λάμα, ντυμένος με τον λαμπερό κίτρινο χιτώνα των ανώτερων Λάμα, ερχόταν προς το μοναστήρι. Τινάχτηκα όρθιος με τόση έξαψη που τα πόδια μου δεν βάσταξαν κι έπεσα κάτω. 127

Παλεύοντας με τον άνεμο και τη δικιά μου αδυναμία κατάφερα να σηκωθώ όρθιος όσο πιο γρήγορα μπορούσα και ξανακοίταξα προς τη Λάσα. Τι κρίμα όμως. Ο κάτοχος αυτού του κίτρινου χιτώνα δεν ήταν ο Λάμα που ζητούσα να δω. Τον παρακολουθούσα, όμως, καθώς περνούσε από το δρόμο του δαχτυλιδιού με τους μαθητές του και τους υπηρέτες του, παρακολουθούσα και τους προσκυνητές που του έκαναν δρόμο να περάσει και υποκλίνονταν σε σεβασμό. Κάποτε ο Λάμα έφτασε στο μονοπάτι που περνούσε μπροστά μου. Από εκεί τον είδα να κοιτά προς το μέρος μου και να κάνει νοήματα με τα χέρια του πως αν τα κατάλαβα καλά, σήμαιναν ότι ο οδηγός μου θα ερχόταν σύντομα. Ήταν μια πολύ ευγενική χειρονομία αυτή, μια χειρονομία που αληθινά με γέμισε πολλή χαρά, γιατί οι ανώτεροι Λάμα δεν συνήθιζαν και τόσο πολύ να προσέχουν τα μικρά παιδιά όπως εγώ. Είχα όμως ήδη δει αρκετά ώστε να ξέρω πως υπήρχαν Λάμα και Λάμα μερικοί ήταν απλησίαστοι, αυστηροί, αποτραβηγμένοι από κάθε αίσθημα, ενώ υπήρχαν άλλοι που ήταν πάντα χαρούμενοι, πάντα έτοιμοι να βοηθήσουν τους άλλους, αδιάφορο ποιιά ήταν η θέση τους στη ζωή, η ηλικία τους ή το επάγγελμά τους. Φυσικά εγώ προτιμούσα τους τελευταίους αυτούς, που καταλάβαιναν τα βάσανα και τη δυστυχία των μικρών μαθητών. Από κάποιο παράθυρο ψηλά, ένα παράθυρο που δεν μπορούσα να φτάσω γιατί δεν ήμουν παρά ένας μικρός μαθητής, κάποιο κεφάλι βγήκε έξω και κοίταξε προς το μέρος μου. Το πρόσωπο είχε και μουστάκι. Έσκυψα με σεβασμό το κεφάλι μου, κι όταν ξανακοίταξα το πρόσωπο είχε εξαφανιστεί. Για μια στιγμή έμεινα σκεφτικός, ελπίζοντας πως δεν είχα ενοχλήσει κανένα ανεβαίνοντας ως εδώ. Από ο,τι ήξερα, μάλιστα, δεν υπήρχε κανείς κανονισμός που ν' απαγορεύει αυτό. Φοβόμουν πάντως να κάνω κάτι που θα με εμπόδιζε να δω τον οδηγό μου, όταν θα ερχόταν. Πάνω, στο κάπως ψηλότερο Σακπόρι, μπορούσα κι έβλεπα τους μοναχούς που πήγαιναν στις δουλειές τους παρατηρώντας τους καλύτερα είδα ότι έμοιαζαν να κάνουν βόλτες γύρω από τα τείχη, τότε θυμήθηκα ότι είχε έρθει κάποια αποστολή από τα υψίπεδα φέρνοντας μαζί της διάφορα βότανα κι ασφαλώς οι μοναχοί θα συζητούσαν μεταξύ τους τις εντυπώσεις τους. 128

Τ. Λομπσανγκ Ράμπα Ο κίτρινος χιτώνας 1966

Μέσα μου βαθιά, είχα την ελπίδα ότι δεν θ' αργούσα κι εγώ να γίνω μέλος τέτοιων αποστολών. Πέρα μακριά διακρινόταν μια στήλη καπνού. Έβλεπα μια ομάδα άντρες που τριγύριζαν γύρω από τη φωτιά τους, φτιάχνοντας τσάι για να πιουν μαζί με το τσάμπα τους. Ήταν φανερό ότι ήταν έμποροι, γιατί δεν υπήρχε ανάμεσα τους κανένας που να φορούσε χιτώνα κάποιου χρώματος, ενώ αντίθετα στα κεφάλια όλων υπήρχαν γούνινα καπέλα. Ο παγωμένος αέρας άρχισε να γίνεται πιο δυνατός. Κάτω στην κοιλάδα, οι έμποροι μάζευαν τα εμπορεύματά τους κι έψαχναν να βρουν καταφύγιο. Οι προσκυνητές ανέβαιναν στην πλαγιά του βουνού για τον ίδιο σκοπό και οι ζητιάνοι με αξιοθαύμαστη ταχύτητα, μερικοί ξεχνώντας ακόμα και την υποτιθέμενη αναπηρία τους, έτρεχαν να βρουν καταφύγιο από την αμμοθύελλα που θα ξεσπούσε σε λίγο. Ή κοιλάδα της Λάσα μαστιγωνόταν συχνά από τους ισχυρούς ανέμους που κατέβαιναν από τα βουνά, μη λογαριάζοντας τίποτα στο διάβα τους. Μόνο οι μεγάλες πέτρες έμεναν στη θέση τους. Λάσπη, σκόνη, μικρά χαλίκια, όλα τα έπαιρνε μαζί του ο άνεμος. Ποτέ όμως δεν μέναμε χωρίς σκόνη, γιατί ο κάθε άνεμος έφερνε καινούργια από τα βουνά, όπου μεγάλοι βράχοι τρίβονταν μεταξύ τους και θρυμματίζονταν, σκορπώντας έτσι τα κομμάτια τους στον άνεμο, που τα έφερνε με τη σειρά του ως εμάς. Ο αέρας που τόσο ξαφνικά είχε σηκωθεί με έσπρωχνε από πίσω, πιέζοντας με δύναμη το χιτώνα μου στον πέτρινο τοίχο μπροστά μου, πιέζοντας με τόση δύναμη που δεν μπορούσα να κάνω καμιά κίνηση. Περιορίστηκα να κολλήσω το σώμα μου στον τοίχο, προσπαθώντας να βρω πιασίματα για τα χέρια, προσπαθώντας να κυρτώσω το κορμί μου έτσι που να μην δίνω μεγάλη επιφάνεια στον άνεμο. Αν έμενα όρθιος ήταν δυνατό να με σηκώσει ο αέρας από τη σκεπή και να με γκρεμίσει κάτω. Αδιαφορώντας για τον πόνο λοιπόν, γονάτισα προσεκτικά στα κτυπημένα μου πόδια και σχημάτισα με το σώμα μου μια σφικτή μπαλίτσα, κρατώντας το πρόσωπο και τα χέρια μου μακριά από τον φορτωμένο χοντρή άμμο άνεμο. Για ώρα πολλή ο άνεμος ούρλιαζε κι έτριζε. Έμοιαζε ικανός να πάρει μαζί του το ίδιο το βουνό.129

Το ουρλιαχτό του ήταν τόσο που, αν όλες οι τρομπέτες του Θιβέτ ηχούσαν μαζί, πάλι δεν θα μπορούσαν να το σκεπάσουν. Κι όμως την άλλη στιγμή, εντελώς απροσδόκητα, τα πάντα σταμάτησαν. Όλα σιώπησαν κι ηρέμησαν. Στην ξαφνική αυτή σιωπή ακούστηκε ένα γέλιο, ένα κοριτσίστικο γέλιο, και μια φωνή που έλεγε. Ω. Όχι εδώ, αυτός ο τόπος είναι άγιος, είναι ιεροσυλία. Ύστερα πάλι ένα γέλιο και μετά ένας νεαρός άντρας με ένα κορίτσι φάνηκαν να περπατούν πιασμένοι χέρι χέρι προς τη δυτική πύλη. Τούς κοίταξα αδιάφορα για λίγη ώρα, ώσπου χάθηκαν από τα μάτια μου και τη ζωή μου. Συνέχισα να κοιτώ, όμως, πάνω από τις κορυφές των δέντρων, προς την κατεύθυνση της Λάσα. Ή θύελλα όμως είχε πιά φτάσει στην πόλη. Δεν φαινόταν τίποτα καθαρά, ήταν σαν να είχε κάποιος επίτηδες αφήσει μια γκρίζα κουβέρτα ανάμεσα σε μας και τη Λάσα. Το σύννεφο δεν είχε μορφή, ταξίδευε όμως γρήγορα. Μου έδινε την εντύπωση πως ήταν δυο Θεοί που κρατούσαν τις άκρες μιας κουβέρτας, ενώ έτρεχαν. Καθώς περνούσε η ώρα όμως, όλο και περισσότερα κτίρια γίνονταν ορατά κι υστέρα από λίγο φάνηκε ακόμα και το γυναικείο μοναστήρι -στην άλλη πλευρά της Λάσα.. Το σύννεφο της θύελλας συνέχισε το ταξίδι του για τα χαμηλότερα μέρη, όλο και μικρότερο όμως, καθώς ξοδεύονταν οι δυνάμεις των ανέμων και καθώς έπεφταν στο δρόμο τα βαρύτερα κομμάτια από τις πέτρες και την άμμο που κουβάλαγε μαζί του. Δεν ήταν όμως αυτό το σύννεφο εκείνο που με ενδιέφερε να δω καθώς κοιτούσα προς τη Λάσα. Έτριψα τα μάτια μου και συνέχισα την παρατήρηση. Πίεσα τον εαυτό μου να δει περισσότερα από όσα πραγματικά φαίνονταν, στο τέλος όμως κατάφερα να διακρίνω μια μικρή ομάδα από άντρες, τη στιγμή που εμφανίζονταν πίσω από κάτι κτίρια. Μερικοί φορούσαν κίτρινους χιτώνες. Ήταν βέβαια πολύ μακριά ακόμα για να διακρίνω πρόσωπα, μα ήξερα ήξερα. Κοιτούσα γοητευμένος, με την καρδιά μου να κτυπά γρήγορα, πιο γρήγορα από ποτέ. Ή μικρή ομάδα προχωρούσε αργά και μεγαλόπρεπα, με τάξη. Κάποτε πλησίασαν την είσοδο της γέφυρας του τουρκουάζ και τότε κρύφτηκαν από το βλέμμα μου από το όμορφο χτίσμα που υπάρχει στη γέφυρα. 130

Τ. Λομπσανγκ Ράμππα Ο κίτρινος χιτώνας 1966

Σύντομα όμως εμφανίστηκαν από την άλλη πλευρά, συνεχίζοντας αργά το δρόμο τους. Δεν έπαιρνα το βλέμμα μου από πάνω τους. Προσπαθούσα να φανταστώ ποιός ήταν ο καβαλάρης του κάθε αλόγου. Σιγά σιγά, με οδυνηρή βραδύτητα, έρχονταν προς το μέρος μου. Ένωσα την καρδιά μου ν' αναπηδά στο στήθος μου, όταν αναγνώρισα τον κίτρινο χιτώνα που με ενδιέφερε.. Προσπάθησα να χορέψω από τη χαρά μου πάνω στην σκεπή μα τα πόδια μου δεν με άφησαν. Περιορίστηκα λοιπόν ν' αγκαλιάσω τον τοίχο, προσπαθώντας έτσι να περιορίσω το τρεμούλιασμα των ποδιών μου, που δεν οφειλόταν όμως τόσο σε αδυναμία δική μου όσο στη συγκίνηση που ένιωθα. Οι μικρή ομάδα ερχόταν όλο και πιο κοντά, ώσπου κρύφτηκε στο τέλος από τα μεγάλα κτίρια του χωριού του σό, ακριβώς από κάτω. Μπορούσα πιά ν' ακούω το θόρυβο από τ' άλογα, ακόμα και τα τριξίματα του πετσιού, όταν τύχαινε να τρίβεται καμιά σακούλα αν άμεσα στον αναβάτη και το άλογο. Στάθηκα στις μύτες των ποδιών μου για να δω καλύτερα. Πάνω από τον τοίχο μόνο κεφάλια διέκρινα, κεφάλια που άνεβοκατέβαιναν με το ρυθμό των αλόγων, που βιάζονταν στο μονοπάτι προς την κεντρική είσοδο. Ένας από τους Λάμα σήκωσε το κεφάλι του, κοίταξε ψηλά, και κούνησε το χέρι του. Ήμουν τόσο ξαφνιασμένος, που δεν μπόρεσα ν' ανταποδώσω τον χαιρετισμό. Έμεινα μόνο να κοιτώ, πλημμυρισμένος από τη χαρά που μου έδινε η παρουσία του. Ο Λάμα που με χαιρέτησε, γύρισε και κάτι είπε σε ένα σύντροφό του. Εκείνος γύρισε με τη σειρά του και με χαιρέτησε χαμογελώντας. Αυτή τη φορά μπόρεσα να πιέσω τον εαυτό μου ν' ανταποδώσει το χαμόγελο, γιατί ένιωθα να με πνίγει η συγκίνηση και φοβόμουν να φανεί κάτι τέτοιο στους άλλους, γιατί θα ήταν ντροπή μεγάλη. Ή μικρή ομάδα ανέβαινε όλο και ψηλότερα, προχωρώντας προς την κύρια είσοδο της Ποτάλα, όπως ταίριαζε με τόσο σπουδαία πρόσωπα. Τώρα, το ήξερα καλά, θα υπήρχε μια μικρή καθυστέρηση, καθώς ο οδηγός μου έπρεπε πρώτα να κάνει την αναφορά του στον Εσώτατο εκείνο. Ύστερα θα ανέβαινε στα διαμερίσματά του και, αφού άφηνε να περάσει λίγος χρόνος, θα έστελνε ένα μαθητή να με αναζητήσει. 131

Γλίστρησα από το παρατηρητήριο μου, ξεσκόνισα τα χέρια και τα γόνατά μου κι

επιθεώρησα το χιτώνα μου. Ύστερα βιάδισα προς το μικρό δωμάτιο στη σκεπή, μπήκα και πολύ προσεκτικά κι αργά κατέβηκα από τη σκάλα στο κάτω πάτωμα. Έπρεπε να είμαι σίγουρος πως θα με έβρισκε εύκολα ο αγγελιοφόρος που θα έστελνε ο οδηγός μου, ήθελα όμως πριν άπ' όλα να βεβαιωθώ πως ήμουν αρκετά καθαρός για να παρουσιαστώ. Οι σκάλες μας ήταν αρκετά επικίνδυνες κατασκευές για οποιονδήποτε είχε δυσκολίες με τα πόδια του. Κατασκευάζονταν από ένα γερό στύλο με οριζόντια δοκάρια, που χρησίμευαν για σκαλοπάτια. Έπρεπε να κατεβαίνει κανείς έχοντας τον πάσσαλο ανάμεσα στα πόδια του κι ήταν πολύ εύκολο να γλιστρήσει. Ένα πρόσθετο πρόβλημα που συναντούσαμε συχνά με τις σκάλες, ήταν ότι οι περισσότερες ήταν γλιστερές από βούτυρο και λίπος, γιατί όταν τις ανέβαιναν μοναχοί κρατώντας λάμπες, συχνά έσταζε το λιωμένο λίπος και απλωνόταν στα οριζόντια σκαλοπάτια. Όταν έφτασα στο κάτω πάτωμα, ξεσκονίστηκα και πάλι και φρόντισα να καθαρίσω τα τελευταία σκαλοπάτια από το λίπος που είχαν πάνω τους. Ύστερα πήγα προς το τμήμα του κπρίου που προοριζόταν για τους μαθητές. Όταν έφτασα στο υπνωτήριο, πήγα προς το παράθυρο και κοίταξα ανυπόμονα έξω. Κοίταξα έξω περισσότερο από συνήθεια και για να ξεχαστώ, γιατί δεν ζητούσα να δω τίποτα το ιδιαίτερο. Εκείνον που πραγματικά ήθελα να δω, θα τον έβλεπα μέσα κι όχι έξω. Στο Θιβέτ δεν χρησιμοποιούμε καθρέφτες τουλάχιστον όχι επίσημα, γιατί ήταν δείγμα ματαιοδοξίας αν βλέπαμε κάποιον να κοιτάζεται σε καθρέφτη, λέγαμε ότι ήταν κάποιος απορροφημένος με πράγματα της σάρκας, χωρίς κανένα ενδιαφέρον για τον Πνευματικό κόσμο. Μας βοηθούσε πολύ ν' αποφύγουμε αυτό τον πειρασμό, βέβαια, και το γεγονός πως δεν είχαμε καθρέφτες. Τούτη, την ιδιαίτερη στιγμή, όμως, ποθούσα πολύ να δω πως ήμουν. Πήγα λοιπόν σε έναν από τους ναούς όπου ήξερα πως υπήρχε ένας πολύ γυαλιστερός χάλκινος δίσκος. Ήταν τόσο λείος που, αφού τον καθάρισα καλά με την άκρη του χιτώνα μου, μπόρεσα να δω το πρόσωπό μου πολύ καθαρά πάνω του.¹³²

Καθόλου ικανοποιημένος με αυτό που έβλεπα, άφησα κάτω τον δίσκο κι έτρεξα

Τ. Λομπσανγκ Ράμππα Ο κίτρινος χιτώνας 1966

αναζητώντας ένα κουρέα μοναχό, γιατί ανακάλυψα πως έμοιαζα με μαύρο κεφάλι. Μαύρα κεφάλια λέγαμε στο Θιβέτ τους λαϊκούς που δεν ξύριζαν το κεφάλι τους. Οι μονάχοι και όλοι όσοι ανήκαν στα διάφορα τάγματα των μαθητών, ακολούθων, τράππα και Λάμα είχαν ξυρισμένα κεφάλια, για αυτό και συχνά ονομάζονταν κόκκινα κεφάλια, που είναι το χρώμα που αποκτούσαν τα κεφάλια μας όταν ο ήλιος ήταν στις χειρότερες στιγμές του. Ίσως θα έπρεπε να αναφερθεί εδώ πως όταν αναφερόμαστε επίσης στους ανώτερους Λάμα, χρησιμοποιούσαμε το χαρακτηρισμό κίτρινοι χιτώνας δεν λέγαμε ποτέ ο Λάμα με τον κίτρινο χιτώνα, μα μόνο κίτρινος χιτώνας. Με τον ίδιο τρόπο μιλούσαμε για κόκκινους η γκριζούς χιτώνας. Δεν αναφερόμαστε ποτέ σε εκείνων που φορούσε το χιτώνα, μα μόνο στο χιτώνα, γιατί αυτός ήταν το σημάδι της κοινωνικής και θρησκευτικής θέσης του μοναχού που τον φορούσε. Καταλαβαίναμε, άλλωστε, με τη θιβητιανή λογική μας, πως οπωσδήποτε θα υπήρχε κάποιο πρόσωπο μέσα στο χιτώνα, αλλιώς πώς ο τελευταίος δεν θα μπορούσε να τριγυρνά έτσι μόνος του. Πήρα τους κατηγορικούς διαδρόμους της Ποτάλα και κάποτε έφτασα στην αίθουσα (ήταν ένα αρκετά μεγάλο δωμάτιο) όπου πρόσφερε τις υπηρεσίες του ο κουρέας μοναχός. Σκέφτηκα πως από ευγένεια τον φώναζαν μοναχό, γιατί φαινόταν να μην αφήνει ποτέ αυτή την αίθουσα και ήταν σίγουρο πως δεν παρακολουθούσε ποτέ τις λειτουργίες. Μπήκα αποφασιστικά στην αίθουσα. Ως συνήθως ο τόπος ήταν γεμάτος αργόσχολους μοναχούς, μαγείρους κυρίως, που τριγύριζαν παντού, όπου μπορούσαν να χάσουν την ώρα τη δική τους και κάποιου άλλου. Σήμερα όμως η κίνηση ήταν ασυνήθιστη, ακόμα και για μια τέτοια αίθουσα. Σε ένα χαμηλό πάγκο πρόσεξα μια στοίβα από περιοδικά σε καταπληκτικά αξιοθρήνητη κατάσταση. Απ' ο,τι φαίνεται, κάποιος από τους μοναχούς θα είχε προσφέρει κάποια υπηρεσία σε εμπόρους κι εκείνοι, για να τον ευχαριστήσουν, του έδωσαν αυτά τα περιοδικά. 133

Τώρα ολόγυρά τους συνωστίζονταν πολλοί μοναχοί, περιμένοντας κάποιον άλλο

που είχε περάσει αρκετό καιρό στην Ινδία και τον θεωρούσαν έτσι μορφωμένο αρκετά, για να τους εξηγήσει τι έλεγαν αυτά τα φύλλα. Δυό μοναχοί γελούσαν κοιτάζοντας μια εικόνα σε ένα απ' αυτά. Κάποιος τους είπε, αστεία τάχα. Να ρωτήσουμε τον Λόμπσανγκ, αυτός θα είναι ειδικός σε αυτά τα θέματα. Έλα εδώ, Λόμπσανγκ. Πήγα κοντά τους και πήρα το περιοδικό απο τα χέρια τους. Τότε ήταν που ένας από αυτούς γέλασε δυνατότερα και παρατήρησε. Μα κοίτα, το κρατάς ανάποδα ούτε να το κρατάς δεν ξέρεις. Δυστυχώς ανακάλυψα πως είχε δίκιο. Κάθισα ανάμεσα τους και κοίταξα σε μια αληθινά παράδοξη εικόνα. Είχε χρώμια καφετί και παρίστανε μια παράξενη γυναίκα. Καθόταν σε ένα ψηλό τραπέζι, μπροστά σ' ένα άλλο ψηλότερο. Το φόρεμά της αληθινά με παραξένεψε, γιατί φαινόταν μακρύτερο κι από τους δικούς μας χιτώνες. Ή μέση της ήταν καταπληκτικά λεπτή κι όμως φορούσε μια σφιχτή ζώνη για να φαίνεται ακόμα λεπτότερη, ενώ τα χέρια της ήταν αρκετά παχιά. Όταν το βλέμμα μου έπεσε στο στήθος της, δεν κατάφερα να συγκρατήσω την ταραχή μου και κοκκίνισα το φόρεμά της ήταν πολύ χαμηλό επικίνδυνα χαμηλό, θα 'πρεπε να πω κι έπιασα τον εαυτό μου να αναρωπιέται τι θα συνέβαινε αν ήταν κάπως σκυμμένη στη φωτογραφία. Ευτυχώς όμως που, εδώ τουλάχιστον, κρατούσε την πλάτη της ίσια τεντωμένη. Την ώρα που καθόμαστε έτσι και κοιτούσαμε τη φωτογραφία, μπήκε στο δωμάτιο ένας άλλος μοναχός και στάθηκε από πίσω μας. Δεν τον προσέξαμε. Κάποιος από τους υπόλοιπους που τριγύριζαν στο δωμάτιο ρώτησε. Μα τι κάνει λοιπόν ο νεοφερμένος έσκυψε από πάνω μας και διάβασε τη λεζάντα κάτω από τη φωτογραφία. Ύστερα μας ανήγγειλε. Ω, απλώς φτιάχνει το πρόσωπό της, βάφει τα χείλια της κι όταν τελειώσει με αυτό, θα χρησιμοποιήσει μολύβι φρυδιών για να βάψει τα μάτια της. Είναι μια διαφήμιση καλλυντικών. Ποτέ πριν δεν είχα νιώσει περισσότερο συγχυσμένος από λόγια. Φτιάχνει το πρόσωπό της βάζει κραγιόν στα χείλια της θα χρησιμοποιήσει μολύβι για τα φρύδια γύρισα στον αγγλόφωνο μοναχό πίσω μου και ρώτησα. 134

Μα γιατί θέλει να σημαδέψει τα χείλια της δεν ξέρει που είναι γέλασε και μου είπε.

Τ. Λομπσανγκ Ράμππα Ο κίτρινος χιτώνας 1966

Μερικοί άνθρωποι βάζουν κόκκινο η πορτοκαλί γύρω από τα χείλη τους, γιατί νομίζουν ότι έτσι θα είναι πιο ωραίοι. Μετά ασχολούνται με τα φρύδια τους κι ίσως και με τις βλεφαρίδες τους. Κι όταν τα τελειώσουν όλα αυτά, πηγαίνουν και βάζουν σκόνη στο πρόσωπό τους, σκόνη διαφόρων χρωμάτων. Όλα αυτά που άκουγα μου φαίνονταν φοβερά περίεργα -και είπα. Μια γιατί δεν έχει σκεπάσει με το φόρεμά της και το πάνω μέρος του σώματός της όλοι ξέσπασαν στα γέλια, αλλά, φυσικά, κατάλαβαν και την απορία μου. Ο μοναχός που ήξερε να διαβάζει κι αγγλικά γέλασε πιο δυνατά από όλους κι είπε. Αν μπορούσες να έβλεπες τους δυτικούς πως είναι ντυμένοι, στις συγκεντρώσεις τους κυρίως, θα έβλεπες τότε ότι φοράνε πολύ λίγα πράγματα γύρω από τον λαιμό τους, στο στήθος τους, αλλά πάρα πολλά κάτω από τη μέση τους. Κοίταξα με προσοχή την εικόνα, προσπαθώντας να κατανοήσω όλα αυτά τα καινούργια για μένα. Δεν μπορούσα να καταλάβω πως κατάφερνε η γυναίκα και περπατούσε έχοντας πάνω της τόσο άβολα ρούχα. Φαινόταν να μην έχει πόδια και το ύφασμα έφτανε μέχρι το έδαφος και σχημάτιζε ουρά πίσω της. Έπαιψα, όμως, να ασχολούμαι άλλο με τις εικόνες, όταν άκουσα το μοναχό να δίνει εξηγήσεις και σε άλλους γύρω από τα περιοδικά. Αυτό εδώ είναι άπ' το 1915, τότε γινόταν ένας μεγάλος πόλεμος στη δύση, στον οποίο σιγά σιγά αναμίχθηκαν τα περισσότερα κράτη του κόσμου. Οι άνθρωποι πολεμούσαν, σκότωναν ο ένας τον άλλο, έσκαβαν τρύπες στο χώμα για να μείνουν κι όταν άρχιζε η βροχή, τότε, σχεδόν πνίγονταν μέσα σε αυτές τις τρύπες. Ένας μοναχός ρώτησε. Γιατί γινόταν ο πόλεμος α, μη το σκέφτεσαι αυτό, οι δυτικοί δεν χρειάζονται κάποιο λόγο για να αρχίσουν να πολεμούν, απλώς πολεμούν. Ξεφύλλισε μερικά περιοδικά και σταμάτησε τελικά σε ένα. Αυτό είχε μια εικόνα ενός περίεργου πράγματος, που έμοιαζε με σιδερένιο κουτί. Ή εικόνα το έδειχνε να τρέχει πάνω από μερικούς στρατιώτες που προσπαθούσαν να ξεφύγουν. Αυτό., Είπε ο μοναχός, είναι η τελευταία ανακάλυψη λέγεται τανκς και πιστεύεται ότι με αυτό θα κερδίσουν τον πόλεμο.135

Κοιταχτήκαμε μεταξύ μας και σκεφτήκαμε για τον πόλεμο, σκεφτήκαμε για τις

ψυχές αυτές που πληγώνονται φοβερά, όταν τα φυσικά τους σώματα καταστρέφονται. Αλήθεια πόσα κομμάτια λιβανιού θα έπρεπε να αναφτούν, για να βοηθήσουν τις περιπλανώμενες ψυχές. Οι Άγγλοι φτιάχνουν άλλο ένα τάγμα, άπ' ο,τι βλέπω, είτε ο μοναχός που διάβαζε αγγλικά. Ποτέ, όμως, δεν σκέφτηκαν να ζητήσουν Πνευματική βοήθεια από το Θιβέτ. Χάρηκα που ποτέ δεν είχαν σκεφτεί κάτι τέτοιο, γιατί εγώ δεν μπορούσα να καταλάβω γιατί να γίνονται όλοι αυτοί οι σκοτωμοί, όλες αυτές οι αιματοχυσίες, όλα τα βάσανα. Μου φαινόταν ηλίθιο το γεγονός ότι μεγάλοι άνδρες έπρεπε να τσακώνονται και να δημιουργούν πολέμους, μόνο και μόνο γιατί μια ομάδα άλλων αντρών δεν συμφωνούσε μαζί τους. Αναστέναξα και κούνησα το κεφάλι μου με απελπισία, καθώς σκέφτηκα ότι θα έπρεπε να ταξιδέψω στη δύση αργότερα. Τα είχα ακούσει όλα για το μέλλον μου, οι αστρολόγοι μου είχαν μιλήσει με κάθε λεπτομέρεια, αλλά δεν μ'άρεσε τίποτε από όλα αυτά, γιατί μιλούσαν για τόσα βάσανα και τόσες συμφορές. Λόμπσανγκ. Μια φωνή με τάραξε. Κοίταξα και είδα τον κουρέα μοναχό να μου κάνει νόημα να καθίσω στο τρίποδο κάθισμα. Τον άκουσα κι αυτός βρέθηκε πίσω μου με το τεράστιο ξυράφι στα χέρια του, με το οποίο ξύριζε τα κεφάλια μας. Δεν χρησιμοποιούσε, φυσικά, σαπούνι η νερό, ακόνιζε μόνο λίγο το ξυράφι χτυπώντας το πάνω σε μια πέτρα κι έπειτα άρχιζε κρατώντας με με το αριστερό χέρι να κόβει ο,τι υπήρχε στο κεφάλι μου. Σε κανένα μοναχό δεν τού άρεσε να κάθεται σε αυτή την καρέκλα κι όλοι πιστεύαμε ότι τελειώνοντας θα έχουμε ένα κεφάλι ματωμένο. Οι Θιβετιανοί, όμως, δεν είναι μαλακοί άνθρωποι, δεν αρχίζουν να ξεφωνίζουν με το παραμικρό αίσθημα πόνου. Έτσι κι εγώ καθόμουν ήσυχα ενώ ο κουρέας δούλευε συνέχεια στο κεφάλι μου. Θα πρέπει να σε περιποιηθώ σήμερα, είτε. Άκουσα ότι γύρισε ο οδηγός σου θα βιάζεσαι τώρα να τρέξεις σε αυτόν, λέγοντας αυτά έσπρωξε το κεφάλι μου προς τα μπρος βάζοντάς το σχεδόν να ακουμπήσει στα γόνατά μου κι έπειτα άρχισε με προσοχή να κόβει τις τρίχες που υπήρχαν ανάμεσα στο κεφάλι μου και στο σώμα μου. 136

Όλη αυτή την ώρα, καθώς μου έκοβε τις τρίχες τις φυσούσε κιάλας για να φύγουν

Τ. Λομπσανγκ Ράμππα Ο κίτρινος χιτώνας 1966

από επάνω μου κι εγώ κάθε φορά που το έκανε, έπρεπε να κρατάω την αναπνοή μου, γιατί χμ η αναπνοή του δεν ήταν και τόσο ευχάριστη μάλλον τα δόντια του θα ήταν χαλασμένοι. Κάποτε τελείωσε κι άρχισε να σκουπίζει το αίμα απ' τις πληγές που μου είχε κάνει. Κάποιος είπε. Ο γρηγορότερος τρόπος για να σταματήσεις το αίμα είναι να βάλεις πάνω στις πληγές ένα κομμάτι χαρτί. Ας το δοκιμάσουμε. Έτσι βγαίνοντας απ' το κουρείο, έμοιαζα με σκιάχτρο που είχε τρία κομμάτια χαρτί κολλημένα πάνω στο κεφάλι του. Δεν είχα τίποτε το καλύτερο να κάνω κι έτσι έμεινα στην αίθουσα του κουρέα, ακούγοντας τις διάφορες συζητήσεις. Φαινόταν πως τα πράγματα δεν πήγαιναν καθόλου καλά στο δυτικό κόσμο, φαινόταν πως ο κόσμος ήταν έτοιμος να παραδοθεί στις φλόγες του πολέμου. Στη Ρωσία γίνονταν φασαρίες, η Αγγλία είχε προβλήματα με τους Ιρλανδούς και μόνο εμείς στο Θιβέτ μέναμε ειρηνικοί. Σιωπηλός θυμήθηκα τις προφητείες που είχαν γίνει αιώνες πριν για τη χώρα μας ήξερα πως στον καιρό μας, τον καιρό της δικής μου γενιάς, η πατρίδα μας θα γνώριζε κι αυτή καταστροφές και πολέμους. Ήξερα επίσης πως ο αγαπημένος μας Δαλάι Λάμα θα ήταν και ο τελευταίος των Δαλάι Λάμα, γιατί παρόλο που θα υπάρξει κι ένας άλλος, δεν θα έχει τη ίδια Πνευματική βαρύτητα. Γυρίζοντας σε μια σελίδα αντίκρισα την εικόνα ενός πολύ παράδοξου κατασκευάσματος φαινόταν να αποτελείται από μια σειρά κουτιά με μικρά ανοίγματα στα πλευρά τους. Από τ' ανοίγματα αυτά φαίνονταν να κοιτούν έξω πολλοί άνθρωποι. Τα κουτιά ήταν όλα ενωμένα μεταξύ τους και φαίνονταν να τα σέρνει πίσω του κάποιο τέρας που ξερνούσε καπνό. Κάτω από τα κουτιά ήταν κάπι κυκλικά πράγματα, που ακουμπούσαν σε σιδερένια ραβδιά. Όλα αυτά όμως δεν σήμαιναν τίποτα για μένα* δεν ήξερα τότε πως τα κυκλικά πράγματα ήταν τροχοί και πως έβλεπα ένα τρέινο, γιατί στο Θιβέτ οι μόνοι τροχοί που υπήρχαν ήταν οι τροχοί προσευχής. Γύρισα προς τον αγγλόφωνο μοναχό και τράβηξα το χιτώνα του. Όταν με πρόσεξε, τον ρώτησα να μου πει τι έλεγε η λεζάντα. Μ' απάντησε πως η εικόνα έδειχνε ένα βρετανικό τρέινο, που μετέφερε στρατιώτες να πολεμήσουν στην πεδιάδα τής φλάνδρας. 137

Αμέσως μετά μια άλλη εικόνα τράβηξε την προσοχή μου, γεμίζοντάς με θαυμασμό έδειχνε μια κατασκευή που έμοιαζε με χαρταετό, χωρίς όμως να έχει κανένα σχοινί

που να την ενώνει με το έδαφος. Ο αετός αυτός φαινόταν να έχει ένα σκελετό από ξύλο, καλυμμένο με ύφασμα, και στο μπροστινό μέρος του υπήρχε κατ', που, απο ο,τι έδειχνε η εικόνα, θα πρέπει να περιστρεφόταν. Στο εσωτερικό της κατασκευής διέκρινα δύο ανθρώπους, έναν μπροστά κι έναν καθισμένο λίγο πιο πίσω από τον πρώτο. Ο πολύ φιλικός μοναχός μου εξήγησε πως ήταν ένα αεροπλάνο, κάτι που για πρώτη φορά άκουγα ότι υπήρχε. Αποφάσισα πως αν τυχόν με έδιωχναν από το μοναστήρι και το τάγμα μας, δεν θα γινόμουν βαρκάρης, μα ένας σαν κι αυτούς τους ανθρώπους που κάθονταν στην ιπτάμενη συσκευή της εικόνας. Ύστερα, γυρίζοντας τις σελίδες, είδα κάτι άλλο, κάτι που με τρόμαξε τόσο που έμεινα γι' αρκετή ώρα άφωνος. Ήταν μια εικόνα που έδειχνε ένα μακρόστενο σωλήνα καλυμμένο με οποίο είδος υφάσματος να πετά πάνω από μια πόλη και να ρίχνει κάτι μαύρα αντικείμενα. Άλλες εικόνες έδειχναν τα μαύρα αυτά αντικείμενα να σκάνε στο έδαφος γεμίζοντας την πόλη φωπές κι ερείπια. Ο μοναχός μου εξήγησε πως το ιπτάμενο αντικείμενο το έλεγαν Ζέπελιν και ότι το χρησιμοποιούσαν για να βομβαρδίζουν την Αγγλία. Μου είπε ακόμα πως βόμβα είναι ένα μεταλλικό δοχείο γεμάτο εκρηκτικές ύλες που έσκαγαν καθώς χτυπούσαν το έδαφος. Ένωσα πως όλα εκείνα τα περιοδικά δεν είχαν καθόλου ειρήνη μέσα τους, πως το μόνο πράγμα που υπηρετούσαν ήταν ο πόλεμος. Σκέφτηκα πως είχα δει αρκετές από αυτές τις εικόνες που δεν χρησίμευαν παρά για να εξαγριώνουν ακόμα περισσότερο τον άνθρωπο κι έτσι άφησα κάτω τα περιοδικά, ευχαρίστησα το μοναχό που με βοήθησε με τ' αγγλικά του, ευχαρίστησα και τον κουρέα κι άφησα την αίθουσα του ανεβαίνοντας προς το υπνωτήριο, όπου ήξερα ότι σύντομα θα δεχόμουν την επίσκεψη ενός αγγελιοφόρου. Ή μέρα μου φαινόταν ατέλειωτη. Για μια ακόμα φορά ήταν ώρα να γευματίσουμε. Πήγα λοιπόν στην αίθουσα του συσίτιου κι έφαγα μαζί με τους άλλους. Ή μέρα πραγματικά ήταν ατέλειωτη και δεν είχα καθόλου όρεξη, με αποφάσισα να εκμεταλλευτώ το χρόνο 138

Που μου έμενε ώσπου να επισκεφτώ τον οδηγό μου και συνέχισα το φαγητό μου. Αφού καθάρισα τη γαβάθα μου, άφησα την αίθουσα του συσίτιου κι ανέβηκα πάνω στο υπνωτήριο. Εκεί στάθηκα σε ένα παράθυρο κι έμεινα να κοιτώ τούς

Τ. Λομπσανγκ Ράμπα Ο κίτρινος χιτώνας 1966

ανθρώπους που πηγαينوέρχονταν ανάμεσα στα κτίρια.139

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΚΑΤΟ

Δεν πέρασε πολλή ώρα κι ένας μικρός μαθητής φάνηκε από διάδρομο φωνάζοντας Λόμπσανγκ. Λόμπσανγκ. Έτρεξα στην πόρτα και τον συνάντησα τη στιγμή που έμπαινε. Φιου. Αναστέναξε, σκουπίζοντας φανταστικό ιδρώτα από το μέτωπό του. Κοίταξα παντού για σένα. Μα τι λοιπόν, κρυβόσουν σε ζητά ο οδηγός σου. Πως σου φάνηκε ρώτησα με αγωνία. Πως μου φάνηκες τι θα πει πως μου φάνηκες πως περιμένεις να μου φανείς πριν λίγες μέρες τον είδες κι έμενα ρωτάς απομακρύνθηκε μουρμουρίζοντας κάτι για τον χαζό. Γύρισα πίσω στο δωμάτιο, ίσιωσα το χιτώνα μου και βεβαιώθηκα πως η γαβάθα μου και το φυλακτό μου ήταν στέρεα στη θέση τους στον κόρφο μου. Κατόπιν βγήκα στο διάδρομο και τράβηξα για τα διαμερίσματα των Λάμα. Με μεγάλη μου χαρά άφηνα τα διαμερίσματα των μαθητών, όπου οι κίτρινοι τοίχοι ήταν. Το μόνο που έβλεπες, για να μπω στα διαμερίσματα των Λάμα, πολύ περισσότερο όμορφα και φωτεινά. Καθώς περνούσα βιαστικός από τους διαδρόμους, μπορούσα να κοιτάξω μέσα σε κάθε κελί σχεδόν. Οι περισσότεροι Λάμα αφήνουν ανοικτές τις πόρτες των κελιών τους. Εδώ έβλεπα κάποιον γέροντα που μετρούσε τις χάντρες στο κομπολόι του μουρμουρίζοντας. **Ωμ. Μάνι πάντμε χούμ.** Άλλου κάποιος άλλος γύριζε με σεβασμό τις σελίδες κάποιου πανάρχαιου βιβλίου, ψάχνοντας ασταμάτητα για κάποιο καινούργιο νόημα στις γραφές. Μ' ενοχλούσε κάπως αυτό το θέαμα, όλοι αυτοί οι γέροντες που προσπαθούσαν να διαβάσουν ανάμεσα από τις γραμμές που προσπαθούσαν να βρουν στα αρχαία γραπτά μηνύματα που αρχικά δεν περιέχονταν εκεί. Ύστερα θα καυχιόνταν για μία νέα ερμηνεία των γραφών. Ένας άλλος γέροντας, με κατάλευκη μακριά γενειάδα γύριζε απαλά τον τροχό προσευχής του, ψέλλοντας με φωνή τρεμάμενη.140

Κάποιος άλλος μονολογούσε στο κελί του προετοιμαζόταν να πάρει μέρος σε κάποιο θεολογικό συνέδριο που θα γινόταν σε λίγο. Τι έρχεσαι τώρα εδώ και μου λερώνεις το πάτωμα, παλιό σαμιαμίδι. Είπε ένας δύστροπος γέρος μοναχός

Τ. Λομπσανγκ Ράμπτα Ο κίτρινος χιτώνας 1966

ακουμπώντας στη σκούπα του. Δεν δουλεύω όλη μέρα εδώ για τα μούτρα σου. Άντε πήδα από το παράθυρο, γερο παράξενε. Είπα με τη σειρά μου κι εγώ, εξίσου θυμωμένος. Τέντωσε το χέρι του να με πιάσει, μα σκόνταψε στη σκούπα του κι έπεσε με ένα γδούπο στο πάτωμα. Απομακρύνθηκα σχεδόν τρέχοντας δεν ήθελα να είμαι κοντά του όταν θα σηκωνόταν. Κανείς δεν φάνηκε να πρόσεξε το επεισόδιο οι ψαλμοί συνεχίζονταν, ο Λάμα συνέχιζε τον μονόλογο του κι οι τροχοί προσευχής τ' ασταμάτητο κροτάλισμα τους. Συνέχισα να περπατώ στους διαδρόμους. Έπρεπε να προχωρήσω από τα διαμερίσματα των κατώτερου βαθμού Λάμα ως τα ανώτατα τα διαμερίσματα των πραγματικά σημαντικών Λάμα. Τώρα, καθώς πλησίαζα όλο και περισσότερο την καλύτερη περιοχή, όλο και περισσότερες πόρτες ήταν κλειστές. Στο τέλος άφησα τον κύριο διάδρομο και πέρασα σε μια μικρή πτέρυγα, εκεί όπου κατοικούσαν οι ανώτατοι Λάμα. Εδώ, σε αυτήν την τιμητική θέση στο μοναστήρι της Ποτάλα κατοικούσε ο οδηγός μου. Μ' αρκετό χτυποκάρδι σταμάτησα σε μία πόρτα και χτύπησα. Εμπρός μια πολυαγαπημένη φωνή είπε από μέσα. Μπήκα και υποκλίθηκα, όπως ορίζει το τυπικό στη φωτοβόλα προσωπικότητα που καθόταν μπροστά στο παράθυρο. Ο Λάμα Μινγκυάρ Ντόνταπ μου χαμογέλουσε στοργικά και το βλέμμα του με εξέταζε προσεκτικά να δει, αν είχα καθόλου αλλάξει τις τελευταίες έξι η εφτά μέρες που είχε να με δει. Κάθισα, Λόμπσανγκ, κάθισε. Είπε, δείχνοντάς μου ένα μαξιλάρι εμπρός του. Μείναμε μαζί γι' αρκετή ώρα. Μπροστά σε αυτόν το μεγάλο άνθρωπο γέμιζα με τα πιο δυνατά αισθήματα αγάπης κι αφοσίωσης δεν ήθελα τίποτα περισσότερο από το να βρίσκομαι συνέχεια κοντά του. Ο Εσώτατος εκείνος είναι πολύ ευχαριστημένος μαζί σου, παρατήρησε, προσθέτοντας κάπως αδιάφορα, κι υποθέτω πως αυτό είναι κάτι που θα πρέπει να γιορτάσουμε. Τέντωσε το χέρι του και κτύπησε το μικρό ασημένιο κουδουνάκι του. Σύντομα μπήκε στο δωμάτιο ένας μοναχός υπηρετής, φέρνοντας μαζί του ε να χαμηλό Τραπέζι, ένα από εκείνα τα τραπέζια με την πλούσια διακόσμηση και τα πολλά στρώματα το βερνίκι.141

Ο μοναχός τοποθέτησε το τραπέζι στα δεξιά του οδηγού μου. Εκείνος γύρισε προς το μέρος του και ρώτησε. Έχεις έτοιμο το απλό τραπέζι για τον Λόμπσανγκ μάλιστα κύριε, απάντησε ο μοναχός, θα το φέρω τώρα. Βγήκε από το δωμάτιο και σε λίγο επέστρεψε με ένα πολύ απλό τραπέζι, που είχε όμως πάνω του τα καλύτερα

διακοσμητικά. Ήταν φορτωμένο με ινδικά γλυκίσματα. Παράξενα κέικ περιχυμένα με κάποιο είδος σιροπιού και ζάχαρη, χλωρά καρύδια στο ξύδι, καρύδες φερμένες από μια πολύ μακρινή χώρα και πολλά άλλα πράγματα που με γέμισαν χαρά. Ο υπηρέτης μοναχός δεν παράλειψε να βάλει δίπλα μου, με ένα ελαφρό χαμόγελο, ένα δοχείο γεμάτο με τα βότανα που χρησιμοποιούσαμε στις περιπτώσεις δυσπεψίας. Ένας άλλος μοναχός μπήκε φέρνοντας μικρά κύπελλα και ένα μεγάλο δοχείο γεμάτο με αχνιστό Ινδικό τσάι. Και οι δύο αποσύρθηκαν με ένα νόημα του οδηγού μου, αφήνοντάς με ν' απολαύσω μια ευχάριστη αλλαγή από το τσάμπα. Δεν στάθηκα να σκεφτώ τους υπόλοιπους μαθητές, που ίσως ποτέ στη ζωή τους δεν θα γεύονταν τίποτα άλλο εκτός από τσάμπα. Παραηγοριόμουν με τη σκέψη πως αν ξαφνικά γνώριζαν αυτές τις εξωτερικές γεύσεις, θα ένιωθαν μεγάλη απογοήτευση για τις ζωές τους. Ήξερα πολύ καλά πως θα περνούσα μια πολύ δύσκολη ζωή, ήξερα πως σύντομα θα γνώριζα πολύ παράξενες γεύσεις, τροφές διάφορες κι έτσι, με το παιδικό μυαλό μου, σκεφτόμουν πως δεν έκανα τίποτα κακό που γευόμουν από τα πριν μερικά ευχάριστα πράγματα, που θ' απάλυναν κάπως τα βάσανα της ζωής μου. Έτσι έφαγα περισσότερο από όσο θα έτρωγα, αν ήμουν ήρεμος. Ο οδηγός μου έμενε όλη αυτή την ώρα σιωπηλός και το μόνο που πήρε ήταν τσάι. Ύστερα από αρκετή ώρα, όμως, με ένα αναστεναγμό λύπης, κατάλαβα πως μου ήταν αδύνατο να κατεβάσω έστω και μια μπουκιά ακόμα. Και τα πιο όμορφα γλυκά ακόμα μου φαίνονταν άνοστα κι ένιωθα σαν να είχα ανθρώπους μέσα μου που πάλευαν στο στομάχι μου. Σε λίγο, παρόλο που είχα σταματήσει να τρώω, υποχρεώθηκα να αποσυρθώ σε κάποιο άλλο μέρος, γιατί η τροφή τέντωνε αρκετά οδυνηρά το στομάχι μου.¹⁴²

Όταν γύρισα πίσω στο δωμάτιο του οδηγού μου, κάπως χλωμός, σημαντικά αλαφρότερος κι αρκετά ταραγμένος, βρήκα τον οδηγό μου να κάθεται στην ίδια πάντα θέση, απόλυτα γαλήνιος. Όταν κάθισα πάλι μπροστά του μου είπε χαμογελώντας. Λοιπόν. Πήρες κι έχασες τα περισσότερα από τα γλυκά. Έχεις τουλάχιστον την ανάμνηση τους κι ίσως αυτό σε βοηθήσει, θα μιλήσουμε για πολλά

Τ. Λομπσανγκ Ράμπτα Ο κίτρινος χιτώνας 1966

πράγματα. Κάθισα όσο πιο άνετα μπορούσα. Το βλέμμα του μ' έψαχνε από την κορυφή ως τα νύχια, θ' αναρωπιόταν ίσως πως να πηγαίνουν οι πληγές μου. Σε λίγο άρχισε να μιλά. Μίλησα με τον Εσώτατο, ο οποίος μου διηγήθηκε την, ασ πούμε πτήση σου ως τη χρυσή σκεπή. Ο Παναγιότατος μου είπε όλα όσα είχε ο ίδιος δει, καθώς επίσης και ότι διακινδύνευσες τη θέση σου στο μοναστήρι για να του πεις την αλήθεια. Είναι λοιπόν πολύ ευχαριστημένος μαζί σου, πολύ ευχαριστημένος με τις αναφορές που παίρνει για σένα. Μου έδωσε επίσης ιδιαίτερες οδηγίες για την εκπαίδευσή σου. Ο Λάμα με κοίταξε χαμογελώντας ελαφρά. Ίσως, σκέφτηκα, να τον διασκεδάζε η έκφρασή μου. Νέες φασαρίες, σκέφτηκα, περισσότερες δοκιμασίες που θα 'πρεπε να περάσω, για να μη μου φανούν οι πραγματικές δοκιμασίες της ζωής μου υπερβολικά σκληρές. Μα βαρέθηκα πιά τις δοκιμασίες, σκέφτηκα. Γιατί να μην μπορώ να είμαι σαν εκείνους που πετούσαν με τους αετούς τους στις μάχες η σαν τους άλλους που οδηγούσαν τα τραίνα με τους στρατιώτες σκέφτηκα επίσης πόσο πολύ θα προτιμούσα να δούλευα σε ένα από εκείνα τα μεταλλικά πλεύμενα, που μετέφεραν τους ανθρώπους από χώρα σε χώρα, από λιμάνι σε λιμάνι. Ύστερα άφησα τη φαντασία μου ελεύθερη κι άρχισε να με βασανίζει μια απορία πως μπορούσαν να είναι μεταλλικά όλοι ξέρουν πως το οποιοδήποτε μέταλλο είναι βαρύτερο από το νερό κι έτσι βουλιάζει. Κάτι θα πρέπει να συμβαίνει, αποφάσισα, μπορεί ακόμα κι εκείνος ο μοναχός να μου έλεγε ψέματα. Σήκωσα το βλέμμα μου κι είδα τον οδηγό μου να γελά' παρακολουθούσε τηλεπαθητικά τις σκέψεις μου κι αληθινά φαινόταν να τον διασκεδάζουν. Εκείνοι οι αετοί είναι αεροπλάνα, ο δράκος με τον ατμό είναι τραίνο, κι εκείνα τα σιδερένια κουτιά είναι πλοία και μάλιστα επιπλέουν. Θα σου μιλήσω αργότερα για όλα αυτά, μα προς το παρόν θα μας απασχολήσουν άλλα ζητήματα. 143

Χτύπησε ξανά το κουδούνι του κι ο μοναχός υπηρέτης μπήκε στο δωμάτιο για να μαζέψει, με κάποιο ειρωνικό χαμόγελο, ο τραπέζι που είχα μπροστά μου κι όλα τα υπολείμματα εκείνων των άμορφων κέικ από την Ινδία. Ο οδηγός μου του είπε πως ήθελε λίγο ακόμα τσάι και περιμέναμε ώσπου να τα φέρει. Προτιμώ το ινδικό τσάι από το Κινεζικό, είπε ο οδηγός μου. Συμφώνησα μαζί του, το κινεζικό τσάι πάντα με πείραζε, χωρίς να ξέρω το γιατί, ενώ το ινδικό μου φαινόταν πιο ευχάριστο. Ο

μοναχός διέκοψε τη συζήτησή μας για το τσάι. Όταν βγήκε από το δωμάτιο, ήπιαμε λίγο από το καινούργιο τσάι και συνεχίσαμε. Ο παναγιότατος είπε πως θα πρέπει να πάψεις να παρακολουθείς τις κανονικές τάξεις. Αντί για αυτό, θα έρθεις να εγκατασταθείς σε ένα κελί δίπλα στο δικό μου και θα διδάσκεισαι αποκλειστικά πιά από εμένα κι άλλους ανώτερους Λάμα. Κύριο καθήκον της ζωής σου είναι η διατήρηση ενός πολύ μεγάλου μέρους των αρχαίων γνώσεων, γνώσεων που θα πρέπει μάλιστα αργότερα να καταγράψεις με κάθε λεπτομέρεια γιατί, σύμφωνα με τα λόγια των πιο διορατικών από τους μάντεις μας, η χώρα μας θα δεχτεί, στο άμεσο μέλλον, μια βίαιη εισβολή που θα καταλήξει στην καταστροφή όλων σχεδόν των μοναστικών πολιτειών. Κάτω από τη σοφή καθοδήγηση του Εσώτατου εκείνου ορισμένα από τα αρχαία βιβλία έχουν ήδη αντιγραφεί έτσι ώστε, ενώ τα αντίγραφα θα μείνουν εδώ για να καταστραφούν, τα πρωτότυπα θα μεταφερθούν σε μέρη τέτοια, που κανείς εισβολέας δεν θα μπορέσει ποτέ να φτάσει. Πρώτα όμως θα πρέπει να διδάχτείς με κάθε λεπτομέρεια τα μεταφυσικά θέματα. Σταμάτησε να μιλά και σηκώθηκε όρθιος. Πήγε σε ένα άλλο δωμάτιο όπου τον άκουσα να ψάχνει κάτι. Σε λίγο ήταν πάλι κοντά μου. Κρατούσε ένα πολύ απλό ξύλινο κουτί, το οποίο τοποθέτησε πάνω στο τραπέζι με τα σκαλισμάτα. Έπειτα κάθισε εμπρός μου κι έμεινε σιωπηλός για μερικές στιγμές. Πριν από πολλά πολλά χρόνια οι άνθρωποι ήταν διαφορετικοί από ο,τι είναι τώρα. Ζούσαν σε αρμονία με τους νόμους της φύσης και ήταν ικανοί να χρησιμοποιούν αισθήσεις χαμένες πιά για τη σημερινή ανθρωπότητα. Πολλές εκατοντάδες αιώνων πριν, οι κάτοικοι της Γης ήταν όλοι τηλεπαθητικοί και διορατικοί. 144

Η κατάχρηση όμως αυτών των δυνάμεων στέρησε την ανθρωπότητα στο σύνολό της απο αυτές. Και το χειρότερο η ανθρωπότητα σήμερα αρνείται ακόμα και την ύπαρξη τέτοιων δυνάμεων, θα δεις στη ζωή σου πως, όταν αφήσεις το Θιβέτ και την Ινδία, θα σου είναι πολύ δύσκολο να μιλάς για τηλεπάθεια, διορατικότητα, αστρικό ταξίδι, γιατί όλοι θα σου λένε απόδειξε το, λες ανοησίες, δεν υπάρχει τίποτε από αυτά που λες, αν υπήρχε θα το είχε ανακαλύψει η επιστήμη. Έμεινε για λίγο σκεφτικός και μια σκιά έπεσε στο πρόσωπό του. Ήξερα ότι είχε ταξιδέψει πάρα

Τ. Λομπσανγκ Ράμππα Ο κίτρινος χιτώνας 1966

πολύ, είχε πάει στη μακρινή Ευρώπη, στην Ιαπωνία, στην Κίνα και στην Ινδία κι όμως έδειχνε τόσο νέος η για να είμαι πιο ακριβής, ήταν δύσκολο να προσδιορίσεις την ηλικία του το δέρμα του ήταν σφιχτό και το πρόσωπό του δεν είχε πολλές ρυτίδες, ενώ από όλο το σώμα ανάβλυζε ζωντάνια και υγεία. Ήξερα ότι είχε περάσει μερικές από τις πιο θαυμαστές και περιέργες εμπειρίες. Πολλές φορές, όταν καθόταν και κοίταγε τα περιοδικά που είχε φέρει μαζί του από την Ινδία, αναστέναζε με λύπη για την τρέλα που επικρατούσε στον περίφημο πολιτισμό του κόσμου. Υπήρχε, μάλιστα, και ένα ξεχωριστό περιοδικό, που, όταν μπορούσε, φρόντιζε και του το έστελναν από την Ινδία το έλεγαν LONDON ILLUSTRATED. Είχα δει μερικά αντίτυπα απ' αυτό και είχα εντυπωσιαστεί από τις περιέργες εικόνες που είχε. Ιδιαίτερα με άρεσαν κάποι πράγματα που τα ονόμαζαν διαφημίσεις κι όποτε έβρισκα ευκαιρία, προσπαθούσα να βρω κάποιον που να ξέρει αυτή την περίεργη γλώσσα, για να μου εξηγήει τι σήμαινε η κάθε εικόνα. Κοίταγα, τώρα, με περιέργεια μια τον οδηγό μου και μια το ξύλινο κουτί που κρατούσε κι αναρωτιόμουν τι μπορούσε να είναι. Το ξύλο του κουτιού μου ήταν τελείως άγνωστο, είχε οχτώ πλευρές και το σχήμα του ήταν σχεδόν κυκλικό. Προσπαθούσα να μαντέψω τι γινόταν, τι είχε μέσα του αυτό το κουτί, γιατί ο οδηγός μου είχε βυθιστεί έτσι ξαφνικά στη σιωπή. Τελικά, ακούστηκε η φωνή του. Λόμπσανγκ, θα πρέπει να αναπτύξεις τη φυσική σου διορατικότητα, ώστε να φτάσεις στο πιο υψηλό επίπεδο για να γίνει αυτό, όμως, χρειάζεσαι τούτο εδώ το πράγμα. Λέγοντας αυτά έδειξε το κυκλικό ξύλινο κουτί και συνέχισε. 145

Εδώ υπάρχει ένα δώρο για σένα, το οποίο το είχε παραγγείλει ειδικά ο Εσώτατος εκείνος. Στο δίνουμε για να το χρησιμοποιήσεις και να κάνεις με τη βοήθειά του όσο το δυνατόν περισσότερο καλό. Έσκυψε, πήρε το ξύλινο κουτί, το κοίταξε για λίγο και μετά το έβαλε στα χέρια μου προσεχτικά, γιατί φοβήθηκε, ίσως, ότι εγώ με την αδεξιότητα της παιδικής μου ηλικίας μπορεί να το έριχνα και να το έσπαγα. Μου φάνηκε εκπληκτικά βαρύ και σκέφτηκα ότι θα πρέπει να έχει μέσα καμιά μεγάλη πέτρα. Άνοιξέ το, Λόμπσανγκ. Είπε ο Λάμα Μινγκυάρ Ντόνταπ. Δεν πρόκειται να κερδίσεις τίποτε κοιτώντας απλώς το κουτί. Συνέχισα να γυρίζω αυτό το πράγμα

μέσα στα χέρια μου, γιατί καθώς το σχήμα του ήταν κυκλικό, δεν καταλάβαινα πως θα έπρεπε να τ' ανοίξω. Τελικά, κατάφερα να βρω ποιά είναι η κορυφή και με λίγη προσπάθεια, ένα κομμάτι από το κουτί βρισκόταν στα χέρια μου, ενώ τώρα πιά όλη η προσοχή μου είχε στραφεί στο τι θα μπορούσε να βρισκόταν μέσα σε αυτό το κουτί. Από την τρύπα τού είχε δημιουργηθεί, δεν μπορούσα, να δω γιατί ήταν υπερβολικά μικρή. Άπλωσα λοιπόν κι εγώ το χιτώνα μου, ώστε να μη χυθεί κάτω τίποτε, αναποδογύρισα έπειτα το κουτί και κατάφερα τελικά να έχω στα χέρια μου το περιεχόμενό του. Άφησα κάτω το άδειο κουτί και έστρεψα όλη μου την προσοχή στο σφαιρικό αντικείμενο που βρισκόταν τυλιγμένο στο μαύρο ύφασμα. Όταν κατάφερα να βγάλω όλο το ύφασμα, έμεινα με ανοιχτό το στόμα από την έκπληξη, γιατί μπροστά στα μάτια μου βρισκόταν ένας υπέροχος κρύσταλλος. Δεν ήταν σαν τις συνηθισμένες σφαίρες που χρησιμοποιούν οι μάντεις, ήταν κρύσταλλος τόσο καθαρός μάλιστα, ώστε δεν μπορούσες να καταλάβεις που άρχιζε και τελειωνε, καθώς το κρατούσα στα χέρια μου έμοιαζε με σφαίρα από τίποτε όταν βέβαια, συνειδητοποιούσες το βάρος που. Είχε, τότε δεν μπορούσες να πεις με την ίδια ευκολία ότι ήταν μια σφαίρα από τίποτε. Ζύγιζε το ίδιο, όσο και μια πέτρα με το ίδιο μέγεθος. Ο οδηγός μου με κοίταζε χαμογελαστός. Σε μια στιγμή που τα μάτια μας συναντήθηκαν μου είπες έχεις το σωστό άγγιγμα, Λόμπσανγκ, το κρατάς σωστά.

146

Τώρα, όμως, θα πρέπει να το πλύνουμε για να μπορέσεις να το χρησιμοποιήσεις και φυσικά θα πρέπει να πλύνεις και τα χέρια σου. Να το πλύνουμε, αξιότιμε Λάμα είπα με έκπληξη. Μα για ποιό λόγος είναι πεντακάθαρο. Ναι, αλλά είναι απαραίτητο, όταν ο κρύσταλλος αλλάζει χέρια να πλένεται πολύ καλά. Το είχα στα χέρια μου πρώτα εγώ, μετά ο Εσώτατος εκείνος, μετά πάλι εγώ. Τώρα φυσικά, όμως, δεν πρέπει εσύ να ερευνήσεις το παρελθόν μου και το μέλλον μου και φυσικά είναι τελείως απαγορευμένο να μελετήσεις το παρελθόν, το παρόν η το μέλλον του Εσώτατου εκείνου. Για αυτό πήγαινε στο άλλο δωμάτιο, έδειξε με το χέρι του την κατεύθυνση

Τ. Λομπσανγκ Ράμππα Ο κίτρινος χιτώνας 1966

που έπρεπε να πάρω, και πλύνε τα χέρια σου και τον κρύσταλλα. Εγώ θα σε περιμένω εδώ μέχρι να τελειώσεις. Προσεχτικά τύλιξα πάλι τον κρύσταλλο και τον έβαλα στη θέση του, έπειτα προσπάθησα να σηκωθώ απο το μαξιλάρι που καθόμουν. Όταν κατάφερα να σταθώ στα πόδια μου με μια κάποια ασφάλεια πήρα στην αγκαλιά μου το τυλιγμένο κρύσταλλο και άφησα το δωμάτιο. Ήταν πολύ ωραίο να το κρατάς κάτω από το νερό καθώς τ' αγκάλιαζα με τα χέρια μου κάτω από το νερό., Φαινόταν να λάμπει από ζωή, το ένιωθα να είναι ένα κομμάτι από μένα τον ίδιο, ήταν κάτι δικό μου κάτι που από εδώ και πέρα μου ανήκε. Αφού τελείωσα, το έβαλα προσεχτικά στο πλάι κι έπλυνα τα χέρια μου χρησιμοποιώντας μεγάλη ποσότητα καθαρής άμμου, έπειτα τα στέγνωσα, πήρα πάλι τον κρύσταλλο και τον έβαλα κάτω από το νερό και πάνω σε μια αναποδογυρισμένη κανάτα το αποτέλεσμα ήταν εκπληκτικό, οι σταγόνες, φωτισμένες από τις ακτίνες του ήλιου, σχημάτιζαν ένα μικρό ουράνιο τόξο που περιέβαλε όλον τον κρύσταλλο. Έχοντας πιά τελειώσει τη δουλειά μου, γύρισα στον οδηγό μου, τον Λάμα Μινγκυάρ Ντόνταπ. Εσύ και εγώ στο μέλλον θα είμαστε ακόμα πιο κοντά, θα μένουμε σε διπλανά δωμάτια, όπως αποφάσισε ο Εσώτατος εκείνος. Μετά από αυτήν την νύχτα δεν θα ξανακοιμηθείς στο κοιμητήριο. Όλα θα είναι κανονισμένα, όταν γυρίσουμε στο Σακπόρι και θα έχεις δικό σου ξεχωριστό δωμάτιο. Από εδώ και μπρος θα μελετάς μαζί μου και με ειδικούς μορφωμένους Λάμα που έχουν δει πολλά, έχουν κάνει πολλά κι έχουν ταξιδέψει με τ' αστρικό τους σώμα. 147

Τον κρύσταλλο αυτό θα τον έχεις στο δωμάτιό σου και κανείς άλλος δεν θα έχει δικαίωμα να τον αγγίξει, γιατί τότε θα έχεις διαφορετικά αποτελέσματα από αυτά που θα ήθελες. Πάρε τώρα το μαξιλάρι σου και κάθισε με την πλάτη σου στο φως. Σύρθηκα κάτω, κρατώντας τον κρύσταλλο στα χέρια μου και κάθισα κοντά στο παράθυρο με την πλάτη μου στο φως. Ο οδηγός μου, όμως, δεν έμεινε ευχαριστημένος. Όχι, όχι, δεν πρέπει να πέφτει καμιά ακτίνα πάνω στον κρύσταλλο, γιατί τότε θα δημιουργηθούν ψεύτικες αντανακλάσεις. Πρέπει πάντα να προσέχεις να μην πέφτει πάνω στον κρύσταλλο σου κανένα φως, θα είναι αρκετά σκοτεινός, ώστε εσύ καλά καλά να μη ξέρεις πιο είναι το ακριβές του

περίγραμμα. Σηκώθηκε, και τράβηξε μια κουρτίνα στο παράθυρο. Το δωμάτιο τότε γέμισε με ένα απαλό μπλε φως, καθώς ο. Δυνατές αχτίνες του ήλιου είχαν κρυφτεί. Θα πρέπει, εδώ να πα> ότι στη Λάσα η μάλλον σε όλο το Θιβέτ δεν υπήρχε μεγάλη ποσότητα γυαλί ου κι αυτό γιατί εμείς δεν κατασκευάζαμε κι επομένως θα έπρεπε να το μεταφέρουν οι έμποροι πάνω στα ζώα τους. Εξάλλου με την παραμικρή θύελλα, κάτι που ήταν πολύ συχνό, το γυαλί θα έσπαγε και θα είχαμε τότε να αντιμετωπίσουμε διάφορα προβλήματα. Έτσι, χρησιμοποιούσαμε για καλύμματα στα παράθυρα διάφορα υλικά, πολλές φορές ξύλο η κάτι παρόμοιο που θα κρατούσε έξω από το σπίτι τον άνεμο και τη σκόνη. Το καλύτερο από όλα όμως ήταν ένα ύφασμα φτιαγμένο από μετάξι και μετά επεξεργασμένο με λάδι, γιατί άφηνε το φως του ήλιου να διεισδύει. Τελικά, βρήκα μια θέση που να άρεσε στον οδηγό μου. Καθόμουν με τα πόδια μου διπλωμένα από κάτω μου όχι στη θέση του λωτού, γιατί ήμουν σοβαρά τραυματισμένος για κάτι τέτοιο. Στην αγκαλιά μου κρατούσα τον κρύσταλλο με τέτοιο τρόπο, ώστε να μη με εμποδίζουν τα χέρια μου να τον βλέπω απ' όλες τις πλευρές. Το κεφάλι [ίου ήταν σκυμμένο κι είχα την προσοχή μου στραμμένη προς τον κρύσταλλο κοιτάζοντάς τον χωρίς όμως να βλέπω, χωρίς δηλαδή να εσπιάζω. Για να δεις σωστά μέσα σ' ένα κρύσταλλο, πρέπει να προσπαθείς να εσπιάζεις σε ένα σημείο στο άπειρο, γιατί αν προσπαθήσεις να εσπιάσεις κατευθείαν πάνω στον κρύσταλλο, τότε υπάρχει ο φόβος να τραβήξει την προσοχή σου ένας κόκκος άμμου η μια σκόνη και αυτό θα καταστρέψει όλη την δουλειά σου. 148

Έτσι έπρεπε να μάθω να εσπιάζω τα μάτια μου σε κάποιο σημείο στο άπειρο, ενώ ταυτόχρονα φαινόταν ότι απλώς κοίταζα τον κρύσταλλο. Θυμήθηκα την εμπειρία που είχα στο ναό, όταν έψελναν οι εννέα Λάμα καλώντας τις ψυχές να έρθουν κοντά τους για να βοηθηθούν. Γύρισαν ζωντανές στη μνήμη μου οι εικόνες των ψυχών που συγκεντρώνονταν απαντώντας στο κάλεσμα. Ο οδηγός μου χαμογέλασε και είπε. Προς το παρόν δεν υπάρχει καιρός για ν' αρχίσεις να κοιτάς μέσα στον κρύσταλλο. Κάτι τέτοιο, άλλωστε, θα έρθει σιγά σιγά. Πριν από όλα πρέπει να μάθεις να κρατάς σωστά τον κρύσταλλο, όπως τώρα. Υπάρχουν διάφοροι τρόποι κρατήματος, ανάλογα με τις περιπτώσεις. Αν ζητάς να δεις κάτι

Τ. Λομπσανγκ Ράμππα Ο κίτρινος χιτώνας 1966

σχετικό με τις παγκόσμιες εξελίξεις, τότε τοποθετείς τον κρύσταλλο σε μία βάση, αν όμως θέλεις να διαβάσεις κάτι σχετικό με μια ερώτηση που σου έχει υποβάλει κάποιος, τότε δίνεις τον κρύσταλλο να τον κρατήσει πρώτα εκείνος για λίγο και ύστερα, αν είσαι σωστά εκπαιδευμένος, μπορείς να δεις στον κρύσταλλο αυτό ακριβώς που ζητά να μάθει ο άλλος. Ακριβώς εκείνη τη στιγμή ένα πανδαιμόνιο από ήχους ξέσπασε στην σκεπή από πάνω μας ήταν οι βαθιοί, σπαραχτικοί ήχοι από τα βούκινα, που φώναζαν θυμίζοντας γιάκ που μουκάνιζαν στα λιβάδια. Ποτέ μου δεν μπόρεσα να διακρίνω κανένα ίχνος μουσικότητας σ' αυτούς τους ήχους άλλοι όμως που μπορούσαν, μου έλεγαν πως ήμουν κουφός στους διάφορους τόνους της μουσικής. Μετά τα βούκινα ήχησαν οι τρομπέτες του ναού και οι καμπάνες, και τα ξύλινα τύμπανα. Ο οδηγός μου γύρισε προς το μέρος μου και είπε. Λοιπόν, Λόμπσανγκ, θα ήταν καλύτερα τώρα να πάμε στη λειτουργία γιατί θα βρίσκεται εκεί και ο Εσώτατος. Συνηθίζουμε άλλωστε, όταν πρόκειται ν' αφήσουμε την Ποτάλα, να παρακολουθούμε τη βραδινή της λειτουργία. Πρέπει να βιαστώ. Εσύ όλα πιο αργά, δεν πειράζει. Με αυτά τα λόγια σηκώθηκε όρθιος, με χτύπησε φιλικά στον ώμο και βγήκε βιαστικός από το δωμάτιο. Πολύ προσεκτικά τύλιξα τον κρύσταλλο και τον έβαλα, πάντα με άπειρη προσοχή, στο οκταγωνικό ξύλινο κουτί του. Ύστερα άφησα το κουτί στο τραπέζι δίπλα στο κάθισμα του οδηγού μου. Όταν έγινε κι αυτό, βγήκα κι εγώ στο διάδρομο και βιάδισα γρήγορα προς το ναό. 149

Μαθητές, μοναχοί και Λάμα πήγαιναν από κάθε διάδρομο προς την ίδια κατεύθυνση. Όλη η σκηνή μου θύμιζε μια αποικία μυρμηγκιών που ετοιμαζόταν για πόλεμο. Όλοι φαίνονταν να βιάζονται ώστε να μπορέσουν να καθίσουν στην καλύτερη θέση, ανάλογα με την τάση τους. Εγώ δεν βιαζόμουν καθόλου, το μόνο που ζητούσα ήταν να μπορέσω να κάτσω ήσυχος σε μια γωνία, χωρίς να με προσέχει κανείς. Ο ήχος των βούκινων σταμάτησε. Σύντομα τέλειωσαν και τα σαλπίσματα. Τώρα πιά ο χείμαρρος των μοναχών που έμπαιναν στο ναό είχε εκφυλιστεί σε μικρό ρυάκι και βρήκα πως ήμουν από τους τελευταίους που θα έμπαιναν στο μέγα ναό, όπου ερχόταν να προσευχηθεί και ο ίδιος ο Εσώτατος

εκείνος, όταν έβρισκε χρόνο από τα κυβερνητικά του καθήκοντα. Οι μεγάλες κολώνες που υποστήριζαν τη σκεπή, φαίνονταν να χάνονται στα όψη, μέσα στο σκοτάδι. Εκεί ψηλά αιωρούνταν πάντα γκριζα, γαλάζια κι άσπρα σύννεφα λιβανιού, που στροβιλίζονταν κι άλλαζαν αιώνια σχήματα, χωρίς ποτέ να καταλήγουν πουθενά, σε κανένα ομοιόμορφο σχήμα η χρωματισμό. Φαίνονταν να διατηρούν το καθένα τη δικιά του προσωπικότητα. Μικροί μαθητές έτρεχαν παντού, ανάβοντας με μικρούς δαυλούς όλο και περισσότερες λάμπες λίπους. Πολλές από τις λάμπες έμεναν σβηστές, γιατί για ν' ανάψουν, έπρεπε να προσέξει κανείς να λιώσει πρώτα το λίπος, έτσι ώστε να σχηματιστεί μια μικρή λιμούλα τριγύρω από το φτίλι. Αν γινόταν, πρώτα αυτό, το φτίλι γρήγορα εσβηνε, γεμίζοντας το χώρο με πυκνό καπνό. Στο τέλος όλα ήταν έτοιμα. Οι περισσότερες λάμπες είχαν αναφτεί και νέα μεγάλα ραβδιά λιβανιού έκαιγαν, γεμίζοντας το ναό με ευωδιαστά, πολύχρωμα σύννεφα. Κοιτώντας ολόγυρα είδα όλους τους Λάμα καθισμένους σε μια ομάδα, σχηματίζοντας σειρές, αντικριστά η μία από την άλλη, ανά δύο. Λίγο πιο έξω από την ομάδα των Λάμα, καθισμένοι με τον ίδιο τρόπο, σε αντικριστές σειρές, ήταν οι κοινοί μοναχοί, και πιο πέρα ο. Μαθητές. Οι Λάμα είχαν μικρά τραπέζια, πάνω στα οποία είχαν διάφορα αντικείμενα, όπως το πανταχού παρόν ασημένιο καμπανάκι τους άλλοι είχαν ξύλινα τύμπανα. Ή λειτουργία άρχιζε με τον αναγνώστη, που διάβαζε μπροστά στο αναλόγιο του ορισμένες παραγράφους από τα ιερά βιβλία.150

Οι μοναχοί και οι Λάμα μαζί επαναλάμβαναν ψέλλοντας τα λόγια του, ενώ στο τέλος κάθε παραγράφου οι Λάμα κτυπούσαν τ' ασημένια καμπανάκια τους η τα ξύλινα τους τύμπανα. Ξανά και ξανά, για να σημαδέψουν το τέλος κάποιου ιδιαίτερου μέρους της λειτουργίας, ηχούσαν από κάπου μακριά τα βούκινα. Παρακολουθούσα με προσοχή, όλα αυτά δεν ήταν παρά ένα θέαμα για μένα, απλή θρησκευτική πειθαρχία. Αποφάσισα να ρωτήσω κάποτε τον οδηγό μου, γιατί ήταν αναγκαίο να γίνονται τόσο μεγάλοπρεπες τελετές. Αναρωτιόμουν αν έκανε πράγματι καλό στους ανθρώπους, γιατί είχα είχα δει τόσους πολλούς μοναχούς, που στη λειτουργία ήταν πραγματικά αφοσιωμένο· να γίνονται πραγματικά άγριοι

Τ. Λομπσανγκ Ράμπτα Ο κίτρινος χιτώνας 1966

κι απάνθρωποι απέναντι στα παιδιά, όταν έφευγαν από το ναό. Ταυτόχρονα άλλοι, που ίσως ποτέ να μην είχαν πλησιάσει το ναό, ήταν καλόκαρδοι πάντα, και βοηθούσαν τον καθένα που είχε την ανάγκη τους, ιδιαίτερα εμάς τα παιδιά που φοβόμαστε τους μεγάλους, γιατί σπάνια έδειχναν να κατανοούν τα προβλήματά μας. Κοίταξα στο κέντρο του ναού, στο κέντρο της ομάδας των Λάμα. Εκεί, γαλήνιος, με μια πλούσια αύρα καθαρής πνευματικότητας, καθόταν ο Εσώτατος εκείνος. Αποφάσισα πως δεν θα σταματούσα ποτέ να προσπαθώ να μοιάσω σ' εκείνον και τον οδηγό μου, τον Λάμα Μινγκυάρ Ντόνταπ. Ή λειτουργία συνεχιζόταν, ατέλειωτη σχεδόν, μα φοβάμαι πως κοιμήθηκα πριν ακόμα τελειώσει, γιατί από μια στιγμή κι έπειτα δεν θυμάμαι τίποτα. Σε μια στιγμή μόνο άκουσα το θόρυβο που έκαναν τ' ασημένια καμπανάκια και τους βρυχηθμούς των βούκινων που ακολουθήθηκαν σε λίγο από τον ήχο που έκαναν όλοι εκείνοι οι μοναχοί καθώς σηκώνονταν όρθιοι και πήγαιναν προς την έξοδο. Έτριψα λοιπόν κι εγώ με τα χέρια τα μάτια μου και προσπάθησα να φαίνομαι ξύπνιος, να δείχνω πως όλη αυτή την ώρα πρόσεχα στη λειτουργία. Με δυσκολία σηκώθηκα κι άφησα, ξανά από τους τελευταίους, το ναό πηγαίνοντας προς το υπνωτήριο των μαθητών. Με γέμιζε χαρά η σκέψη πως την επόμενη νύχτα δεν θα κοιμόμουν μαζί με τα άλλα παιδιά μα μόνος μου, σε ένα δωμάτιο που θα ήταν ολόκληρο δικό μου.151

Στο υπνωτήριο, καθώς τυλιγόμεν με την κουβέρτα μου, κάποιο παιδί προσπάθησε να μου μιλήσει, να μου πει πόσο ωραία θα ήταν που θα είχα ένα ολόκληρο δωμάτιο δικό μου, μα χασμουρήθηκε και πριν καλά καλά τελειώσει τη φράση του, έπεσε κοιμισμένο στο πάτωμα. Περπάτησα τυλιγμένος με την κουβέρτα μου ως το παράθυρο και κοίταξα έξω τ' άστρα που στόλιζαν το σκοτεινό ουρανό και σαν κατάλευκο αφρό από χιόνι που στόλιζε με τη λάμψη του τις ψηλές κορυφές. Βυθίστηκα σ' ένα γαλήνιο, ειρηνικό ύπνο.152

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΝΔΕΚΑΤΟ

Διασχίσαμε μαζί τους διαδρόμους και φτάσαμε κάποτε στην οι εσωτερική αυλή όπου μοναχοί σταβλίτες είχαν ήδη έτοιμα δύο άλογα, ένα για τον οδηγό μου, το Λάμα Μινγκυάρ Ντόνταπ, κι ένα άλλο για εμένα το δύστυχο. Ο οδηγός μου έκανε νόημα σε ένα μοναχό να με βοηθήσει να ανέβω στο άλογο και τότε ένιωσα για πρώτη φορά χαρούμενος που είχα χτυπήσει τα πόδια μου, γιατί σπάνια συνέβαινε να μπορέσω να συνεννοηθώ με ένα άλογο όταν πήγαινα να το καβαλικέψω, αυτό

Τ. Λομπσανγκ Ράμππα Ο κίτρινος χιτώνας 1966

κινιόταν πιο πέρα κι εγώ έπεφτα στο χώμα, η, άλλες φορές, όταν περίμενα πως θα κινηθεί κι έπαιρνα φόρα να πηδήσω στη ράχη του, αυτό δεν έκανε βήμα κι εγώ, με τη φορά που έπαιρνα, το πηδούσα ολόκληρο κι έπεφτα ξανά στο χώμα. Αυτή τη φορά όμως, χάρη στις πληγές των ποδιών μου, με βοήθησαν ν' ανέβω στο άλογό μου κι η ιστορία τέλειωσε χωρίς περιπέτειες. Όταν όμως βρέθηκα καβαλάρης, έκανα ένα από εκείνα τα πράγματα που δεν γίνονται. Ξεκίνησα κι άρχισα να τρέχω χωρίς τον οδηγό μου. Γέλασε πολύ όταν με είδε, ξέροντας πως δεν είχα τον έλεγχο τού αλόγου μου. Το φτωχό ζώο, μόλις ένιωσε τον αναβάτη στη ράχη νου ξεκίνησε καλπάζοντας, βγήκε από την αυλή και προχώρησε στο μονοπάτι, ενώ εγώ κρατιόμουν από όπου μπορούσα από φόβο μήπως χάσω την πολύτιμη ζωή μου στην απότομη βουνοπλαγιά. Τη στιγμή που περνούσα την πύλη της αυλής, ένα χοντρό φιλικό κεφάλι βγήκε στο άνοιγμα ενός παράθυρου ακριβώς από πάνω και φώναξε. Στο καλό, Λόμπσανγκ, γύρισε πίσω γρήγορα, παραλαμβάνουμε καινούργιο κριθάρι την ερχόμενη βδομάδα, καλό κριθάρι, καλύτερο απο εκείνο που είχαμε. Έλα να με δεις αμέσως μόλις γυρίσεις. Πριν προλάβει καλά καλά να τελειώσει τα λόγια του ο μάγειρας μοναχός, άκουσε τον θόρυβο ενός άλλου αλόγου να έρχεται.

153

Γύρισε προς τα εκεί κι άφησε ένα Ω. Αξιότιμε Λάμα, συγχωράτε με. Ερχόταν ο οδηγός μου κι ο φτωχός μοναχός νόμιζε πως είχε φανεί πολύ αυθάδης, πως δεν είχε δείξει τον ανάλογο σεβασμό. Το φιλικό χαμόγελο του οδηγού μου, όμως, τον καθησύχασε. Τ' άλογό μου πήρε το μονοπάτι που κατηφόριζε. Ο οδηγός μου ερχόταν πίσω μου, κρύβοντας με κόπο τα γέλια του. Ίσως να ήταν καλύτερο αν αλείφαμε το ζώο με κόλλα για σένα, Λόμπσανγκ, μου είπε πειραχτικά. Γύρισα αδέξια το κεφάλι μου προς τα πίσω και τον κοίταξα. Όλα ήταν εύκολα για εκείνον, σκέφτηκα. Ήταν ένας μεγάλος άντρας, κάπου ένα κι ογδόντα ψηλός και βαρύς ενενήντα κιλά. Διέθετε και μυαλό και μυς και δεν είχα την παραμικρή αμφιβολία πως, αν ήθελε, θα μπορούσε να πάρει στους ώμους του το ζώο του και να το

κουβαλήσει ως κάτω, αντί να τον κουβαλά το ζώο. Εγώ, αντίθετα, ένιωθα σαν μύγα πάνω στ' άλόγο μου. Ελάχιστο έλεγχο είχα πάνω του και μερικές φορές αυτό, θες από τον πεισματάρικο χαρακτήρα του, θες επειδή ήξερε πόσο φοβισμένος ήμουν, πήγαινε ως την άκρη του μονοπατιού και έσκυβε το κεφάλι του κοιτώντας το δάσος με τις ιπιές μακριά κάτω, χλιμιντρίζοντας ίσως επειδή διασκέδαζε έτσι με το φόβο μου. Όταν φτάσαμε στους πρόποδες του βουνού, πήραμε το δρόμο για το χωριό Σο, γιατί πριν φτάσουμε στο Σακπόρι, έπρεπε να παρουσιαστεί ο οδηγός μου στα γραφεία της κυβέρνησης εκεί. Όταν φτάσαμε στο χωριό, έδεσε με πολλή προσοχή ο οδηγός μου τ' άλογα, πήρε μαζί του μια μικρή τσάντα και με άφησε έξω λέγοντας πως δεν θα αργούσε να γυρίσει. Εκεί. Εκεί. Ακούστηκε να λέει μια χωριάτικη φωνή πίσω μου. Είδα τον Λάμα με τον κίτρινο χιτώνα ν' αφήνει αυτά τα άλογα εδώ. Να και το αγόρι του, που έμεινε πίσω να τα προσέχει. Πως είστε, νεαρέ κύριες γύρισα προς τα πίσω κι αντίκρισα μια μικρή ομάδα προσκυνητών. Είχαν βγάλει τις γλώσσες τους, όπως είναι ο παραδοσιακός θιβετιανός χαιρετισμός των κατώτερων προς τους ανωτέρους τους. Το στήθος μου φούσκωσε από υπερηφάνεια, κορδώθηκα χωρίς να ντρέπομαι για τη σημασία που ακτινοβολούσε πάνω μου το ότι ήμουν ο μαθητής του Λάμα με τον κίτρινο χιτώνα. 154

Ω. Ήταν η απάντησή μου. Μην πλησιάζετε ποτέ έτσι απροειδοποίητα έναν ιερέα, είμαστε ξέρετε πάντα βυθισμένοι σε διαλογισμό κι ένα σοκ μπορεί να μας κάνει μεγάλο κακό. Κοίταξα προς το μέρος τους συνοφρυωμένος τάχα και συνέχισα. Ο διδάσκαλος μου και Λάμα Μινγκυάρ Ντόνταπ, ο Λάμα με τον κίτρινο χιτώνα, είναι ένας από τους πιο σημαντικούς Λάμα εδώ, είναι αληθινά ένα πολύ σημαντικό πρόσωπο κι αν θέλετε τη συμβουλή μου, μην πλησιάζετε τ' άλόγο μου γιατί κι αυτό νιώθει επίσης σπουδαίο, αφού μεταφέρει έναν τόσο σπουδαίο Λάμα. Συνεχίστε λοιπόν, συνεχίστε το δρόμο σας, μη ξεχνάτε το γύρο του δρόμου του δαχτυλιδιού, θα σας φέρει μεγάλο καλό. Μ' αυτά τους γύρισα την πλάτη μου, ελπίζοντας πως είχα μιλήσει σαν αληθινός μοναχός, ελπίζοντας πως τους είχα κάνει καλή εντύπωση. Ένα πνιγμένο γέλιο που ακούστηκε από κάπου κοντά μου με έκανε να

Τ. Λομπσανγκ Ράμπτα Ο κίτρινος χιτώνας 1966

σηκώσω τα μάτια μου αντίκρισα έναν έμπορο που στεκόταν πιο πέρα σκαλίζοντας τα δόντια του με ένα κομμάτι καλάμι, το ένα χέρι στη ζώνη του, τ άλλο στο στόμα. Βιαστικά έριξα μια ματιά πίσω μου κι είδα πως οι προσκυνητές είχαν ακολουθήσει τη συμβουλή μου και βρίσκονταν ήδη μακριά. Λοιπόν τι θέλετε ρώτησα το γέρο έμπορο, που στεκόταν και με κοιτούσε με βλέμμα κοφτερό, πρόσωπο ρυτιδωμένο απο τα χρόνια και τις κακουχίες. Δεν έχω καιρό για χάσιμο. Πρόσθεσα. Ο γέροντας χαμογέλασε καλοκάγαθα. Ελάτε τώρα, νεαρέ μου κύριε, μην είστε τόσο σκληρός με ένα φτωχό γέρο έμπορο που δύσκολα τα βγάζει πέρα σε τέτοιους δύσκολους καιρούς. Μήπως συμβαίνει να έχετε τίποτα πράγματα μαζί σας, οτιδήποτε φερμένο από το μεγάλο σπίτι από όπου κατεβήκατε προσφέρω καλή τιμή για μερικά κομμάτια από το χιτώνα κανενός Λάμα, η μερικές τρίχες από τα μαλλιά του. Προσφέρω ακόμα καλύτερη τιμή για οτιδήποτε έχει ευλογηθεί από έναν από τους ανώτερους Λάμα, όπως ο οδηγός σου, ο Λάμα με τον κίτρινο χιτώνα. Μίλησε, νεαρέ κύριε, μίλησε πριν έρθει ο οδηγός σου και μας πιάσει να μιλούμε. Τον κοίταξα αυστηρά κι είπα από μέσα μου όχι, όχι και μια ντουζίνα χιτώνες ακόμα κι αν είχα, ποτέ δεν θα τους πουλούσα για να τους εμπορευθούν τσαρλατάνοι. Ακριβώς εκείνη τη στιγμή, για μεγάλη μου χαρά, είδα τον οδηγό μου που ερχόταν. 155

Κι ο γέρος Έμπορος τον είδε επίσης κι απομακρύνθηκε αρκετά βιαστικός. Τι προσπαθείς να κάνεις, ν' αγοράσεις εμπόρους ρώτησε ο Λάμα. Όχι, αξιότιμε διδάσκαλε, του αποκρίθηκα, εκείνος προσπαθούσε ν' αγοράσει εσάς η οτιδήποτε δικό σας, οτιδήποτε νομίζει πως θα μπορούσα να σας κλέψω. Ο Λάμα γέλασε, μα το γέλιο του είχε κάποιο τόνο θλίψης καθώς γύρισε κι είδε τον έμπορο που απομακρυνόταν βιαστικός. Είναι κρίμα που το μόνο που ενδιαφέρει αυτούς τους ανθρώπους είναι το κέρδος. Είναι κρίμα που προσπαθούν πάντα να αποκτήσουν κάτι για να του δώσουν ψεύτικη αξία. Στο κάτω κάτω, δεν είναι ο κίτρινος χιτώνας αυτό που έχει σημασία, αλλά η ψυχή που τον φορά. Μ' αυτά τα λόγια έσκυψε και με μια γρήγορη κίνηση με έβαλε πίσω στη ράχη τού αλόγου μου, που δεν ήταν λιγότερο ξαφνιασμένο απο ο,τι εγώ. Ύστερα έλυσε τα χαλινάρια, μου τα έδωσε λες και ήξερα τι να τα κάνω.) Και, αφού ανέβηκε κι εκείνος στο αλόγο του, ξεκινήσαμε.

Διασχίσαμε το υπόλοιπο του χωρίου Σο, περάσαμε το πάρκο Κάλινγκ κι ύστερα διαβήκαμε μια γέφυρα που ένωνε τις δύο όχθες κάποιου παραποτάμου τού Κάλινγκ Τσου. Στο επόμενο σταυροδρόμι στρίψαμε αριστερά, περνώντας έξω από το μικρό πάρκο Κούντρον, για να μπούμε στο δρόμο που ξεκινούσε από την αριστερή μεριά τού Σακπόρι. Ήταν ένας δύσκολος δρόμος, γεμάτος πέτρες. Το σιδερένιο βουνό, όπως ονομάζαμε το Σακπόρι, είναι ψηλότερο από το βουνό, όπου έχει κτιστεί η Ποτάλα, και η κορυφή του είναι πολύ πιο απότομη και μυτερή. Ο οδηγός μου πήγαινε μπροστά. Συχνά οι σπλές του αλόγου του ξεκολλούσαν μικρές πέτρες και τις έστελναν να κατρακυλήσουν κάτω, προς τα δικά μας άλογα. Το δικό μου άλογο ερχόταν δεύτερο, διαλέγοντας προσεκτικά το μονοπάτι που ακολουθούσε. Στα δεξιά μου στο νότο δηλαδή κυλούσε ο ευτυχισμένος ποταμός, ο Κύ Τσού. Μπορούσα μάλιστα να κοιτάζω κατευθείαν κάτω το πάρκο του πετραδιού, το Νόρμπου Λίνγκα, όπου ο Εσώτατος εκείνος περνούσε τις λίγες στιγμές που άναπαύοταν. Προς το παρόν το πάρκο φιλοξενούσε πολύ λίγα πρόσωπα. Κανείς ανώτερος Λάμα δεν διακρινόταν, μόνο οι κηπουροί μοναχοί τριγύριζαν παντού, βάζοντας μια τάξη μετά την τελευταία ανεμοθύελλα. 156

Σκέφτηκα πόσο πολύ μου άρεσε, τότε που τα πόδια μου ήταν γερά ακόμη, να γλιστρώ στην βουνοπλαγιά ως την οδό Λίγκχορ και να μπαίνω από εκεί από πάρκο του πετραδιού με το δικό μου, μυστικό, τρόπο. Κάποτε φτάσαμε στην κορυφή του βουνού, βγήκαμε στη βραχώδη περιοχή που υπάρχει πριν τα τείχη του μοναστηρίου, τείχη που περικύκλωναν όλα τα κτίρια του Σακπόρι. Ο μοναχός που στεκόταν στην πύλη, βιάστηκε να μας ανοίξει και δύο άλλοι μοναχοί έτρεξαν να πάρουν τ' άλογά μας. Ήταν μεγάλη η χαρά μου που αποχωριζόμουν επιτέλους το δικό μου, παρά το ότι έπρεπε και πάλι να στηρίζω μόνος το βάρος μου. Θα πρέπει να φροντίσω τα πόδια σου, Λόμπσανγκ, είτε ο οδηγός μου, δεν πηγαίνουν τόσο καλά όσο περίμενα. Κάποιος από τους μοναχούς πήρε τις αποσκευές του και μπήκε βιαστικός στο κυρίως κτίριο. Ο οδηγός μου τον ακολουθήσε λέγοντάς μου. Θα σε δω ξανά σε μία ώρα. Για μένα η Ποτάλα ήταν ένας τόπος πολύ επίσημος, πολύ σπουδαίος, έπρεπε να προσέχει κανείς πάντα μήπως η στάση του ενοχλούσε

Τ. Λομπσανγκ Ράμπτα Ο κίτρινος χιτώνας 1966

κάποιον ανώτερο η κατώτερο Λάμα οι ανώτεροι πάντως ποτέ δεν προσβάλλονταν, είχαν σημαντικότερα πράγματα να σκεφτούν, από το αν κοιτούσε κανείς προς την κατεύθυνσή τους χωρίς να δείχνει τον απαιτούμενο σεβασμό. Όπως πάντα, προβλήματα δημιουργούσαν οι κατώτεροι. Οι ανώτεροί τους ήταν πάντα γαλήνιοι, γεμάτοι κατανόηση. Με τη σκέψη πως αυτή ήταν μια καλή ευκαιρία να φάω κάτι, απομακρύνθηκα από την αυλή. Σε αυτό το σημείο της καριέρας μου η τροφή ήταν πολύ σημαντικό πράγμα γιατί το τσάμπα, παρά όλες τις αρετές του, δεν ήταν ποτέ αρκετό για να χορτάσει κανείς την πείνα του. Διασχίζοντας τους τόσο γνωστούς μου διαδρόμους συνάντησα πολλά παιδιά της τάξης μου, παιδιά που είχαν μπει στο μοναστήρι τον ίδιο καιρό με μένα. Μα τώρα πιά μια μεγάλη διαφορά υπήρχε ανάμεσα μας, δεν ήμουν πιά απλώς ένα κάποιο αγόρι, ένας κάποιος μαθητής που έπαιζε και μάθαινε μαζί με τους άλλους. Ήμουν κάτω από την προστασία του μεγάλου Λάμα Μίνγκυάρ Ντόνταπ, του Λάμα με τον κίτρινο χιτώνα. Ήδη είχαν διαδοθεί οι φήμες πως θα γινόμουν αποκλειστικός μαθητής του μεγάλου Λάμα, πως θα μου δινόταν ένα κελί στα διαμερίσματα των Λάμα, πως θα έκανα αυτί κι εκείνο και με διασκέδαζε να μαθαίνω πως τα κατορθώματά μου, πραγματικά η φανταστικά, ήταν ήδη γνωστά.157

Κάποιο παιδί διηγόταν εύθυμα σε ένα άλλο το πως με είχε δει με τα ίδια του τα μάτια να με σηκώνει από το έδαφος η αμμοθύελλα και να με μεταφέρει ως την κορυφή της χρυσής σκεπής. Το είδα με τα ίδια μου τα μάτια, έλεγε. Στεκόμουν εδώ ακριβώς που είμαστε τώρα και τον έβλεπα που καθόταν έξω, στο χώμα. Τότε ήρθε εκείνη η δυνατή θύελλα κι είδα να παρασέρνει στον ουρανό τον Λόμπσανγκ, εκείνος έδειχνε σαν να πολεμούσε με διαβόλους στη σκεπή. Τότε σε αυτό το σημείο σταμάτησε δίνοντας δραματικό τόνο στη φωνή του και τότε, έπεσε ίσια πάνω στα χέρια ενός από τους Λάμα επιτηρητές του ναού. Άφησε ένα αναστεναγμό που έμοιαζε φπαγμένος από ζήλια, θαυμασμό και φόβο ταυτόχρονα, και συνέχισε. Τότε πήραν τον Λόμπσανγκ να δει τον Εσώτατο εκείνο, κάτι που έφερε μεγάλη τιμή στην τάξη μας. Πέρασα σπρώχνοντας ανάμεσα από το πλήθος των μαθητών και των νεαρών μοναχών που αναζητούσαν ν' ακούσουν για θαύματα η που περίμεναν να κάνω κάποια σπουδαία ανακοίνωση, κάποιο είδος αποκάλυψης από τους θεούς. Ήταν κρίμα, βέβαια, μα εγώ δεν ήθελα παρά κάτι να φάω. Πέρασα αυτό το πλήθος

και προχώρησα προς μία πολύ γνωστή μου πτέρυγα του μοναστηριού. Την κουζίνα. Α. Ωστε γύρισες κοντά μας επιτέλους, ις κάθισε, αγόρι μου, κάθισε, έχω πολλά να σου δώσω. Αν κρίνω από τα μούτρα σου, δεν θα πρέπει να καλοπέρασες στην Ποτάλα. Κάθισε και θα φέρω φαί. Ο γέρος μάγειρας μοναχός ήρθε προς το μέρος μου κι αφού με χάιδεψε στο κεφάλι, με έσπρωξε να καθίσω πάνω σε κάτι σακιά από κριθάρι. Πήρε από το χιτώνια τη γαβάθα μου, την καθάρισε με λίγη άμμο πιο πέρα όχι πως χρειαζόταν καθάρισμα. Κι ύστερα πλησίασε ένα από τα μεγάλα καζάνια. Σε λίγο ήταν πάλι κοντά μου με τη γαβάθα γεμάτη ως επάνω τσάμπα. Πάρε, πάρε, αγόρι μου, είπε σπρώχνοντας τη γαβάθα στα χέρια μου. Φάε, φάε γρήγορα, γιατί σε λίγο θα έρθουν να σε ζητούν, ο σεβαστός Ηγούμενος θα θέλει πολύ να μάθει τι έγινε στην Ποτάλα. Ευτυχώς, πάντως, που κάποιος άλλος ήρθε εκείνη τη στιγμή στην κουζίνα και έτσι με άφησε ο γέρο μοναχός να φάω με την ησυχία μου το τσάμπα. 158

Όταν το τελειώσα, τον ευχαρίστησα όσο πιο ευγενικά μπορούσα, γιατί ήταν ένας καλός γέροντας, που νόμιζε βέβαια πως τα μικρά παιδιά είναι μεγάλη ενόχληση, μα που πίστευε παράλληλα πως δεν είναι και τόσο πολύ αν τρέφονται καλά. Πήγα στον μεγάλο κάδο με την ψιλή άμμο και καθάρισα και πάλι τη γαβάθα μου. Ύστερα γύρισα και του υποκλίθηκα, αφήνοντάς τον κάπως έκπληκτο με αυτή μου τη χειρονομία, κι άφησα την κουζίνα. Πήγα ως την άκρη του διαδρόμου και σταμάτησα σε ένα παράθυρο κοιτώντας έξω. Ακριβώς από κάτω ήταν μια μικρή λίμνη λίγο πιο πέρα ένα ρυάκι νερό. Την προσοχή μου, όμως, την είχε τραβήξει πέρα στο Κάσια Λίγκα ο βαρκάρης, που φαινόταν να έχει ασυνήθιστα πολλή δουλειά σήμερα. Πάλευε σκληρά με τα κουπιά του κι η βάρκα του ποτέ δεν ήταν περισσότερο φορτωμένη με ανθρώπους και δέματα. Αναρτήθηκα τι να συνέβαινε, γιατί να έρχονταν τόσο πολλοί άνθρωποι στην αγία πόλη μας. Ύστερα θυμήθηκα τους Ρώσους, τους Ρώσους που πίεζαν τη χώρα μας και προσπαθούσαν να προλάβουν τους Εγγλέζους. Έστειλαν πολλούς κατασκόπους στην πόλη μας, κατασκόπους μεταμφιεσμένους σε εμπόρους. Νόμιζαν πως αυτό θα ήταν αρκετό

Τ. Λομπσανγκ Ράμππα Ο κίτρινος χιτώνας 1966

για να ξεγελάσουν τους αφελείς Θιβετιανούς. Ξεχνούσαν όμως η ίσως δεν ήξεραν καν πως πολλοί από τους Λάμα ήταν τηλεπαθητικοί και διορατικοί, πράγμα που τους έκανε να ξέρουν κάθε μυστικό και σκέψη των κατασκόπων το ίδιο καλά όσο κι εκείνοι. Αγαπούσα πολύ να στέκομαι έτσι και να παρακολουθώ τους διάφορους τύπους ανθρώπων, προσπαθώντας να μαντέψω τις σκέψεις τους, τις καλές η κακές προθέσεις τους. Με την εξάσκηση γινόταν εύκολο, μα τώρα δεν υπήρχε χρόνος για κάτι τέτοιο, εκείνο που ήθελα πραγματικά, ήταν να δω τον οδηγό μου και να ξεκουραστώ. Τα πόδια μου πονούσαν κι ήμουν αληθινά κουρασμένος. Ο οδηγός μου είχε υποχρεωθεί να επισκεφτεί το μοναστήρι στο φράκτη του Άγριου Ρόδου πριν γίνουν καλά αρκετά τα πόδια μου, ώστε να μπορέσω να τον ακολουθήσω.

159

Κανονικά θα έπρεπε να βρισκόμουν ανάμεσα στις κουβέρτες μου στο πάτωμα για μια βδομάδα συνέχεια, μα το Σακπόρι παρόλα τα καλά του δεν ήταν καθόλου ο κατάλληλος τόπος για παιδιά που ήταν τραυματισμένα, που είχαν βαριές πληγές που άργησαν μάλιστα να γιατρευτούν και που έτσι εσπαγαν την καθιερωμένη ρουτίνα. Για αυτόν το λόγο υποχρεώθηκα να πάω στην Ποτάλα, όπου υπήρχαν, κατά παράδοξο τρόπο, περισσότερες ανέσεις από ότι στον ναό της ιατρικής. Στο Σακπόρι διαλεγμένοι μαθητές διδάσκονταν τις θεραπευτικές τέχνες. Μας μάθαιναν τα πάντα γύρω από το σώμα, το πως λειτουργούσαν τα διάφορα μέρη του και το πως έπρεπε να τα υπηρετούμε. Ο βελονισμός, μαζί με τη θεραπευτική τέχνη με βότανα, ήταν ένα από τα κύρια θέματα των μαθημάτων. Στο βελονισμό χρησιμοποιούσαμε πολύ λεπτές βελόνες με τις όποιες, κεντώντας το σώμα, καταφέραμε να διεγείρουμε ορισμένα νευρικά κέντρα, των οποίων η λειτουργία θα έπαιζε βασικό ρόλο στην επιδιωκόμενη θεραπεία. Όσο για τα βότανα, μαθαίναμε γι' αυτά τα πάντα, από το μάζεμα τους ως την

χρησιμοποίησή τους στη θεραπεία. Στο Σακπόρι είχαμε μεγάλα κτίρια όπου, κάτω από τη καθοδήγηση Λάμα, μοναχοί προετοιμάζαν συνέχεια διαλύματα βοτάνων και ειδικά μίγματα, θυμήθηκα την πρώτη φορά που είχα δει μια τέτοια αίθουσα. Έριξα μια ματιά από την πόρτα, διατακτικός και φοβισμένος, μη ξέροντας ούτε τι θα έβλεπα ούτε ποιός θα με έβλεπε. Ήμουν περίεργος γιατί, παρόλο που οι σπουδές μου τότε δεν είχαν προχωρήσει ως το σημείο της βοτανικής, το θέμα με ενδιέφερε πολύ. Κι έτσι κοίταξα. Ή αίθουσα ήταν μεγάλη, το ταβάνι της ψηλό κι από μεγάλα δοκάρια που πήγαιναν οριζόντια από τοίχο σε τοίχο κρέμονταν άπειρα σχοινιά. Δεν μπόρεσα να καταλάβω το σκοπό αυτών των σχοινιών, παρά μόνο όταν κοίταξα πιο προσεκτικά στο μισοσκόταδο της αίθουσας. Τότε είδα πως στην άκρη των σχοινιών κρέμονταν δερμάτινες σακούλες, επεξεργασμένες όμως με τέτοιο τρόπο, που ήταν σκληρές σαν ξύλο. Ή κάθε σακούλα είχε κάποια λέξη γραμμένη πάνω της, λέξη βέβαια που δεν μου έλεγε τίποτα. Κοίταζα χωρίς να με προσέχει κανείς. Μόνο ύστερα από μερικά λεπτά γύρισε ένας γέροντας Λάμα και με πρόσεξε. Χαμογέλασε καλοσυνάτα κι είπε. Έλα μέσα, αγόρι μου, έλα μέσα. 160

Χαίρομαι που ένας τόσο νέος μαθητής δείχνει ενδιαφέρον για τα βότανα. Έλα μέσα. Διατακτικά εγώ περπάτημα προς το μέρος του. Εκείνος έβαλε το χέρι του στον ώμο μου κι έκπληκτος τον άκουρα να μου μιλά για κείνη την αίθουσα, δείχνοντάς μου τα διάφορα βότανα, εξηγώντας μου τις διαφορές ανάμεσα στη σκόνη ενός βοτάνου, στη διάλυσή του και το αφέψημά του. Ένωσα όμορφα μαζί του, φαίνεται πως τα βότανα είχαν γλυκάνει το χαρακτήρα του. Ακριβώς μπροστά μας πρόσεξα ένα μεγάλο τραπέζι από πέτρα, ίσως γρανίτη. Ήταν περίπου τέσσερα μέτρα μακρύ και δύο πλατύ. Από τις δύο μεριές του πολλοί μοναχοί άπλωναν πάνω του πρασινωπές μάζες βοτάνων, ύστερα πίεζαν τα βότανα με μεγάλες πέτρες σαν τούβλα, τραβώντας τις ταυτόχρονα προς την άκρη του τραπεζιού. Έτσι έλιωναν τα χόρτα και σύντομα γίνονταν μια άμορφη μάζα, ένας πολτός από ίνες. Όταν το πετύχαιναν αυτό, σταματούσαν να τρίβουν με τις πέτρες κι άλλοι μοναχοί, με κάδους και σπάτουλες, πλησίαζαν το τραπέζι. Αυτοί εξυναν προσεκτικά την πέτρινη επιφάνεια και γέμιζαν με τον πολτό τους

Τ. Λομπσανγκ Ράμππα Ο κίτρινος χιτώνας 1966

δερμάτινους κάδους τους. Όταν τέλειωσαν, οι πρώτοι μοναχοί άπλωσαν στο τραπέζι τους πολύ ψιλή άμμο κι άρχισαν να την τρίβουν με τις πέτρες τους, καθαρίζοντας ταυτόχρονα κι αυτές και το τραπέζι. Οι μοναχοί μετέφεραν τους κάδους με τον πολτό και τις ίνες των βοτάνων ως την άλλη άκρη της αίθουσας, όπου, καθώς έβλεπα τώρα, υπήρχαν χύτρες με καυτό νερό. Ο ένας μετά τον άλλο άδειαζαν τους κάδους τους σε μια από τις χύτρες. Παρατήρησα με ενδιαφέρον πως, ενώ πριν το νερό κόχλαζε, όταν είχε όλος ο πολτός πέσει μέσα του, σταμάτησε να βράζει. Ο γέρος Λάμα με πήγε ως εκεί. Πήρε ένα ραβδί κι ανακάτωνε το μείγμα λέγοντας. Κοίτα. Θα βράζουμε αυτό το διάλυμα, ώσπου να εξατμιστεί όλο το νερό και να μείνει μόνο ένα πυκνό σιρόπι, θα σου δείξω τι θα το κάνουμε έπειτα. Με οδήγησε σε ένα άλλο τμήμα της αίθουσας κι εκεί είδα μεγάλα δοχεία γεμάτα από πυκνό σιρόπι. Το καθένα από τα δοχεία είχε και μια επιγραφή με τ' όνομα του κάθε βοτάνου πάνω του. Αυτό εδώ, παρατήρησε, δείχνοντάς μου ένα από τα δοχεία, το δίνουμε σ' εκείνους που υποφέρουν από συνάχι. 161

Παρόλο που είναι κάπως άσχημο στη γεύση, όλοι το προτιμούν από το συνάχι. Γέλασε ανοιχτόκαρδα και με οδήγησε σε ένα άλλο τραπέζι, σε ένα γειτονικό δωμάτιο. Εδώ αντίκρισα μια ομάδα από άλλους μοναχούς που δούλευαν σε μια χαμηλή, πέτρινη σκάφη. Κρατούσαν ξύλινες κουτάλες και με αυτές ανακάτευαν διάφορα υγρά, κάτω από τ άγρυπνο μάτι ενός άλλου Λάμα. Ο γέροντας που τόσο πρόθυμα με ξεναγούσε είπε. Εδώ έχουμε λάδι ευκαλύπτου μαζί με καμφορά. Προσθέτουμε στο μείγμα τους και λίγο λάδι ελιάς, φερμένο από μακρινές χώρες, μαζί με βούτυρο. Όταν ανακατευτεί καλά το μείγμα, γίνεται μια θαυμάσια αλοιφή. Ανακουφίζει αμέσως όλους όσους υποφέρουν από ενοχλήσεις στο στήθος και την πλάτη. Διστακτικά πήρα με την άκρη του δαχτύλου μου λίγο από την αλοιφή που ύπαρχε στη σκάφη κι έφερα το δάχτυλο στη μύτη μου. Στη στιγμή ένιωσα να απλώνεται καφτή μέσα μου μια τρομερά έντονη μυρωδιά. Τα πνευμόνια μου άρχισαν να καίνε τόσο που φοβόμουν να βήξω, παρόλο που τόσο το ήθελα, γιατί ίσως να εσκαγα. Ο γέρος Λάμα γέλασε και είπε. Πρόσεχε με αυτό, είναι πολύ πυκνό και ισχυρό ακόμα, θέλει κι άλλη αραίωση με βούτυρο. Πιό πέρα

άλλοι μοναχοί έκοβαν τις άκρες από τα φύλλα κάποιου ξεραμένου φυτού. Ύστερα κοσκίνιζαν αυτά τα τρίμματα με τη βοήθεια ενός υφάσματος που έμοιαζε με πυκνά υφασμένο δίχτυ. Οι μοναχοί αυτοί προετοιμάζουν ειδικά ροφήματα. Αυτό το φυτό ειδικά, γύρισε και μου έδειξε τους μοναχούς, έχει αντισπασμωδικές ικανότητες και το χρησιμοποιούμε για να ανακουφίζουμε όσους πάσχουν από τα νεύρα τους. Να, έχεις πολλά ενδιαφέροντα πράγματα να διδαχθείς, όταν θα έρθει η ώρα σου να δουλέψεις εδώ. Εκείνη ακριβώς τη στιγμή κάποιος τον φώναξε. Πρίν φύγει γύρισε και μου είπε. Κοίταξε τριγύρω, αγόρι μου, κοίταξε. Χαίρομαι πραγματικά που δείχνεις τέτοιο ενδιαφέρον για την τέχνη μας. Αυτά ήταν τα τελευταία λόγια του, πριν χαθεί στην άλλη αίθουσα. Άρχισα, μόνος πιά, να τριγυρνάω στην αίθουσα, μυρίζοντας πότε εκείνο το βότανο και πότε το άλλο. Κάποτε μάλιστα μύρισα τόσο δυνατά μια σκόνη που κατάπια αρκετή από αυτή κι άρχισα να βήχω και να βήχω, ώσπου ήρθε κάποιος Λάμα και μου έδωσε να πιω κάποιο απαίσιο ζεστό υγρό. 162

Όταν συνήλθα απ' αυτό το ατύχημα, περπάτησα ως τον απέναντι τοίχο, όπου βρισκόταν ένα μεγάλο βαρέλι. Κοίταξα μέσα του και με έκπληξη είδα πως ήταν γεμάτο από κάποιο είδος φλοιού, που ποτέ πριν δεν είχα δει. Άγγιξα ένα τέτοιο φλοιό. Τρίφτηκε αμέσως ανάμεσα στα δάχτυλά μου. Δεν μπορούσα να καταλάβω σε τι μπορούσαν να χρησίμευαν τέτοιοι βρώμικοι και ξεροί φλοιοί, φλοιοί που δεν είχα συναντήσει σε κανένα από τα πάρκα μας. Ένας Λάμα πρόσεξε την απορημένη μου έκφραση κι ήρθε κοντά μου. Ώστε δεν ξέρεις τι είναι αυτό, όχι, αξιότιμε Λάμα της ιατρικής, απάντησα, μοιάζουν με σκουπίδια. Γέλασε δυνατά κι αποκρίθηκε. Αυτό, νεαρέ μου, είναι ένας φλοιός που χρησιμοποιείται για την αντιμετώπιση της πιο κοινής πάθησης στους ανθρώπους σήμερα. Είναι ένας φλοιός που έχει σώσει κι ανακουφίσει πολλούς. Μπορείς να μαντέψεις τι είναι ποιά είναι η πιο κοινή πάθησης τον κοίταζα απορημένος. Όσο κι αν σκεφτόμουν δεν μπορούσα να βρω καμιά λογική απάντηση. Βλέποντας την αδυναμία μου, μου είπε χαμογελώντας. Η δυσκοιλιότητα, νεαρέ μου, η δυσκοιλιότητα. Η μεγαλύτερη κατάρα της ανθρωπότητας. Ο φλοιός αυτός που βλέπεις έχει μεταφερθεί ως εδώ από Ινδούς εμπόρους. Τον λέμε ιερά φλοιό, γιατί στη

Τ. Λομπσανγκ Ράμπα Ο κίτρινος χιτώνας 1966

χώρα από όπου προέρχεται, μια πολύ μακρινή χώρα με τα όνομα Βραζιλία, το ονομάζουν κασκάρα σαγκράντα, που στη γλώσσα τους θα πει ιερός φλοιός. Βράζουμε τους φλοιούς και δίνουμε στους πάσχοντες το ρόφημα. Σε πολύ ιδιαίτερες περιπτώσεις συνεχίζουμε το βράσιμο, ώσπου να πάρουμε ένα πολύ συγκεντρωμένο απόσταγμα. Αυτό το κάνουμε χάπια ανακατεύοντας το με ειδικές κιμωλίες και ζάχαρη. Τα χάπια τα παίρνουν όλοι όσοι, για διάφορους λόγους, δεν μπορούν να ανεχτούν την καυστική γεύση του ροφήματος. Μου χαμογέλασε και πάλι, φανερά ευχαριστημένος από το ενδιαφέρον που έδειχνα. Ο γέροντας Λάμα που πρώτος με είχε ξεναγήσει στην αίθουσα, μπήκε βιαστικός μέσα, ήρθε κοντά μου και με ρώτησε πως τα πηγαίνω. Χαμογέλασε βλέποντας πως κρατούσα ακόμα στο χέρι μου ένα κομμάτι κασκάρα σαγκράντα. Μάσησε του, αγόρι μου. Μάσησε το. Θα σου κάνει πολύ καλό, θα θεραπεύσει το λαιμό σου αν τυχόν βήχεις, γιατί μετά θα φοβάσαι να βήξεις. 163

Γελώντας πήγε τρέχοντας σαν μικρός νάνος πιο πέρα, γιατί παρόλο που ήταν ένας ανώτερος Λάμα, είχε πολύ μικρό ανάστημα. Εδώ, εδώ, είπε, κοίταξε αυτό, το παράγουμε εδώ, στη χώρα μας. Είναι φλοιός φτελιάς. Πολύ χρήσιμος για όσους έχουν γαστρικές ενοχλήσεις. Κάνουμε μια κρέμα από αυτό που ανακουφίζει τους πόνους. Περίμενε όμως αγόρι μου, έχε υπομονή. Όταν λίγο αργότερα θα έρθεις σαν μαθητής εδώ, είμαι σίγουρος πως θ' ανακαλύψουμε ότι έχεις λαμπρό μέλλον μπροστά σου. Τους ευχαρίστησα, αυτόν και τον άλλο Λάμα για την καλοσύνη τους κι άφησα την αίθουσα τελειώνοντας έτσι την πρώτη από πάρα πολλές επισκέψεις μου εκεί. Βιαστικά βήματα βιαστικά βήματα με έβγαλαν από τις σκέψεις μου. Ένας μαθητής ερχόταν να με βρει, με τη διαταγή να παρουσιαστώ αμέσως στον οδηγό μου, τον Λάμα Μινγκυάρ Ντόνταπ, που αναπαυόταν στα διαμερίσματα των Λάμα, διαμερίσματα που από τώρα θα ήταν και δικά μου. Τύλιξα λοιπόν όμορφα το χιτώνα τριγύρω μου κι έτρεξα προς την πτέρυγα όπου θα κατοικούσα, κοντά στον οδηγό μου. 164

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΩΔΕΚΑΤΟ

Το δικό μου ήταν ένα ευχάριστο δωμάτιο, μικρό βέβαια, μα αρκετό για τις δικές μου ανάγκες. Ένιωσα μεγάλη χαρά πραγματικά, όταν ανακάλυψα πως είχα δύο μικρά, χαμηλά τραπέζια στη διάθεσή μου, ένα μάλιστα από τα όποια ήταν φορτωμένο περιοδικά κι εφημερίδες ξένες. Στο άλλο τραπέζι με περίμεναν κάτι ακόμα πιο ευχάριστα πράγματα. Εκείνα τα ινδικά γλυκά που τόσο μου άρεσαν. Όταν μπήκα ένας μοναχός υπηρέτης μου χαμογέλασε και είπε. Οι Θεοί της τύχης σου χαμογέλασαν σίγουρα, Λόμπσανγκ. Θα μείνεις δίπλα ακριβώς στο δωμάτιο του μεγάλου Λάμα Μινγκυάρ Ντόνταπ. Αυτό το ήξερα ήδη, δεν μου έλεγε τίποτα το καινούργιο. Ύστερα όμως πρόσθεσε. Εδώ υπάρχει μια εσωτερική πόρτα να θυμάσαι όμως πως δεν πρέπει ποτέ να μπαίνεις στο δωμάτιο του οδηγού

Τ. Λομπσανγκ Ράμππα Ο κίτρινος χιτώνας 1966

σου χωρίς να έχεις από πριν την άδειά του, γιατί μπορεί να βρίσκεται σε διαλογισμό. Προς το παρόν δεν μπορείς να δεις τον οδηγό σου, προτείνω λοιπόν ν' ασχοληθείς λίγο και με εκείνα εκεί τα γλυκίσματα. Μ' αυτά γύρισε κι άφησε το δωμάτιο. Το δωμάτιό μου. Είπα δυνατά. Πόσο όμορφα ακουγόταν. Ήταν υπέροχο να έχω ένα ολόκληρο δωμάτιο δικό μου, ήταν τόσο πιο όμορφο από το κοιμάμαι στον κοιτώνα με όλους τους άλλους μαθητές. Πήγα κοντά στο τραπέζι, έσκυψα κι εξέτασα προσεκτικά όλα τα καλά τα φορτωμένα πάνω του. Ύστερα από άπειρους δισταγμούς αποφάσισα ποιό να δοκιμάσω πρώτο. Άπλωσα λοιπόν το χέρι μου και πήρα ένα ροζ γλυκό με κάποιο είδος άσπρη σκόνη πάνω του για να μην αφήσω το άλλο χέρι παραπονεμένο, πήρα και ένα άλλο γλυκίσμα και πήγα προς το παράθυρο, να δω σε ποιό ακριβώς σημείο του κτιρίου βρισκόμουν.

165

Ακούμπησα τους αγκώνες μου στο περβάζι του παραθύρου και τεντώθηκα προς τα έξω μουρμουρίζοντας μια πολύ κακή λέξη καθώς, με τις προσπάθειες μου αυτές, κατάφερα να μου πέσει ένα από τα ινδικά κέικ που κρατούσα. Βιαστικά καταβρόχθισα το άλλο, από φόβο μήπως έχει κι αυτό την τύχη του προηγούμενου. Ύστερα αφιερώθηκα στην απόλαυση του τοπίου. Βρισκόμουν στην ακραία νότιο ανατολική πτέρυγα του κτιρίου, είχα το τελευταίο δωμάτιο, ακριβώς τη γωνία από τη θέση μου φαινόταν το πάρκο του πετραδιού το Νόρμπου Λίνγκα. Καθώς το κοιτούσα, παρατήρησα αρκετούς Λάμα να χειρονομούν, σαν να διαφωνούσαν για κάποιο ζήτημα. Για λίγες στιγμές το βλέμμα μου στάθηκε πάνω τους ήταν αρκετά διασκεδαστικοί. Ένας καθόταν στο έδαφος και κάποιος άλλος ρητόρευε. Ύστερα άλλαζαν θέσεις και ρητόρευε εκείνος που πριν καθόταν.

Α. Ναι, ήξερα τι έκαναν προετοιμάζονταν για τις δημόσιες συζητήσεις, γιατί σε μια από αυτές θα έπαιρνε μέρος και ο ίδιος ο Δαλάι Λάμα. Ικανοποιημένος που ακόμα δεν μου είχε ξεφύγει τίποτα και που όλα τα ήξερα, έστρεψα άλλου την προσοχή μου. Λίγοι προσκυνητές βάδιζαν νωχελικά στην οδό Λίγκχορ τόσο νωχελικά που έλεγες πως περίμεναν να βρουν χρυσάφι πίσω από την κάθε πέτρα και τον κάθε θάμνο. Ήταν μια πολύ παρδαλή ομάδα. Μερικοί απο αυτούς ήταν ορθόδοξοι προσκυνητές,

αληθινά ειλικρινείς άλλοι, όπως μ. Ελάχιστη προσπάθεια μπορούσα να διακρίνω, ήταν κατάσκοποι, Ρώσοι κατάσκοποι που κατασκόπευαν τους Κινέζους κι εμάς, και Κινέζοι κατάσκοποι που κατασκόπευαν τους Ρώσους κι εμάς. Σκέφτηκα πως όσο περισσότερο κατασκόπευαν οι μεν τους οι, τόσο περισσότερο θα μας άφηναν εμάς ήσυχους. Κάτω στα δεξιά του παραθύρου μου ήταν ένα έλος με ένα ποτάμι μικρό να το διασχίζει. Το μικρό ποτάμι χυνόταν μέσα στον ευτυχισμένο ποταμό. Οι οδός Λίγκχορ συνεχιζόταν πάνω από το ποταμάκι με μια γέφυρα. Διασκέδασα κάμποση ώρα με τα παιχνίδια μιας ομάδας παιδιών της πόλης μαύρα κεφάλια τα φωνάζαμε γιατί δεν ξύριζαν τα κεφάλια τους οπός εμείς ο. Μοναχοί. Έτρεχαν πάνω στη γέφυρα, ρίχνοντας μικρά κομμάτια ξύλο από τη μια μεριά και βλέποντάς τα να εμφανίζονται ξανά από την άλλη. Ένα αγόρι έχασε την ισορροπία του και με κατάλληλη βέβαια βοήθεια ενός από τους συντρόφους του, έπεσε με το Κεφάλι στο νερό. 166

Πάντως δεν ήταν τίποτα σοβαρό, κατάφερε να φτάσει ως την όχθη, καλυμμένο βέβαια με μια ιδιαίτερα κολλώδη λάσπη που ήξερα πολύ καλά από μια δική μου ανάλογη εμπειρία στον ίδιο ποταμό. Τότε όλα τα παιδιά έτρεξαν κοντά του στην όχθη και το βοήθησαν να καθαριστεί, ίσως από το φόβο της υποδοχής που θα έβρισκαν στα σπίτια τους αν άφηναν το σύντροφό τους σε αυτά τα χάλια. Πιο πέρα, στα ανατολικά, ο βαρκάρης κωπηλατούσε ασταμάτητα. Τον καιρό εκείνο αληθινά όλες μου οι φιλοδοξίες συγκεντρώνονταν στο να του μοιάσω, γιατί ποτέ πριν δεν είχα βρεθεί σε πλεούμενο. Κοντά στο σημείο όπου άραζε η βάρκα, ήταν ένα άλλο μικρό πάρκο, το Κάσνα Λίγκα, κατά μήκος του δρόμου που οδηγούσε στην κινεζική αποστολή. Από τη θέση μου διακρίνονταν ακόμα και τα τείχη της αποστολής κι ένα τμήμα του κήπου της το υπόλοιπο ήταν καλά κρυμμένο πίσω από τα δέντρα. Εμείς τα παιδιά σκεφτόμαστε πάντα πως μέσα στα τείχη της Κινεζικής αποστολής συνέβαιναν πράγματα φοβερά και τρομερά και ποίος ξέρει ίσως να είχαμε δίκιο. Ακόμα περισσότερο ανατολικά ήταν το κάτι Λίγκα, ένα πολύ ευχάριστο μα κάπως υγρό πάρκο, κοντά σε έλη. Οι γέφυρα του τουρκουάζ ήταν ακόμα μακρύτερα, μα μπορούσα να τη διακρίνω. Το θέαμά της ήταν υπέροχο. Αληθινά χαιρόμουν να βλέπω τους ανθρώπους να μπαίνουν από το ένα άκρο του υπόστεγου και να αναδύονται ύστερα από λίγο από το άλλο άκρο. Ύστερα

Τ. Λομπσανγκ Ράμπτα Ο κίτρινος χιτώνας 1966

απλώνόταν η πόλη της Λάσα με την αίθουσα του συμβουλίου και, φυσικά, τις χρυσές σκεπές της Τζό Κάνγκ, του μητροπολιτικού ναού της Λάσα, ίσως του πιο πανάρχαιου κτιρίου στη χώρα μας. Τα βουνά ολόγυρα γεμάτα μικρές κουκκίδες τα ερημητήρια και διάφορους άλλους όγκους τα μοναστήρια, μικρά και μεγάλα. Ναι, ήμουν πολύ ευχαριστημένος με το δωμάτιό μου. Μα, σκέφτηκα, η Ποτάλα δεν φαινόταν. Άρα, συμπλήρωσα γρήγορα τη σκέψη μου, ούτε και οι ανώτατοι επίσημοι που έμεναν εκεί δεν θα μπορούσαν να με δουν κι έτσι θα μπορούσα ανενόχλητος να ρίχνω βόλους από τσάμπα στα κεφάλια των ανύποπτων περαστικών προσκυνητών. 167

Αυτοί υστέρα θα έδιναν την τροφή στα πουλιά. Στο Θιβέτ δεν έχουμε κρεβάτια, κοιμόμαστε στο πάτωμα. Τις περισσότερες φορές δεν έχουμε ούτε μαξιλάρια ούτε τίποτα για στρώμα, απλά τυλιγόμαστε σε κουβέρτες και ξαπλώνουμε στο πάτωμα, χρησιμοποιώντας το χιτώνα μας για μαξιλάρι. Δεν ήταν όμως ώρα για ύπνο. Κάθισα λοιπόν με την πλάτη προς το παράθυρο, έτσι που να περνά το φως πάνω από τους ώμους μου, και πήρα ένα περιοδικό. Ο τίτλος του δεν μου έλεγε τίποτα, θα μπορούσε να ήταν γραμμένος στα Αγγλικά, στα Γαλλικά η στα Γερμανικά, ο,τι και να ήταν, εγώ δεν μπορούσα να το διαβάσω. Πήρα λοιπόν ένα άλλο που θα έπρεπε να ήταν Ινδικό, γιατί είχε ένα είδος χάρτη στο εξώφυλλο στον οποίο μπορούσα ν' αναγνωρίσω ορισμένα ονόματα και μερικά σχήματα λέξεων. Άρχισα να το ξεφυλλίζω. Τις λέξεις δεν τις καταλάβαινα, έτσι λοιπόν αφιέρωσα την προσοχή μου αποκλειστικά στις εικόνες. Έτσι όπως καθόμουν εκεί, ένιωσα πολύ ευχαριστημένος σκέφτηκα πως η τύχη μου αλλάζει προς το καλύτερο. Ένιωσα πολύ ευτυχισμένος που ήμουν έτσι ελεύθερος να κοιτώ διάφορες εικόνες, με τις σκέψεις μου να περιπλανώνται και να χάνονται σε όνειρα. Ξεφύλλιζα νωχελικά τις σελίδες κάπου σταμάτησα κι άρχισα να γελώ με την ψυχή μου εκεί, στις δύο κεντρικές σελίδες τού περιοδικού, ήταν μια συλλογή από φωτογραφίες που παρίσταναν ανθρώπους ημίγυμνους, άλλους να κάθονται με το κεφάλι

προς τα κάτω, άλλους να έχουν κουλουριάσει το σώμα τους σαν να ήθελαν να το δέσουν κόμπο, κι άλλους σε ακόμα πιο' απίθανες στάσεις. Μα κάποτε θυμήθηκα τι ήταν όλα αυτά. Ήταν ασκήσεις Γιόγκα, που ήταν τόσο πολύ διαδεδομένη στην Ινδία. Γέλασα με την καρδιά μου με ορισμένες φωτογραφίες, α το γέλιο μου κόπηκε ξαφνικά, γιατί καθώς σήκωσα το κεφάλι μου είδα τον οδηγό μου, τον Λάμα Μινγκυάρ Ντόνταπ, να με κοιτά χαμογελαστός από την ανοιχτή εσωτερική πόρτα. Πριν προφτάσω να σηκωθώ όρθιος μου έκανε νόημα να μείνω εκεί που βρισκόμουν λέγοντας. Όχι δεν χρειάζονται οι τυπικότητες εδώ, Λόμπσανγκ. Οι τυπικότητες αρμόζουν σε τυπικές περιπτώσεις και περιστάσεις, τώρα όμως αυτό το δωμάτιο είναι το σπίτι σου, όπως είναι για μένα το άλλο δωμάτιο. 168

Μα πες μου, τι ήταν εκείνο που σε έχανε να γελάς τόσο πολύς κάνοντας νέες προσπάθειες να μη γελάσω, του έδειξα τις φωτογραφίες με τις στάσεις του Γιόγκα. Ο οδηγός μου ήρθε μέσα στο δωμάτιο και κάθισε κοντά μου στο πάτωμα. Δεν θα 'πρεπε να γελάς με την πίστη των άλλων ανθρώπων, Λόμπσανγκ, γιατί και σε σένα δεν θα άρεσε καθόλου, φαντάζομαι, να γελούν οι άλλοι με αυτά που πιστεύεις. Αυτές οι στάσεις έκανε μια χειρονομία προς τις φωτογραφίες είναι ασκήσεις Γιόγκα. Δεν ασκούμαι στο Γιόγκα, ούτε εγώ ούτε κανείς άλλος ανώτερος Λάμα. Στο Γιόγκα ασκούνται εκείνοι που δεν έχουν ικανότητες για μεταφυσικά πράγματα. Διδάσκαλε. Είπα σε κάποια έξαψη, θα θέλατε να μου μιλήσετε για το Γιόγκα, για το πως το κάνουν οι άνθρωποι, για το τι είναι είναι ένα θέμα ακόμα άγνωστο για μένα. Ο οδηγός μου έμεινε για λίγες στιγμές σκεπτικός κι ύστερα μου απάντησε λέγοντας. Λοιπόν, ναι, πρέπει να μάθεις αρκετά γι' αυτά τα πράγματα. Ας αρχίσουμε να μιλάμε γι' αυτά από σήμερα. Ας αρχίσουμε να μιλάμε για το Γιόγκα. Όταν εκείνος μιλούσε, καθόμουν και τον άκουγα με άπειρη προσοχή. Είχε πάει παντού, είχε δει και είχε κάνει τα πάντα κι εγώ τίποτα άλλο δεν ήθελα τόσο πολύ όσο το να του μοιάσω. Τον άκουγα με όση προσοχή μπορούσε να δώσει ένα μικρό αγόρι σαν και μένα. Ή Γιόγκα δεν με ενδιαφέρει, άρχισε να λέει, γιατί δεν είναι παρά ένα μέσο πειθάρχησις τού σώματος. Αν κανείς έχει ήδη πλήρη έλεγχο πάνω στο σώμα του, τότε η Γιόγκα του είναι άχρηστη. Στη χώρα μα κανείς δεν ασχολείται με το Γιόγκα

Τ. Λομπσανγκ Ράμππα Ο κίτρινος χιτώνας 1966

παρά μόνο οι κατώτερες κάστες. Οι Ινδοί έχουν υπερβολικά εξυψώσει τη Γιόγκα και το λέω αυτό με μεγάλη μου λύπη, γιατί κάτι τέτοιο παραπλανά τους ανθρώπους από τις πραγματικές αλήθειες, θεωρούν ότι πριν μπορέσει κανείς να περάσει στις διάφορες μεταφυσικές πρακτικές, θα πρέπει πρώτα να διαθέτει πλήρη έλεγχο τού σώματός του, της αναπνοής του, των αισθημάτων του και των μυώνων του. Όμως κι εδώ χαμογέλασε λίγο δεν είμαι σύμφωνος με τις μεθόδους της, γιατί προσπαθεί με ωμή βία να πετύχει αυτό που πρέπει να πετυχαίνει κανείς μόνο με Πνευματικά μέσα.169

Καθώς μιλούσε κοιτούσα ταυτόχρονα τις εικόνες. Αληθινά μου φαινόταν πολύ παράξενο να νομίζουν οι άνθρωποι πως είναι Πνευματικές πρακτικές, οι προσπάθειες που έκαναν να δέσουν κόμπους το κορμί τους. Ο οδηγός μου όμως συνέχισε. Πολλοί από τους Ινδούς τους αφιερωμένους στο Γιόγκα πετυχαίνουν με αυτό διάφορα τρικ. Πετυχαίνουν να αυτουπνωτίζονται και ν' έχουν οράματα. Πείθουν έτσι τους εαυτούς τους ότι όλα αυτά είναι αληθινά Πνευματικά πράγματα. Κι όμως, δεν είναι παρά τρικ, και τίποτα περισσότερο. Ποτέ δεν άκουσα να μεταφέρεται κανείς στα ουρανια πεδία μετά τον θάνατό του, μόνο και μόνο επειδή μπορούσε, όσο ζούσε, να δένει κόμπους το κορμί του. Πρόσθεσε γελώντας. Γιατί όμως κάνουν οι άνθρωποι τόσο παράδοξα πράγματα ρώτησα. Υπάρχουν ορισμένα πράγματα, ορισμένα φυσικά φαινόμενα, που μπορούν να επιτευχθούν από την πρακτική του Γιόγκα. Αναμφίβολα με τέτοιες ασκήσεις πετυχαίνει κανείς ν' αναπτύξει ορισμένους μυώνες, αυτό όμως. Δεν είναι και μεγάλη βοήθεια για την εξέλιξη της πνευματικότητας. Πολλοί από τους Ινδούς κάνουν επιδείξεις των κατορθωμάτων τους. Είναι οι φακίρηδες. Ταξιδεύουν από χωριό σε χωριό και από πόλη σε πόλη και κάνουν επιδείξεις Γιόγκα, δένοντας κόμπους το κορμί τους, όπως λες κι εσύ, η κρατώντας το χέρι τους πάνω από το κεφάλι τους για πολύ χρόνο η κάνοντας άλλα αξιοθαύμαστα πράγματα. Όλα αυτά όμως τα παρουσιάζουν με μια ιεροπρέπεια, σαν να πρόκειται για θαύματα θαυμάτων κι εξαιτίας του θορύβου που προκαλεί αυτή η μειονότητα, που επιζητεί δημοσιότητα, οι

άνθρωποι έχουν φτάσει να συμπεράνουν πως το η Γιόγκα είναι ένας εύκολος τρόπος να πλησιάσει κανείς τις μεγάλες αλήθειες. Αυτή η άποψη όμως είναι ολότελα λαθεμένη, το Γιόγκα προσφέρει απλά μια βοήθεια για τον έλεγχο η την πειθάρχηση του σώματος, δεν βοηθά κανένα να πετύχει αληθινά Πνευματική εξέλιξη. Πρόσθεσε γελώντας. Ίσως να μη το πιστέψεις, μα όταν ήμουν νέος είχα κι εγώ δοκιμάσει το Γιόγκα, γρήγορα ανακάλυψα όμως πως αφιέρωνα υπερβολικό χρόνο προσπαθώντας να κάνω παιδαριώδεις ασκήσεις, με αποτέλεσμα να μην έχω χρόνο αρκετό ν' αφιερωθώ στην Πνευματική μου πρόοδο. Έτσι, ακολουθώντας τη συμβουλή ενός γέροντα σοφού, άφησα το Γιόγκα κι ασχολήθηκα σοβαρά με τον εαυτό μου. 170

Με κοίταξε ίσια στα μάτια κι υστέρα τέντωσε το χέρι του προς την Λάσα. Έκανε μια μεγαλόπρεπη χειρονομία κι είπε. Σε ολόκληρη τη χώρα μας δεν θα βρεις κανέναν από τού ανώτερους Λάμα να εξασκούν το Γιόγκα. Αυτοί είναι δοσμένοι ολοκληρωτικά στ' αληθινά ανθρώπινο προβλήματα, θα βρίσκεις πάντα, συνέχισε, υψώνοντας τα φρύδια του πόσο μεγάλη φασαρία κάνουν οι γιόγκι γύρω από τον εαυτό τους, λέγοντας συνέχεια πόσο υπέροχοι είναι, πόσο σημαντικοί είναι και ως μόνο αυτοί κρατούν το κλειδί για τη σωτηρία και τον κόσμο της πνεύματος. Ο αληθινός μύστης όμως ποτέ δεν μιλά γι' αυτά που μπορεί να πετύχει. Δυστυχώς στη Γιόγκα βρίσκουμε μια πολυθόρυβη μειοψηφία, που προσπαθεί να προσελκύσει τη δημόσια προσοχή. Τούτη τη συμβουλή σου δίνω, Λόμπσανγκ. Ποτέ μην ασχοληθείς με το Γιόγκα, γιατί σου είναι εντελώς άχρηστο. Είσαι προικισμένος με ορισμένες δυνάμεις, διορατικότητα, τηλεπάθεια κλπ. Δεν έχεις καμιά απολύτως ανάγκη από τη βοήθεια της Γιόγκα. Ίσως μάλιστα να σου κάνει και κακό. Όλη αυτή την ώρα που μιλούσε γύριζα, χωρίς να το καταλάβω, τις σελίδες του περιοδικού και τώρα που έριξα μια ματιά, αντίκρισα τη φωτογραφία κάποιου άντρα, που δεν έμοιαζε καθόλου για ανατολίτης, να προσπαθεί να κάνει μια άσκηση. Στο πρόσωπό του ήταν έντονα ζωγραφισμένη η προσπάθεια. Έδειξα τη φωτογραφία στον 'οδηγό μου, εκείνος της έριξε μια ματιά και είπε. Α, ναι αυτό είναι ένα θύμα του Γιόγκα. Κάποιος δυτικός που, προσπαθώντας να κάνει μια άσκηση του Γιόγκα, έβγαλε κάποιο κόκκαλο από τη θέση του. Είναι πολύ ανόητο να προσπαθούν οι δυτικοί να κάνουν τις ασκήσεις του Γιόγκα, γιατί οι μυνώνες

Τ. Λομπσανγκ Ράμππα Ο κίτρινος χιτώνας 1966

και τα κόκαλά τους είναι εντελώς αγύμναστα. Πρέπει κανείς να δοκιμάζει το Γιόγκα (αν πραγματικά το θέλει, βέβαια. Όταν έχει συνηθίσει να γυμνάζεται από πολύ μικρή ηλικία. Είναι ανόητο και οπωσδήποτε επικίνδυνο να δοκιμάζουν τέτοιες ασκήσεις μεσόκοποι κι αγύμναστοι άνθρωποι. Αυτό που ισχυρίζονται πάντως μερικοί, ότι το Γιόγκα προκαλεί ασθένειες, είναι ολότελα γελοίο. Το Γιόγκα δεν κάνει τίποτα τέτοιο. Το μόνο που κάνει είναι να ενεργοποιεί μερικούς μυώνες και αν καμιά φορά βγάζει κανείς τα κόκαλά του, για αυτό δεν φτάνει οι ασκήσεις αλλά ο ίδιος ο γυμναζόμενος, που κανονικά δεν θα έπρεπε Ο ανακατεύεται με τέτοια πράγματα. 171

Γέλασε, δίπλωσε το περιοδικό και είπε. Όσους γιόγκι έτυχε να συναντήσω στη ζωή μου ήταν όλο ιδιοτροπίες, νόμιζαν πως ήταν οι πιο έξυπνοι άνθρωποι στον κόσμο, νόμιζαν πως τα ήξεραν όλα και πως μόνο με την πρακτική της Γιόγκα είναι δυνατό να σωθεί ο κόσμος. Παρόλα αυτά, το Γιόγκα είναι απλή σωματική άσκηση, όπως τα σκαρφαλώματα που κάνετε εσείς τα παιδιά στα δέντρα, η το περπάτημα με ξυλοπόδαρα η τα τρεξίματα που κάνετε, όταν πετάτε χαρταετούς απλή σωματική άσκηση και τίποτα περισσότερο, τίποτα το πνευματικό. Ασφαλώς και δίνει κάποια βοήθεια, βελτιώνοντας τη φυσική κατάσταση αυτών που το εξασκούν κι επιτρέποντάς τους έτσι να ξεχάσουν το Γιόγκα και να στραφούν ενεργητικά και σοβαρά πλέον στα ζητήματα που μετρούν αληθινά, τα ζητήματα του πνεύματος. Στο κάτω κάτω σε λίγα χρόνια αφήνει κανείς το σώμα του, και τότε δεν έχει σημασία αν το σώμα είναι γεμάτο γερούς μυς και κόκαλα, το μόνο πράγμα που μετρά τότε, είναι η κατάσταση του πνεύματος, ο βαθμός της εξέλιξής του. Ξαναγύρισε στο θέμα αυτό παρατηρώντας. Ω, και θα πρέπει να σε προειδοποιήσω για κάτι ακόμα. Πολλοί δάσκαλοι του Γιόγκα ξεχνούν συχνά πως δεν διδάσκουν παρά μεθόδους φυσικής εκγύμνασης. Προχωρούν μάλιστα ακόμα περισσότερο. Δανείζονται ορισμένες από τις απόκρυφες θεραπευτικές πρακτικές μας και μετά ισχυρίζονται πως αυτές δεν είναι παρά παρακλάδια του Γιόγκα. Κάτι τέτοιο βέβαια είναι εντελώς λάθος, απόδειξη το ότι όλες οι Θεραπευτικές τέχνες μπορούν να εξασκηθούν από πρόσωπα που έχουν τέλεια άγνοια του Γιόγκα, πολλές φορές καλύτερα από τους ίδιους τους γιόγκι. Έτσι λοιπόν τέντωσε αυστηρά

το δάχτυλό του προς το μέρος μου μη πέσεις ποτέ θύμα της δημοσιότητας της Γιόγκα, υπάρχει ακόμα κι ο κίνδυνος να παραπλανηθείς από το δρόμο σου. Γύρισε και περπάτησε προς το δωμάτιό του. Σταμάτησε όμως και ήρθε προς το μέρος μου ξανά λέγοντας. Ω. Έχω μερικούς χάρτες στο δωμάτιό μου που θα 'θελα να τους βάλεις στον τοίχο σου. Έλα μαζί μου να τους πάρεις. Με βοήθησε να σηκωθώ, ώστε να μην υποφέρω από την προσπάθεια. 172

Τον ακολούθησα ως το δωμάτιο του. Εκεί, πάνω σ' ένα τραπέζι, είδα τρία τυλιγμένα χαρτιά. Κράτησε το ένα από αυτά λέγοντας αυτό είναι μια πολύ παλιά κινεζική εικόνα, καμωμένη πάνω σε φλούδα πολύτιμου ξύλου εδώ και εκατοντάδες χρόνια τώρα. Σήμερα βρίσκεται στο Πεκίνο, πάνω σε αυτό το αντίγραφο εδώ θα ήθελα να μελετήσεις τώρα προσεκτικά πως παρουσιάζονται τα διάφορα όργανα του σώματος σαν ομάδες μοναχών που κάνουν διάφορες δουλειές. Σταμάτησε και μου έδειξε ένα ιδιαίτερο σημείο. Εδώ, είπε, οι μοναχοί ασχολούνται με το ν' ανακατεύουν τροφή κι υγρά, αυτό είναι το στομάχι. Οι μοναχοί προετοιμάζουν αυτήν την τροφή, για να κυλήσει μέσα σε διάφορους σωλήνες, στην άκρη των οποίων άλλοι μοναχοί τη περιμένουν. Αν μελετήσεις καλά αυτόν τον πίνακα, θα πάρεις μια αρκετά πλήρη εικόνα των βασικών λειτουργιών του ανθρώπινου σώματος. Τύλιξε ξανά το χάρτη και τον έδεσε προσεκτικά με μικρές κορδέλες, που ήταν από τα πριν κολλημένες στα πλευρά του χαρτιού. Κατόπιν πήρε ένα άλλο ρολό και μου το έδειξε. Εδώ, συνέχισε να λέει, είναι μια αναπαράσταση της σπονδυλικής στήλης με τα διάφορα Σάκραμ. Εδώ μπορείς να δεις πως και που είναι τοποθετημένα, ανάμεσα στη βάση της σπονδυλικής στήλης και του κρανίου, τα διάφορα κέντρα δυνάμεων. Ο χάρτης αυτός είναι υπερβολικά σημαντικός, να τον έχεις ακριβώς απέναντί σου, να είναι το πρώτο πράγμα που βλέπεις το πρωί και το τελευταίο τα βράδυ προσεκτικά τύλιξε κι έδεσε κι αυτό το χαρτί πριν πάρει στα χέρια του τον τρίτο χάρτη. Τον ξεδίπλωσε και τον κράτησε σε απόσταση. Αυτό εδώ είναι μια αναπαράσταση του νευρικού συστήματος, σου δείχνει πράγματα

Τ. Λομπσανγκ Ράμππα Ο κίτρινος χιτώνας 1966

που θα πρέπει να μελετήσεις, όπως το αυχενικό γάγγλιο, το καρδιακό πλέγμα, το ηλιακό πλέγμα και το λεκανικό και τόσα άλλα. Είσαι υποχρεωμένος να τα γνωρίζεις όλα γιατί σου είναι απαραίτητα, εφόσον εκπαιδεύεσαι για Λάμα της ιατρικής. Κοίταζα τους χάρτες κι ένιωθα όλο και περισσότερο αδύναμος. Μου φαινόταν πως ποτέ δεν θα κατάφερα να μάθω όλα αυτά τα πράγματα, όλα τα κομμάτια και κομματάκια τού ανθρώπινου σώματος, όλα εκείνα τα ρυτιδωμένα κομματάκια που ήταν νεύρα κι όλες εκείνες τις μεγάλες σφαίρες που ήταν Σάκραμ. 173

Έχω, όμως, σκέφτηκα, πολύ χρόνο μπροστά μου, ας με αφήσουν λοιπόν να μαθαίνω με το δικό μου ρυθμό κι αν δεν μπορέσω να μάθω τόσο πολλά όσα εκείνος νομίζουν πως θα έπρεπε, λοιπόν κανείς δεν μπορεί να ξεπεράσει τον εαυτό του. Τώρα θα σου πρότεινα να βγεις λίγο έξω. Φρόντισε μόνο να βάλεις αυτούς τους χάρτες στο δωμάτιό σου κι έπειτα όλη η μέρα είναι δική σου. Εκτός κι αν αρχίσεις να τη χρησιμοποιείς άσχημα. Είπε χαμογελώντας. Πήρα τους τρεις κυλίνδρους, υποκλίθηκα και γύρισα στο δωμάτιό μου. Έμεινα για λίγη ώρα άπραγος στο κέντρο του δωματίου, μη ξέροντας πως να κρεμάσω αυτά τα χαρτιά. Σύντομα πρόσεξα όμως πως ήδη υπήρχαν κατάλληλες προεξοχές στους τοίχους. Προσεκτικά πήρα ένα τραπέζι και το τοποθέτησα κάτω από μια τέτοια προεξοχή ανέβηκα πάνω του κι έτσι ψήλωσα άλλους τριάντα πόντους. Ύστερα από πολλές προσπάθειες κατάφερα να περάσω το κορδόνι του χάρτη πάνω από την προεξοχή. Κατέβηκα, πήγα ως την άλλη άκρη του δωματίου και κοίταξα το έργο μου. Κρίμα, δεν ήταν ίσιο. Πήγα, το έφτιαξα, το επιθεώρησα κι όταν πιά ήταν τέλεια κρεμασμένο, ασχολήθηκα με τα άλλα δύο. Όταν τέλειωσα, ένιωθα πολύ ικανοποιημένος με τις ικανότητές μου. Ευχαριστημένος λοιπόν άφησα το δωμάτιό μου, χωρίς να ξέρω καλά καλά ποιο διάδρομο έπρεπε να πάρω. Περνώντας μπροστά από την πόρτα του οδηγού μου, πρόσεξα στην άκρη ενός στενού διαδρόμου τον μοναχό υπηρέτη μας. Με χαιρέτησε φιλικά και είπε, δείχνοντας το διάδρομο. Αυτός είναι ο πιο γρήγορος τρόπος για να βγεις έξω. Είναι μια πόρτα ειδικά για τους Λάμα, μα μου είπαν πως έχεις άδεια να τη. Χρησιμοποίησεις. Τον ευχαρίστησα και σύντομα γλιστρούσα έξω, στον καθαρό αέρα. Εκεί στάθηκα το τέλος του βουνίσιου

μονοπατιού ήταν κάτω από τα πόδια μου στα δεξιά μου μια ομάδα μοναχών κάτι έφτιαχνε. Νόμισα πως καθάριζαν το δρόμο, φρόντισα όμως να μην πάω κοντά δεν θα 'θελα να με στέλνουν για θελήματα. Προτίμησα να περπατήσω λίγο ευθεία εμπρός και να καθίσω σε έναν ογκόλιθο, από όπου μπορούσα να δω ολόκληρη την πόλη. Ήμουν αρκετά κοντά ώστε να μπορώ να διακρίνω, στην πεντακάθαρη θιβετιανής ατμόσφαιρα, τα χρώματα από τις ενδυμασίες των εμπόρων, των μοναχών και των Λάμα που τριγύριζαν στους δρόμους της Λάσα.174

Σε λίγο μετακινήθηκα λίγα μέτρα πιο μπρος, για να καθίσω σε ένα άλλο βράχο, δίπλα σε ένα πολύ άμορφο, καταπράσινο θάμνο. Ή προσοχή μου τώρα έπεσε στο έλος που εκτεινόταν από κάτω μου, το έλος με το θαμπό του πράσινο χρώμα και τα ψάρια που καιροφυλακτούσαν τη λεία τους βαθιά στο βυθό. Έτσι όπως καθόμουν άκουσα ένα ξαφνικό θρόισμα των φύλλων δίπλα μου και μια βραχνή φωνή είπε. Χχχράας μμμρώ. Δεν πρόλαβα να καταλάβω τι γινόταν κι ένιωσα ένα γερό, μαλλιαρό κεφάλι να σπρώχνει δυνατά την πλάτη μου. Στράφηκα κι άρχισα να χαϊδεύω το γέρικο γάτο κι εκείνος άρχισε να με γλείφει, με μια γλώσσα πιο άγρια κι από τα χαλίκια του δρόμου. Ύστερα ήρθε μπροστά μου, πήδηξε στα γόνατά μου, ξαναπήδηξε κάτω, έτρεξε προς κάτι θάμνους πιο μακριά και σταμάτησε λίγο πριν εξαφανιστεί, γυρίζοντας να με κοιτάξει. Έτσι όπως στεκόταν εκεί, με την ουρά και τ' αυτιά τεντωμένα, τα γαλάζια μάτια του να γυαλίζουν, έμοιαζε με ενσάρκωση κάποιου θεού της έρευνας. Βλέποντάς με να μένω ακίνητος έτρεξε πάλι προς το μέρος μου λέγοντας. Μρώ. Μρώ. Καθώς εγώ δεν έδειχνα διάθεση να σηκωθώ, τέντωσε ένα του πόδι, γάντζωσε τα νύχια του στην άκρη του χιτώνα μου κι άρχισε να τον τραβά. Ω, γάτε, μα τι συμβαίνει λοιπόν με σένα ρώτησα αγανακτισμένος. Σηκώθηκα βαριεστημένα όρθιος και κοίταξα ολόγυρα να δω τι ήταν αυτό που έκανε τη γάτα να ανησυχεί. Δεν έβλεπα τίποτα, ο γάτος όμως έτρεχε προς ένα θάμνο πέρα μακριά κι ύστερα πάλι πίσω σε εμένα, τραβώντας μου το χιτώνα. Μη μπορώντας να κάνω διαφορετικά άρχισα ένα αργό, προσεκτικό κατέβασμα στην βουνοπλαγιά, ενώ ο γάτος μόνο που δεν χόρευε γύρω μου. Ήταν γεμάτος έξαψη, πηδούσε στον αέρα και με έσπρωχνε να προχωρήσω. Πιανόμουν σφικτά από τους θάμνους καθώς

Τ. Λομπσανγκ Ράμππα Ο κίτρινος χιτώνας 1966

κατέβαινα. Φτάνοντας όμως στο σημείο όπου για τελευταία φορά είχα δει τον γάτο ανακάλυψα πως εκείνος είχε εξαφανιστεί. Γάτε, είσαι ένας ηλίθιος. Φώναξα θυμωμένος. Με τράβηξες ως εδώ για να παίζεις. Μρώ. Μρώ. Είπε ο γάτος, δαγκώνοντας ξανά το χιτώνα μου, τρέχοντας ανάμεσα στα πόδια μου και γλείφοντας τα γυμνά μου δάχτυλα που εξείχαν από τα σανδάλια. Αναστενάζοντας απελπισμένα προχώρησα λίγο πιο εκεί, τρύπωσα σε ένα θάμνο και γαντζώθηκα πάνω του. 175

Ευτυχώς, γιατί πίσω από το θάμνο η βουνοπλαγιά γινόταν πολύ απότομη, κι αν δεν πιανόμουν τόσο σφιχτά θα μπορούσα να είχα πέσει από την άκρη έχει. Γύρισα να πω κάτι πολύ άσχημες λέξεις στο φίλο μου το γάτο, τον είδα όμως να χάνει σαν τρελός από την έξαψη του. Έτσι όπως χοροπηδούσε τριγύρω μου έδωσε μία και πήδηξε πίσω από το θάμνο. Ή καρδιά μου παραλίγο να σταματήσει από το σοκ, γιατί ο γέρος γάτος ήταν από τους καλύτερους μου φίλους και νόμισα πως είχε αυτοκτονήσει. Όσο γινόταν πιο προσεκτικά γονάτισα και κρατημένος σφιχτά από τους θάμνους, έριξα μια ματιά στον γκρεμό. Κάπου τρεις ήμισι μέτρα πιο κάτω είδα το σώμα ενός γέροντα μοναχού. Με τρόπο ανακάλυψα πως το κεφάλι του ήταν ματωμένο, όπως κι ο χιτώνας του. Το δεξί του πόδι σχημάτιζε μια αφύσικη γωνία με το υπόλοιπο σώμα. Ή καρδιά μου άρχισε να χτυπά από το φόβο, την έξαψη και την προσπάθεια. Κοίταξα ολόγυρα κι ανακάλυψα πως λίγο προς τ' αριστερά μου η πλαγιά γινόταν λιγότερο απότομη. Κατέβηκα από εκεί λοιπόν και σύντομα βρέθηκα πάνω από το κεφάλι του γέροντα μοναχού. Διατακτικά, έτοιμος σχεδόν ν' αφήσω το σώμα μου από το φόβο, τον άγγιξα. Ήταν ζωντανός. Τα μάτια του τρεμόπαιξαν ασθενικά και βόγκηξε, καθώς ένωσε το άγγισμα μου. Κατάλαβα πως είχε κτυπήσει το κεφάλι του σε ένα βράχο καθώς έπεφτε. Ο γάτος καθόταν ήσυχος τώρα και με παρακολουθούσε προσεκτικά. Απαλά άρχισα να κάνω μασάζ στο κεφάλι του μοναχοί, αρχίζοντας πίσω από τ' αυτιά, περνώντας στον αυχένα και καταλήγοντας στην καρδιά. Ύστερα από λίγο άνοιξαν τα μάτια του και κοίταζαν ολόγυρα το θολό κόσμο. Κάποτε καθάρισε το βλέμμα του και στάθηκε πάνω μου. Όλα είναι εντάξει, είπα παρηγορητικά. Θ' ανέβω ως το μοναστήρι και θα φέρω βοήθεια. Δεν θ' αργήσω. Ο φτωχός γέροντας

προσπάθησε να χαμογελάσει, μα τα μάτια του έκλεισαν ξανά. Γύρισα και περπατώντας με χέρια και πόδια (ο πιο ασφαλής και γρήγορος τρόπος) ανέβηκα ως επάνω στο μοναστήρι κι έτρεξα προς την πόρτα από όπου είχα βγει. Μπαίνοντας έπεσα σχεδόν στον υπηρέτη μοναχό. Γρήγορα. Γρήγορα. Είπα. Κάποιος μοναχός βρίσκεται κτυπημένος στα βράχια. 176

Καθώς οι λίγα αυτά ο οδηγός μου βγήκε από το δωμάτιό του, παραξενεμένος από την τόση κίνηση. Διδάσκαλε. Διδάσκαλε. Είπα. Μόλις ανακάλυψα, με τη βοήθεια του αξιότιμου πους πους, ένα γέροντα μοναχό βαριά τραυματισμένο. Έχει μια πληγή στο κεφάλι και το δεξί του πόδι είναι αφύσικα γερμένο. Έχει ανάγκη από άμεση βοήθεια. Ο οδηγός μου έδωσε γρήγορα οδηγίες στο μοναχό υπηρέτη κι υστέρτα γύρισε προς το μέρος μου. Εμπρός, Λόμπσανγκ, δείξε μου το δρόμο. Σ' ακολουθώ. Αφήσαμε μαζί το Σακπόρι και διασχίσαμε το μικρό μονοπάτι. Τον οδήγησα κάτω στην απότομη βουνοπλαγιά, βλέποντας με τρόμο να βρωμίζεται ο κίτρινος χιτώνας του ο δικός μου ήταν πιά τόσο βρώμικος απ' τις λάσπες που λίγες ακόμα κηλίδες δεν ήταν τίποτα. Ο αξιότιμος πους πους ήταν πάντα μπροστά μας, πηδώντας από δω κι από εκεί. Φαινόταν αληθινά ανακουφισμένος που έβλεπε τον Λάμα Μινγκυάρ Ντόνταπ μαζί μου. Σύντομα φτάσαμε το γέροντα. Είχε τα μάτια του κλειστά. Ο οδηγός μου γονάτισε στο πλάι του κι έβγαλε από τον κόρφο του διάφορα πακέτα, επιδέσμους κι ένα άλλο υλικό που το κράτησε με ένα ύφασμα κάτω από την μύτη του γέροντα. Εκείνος φτερνίστηκε βίαια κι άνοιξε τα μάτια του, μάτια κόκκινα σαν φλόγες, γεμάτα πόνο. Μα έδειξε να ανακουφίζεται όταν είδε ποιός τον περιποιόταν. Είναι όλα εντάξει, φίλε μου, σε λίγο έρχεται βοήθεια από το μοναστήρι, είπε ο οδηγός μου. Ο μοναχός έκλεισε και πάλι τα μάτια του κι αναστέναξε με ανακούφιση. Ο οδηγός μου ανασήκωσε το χιτώνα του γέροντα κι είδαμε κομμάτια κόκαλου να προεξέχουν από το δέρμα, λίγο πιο κάτω από το γόνατο. Ο οδηγός μου είπε. Κράτησε τα χέρια του, Λόμπσανγκ, κράτησε τον σφικτά. Ρίξε το βάρος σου πάνω του, ώστε να μην μπορεί να κινηθεί, θα τραβήξω το πόδι του στη θέση του. Μ' αυτά τα λόγια άρπαξε την κνήμη του γέροντα και με ένα πολύ γρήγορο, ξαφνικό

Τ. Λομπσανγκ Ράμπτα Ο κίτρινος χιτώνας 1966

τράβηγμα, ίσιωσε το πόδι. Είδα τα κόκαλα να εξαφανίζονται μέσα στο δέρμα. Ήταν τόσο ξαφνική η κίνηση, τόσο προσεκτικά καμωμένη, που ο γέροντας δεν βρήκε καν τον καιρό να βογκήξει. Γρήγορα ο οδηγός μου άρπαξε δυο πρόχειρα κλαδιά από έναν κοντινό θάμνο.177

Τα έκοψε με ένα μαχαίρι, τα έδεσε μαζί με ένα κομμάτι από τον ίδιο του το χιτώνα κι υστέρτα τα έβαλε σαν νάρθηκα στο πόδι του γέροντα. Έπειτα καθίσαμε άπραγοι και περιμέναμε. Δεν περιμέναμε πολύ. Σύντομα ακούστηκαν κλαδιά να σπάζουν και θροϊσμάτα φύλλων καθώς μια ομάδα μοναχών, οδηγημένη από έναν Λάμα, ερχόταν προς το μέρος μας. Φωνάζοντας τους καθοδηγήσαμε να μας βρουν. Προσεκτικά εκείνοι συγκεντρώθηκαν γύρω από τον γέροντα. Κάποιος νεαρός μοναχός προσπάθησε να επιδειχθεί, θέλησε να μας δείξει πόσο σίγουρος ήταν για τη δύναμη των ποδιών του. Μα γλίστρησε σε κάτι πέτρες κι άρχισε να γλιστράει κάτω στην βουνοπλαγιά. Κάποιο κλαδί όμως σκάλωσε στην άκρη του χιτώνα του και τον τράβηξε πάνω από το κεφάλι του. Κι έτσι κρεμάστηκε στο κενό, γυμνός σαν ξεφλουδισμένη μπανάνα, πραγματικά πολύ αστείο θέμα για τους προσκυνητές που διέσχιζαν κάτω το δρόμο του δαχτυλιδιού. Ο οδηγός μου κρυφογέλασε κι έδωσε διαταγές σε δύο άλλους να τρέξουν να τον βοηθήσουν χωρίς καθυστέρηση. Όταν εκείνοι τον τράβηξαν πίσω έδειχνε καταντροπιασμένος και κατακόκκινος. Παρατήρησα μάλιστα πως, αν ήθελε να νιώθει άνετα έπρεπε να στέκεται όρθιος για λίγες μέρες γιατί το μέρος εκείνο που εφάπτεται στο έδαφος όταν κάθεται κανείς, ήταν πολύ άσχημα γρατζουνισμένο από τις πέτρες. Πολύ προσεκτικά οι μοναχοί γύρισαν τον τραυματία έτσι, που να μπορούν να γλιστρήσουν από κάτω του ένα κομμάτι γερού υφάσματος. Ύστερα τον γύρισαν πάλι πίσω και βρέθηκε ξαπλωμένος σε ένα πολύ κατάλληλο φορείο. Τύλιξαν το ύφασμα σφικτά τριγύρω του, σχηματίζοντας ένα σωλήνα κι ύστερα γλίστρησαν κάτω από το ύφασμα ένα γερό δοκάρι. Τον έδεσαν πάνω στο δοκάρι με φαρδιές λωρίδες επιδέσμων. Ευτυχώς ήταν αναισθητός. Δύο μοναχοί πήραν στα χέρια τους τις άκρες από το δοκάρι και με τους άλλους να βοηθούν και να τους στηρίζουν, άρχισαν αργά και

προσεκτικά να μεταφέρουν τον τραυματία στην ασφάλεια του Σακπόρι. Εγώ έμεινα πιο πίσω χαϊδεύοντας τον αξιότιμο πους πους, λέγοντας στον οδηγό μου τον Λάμα Μινγκυάρ Ντόνταπ πως είχε καταφέρει ο αξιότιμος πους πους να με οδηγήσει ως τον γέροντα. 178

Ο φτωχός ίσως να είχε πεθάνει αν δεν είχες τρέξει να φέρεις βοήθεια, αξιότιμε πους πους, είπε ο οδηγός μου, ανακατεύοντας τη γούνα του γάτου. Ύστερα γύρισε προς το μέρος μου. Καλή δουλειά, Λόμπσανγκ, άρχισες καλά. Μείνε πάντα έτσι καλός. Πήραμε μαζί να ανεβαίνουμε το μονοπάτι, ζηλεύοντας τον αξιότιμο πους πους που πήγαινε χορεύοντας και πηδώντας μπροστά μας. Ο οδηγός μου μπήκε στο Σακπόρι, αφήνοντας εμένα να κάθομαι σε ένα βράχο εκεί στην κορυφή, πειράζοντας το γάτο με ένα κομμάτι φλούδας, ένα λεπτό κι εύκαμπτο κομμάτι φλούδας που ο πους πους υποκρινόταν πως ήταν κάποιος άγριος εχθρός. Πηδούσε, μούγκριζε και γουργούριζε παίζοντας μαζί του. Ήταν στιγμές που νιώθαμε ανάμεσά μας ν' απλώνεται μια αγνή κι ολόθερμη φίλια. 179

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΚΑΤΟ ΤΡΙΤΟ

Ήταν όμορφα που βρισκόμουν πίσω στο Σακπόρι, όμορφα που βρισκόμουν ανάμεσα στους παλιούς μου γνώριμους. Εδώ οι δάσκαλοι ήταν όλοι αφιερωμένοι στο να εκπαιδεύουν Λάμα της ιατρικής. Ο οδηγός μου είχε συστήσει να παρακολουθώ όλες τις τάξεις της βοτανικής, της ανατομίας και της ιατρικής, αφού το Σακπόρι ήταν το κέντρο αυτών των επιστημών σε όλη τη χώρα. Με είκοσι πέντε άλλους μαθητές αγόρια σαν και μένα, μα λίγο μεγαλύτερα, καθώς επίσης κι ένα δύο νεαρούς μοναχούς από άλλα μικρότερα μοναστήρια κάθισα στο πάτωμα σε μιας από τις αίθουσες διδασκαλίας. Ο Λάμα δάσκαλός μας έδειχνε πολύ ενδιαφέρον για το θέμα του, πολύ ενδιαφέρον για τη δική μας μόρφωση. Σκεφτείτε το νερό είπε. Το νερό είναι το κλειδί για καλή υγεία. Πολλοί άνθρωποι δεν πίνουν αρκετό, ώστε να επιτρέψουν στο σώμα τους να λειτουργήσει σωστά. Τρώει κανείς κι υστέρα από λίγο σχηματίζεται μια ξερή μάζα μέσα του που δεν μπορεί να διασχίσει όλο αυτόν τον μακρύ δρόμο μέσα στα έντερα. Το αποτέλεσμα είναι να φορτώνεται υπερβολικά το πεπτικό σύστημα, να υποφέρει κανείς από δυσπεψία και να νιώθει έπειτα απ' αυτά ανίκανος να αφιερωθεί στη μελέτη και τη μεταφυσική πρακτική. Σταμάτησε να μιλά και κοίταξε ολόγυρα, λες και μας προκαλούσε να σκεφτούμε αλλιώς. Αξιότιμε Λάμα. Είπε ένας νεαρός μοναχός από κάποιο μικρότερο μοναστήρι, μα είναι βέβαιο πως αν πίνουμε νερό, όταν τρώμε διαλύουμε τα γαστρικά υγρά δηλαδή έτσι μου έχουν πει. Ο νεαρός μοναχός σταμάτησε να μιλά απότομα κι έμεινε να κοιτά ολόγυρα, ξαφνιασμένος ίσως με την ίδια

του την τόλμη να μιλήσει. Να μια καλή ερώτηση. Είπε ο δάσκαλος. Πολλοί άνθρωποι έχουν αυτή την εντύπωση, μα είναι λάθος. 180

Το σώμα έχει την ικανότητα να παράγει ένα πολύ πυκνό πεπτικό υγρό. Τόσο πυκνό, μάλιστα, που κάτω από ορισμένες συνθήκες είναι ικανό ν' αρχίσει να χωνεύει το ίδιο το σώμα. Αφήσαμε ένα επιφώνημα έκπληξης. Ένιωσα αληθινό φόβο στη σκέψη πως μπορούσα να τρώω τον εαυτό μου. Ο δάσκαλος χαμογέλασε βλέποντας την αναταραχή που προκάλεσαν τα λόγια του. Για λίγες στιγμές ύστερα έμεινε σιωπηλός, δίνοντάς μας έτσι χρόνο ν' αφομοιώσουμε τα λεγόμενά του. Το έλκος στο στομάχι κι όλες οι παρόμοιες ενοχλήσεις από που προέρχονται ρώτησε, κοιτώντας τον ένα μετά τον άλλο, ελπίζοντας να πάρει μια απάντηση. Αξιότιμε Λάμα. Πατάχτηκα εγώ. Όταν ανησυχεί κανείς, δημιουργεί έλκη με τον ίδιο σχεδόν τρόπο που κάποιος άλλος δημιουργεί πονοκεφάλους. Ο δάσκαλος χαμογέλασε και μου απάντησε. Καλή προσπάθεια. Ναι, όταν ανησυχούμε, τα πεπτικά υγρά στο στομάχι γίνονται όλο και πιο πυκνά κι αν αυτό συνεχιστεί για πολύ, τα οξέα προσβάλλουν το ασθενέστερο σημείο του στομαχιού και δημιουργούν εκεί μια πληγή. Οι πόνοι της πληγής ανακατεύουν ακόμα περισσότερο το περιεχόμενο του στομαχιού, πράγμα που προκαλεί νέα συμπύκνωση των πεπτικών υγρών. Στο τέλος τα οξέα διαποτίζουν το στομαχικό τοίχωμα και δημιουργούν τα γαστρικά έλκη. Ικανή ποσότητα νερού θα ήταν μεγάλη βοήθεια στην αντιμετώπιση αυτής της κατάστασης, ακόμη και στην πρόληψη της. Το ηθικό δίδαγμα λοιπόν. Όταν είστε βαθιά ταραγμένοι πίνετε νερό. Ελαττώνετε έτσι τις πιθανότητες να προσβληθείτε από έλκος. Κύριε. Είπε κάποιος ανόητος μαθητής. Ελπίζω να μην ακολουθήσουν όλοι κατά γράμμα τα λόγια σας είμαι ένας από εκείνους που κουβαλούν το νερό ως το μοναστήρι και η δουλειά είναι πολύ σκληρή. Ίσως πολλοί από τους αναγνώστες να μην είναι καθόλου εξοικειωμένοι με τα προβλήματα μιας χώρας όπως το Θιβέτ. Είχαμε, βέβαια, άφθονο νερό, μα το περισσότερο από αυτό βρισκόταν σε λάθος μέρη. Για να εξυπηρετηθούν μοναστήρια όπως το Σακπόρι και η Ποτάλα, έπρεπε να δουλεύουν καθημερινά ομάδες ολόκληρες από μοναχούς εργάτες και μαθητές, μεταφέροντας σε δερμάτινα δοχεία νερό κάτω από τις κοιλάδες.

Τ. Λομπσανγκ Ράμππα Ο κίτρινος χιτώνας 1966

Άλογα και γιάκ χρησίμευσαν επίσης γι' αυτή τη μεταφορά, την τόσο απαραίτητη για τη ζωή μας. 181

Ατέλειωτες σειρές εργατών γέμιζαν τα μονοπάτια, φροντίζοντας να μένουν πάντα γεμάτες οι δεξαμενές του νερού. Δεν ανοίγαμε τη βρύση με το ζεστό και το κρύο όποτε θέλαμε νερό, μα πηγαίναμε να αντλήσουμε νερό από κάποια δεξαμενή. Πολύ ψιλή ποταμίσια άμμος, κι αυτή επίσης φερμένη από τις κοιλάδες, χρησιμοποιόταν για τον καθαρισμό των μαγειρικών σκευών και των πατωμάτων. Το νερό ήταν ΠΟΛΥΤΙΜΟ. Για πλυντήριο είχαμε την όχθη του ποταμού. Φέρναμε τα ρούχα μας στον ποταμό αντί να κουβαλούμε τον ποταμό στα ρούχα μας. Ο Λάμα αγνόησε την ανόητη παρατήρηση και συνέχισε. Ή χειρότερη πληγή της ανθρωπότητας είναι. Σταμάτησε για να δημιουργήσει ατμόσφαιρα, ενώ όλοι μας σκεφτόμαστε λιμούς και αρρώστιες σαν τον καρκίνο η δυσκοιλιότητα. Ή δυσκοιλιότητα, πολύ περισσότερο από καθετή άλλο, είναι η αιτία του κλονισμού της υγείας των περισσότερων ανθρώπων. Αυτή προετοιμάζει το έδαφος για τις περισσότερες σοβαρές αρρώστιες. Κάνει τους ανθρώπους νωθούς, οξύθυμους, αξιολύπητα άρρωστους. Ή δυσκοιλιότητα, όμως, μπορεί να θεραπευτεί. Για μια ακόμα φορά σταμάτησε, φοιτώντας ολόγυρα. Και μάλιστα χωρίς να χρειαστούν γενναίες δόσεις από κασκάρα σαγκράντα η καστορέλαιου. Αρκετή ποσότητα νερού, αυτό είναι το πιο αποτελεσματικό φάρμακο. Σκεφτείτε αυτό. Τρώγοντας βάζουμε μέσα μας τροφές που προορίζονται να διασχίσουν όλη την διαδρομή από το στομάχι ως τα έντερα. Σε αυτά τα τελευταία μικρές τρίχες που ονομάζονται βίλι (μοιάζουν με μικρούς, τρύπιους στη μέση, σωλήνες) απομυζούν τα θρεπτικά συστατικά της τροφής. Αν όμως η τροφή είναι πολύ ξηρά, πολύ στερεή, δεν μπορεί να εισχωρήσει μέσα στο βίλι. Δημιουργεί μεγάλους σβόλους. Τα έντερα στη συνέχεια ζαρώνουν όπως μπορούμε να περιγράψουμε την διαδικασία της περίσταλσης κι αυτή η κίνησή τους σπρώχνει την τροφή κατά μήκος των εντέρων, δημιουργώντας χώρο για νέες ποσότητες. Αν όμως η τροφή βρίσκεται υπό μορφή στερεών σβόλων, η περίσταλση καταλήγει σε πόνο και καθόλου κίνηση. Έτσι λοιπόν, το νερό γίνεται εντελώς απαραίτητο για να μαλακώσει τη μάζα. Είναι πολύ λυπηρό το

γεγονός πως όλοι οι μαθητές της ιατρικής φαντάζονται πως έχουν αυτοί οι ίδιοι όλα τα συμπτώματα τα οποία μελετούν.¹⁸²

Πίεσα την κοιλιά μου μα να. Ήμουν σίγουρος πως δεν ήμουν παρά μια σκληρή μάζα. Πρέπει κάτι να κάνω για αυτό, σκέφτηκα. Αξιότιμε Λάμα ρώτησα. Πως λειτουργούν στο σώμα τα καθαρτικά το βλέμμα του δάσκαλου γύρισε προς το μέρος μου. Τα μάτια του φαίνονταν να χαμογελούν. Φαντάστηκα πως είχε δει πολλούς από μας να ψάχνονται, για να δουν μήπως και έχουν σκληρές μάζες στις κοιλιές τους. Εκείνος που είναι υποχρεωμένος να πάρει καθαρτικό, είναι κάποιος που έχει ήδη έλλειψη νερού. Είναι δυσκοιλιος γιατί δεν διαθέτει την αναγκαία για το μαλάκωμα των τροφών ποσότητα νερού. Πρέπει λοιπόν να βρεθεί νερό. Έτσι το καθαρτικό, αρχικά, προκαλεί την διαρροή νερού από το ίδιο το βίλι, ώστε να μαλακώσουν οι μάζες των τροφών κι υστέρτα προκαλεί πολύ έντονες περισταλτικές κινήσεις. Πόνος προκαλείται, όταν η αφυδατωμένη τροφή κολλήσει στις εσωτερικές επιφάνειες του εντέρου και το σώμα μείνει έτσι αφυδατωμένο. Πρέπει κανείς να πίνει πάντα άφθονο νερό μετά την κάλυψη κάποιου καθαρτικού. Και πρόσθεσε χαμογελώντας. Ας μου επιτραπεί να προσθέσω, ειδικά για το φίλο μας το νεροκουβαλητή, πως εκείνοι που υποφέρουν υπερβολικά, θα πρέπει να ξαπλώσουν στην όχθη του ποταμού και να πίνουν από εκεί νερό. Κύριε. Γιατί όσοι υποφέρουν από δυσκοιλιότητα, έχουν τόσο άσχημα δέρματα κι είναι γεμάτοι σπυράκια την ερώτηση την έκανε κάποιο αγόρι με πολύ άσχημο δέρμα, που κοκκίνισε μάλιστα ως τ' αυτιά καθώς κάθε κεφάλι στην τάξη γύρισε προς το μέρος του. Θα πρέπει ν' απαλλάξουμε τον οργανισμό μας από τα άχρηστα στοιχεία με τον τρόπο που όρισε η φύση, απάντησε ο δάσκαλός μας. Αν όμως ο άνθρωπος εμποδίζει αυτή την φυσιολογική λειτουργία, τότε τα απορρίμματα μπαίνουν μέσα στο αίμα βρωμίζοντας ζωτικά αγγεία. Το σώμα σε τέτοιες περιπτώσεις προσπαθεί να ξεφορτωθεί τις βλαβερές ουσίες μέσα από τους πόρους του δέρματος. Και πάλι όμως συμβαίνει οι ουσίες αυτές να μην είναι αρκετά υγρές, με αποτέλεσμα να κολλούν ατούς πόρους και να δίνουν στο δέρμα μια βρώμικη κι άρρωστη εμφάνιση. Πίνετε πολύ νερό, ασκείτε το σώμα σας και δεν θα χρειάζεται πιά να πληρώνουμε τόσα πολλά για κασκάρτα σαγκράντα και καστορέλαιο.¹⁸³

Τ. Λομπσανγκ Ράμππα Ο κίτρινος χιτώνας 1966

Γέλασε και πρόσθεσε. Θα τελειώσουμε εδώ το μάθημα, για να βρείτε όλο χρόνο να πιείτε μερικά κιλά νερό. Έκανε μια χειρονομία προς την πόρτα κι άφηνε το βάθρο του, όταν κάποιος αγγελιοφόρος μπήκε βιαστικός στην αίθουσα. Αξιότιμε Λάμα, υπάρχει παρακαλώ εδώ ένας μαθητής με τ' όνομα ράμππα, τρίτη Λόμπσανγκ ράμππα. 'ο δάσκαλος κοίταξε ολόγυρα, τεντώνοντας το δάχτυλό του προς το μέρος μου. Εσύ, Λόμπσανγκ, τι έκανες πάλι ρώτησε μαλακά. Πήγα διστακτικά προς το μέρος του, κουτσαίνοντας όσο πιο πολύ μπορούσα, μη ξέροντας τι συνέβαινε. Ο αγγελιοφόρος μίλησε στον Λάμα. Ο μαθητής αυτός πρέπει να παρουσιαστεί αμέσως στον σεβαστό Ηγούμενο. Θα τον οδηγήσω εγώ το γιατί δεν το ξέρω. Σκέφτηκα, τι μπορεί να συμβαίνει πάλι μήπως με είδε κανένας που εριχνα το τσάμπα μου στα κεφάλια των μοναχών στην αυλής η μήπως τότε που έβαζα το αλάτι στο τσάι του υπεύθυνου των μαθητών η μήπως. Θλιμμένα το μυαλό μου περιπλανιόταν ολόγυρα στις αμαρτίες που ήξερα πως είχα κάνει. Τι θα συνέβαινε άραγε, αν ο σεβαστός Ηγούμενος ήξερε ήδη πολλές από αυτές μου τις αμαρτίες ο αγγελιοφόρος με οδηγούσε ατούς ατελείωτους, παγωμένους διαδρόμους του Σακπόρι. Εδώ καμιά πολυτέλεια, καμιά διακόσμηση δεν στόλιζε τη γύμνια των τοίχων, όπως στην Ποτάλα. Εδώ τα πάντα ήταν λειτουργικά. Ο αγγελιοφόρος σταμάτησε σε μία πόρτα που φρουρούσαν δύο επόπτες, μου ψιθύρισε να περιμένω και μπήκε μέσα. Έμεινα αμήχανος μπροστά ατούς επόπτες, που με κοιτούσαν σαν να ήμουν κάποια κατώτερη μορφή ζωής. Ο αγγελιοφόρος έκανε σύντομα την εμφάνιση του. Πήγαινε μέσα. Διέταξε, σπρώχνοντάς με. Διατακτικά πέρασα από την ανοιχτή πόρτα, που κάποιος έκλεισε πίσω μου. Πέρασα μέσα και αθέλητα σταμάτησα από την έκπληξη που δοκίμασα. Εδώ δεν υπήρχε λιτότητα. Ο σεβασμός Ηγούμενος, ντυμένος με τα πιο πλούσια κόκκινα και χρυσά άμφια, καθόταν σε μία πλατφόρμα υψωμένη κάπου ένα μέτρο από το πάτωμα. Τέσσερις Λάμα του παράστεκαν. Όταν συνήλθα από το σοκ, υποκλίθηκα όπως όριζαν ο. Κανόνες, με τόση βία μάλιστα που ετριξαν τα κόκκαλο μου. Πίσω από τον σεβαστό Ηγούμενο ένας Λάμα μου έκανε νόημα να προχωρήσω μπροστά, υψώνοντας το χέρι του, όταν έφτασα στο σημείο όπου έπρεπε να σταματήσω. 184

Σιωπηλός ο σεβαστός Ηγούμενος κάρφωσε το βλέμμα του πάνω μου, εξετάζοντάς με από την κορυφή ως τα νύχια, εξετάζοντάς το χιτώνα μου, τα σαντάλια μου, παρατηρώντας ίσως και πόσο καλά είχα ξυρισμένο το κεφάλι μου. Γύρισε προς το μέρος ενός από τους Λάμα βοηθούς του. Γκούχ. Αρφ. Αυτός είναι λοιπόν, μάλιστα, κύριε, απάντησε ο Λάμα στον οποίο απευθύνθηκε. Και πάλι γύρισε το βλέμμα του πάνω μου, ερευνητικό όπως πάντα. Αρφ. Γκούχ. Γιέ μου, ώστε εσύ είσαι εκείνος που έφερε βοήθεια στο μοναχό τέγκλις γκούχ. Ο Λάμα που μου είχε κάνει πριν από λίγο νόημα να προχωρήσω, άρχισε τώρα να κουνά τα χείλη του τον κατάλαβα αμέσως. Είχα αυτή την τύχη, σεβαστέ ηγούμενε, απάντησα, δίνοντας όσο περισσότερο μπορούσα ένα τόνο ταπεινότητας. Ξανά αυτό το βλέμμα, που με εξέταζε λες και ήμουν κάποιο είδος σκαθαριού πάνω σε φύλλο. Μετά από λίγο μίλησε ξανά. Οι. Γκούχ. Ναι, ω. Θα τιμηθείς γι' αυτό, γιε μου. Γκούχ. Έστρεψε άλλου το βλέμμα του και ο Λάμα που στεκόταν πίσω του μου έκανε νόημά να ύποκλιθώ και να φύγω. Έτσι λοιπόν τρεις υποκλίσεις και μια προσεκτική υποχώρηση προς τα πίσω με έφεραν κοντά στην πόρτα. Στέλνοντας ένα τηλεπαθητικό ευχαριστώ στον Λάμα που με είχε τόσο βοηθήσει με τα νοήματά του, έψαξα για το πόμολο της πόρτας. Γλίστρησα στο άνοιγμά της κι ακούμπησα το σώμα μου σε ένα τοίχο αναστενάζοντας με ανακούφιση. Όταν σήκωσα όμως λίγο τα μάτια μου, συνάντησα το άγριο βλέμμα ενός από τους επόπτες. Λοιπόν μήπως είσαι έτοιμος να φύγεις για τις ουράνιες πεδιάδες μη σωριάζεσαι εδώ πέρα αγόρι. Βροντοφώναξε στο αυτί μου. Σκυθρωπός εγώ μάζεψα το χιτώνα μου κι απομακρύνθηκα στο διάδρομο, με τους δύο επόπτες να με κοιτούν άσχημα. Από κάπου, όμως, ετρίξε μια πόρτα και μια φωνή είπε. Στάσου. Μα το άγιο δόντι του Βούδα, τι ικανά πάλι αναρωτήθηκα απελπισμένος καθώς γύρισα ν' αντιμετωπίσω τη νέα απειλή. Κάποιος Λάμα ερχόταν προς το μέρος μου και Θεέ μου χαμογελούσε. Σε λίγο αναγνώρισα στο πρόσωπό του τον Λάμα που με καθοδηγούσε με νοήματα πίσω από την πλάτη του σεβαστού Ηγούμενου. Έπαιξες πολύ ωραία το ρόλο σου Λόμπσανγκ. Μουρμούρισε σε τόνο ευχάριστο. 185

Τ. Λομπσανγκ Ράμπα Ο κίτρινος χιτώνας 1966

Συμπεριφέρθηκες ακριβώς, όπως θα πρέπει κανείς να συμπεριφέρεται. Έχω εδώ ένα δώρο για σένα ακόμα και στο σεβαστό Ηγούμενο αρέσουν. Άφησε στα χέρια μου ένα όμορφα φουσκωμένο δέμα, με κτύπησε φιλικά στον ώμο και απομακρύνθηκε. Έμεινα σαν αποβλακωμένος, ψηλαφώντας το πακέτο και μαντεύοντας το περιεχόμενό του. Όταν σήκωσα το βλέμμα μου, είδα τους δύο επόπτες να μου χαμογελούν είχαν ακούσει τα λόγια του Λάμα. Ω. Είπα μόλις τους είδα. Ήταν τόσο ασυνήθιστο το θέαμα ενός επόπτη να χαμογελά που με τρόμαζε. Χωρίς πολλά λόγια πέρασα όσο πιο γρήγορα γινόταν το διάδρομο κι έφυγα από κοντά τους. Τι έχεις εκεί, Λόμπσανγκ τσίριξε μια ψιλή φωνούλα. Γύρισα κι αντίκρισα ένα αγόρι που μόλις τελευταία είχε γίνει δεκτό στο μοναστήρι. Ήταν μικρότερος μου και συναντούσε πολλές δυσκολίες στο να προσαρμοστεί. Φαγώσιμα πράγματα νομίζω. Του απάντησα. Ω. Δώσε μου μια μπουκιά, έχασα το φαί μου, είπε παρακλητικά. Τον κοίταξα και πράγματι μου έδωσε την εντύπωση πως ήταν πεινασμένος. Λίγο πιο δίπλα μας ήταν μια αποθήκη τον πήγα ως εκεί και κάτσαμε μαζί στον πιο μακρινό τοίχο, πίσω από κάτι σακιά με κριθάρι. Άνοιξα προσεκτικά το δέμα κι αποκάλυψα τα ινδικά κέικ. Ω. Είπε το μικρό αγόρι. Ποτέ πριν δεν έχω φάει τέτοια τροφή. Του έδωσα ένα από τα ροζ κέικ, εκείνο με την άσπρη γαρνιτούρα στην κορυφή. Το δάγκωσε και τα μάτια του πλημμύρισαν χαρά. Ξαφνικά θυμήθηκα πως κι εγώ κρατούσα ένα κέικ με τ' αριστερό μου χέρι. Γύρισα να το δω μα δεν ήταν εκεί. Ένας ήχος πίσω μου με έκανε να γυρίσω είδα μια από τις γάτες να τρώει το κέικ μου. Και να το απολαμβάνει μάλιστα. Αφήνοντας έναν αναστεναγμό απελπισίας έψαξα στο δέμα για ένα άλλο κέικ. Ράαας ακούστηκε μια φωνή πίσω μου. Ένα πόδι άγγιξε το χέρι μου. Ράαα μρρώ. Είπε ξανά η φωνή κι όταν γύρισα να κοιτάξω είχε αρπάξει και το δεύτερο κέικ μου και το έτρωγε. Εσύ, παλιοκλέφτη. Άρχισα να φωνάζω, θυμήθηκα όμως πόσο καλές ήταν αυτές οι γάτες πόσο καλοί φίλοι μου ήταν, πόσο χαιρόμουν τη συντροφιά τους. Συγγνώμη, αξιότιμη γάτα φρουρέ, είπα κατευναστικά. Εσύ κερδίζεις με τον ιδρώτα σου την τροφή σου, ενώ εγώ όχι. 186

Άφησα κάτω το κέικ μου κι αγκάλιασα τη γάτα που γουργούριζε από ευχαρίστηση. Ω. Είπε ο μικρός μου φίλος. Εμένα δεν με αφήνουν ούτε να τις αγγίξω. Πώς το πετυχαίνεις τέντωσε προς τη γάτα το χέρι του και εντελώς τυχαία πήρε άλλο ένα ζαχαρωτό. Βλέποντάς με να μη διαμαρτύρομαι ηρέμησε και κάθισε να το φάει με την ησυχία του. Ή γάτα δεν σταματούσε να γουργουρίζει. Πήγα να της δώσω ένα ακόμα κέικ μα φαινόταν χορτάτη περιορίστηκε να γουργουρίσει ακόμα δυνατότερα και να τρίψει το μάγουλό της στο κέικ, γεμίζοντας σιρόπι τη γούνα της. Ικανοποιημένη που μου είχε δώσει να καταλάβω πάση ευγνωμοσύνη ένιωθε, απομακρύνθηκε από κοντά μου, πήδηξε στο παράθυρο κι έμεινε εκεί να πλένεται, λουσμένη στο ζεστό φως του ήλιου. Όταν πήρα το βλέμμα μου από τη γάτα, μόλις που πρόλαβα να δω τον μικρό μου φίλο να αρπάζει το κέικ που θα έδινα στη γάτα και να το κάνει μια μπουκιά. Πιστεύεις στη θρησκείας με ρώτησε. Αν πιστεύω στη θρησκεία, σκέφτηκα. Τι αληθινά αξιοθαύμαστη ερώτηση. Βρισκόμαστε εδώ και μας εκπαιδεύουν να γίνουμε Λάμα της ιατρικής και Βουδιστές ιερείς και τώρα με ρωτούν. Πιστεύεις στη θρησκείας μα αυτό ήταν τρέλα, σκέφτηκα, τρέλα. Όσο το σκεφτόμουν όμως τόσο και πιο δύσκολο γινόταν ν' απαντήσω. Πίστευα πράγματι και τι ήταν αυτό που πίστευα ποτέ δεν θέλησα να έρθω εδώ, είπε το μικρό αγόρι. Μ' ανάγκασαν όμως να το κάνω. Προσευχόμουν στην άγια μητέρα Ντόλμα προσευχόμουν και προσευχόμουν παρακαλώντας να μην έρθω εδώ κι όμως να μαι. Προσευχήθηκα να μην πεθάνει η μητέρα μου κι όμως πέθανε, και ήρθαν οι Νεκροπομποί να πάρουν το σώμα της να το δώσουν στα όρνεα. Καμιά προσευχή μου ποτέ δεν βρήκε απάντηση. Εσένα Λόμπσανγκ μέναμε έτσι καθισμένοι στην αποθήκη, ακουμπώντας τις πλάτες μας στα σακιά με το κριθάρι. Στο παράθυρο η γάτα πλενόταν και πλενόταν και πλενόταν. Έγλειφε το πόδι της, το σκούπιζε στο πρόσωπό της, έγλειφε ξανά το πόδι της, το έφερνε ως ψηλά στο κεφάλι της, πίσω από τ' αυτιά, και το σκούπιζε άλλη μια φορά στο μάγουλό της. Σχεδόν μας υπνώτιζε με τις αργές της κινήσεις έτσι όπως γλειφόταν και καθαριζόταν, γλειφόταν και καθαριζόταν, αργά κι ασταμάτητα. 187

Τ. Λομπσανγκ Ράμπτα Ο κίτρινος χιτώνας 1966

Οι προσευχής λοιπόν, τώρα που το σκεφτόμουν, η προσευχή δεν φαινόταν ούτε και για εμένα να φέρνει αποτελέσματα. Μια τότε, αν η προσευχή δεν φέρνει αποτελέσματα, τότε γιατί πρέπει να προσευχόμαστε. Έκαψα πολλά ραβδιά λιβανιού, είπε χαμηλόφωνα το μικρό αγόρι. Τα πήρα από το ειδικό κουτί της αξιότιμης γιαγιάς μου, μα ούτε αυτά έκαναν αποτελεσματικές τις προσευχές μου. Κοίταξέ με τώρα, εδώ στο Σακπόρι, να με εκπαιδεύουν να γίνω κάτι που ποτέ δεν το θέλησα. Γιατί γιατί να πρέπει να γίνω μοναχός, τη στιγμή που δεν έχω κανένα ενδιαφέρον για αυτά τα πράγματα σούφρωσα τα χείλη μου, σήκωσα τα φρύδια μου και πήρα το ίδιο ύφος που είχα δει πριν από λίγο να παίρνει ο σεβαστός Ηγούμενος. Ύστερα επιθεώρησα με το βλέμμα το μικρό μου φίλο από την κορυφή ως τα νύχια. Στο τέλος είπα. Χμμ, νομίζω πως θα ήταν φρόνιμο να αφήσουμε εδώ το ζήτημα, θα το σκεφτώ κι όταν βρω την απάντηση, θα έρθω να σου την πω. Ο οδηγός μου, ο Λάμα Μινγκυάρ Ντόνταπ, ξέρει τα πάντα και θα του ζητήσω να μου εξηγήσει αυτό το ζήτημα. Τη στιγμή που γύριζα να φύγω είδα το δέμα με τα ινδικά γλυκά, μισοάδειο πιά. Χωρίς πολλή σκέψη η δισταγμό, το άρπαξα και το έβαλα στα χέρια τού έκπληκτου μικρού αγοριού. Να, πάρε. Είπα. Άμα έχεις αυτά, έχεις και μια βοήθεια να μη σκέφτεσαι τα Πνευματικά πράγματα. Πρέπει να πηγαίνεις, όμως, τώρα, γιατί έχω να σκεφτώ. Τον πήρα από το χέρι, τον πήγα ως την πόρτα και τον έσπρωξα έξω. Μ' εγκατέλειψε πρόθυμα, ίσως επειδή φοβόταν πως θα άλλαζα γνώμη γι' αυτά τα ινδικά κέικ. Όταν έφυγε ο μικρός, στράφηκα σε περισσότερο σημαντικά θέματα. Σε ένα από τα σακιά είχα δει ένα όμορφο κομμάτι νήμα. Πήγα ως εκεί και το ξήλωσα. Ύστερα πλησίασα το παράθυρο κι άρχισα να παίζω με τη γάτα. Εκείνη, κατενθουσιασμένη και ζωηρή, πηδούσε από σακί σε σακί, βουτούσε στο πάτωμα κι έτρεχε ολόγυρά μου κυνηγώντας πάντα την άκρη από το νήμα. Μα κάποτε κουραστήκαμε κι δυο, σχεδόν ταυτόχρονα. Ο γάτος βγήκε από την κρυψώνα του, τρίφτηκε πάνω μου, άφησε μια κραυγή ικανοποίησης και πήδηξε στο παράθυρο, για να αρχίσει έτσι ένα ακόμη από τα μυστηριώδη ταξίδια του. Τύλιξα το νήμα, το έβαλα στον κόρφο μου και τράβηξα προς το δωμάτιό μου.188

Εκεί πέρασα αρκετό χρόνο κοιτώντας τον πιο σημαντικό χάρτη. Παρίστανε ένα ανδρικό σώμα και τα εσωτερικά του όργανα. Παρατήρημα στην αρχή τον αναπνευστικό σωλήνα στα αριστερά του εικονίζονταν δύο μοναχοί που δούλευαν σπρώχνοντας τον αέρα στον αριστερό πνεύμονα. Την ίδια δουλειά έκαναν από τα δεξιά άλλοι δύο μοναχοί. Μετά ήταν η εικόνα της καρδιάς. Εδώ οι μοναχοί δούλευαν αντλώντας αίμα, η καλύτερα κάποιο υγρό, γιατί δεν φαινόταν στην εικόνα πως ήταν αίμα. Πιο κάτω εικονιζόταν ένα μεγάλο δωμάτιο, το στομάχι. Καθισμένος ο ένα τραπέζι ένας μοναχός, φανερά ανώτερου βαθμού, κατέγραφε τα δέματα των τροφών που έφερναν στο τραπέζι του πέντε μοναχοί. Λίγο πιο εκεί μια ομάδα μοναχών ήταν απασχολημένη με την άντληση χολής από τη χοληδόχο κύστη, χολής που θα διασπούσε τις τροφές και θα βοηθούσε έτσι στην πέψη. Άλλοι, μοναχοί ήταν απασχολημένοι σε ένα χώρο που έμοιαζε με χημικό εργαστήριο το συκώτι. Εκεί, σε δεξαμενές με οξέα, διασπούσαν τις διάφορες ουσίες σε άλλες απλούστερες. Μ' άρεσε πολύ να κοιτώ αυτή την εικόνα, γιατί μετά από αυτή την επεξεργασία τα πάντα περνούσαν μέσα από ατέλειωτους σωλήνες που παρίσταναν τα έντερα. Μοναχοί εργάτες γέμιζαν τα έντερα με τις διάφορες ουσίες, σε ένα άλλο τμήμα του σώματος, στα νεφρά, μοναχοί ήταν απασχολημένοι με το να διαχωρίζουν τα διάφορα υγρά και να φροντίζουν να τα στέλνουν στις σωστές κατευθύνσεις. Μα κάτω από την ουροδόχο κύστη ήταν η πιο ενδιαφέρουσα εικόνα. Δύο μοναχοί κάθονταν από τη μια και την άλλη πλευρά ενός σωλήνα και φαίνονταν να ελέγχουν τη ροή των υγρών. Έπειτα από όλα αυτά το βλέμμα μου γύρισε πίσω στο πρόσωπο της φιγούρας. Δεν είναι παράξενο, σκέφτηκα, που μοιάζει τόσο θλιμμένο, με όλο αυτό τον κόσμο μέσα του να το τραβά και να το ελέγχει. Έμεινα για λίγη ώρα παραδομένος στις φαντασίες που μου ξυπνούσε όλη αυτή η εικόνα με τα μικρά ανθρωπάκια. Πέρασε έτσι κάμποση ώρα. Στο τέλος ακούστηκε ένα ελαφρό κτύπημα στην εσωτερική πόρτα, που άνοιξε ύστερα από λίγο. Γύρισα κι είδα τον οδηγό μου, τον Λάμα Μινγκυάρ Ντόνταπ, να στέκεται στο άνοιγμά της. Χαμογέλασε με ικανοποίηση καθώς με είδε να κοιτώ με τόση προσοχή το χάρτη. 189

Τ. Λομπσανγκ Ράμπτα Ο κίτρινος χιτώνας 1966

Είναι αληθινά πολύ παλιός πάπυρος αυτό το πρωτότυπό του κατασκευάστηκε από μεγάλους Κινέζους τεχνίτες. Έγινε σε φυσικό μέγεθος και φτιάχτηκε από ίνες διαφορετικών ξύλων. Το έχω δει και μπορώ να σε βεβαιώσω πως έχει αποτυπωμένη κάθε λεπτομέρεια. Άκουσα πως έκανες πολύ καλή εντύπωση στο σεβαστό Ηγούμενο, Λόμπσανγκ. Ο ίδιος μου μίλησε για σένα λίγο μετά τη συνάντησή σας και είπε πως έχεις φανταστικές δυνατότητες. Και πρόσθεσε με κάπως ειρωνικό ύφος. Εγώ βέβαια με τη σειρά μου μπόρεσα να τον διαβεβαιώσω πως την ίδια γνώμη έχει για σένα και ο Εσώτατος εκείνος. Οι σκέψεις μου, όμως, δεν σταματούσαν να γυρνούν γύρω από τη θρησκεία κι έτσι ρώτησα ταπεινά. Διδάσκαλε, μπορώ να σας κάνω μια ερώτηση γύρω από ένα θέμα που πολύ με προβληματίζει μα βεβαίως και μπορείς. Αν μπορώ να σε βοηθήσω, θα το κάνω με όλη μου την καρδιά. Τι σε απασχολείς μα, ας μη στεκόμαστε εδώ. Στο δωμάτιό μου μπορούμε να καθίσουμε άνετα παίρνοντας τσάι. Γύρισε και με οδήγησε στο δωμάτιό του, αφού είχε από πριν προσέξει πως πολύ λίγο κριθάρι έμενε στη σακούλα μου για βραδινό φαγητό. Στο δωμάτιό του, αφού φάγαμε, με ρώτησε. Λοιπόν, πες μου τι σε βασανίζει, μίλησέ μου με κάθε λεπτομέρεια, έχεις το χρόνο γιατί δεν χρειάζεται να παρακολουθήσεις τη βραδινή λειτουργία. Κάθισε στη στάση του λωτού, με τις παλάμες στραμμένες προς τα πάνω. Εγώ έγεια στο πλευρό μου και προσπάθησα να βάλω κάποια τάξη στις σκέψεις μου. Αξιότιμε διδάσκαλε, είπα στο τέλος, με προβληματίζει το θέμα της θρησκείας. Δεν μπορώ να δω σε τι χρησιμεύει. Οι Προσευχές μου είναι αμέτρητες, το ίδιο και πολλών άλλων, μα ποτέ δεν έφεραν αποτέλεσμα. Είναι σαν να προσευχόμαστε στην έρημο. Μου φαίνεται πως οι Θεοί δεν ακούν τις προσευχές. Σκέφτομαι πως αφού αυτός εδώ ο κόσμος είναι ο κόσμος της αυταπάτης, τότε η θρησκεία και η προσευχή θα πρέπει να είναι επίσης αυταπάτες. Ξέρω πως πολλοί προσκυνητές ζητούν τη βοήθεια των Λάμα για να λύσουν τα προβλήματά τους, δεν έχω όμως ποτέ ακούσει κανένα να λέει πως πέτυχε τη λύτρωση του. Ακόμα κι ο πατέρας μου όταν είχα πατέρα. Είχε μόνιμα στην υπηρεσία του ένα ιερέα, μα και στην περίπτωση μας δεν φάνηκε να αλλάζει τίποτα.190

Διδάσκαλε, θα μπορούσατε, θα θέλατε, να μου πείτε σε τι χρησιμεύει η θρησκείας ο οδηγός μου έμεινε για λίγη ώρα σιωπηλός, με βλέμμα καρφωμένο στα σταυρωμένα χέρια του. Ύστερα με κοίταξε ίσια στα μάτια και μίλησε. Λόμπσανγκ, είπε, η θρησκεία είναι κάτι το απόλυτα αναγκαίο. Είναι βασικό να υπάρχει μια θρησκεία ικανή να επιβάλλει στους πιστούς της Πνευματική πειθαρχία. Χωρίς τη θρησκεία οι άνθρωποι θα ήταν χειρότεροι κι από τ' άγρια ζώα. Χωρίς θρησκεία δεν θα υπήρχε ηθική συνείδηση. Τούτο σου λέω. Δεν έχει σημασία σε τι θρησκεία πιστεύει κανείς, αν είναι Ινδουιστής, Βουδιστής, Χριστιανός η Εβραίος όλοι οι άνθρωποι έχουν κόκκινο αίμα κι η πίστη τους είναι, θεμελιακά, παντού η ίδια. Σταμάτησε και με κοίταξε, προσπαθώντας να δει αν τον παρακολουθούσα, αν καταλάβαινα τα λόγια του. Ένευσα καταφατικά κι εκείνος συνέχισε. Πάνω σε αυτόν τον πλανήτη οι άνθρωποι όλοι μοιάζουν με παιδιά που πηγαίνουν σχολείο, παιδιά όμως που δεν έχουν δει ποτέ τους το διευθυντή του σχολείου τους η τον κόσμο πέρα από το σχολείο. Φαντάσου πως όλο το κτίριο του σχολείου περιβάλλεται από ένα πανύψηλο τοίχο στο σχολείο υπάρχουν αρκετοί δάσκαλοι, μα οι επικεφαλής τους δεν αποκαλύπτονται ποτέ στα παιδιά. Σε μια τέτοια περίπτωση λοιπόν θα υπήρχε κάποιος λόγος να πιστέψουν τα παιδιά ότι δεν υπήρχαν ανώτερο. Διδάσκαλοι. Την ύπαρξή τους θα την καταλάβαιναν, μόνο αν είχαν την εξυπνάδα να διακρίνουν πως πίσω από το μέσο δάσκαλό τους κρυβόταν κάτι το ανώτερο. Αν τα παιδιά περάσουν τις εξετάσεις τους, προβιβάζονται σε μια ανώτερη τάξη και τότε τους επιτρέπεται να περάσουν τον τοίχο του σχολείου τους, ν' αντικρίσουν τον κόσμο που κρυβόταν από πίσω τους, ίσως και να συναντήσουν το διευθυντή του σχολείου τους. Οι άνθρωποι ζητούν πάντα αποδείξεις, νιώθουν πως πρέπει να έχουν αποδείξεις για τα πάντα και ιδιαίτερα για το θεό. Ο μόνος τρόπος να τις πάρουν, είναι να μπορέσουν να κάνουν αστρικά ταξίδια, να μπορέσουν να αποκτήσουν διορατικές ικανότητες, γιατί μόνο όταν μπορέσει κανείς να ταξιδέψει πέρα από τον χώρο, όπου βρίσκεται περιορισμένος, τότε μόνο μπορεί ν' αντικρίσει τις ύψιστες αλήθειες που κρύβονται πίσω από τους τοίχους της φυλακής του.191

Σταμάτησε και πάλι να δει αν τον παρακολουθούσα. Δεν συναντούσα

Τ. Λομπσανγκ Ράμπτα Ο κίτρινος χιτώνας 1966

καμιά δυσκολία να δω την αλήθεια όλων όσων έλεγε. Ας φανταστούμε τώρα πως ανήκουμε σε μια τάξη που κάνει μάθημα σε μια ορισμένη αίθουσα. Έμείς πιστεύουμε πως το όνομα του διευθυντή είναι έτσι κι έτσι. Κοντά στη δική μας αίθουσα όμως υπάρχει μία άλλη, ελεύθερος κάνουν μάθημα άλλοι μαθητές αυτοί διαφωνούν μαζί μας λέγοντας πως το όνομα του διευθυντή είναι κάπως αλλιώς. Μια τρίτη τάξη όμως, από την όποια συναντούμε επίσης μαθητές, παρεμβάλλεται στον καυγά μας κάπως άγρια, λέγοντας πως είμαστε όλοι ηλίθιοι γιατί δεν υπάρχει διευθυντής. Αν υπήρχε, μας λένε, θα έπρεπε να τον είχαμε συναντήσει, θα έπρεπε να μην υπήρχαν αμφιβολίες γύρω από τ' όνομα του. Τώρα, Λόμπσανγκ, είτε χαμογελώντας ο οδηγός μου, θα μπορούσες να πεις ότι μία τάξη είναι γεμάτη Ινδουιστές κι αυτοί δίνουν ένα ορισμένο όνομα στο διευθυντή, ενώ η άλλη τάξη είναι γεμάτη χριστιανούς, που ξέρουν το διευθυντή με άλλο όνομα. Όταν όμως παραλείψουμε αυτές τις τυπικότητες και στραφούμε στην ουσία της κάθε θρησκείας, βρίσκουμε πως όλες έχουν κοινά, βασικά χαρακτηριστικά. Διδάσκουν πως υπάρχει ένας Θεός, κάποιο υπέρτατο ον. Μπορεί να τον λατρεύουν με μύριους διαφορετικούς τρόπους, η πίστη όμως στην ύπαρξή, του, αυτό είναι το πιο σημαντικό από όλα. Τη στιγμή εκείνη άνοιξε η πόρτα του δωματίου κι ένας υπηρέτης μοναχός έφερε καινούργιο τσάι. Ο οδηγός μου ήπια αμέσως το δικό του, γιατί είχε διψάσει μιλώντας κι εγώ τον μιμήθηκα γιατί είχα διψάσει ακούγοντας. Λόμπσανγκ, ας υποθέσουμε πως όλοι οι μαθητές, οι μοναχοί και οι Λάμα στο μοναστήρι του φράκτη του Άγριου Ρόδου δεν είχαν κανένα υπεύθυνο για την πειθαρχία τους στο μοναστήρι εκεί να ζουν επτά χιλιάδες μοναχοί, επτά χιλιάδες άνθρωποι. Ας υποθέσουμε πως δεν υπήρχε κανένα είδος πειθαρχίας, κανένα είδος ανταμοιβής η τιμωρίας, ας υποθέσουμε πως ο καθένας ήταν ελεύθερος να κάνει ο,τι ήθελε, χωρίς κανένα έλεγχο ούτε ακόμα κι από τη συνείδησή του. Σύντομα θα είχαμε αναρχία, φόνους, διάλυση. Ο Άνθρωποι αυτοί διατηρούνται σαν σύνολο χάρη στην πειθαρχία, Πνευματική και σωματική συγχρόνως. 192

Είναι λοιπόν αναγκαίο να υπάρχουν στον κόσμο θρησκείες, γιατί αυτές

προσφέρουν Πνευματική πειθαρχία. Και πρέπει να υπάρχει Πνευματική πειθαρχία παράλληλα με τη φυσική, γιατί μόνη της η τελευταία οδηγεί σε ένα κόσμο ζούγκλα, όπου κερδίζει πάντα ο ισχυρότερος. Ή Πνευματική πειθαρχία δεν γνωρίζει άλλο νόμο από εκείνο της αγάπης κι ο κόσμος σήμερα έχει ανάγκη από αγάπη, έχει ανάγκη από μια επιστροφή στη θρησκεία, όχι ένα ιδιαίτερο τύπο θρησκείας, μα οποιαδήποτε θρησκεία. Σκέφτηκα τα λόγια του. Κατάλαβα την έννοια της πειθαρχίας, αναρωτιόμουν όμως ακόμα γιατί δεν έβρισκαν απάντηση οι προσευχές μας. Αξιότιμε διδάσκαλε, ρώτησα, κατάλαβα τα λόγια σας, μα αν η θρησκεία είναι τόσο καλή για μας, τότε πως συμβαίνει να μη βρίσκουν απάντηση οι προσευχές μας προσευχήθηκα παρακαλώντας να μην έρθω σε αυτό το ερείπιο εε εννοώ, μοναστήρι, μα παρ όλες τις προσευχές μου βρέθηκα εδώ. Αν οι θρησκείες είναι τόσο καλές, γιατί έπρεπε να με στείλουν εδώ, γιατί δεν εισακούστηκαν οι προσευχές μου Λόμπσανγκ, πως ξέρεις πως δεν εισακούστηκαν οι προσευχές σου έχεις λάθος ιδέες γύρο από την προσευχή. Πολλοί νομίζουν πως προσευχή είναι να σταυρώνουν τα χέρια τους και να ζητούν από κάποιο μυστηριώδη θεό να τους κάνει μια προσωπική χάρη. Άλλοι προσεύχονται για χρήματα. Άλλοι προσεύχονται να πάθει κακό ο εχθρός τους. Στους πολέμους και οι δύο πλευρές προσεύχονται για νίκη και οι δύο πλευρές ισχυρίζονται πως ο Θεός είναι με το μέρος τους, έτοιμος να συντρίψει τους αντιπάλους τους. Θα πρέπει να θυμάσαι πως, όταν προσεύχεται κανείς, προσεύχεται στον ίδιο τον εαυτό του. Ο Θεός δεν είναι μια μεγάλη μορφή που, καθισμένη σε κάποιο τραπέζι, δέχεται αιτήσεις με τη μορφή προσευχών και τις ικανοποιεί, οτιδήποτε κι αν ζητούν. Συνέχισε γελώντας. Φαντάσου να πήγαινες στο σεβαστό Ηγούμενο και να του έλεγες πως προσευχόσουν να σε διώξει από το μοναστήρι η να σου δώσει ένα μεγάλο χρηματικό ποσό. Νομίζεις πως θ' ανταποκρινόταν στις προσευχές σου όπως εσύ το περίμενες νομίζω είναι πολύ πιθανότερο να συνέβαινε ακριβώς το αντίθετο. Κατάλαβα τα λόγια του, μα τώρα νέα απορία γεννήθηκε. 193

Ποιος ήταν ο λόγος να συνεχίσει να προσεύχεται κανείς, αφού δεν υπήρχε

Τ. Λομπσανγκ Ράμππα Ο κίτρινος χιτώνας 1966

κάνεις απαντήσει σε αυτές η να ικανοποιήσει τα αιτήματά τους μα τότε, μοβ απάντησε ο οδηγός μου, η ιδέα που έχεις για την προσευχή είναι καθαρά εγωιστική. Το μόνο που ζητάς συνέχεια, το μόνο που σκέπτεσαι, είναι πως να κερδίσεις κάτι για τον εαυτό σου. Νομίζεις πως είναι λογικό να προσεύχεσαι στο θεό ζητώντας του να σου στείλει ένα δοχείο καρύδια στο ξύδι, που τόσο σε αρέσουν νομίζεις πως μπορείς να προσευχηθείς για ν' αποκτήσεις ένα μεγάλο δέμα ινδικά κέικ η προσευχή πρέπει να γίνεται για το καλό άλλων. Ή προσευχή γίνεται για να ευχαριστήσουμε τον κύριο, θα πρέπει να σκέφτεσαι εκείνα που θέλεις να κάνεις για τους άλλους, όχι για τον εαυτό σου. Με την προσευχή προσθέτεις κάποια δύναμη στις σκέψεις σου γι' αυτό, αν είναι δυνατό, πρέπει να προσεύχεσαι δυνατά, αυτό ενισχύει ακόμα περισσότερο τις σκέψεις. Πρέπει να είσαι βέβαιος όμως, ότι δεν φέρεσαι εγωιστικά, ότι τα αιτήματά σου δεν έρχονται σε αντίθεση με τους νόμους της φύσης. Δεν μου άρεσαν αυτά που άκουγα και σκεφτόμουν πως πράγματι οι προσευχές δεν φαίνονταν να οδηγούν πουθενά. Ο οδηγός μου χαμογέλασε βλέποντας την έκφρασή μου και συνέχισε. Ναι, ξέρω τι σκέπτεσαι, ξέρω πως νομίζεις τώρα ότι ο. Προσευχές είναι ολότελα άχρηστες. Μα ας υποθέσουμε πως κάποιο πρόσωπο έχει μόλις πεθάνει, η ότι είναι λίγες μέρες τώρα νεκρό και ότι οι προσευχές σου όλες έβρισκαν ανταπόκρισή. Ας υποθέσουμε λοιπόν ότι προσεύχεσαι να επιστρέψει στη ζωή ο νεκρός. Νομίζεις ότι θα ήταν σωστό να επιστρέψει στη ζωή ένας άνθρωπος που έχει πια πεθάνει υπάρχουν άνθρωποι πάλι που προσεύχονται να κεραυνοβολήσει ο Θεός κάποιο πρόσωπο που εχθρεύονται. Νομίζεις ότι θα ήταν λογικό για ένα θεό να σκορπά παντού το θάνατο, απλά και μόνο επειδή το ευχήθηκαν στις προσευχές τους μερικοί άγριοι, ακαλλιέργητοι άνθρωποι μα, αξιότιμε Λάμα, όλοι οι μοναχοί προσεύχονται ενωμένοι στους ναούς και ζητούν διάφορα πράγματα. Ποιός είναι ο σκοπός όλων αυτών οι Λάμα προσεύχονται μαζί στους ναούς έχοντας στο μυαλό τους ορισμένα πράγματα. 194

Προσεύχονται δηλαδή, κατευθύνουν τις σκέψεις τους για να μπορέσουν να βοηθήσουν εκείνους που βρίσκονται βυθισμένοι στη θλίψη.

Προσεύχονται καλώντας όλους όσους έχουν ανάγκη από βοήθεια να έρθουν κοντά τους. Προσεύχονται ώστε όλα τα φαντάσματα που περιπλανιούνται στην έρημο που απλώνεται ανάμεσα σε τούτη τη ζωή και την άλλη να οδηγηθούν, γιατί αν κάποιος πεθάνει χωρίς να ξέρει τίποτα για την άλλη πλευρά της ζωής, μπορεί να χαθεί μες την αμάθεια του. Για αυτό το λόγο προσεύχονται στέλνουν τηλεπαθητικές σκέψεις οι Λάμα. Για να βοηθήσουν εκείνους που χρειάζονται βοήθεια. Με κοίταξε αυστηρά και πρόσθεσε. Οι Λάμα δεν προσεύχονται για τη δική τους πρόοδο, δεν προσεύχονται για ν' αποκτήσουν ανώτερους βαθμούς. Δεν προσεύχονται ευχόμενοι να πέσει από καμιά σκεπή ο τάδε Λάμα που τους φέρθηκε άσχημα. Ο μόνος λόγος της προσευχής τους είναι η θέλησή τους να δώσουν βοήθεια σε άλλες ψυχές. Αυτά τα λόγια έσπειραν αρκετή σύγχυση στο μυαλό μου, γιατί πάντα νόμιζα πως κάποιος Θεός η η άγια μητέρα Ντόλμα ήταν ικανοί απαντήσουν σε κάποια προσευχή, αρκεί να γινόταν με αρκετή πίστη και ζήλο. Για παράδειγμα, δεν ήθελα να μπω σε μοναστήρι κι έτσι προσευχόμουν και προσευχόμουν, ώσπου η φωνή έπαψε να βγαίνει από το στόμα μου. Όσο κι αν προσευχήθηκα όμως, τελικά έγινε αυτό που φοβόμουν. Μου φαινόταν πως η προσευχή ήταν κάτι που θα μπορούσε ίσως να βοηθήσει άλλους ανθρώπους. Μαντεύω ακριβώς τι σκέπτεσαι και δεν συμφωνώ απόλυτα με τις απόψεις σου γύρω από το ζήτημα παρατήρησε ο οδηγός μου. Αν ζητά κανείς να γίνει πνευματικός άνθρωπος, πρέπει να κάνει για τους άλλους αυτό που εύχεται να κάνουν οι άλλοι γι' αυτόν. Πρέπει να προσεύχεσαι ν' αποκτήσεις τη δύναμη και τη σοφία, ώστε να φέρεις και σε άλλους δύναμη και σοφία. Δεν πρέπει να προσεύχεσαι γι' αποκλειστικά δικά σου κέρδη, γιατί αυτό είναι μια ολότελα άχρηστη δραστηριότητα. Τότε, παρατήρησα, η θρησκεία είναι κάτι που εμείς οφείλουμε να κάνουμε για τους άλλους όχι, δεν είναι καθόλου έτσι, Λόμπσανγκ. Θρησκεία είναι κάτι το οποίο ζούμε. Είναι ένας κώδικας ζωής τον οποίο ακολουθούμε θεληματικά, ώστε να εξαγνίσουμε και δυναμώσουμε την ψυχή μας.195

Διατηρώντας αγνές τις σκέψεις μας, προφυλαγόμαστε από τις βρώμικες σκέψεις, δυναμώνουμε εκείνο στο οποίο ξαναγυρίζουμε όταν αφήνουμε το

Τ. Λομπσανγκ Ράμπα Ο κίτρινος χιτώνας 1966

σώμα. Πάντως, όταν εξασκηθείς αρκετά στο Αστρικό ταξίδι, θα μπορέσεις και μόνος σου να δεις την αλήθεια όλων αυτών. Προς τι παρόν για λίγες μόνο βδομάδες ακόμα θα πρέπει να δεχτείς έτσι τα λόγια μου. Ή θρησκεία είναι κάτι το πολύ αληθινό κι απαραίτητο. Αν προσεύχεσαι κι η προσευχή σου νομίζεις πως μένει αναπάντητη, σκέψου μήπως κάνεις λάθος και έχει ήδη εισακουστεί η προσευχή σου, γιατί πριν έρθουμε σ' αυτή τη Γη, κάνουμε ένα ορισμένο σχέδιο όπου καθορίζουμε τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα που θα έχουμε στη ζωή μας. Σχεδιάζουμε τη ζωή μας στη Γη πριν έρθουμε εδώ ακριβώς όπως σχεδιάζει τα μαθήματα που θα παρακολουθήσει ένας σπουδαστής που ζητά, με το τέλος των σπουδών του, να κατέχει μια ορισμένη επιστήμη κι όχι άλλη. Νομίζετε πως υπάρχει κάποια θρησκεία ανώτερη από τις άλλες, αξιότιμε διδάσκαλε ρώτησα κάπως δειλά. Καμιά θρησκεία δεν είναι καλύτερη για εκείνον που την πιστεύει. Πάρε για παράδειγμα τους Βουδιστές μοναχούς. Ορισμένοι ζουν μια πραγματικά άψογη ζωή, άλλοι όχι και τόσο. Ή θρησκεία είναι κάτι το προσωπικό σε κάθε άνθρωπο, το κάθε άτομο προσεγγίζει διαφορετικά τη θρησκεία του, βλέπει διαφορετικά πράγματα σε αυτή. Δεν έχει σημασία αν κάποιος είναι Βουδιστής, Χριστιανός η Εβραίος. Το μόνο που πραγματικά έχει σημασία, είναι να ακολουθεί ο καθένας την πίστη του όσο καλύτερα μπορεί. Διδάσκαλε, ρώτησα και πάλι, είναι σωστό να αλλάζει κανείς τη θρησκεία του, είναι σωστό να γίνεται κανείς από Βουδιστής Χριστιανός η από Χριστιανός Βουδιστής η προσωπική μου γνώμη για αυτό το ζήτημα, Λόμπσανγκ, είναι πως, αν δεν συντρέχουν εξαιρετικά ασυνήθιστοι λόγοι, κανείς δεν πρέπει ν' αλλάζει τη θρησκεία του. Αν κανείς έχει γεννηθεί στο δυτικό κόσμο, σε χριστιανικό περιβάλλον, τότε αυτός ο άνθρωπος θα πρέπει να διατηρήσει τη χριστιανική πίστη του, γιατί ακριβώς οποίος αφομοιώνει κανείς τα στοιχεία της γλώσσας του, όταν είναι μικρός, έτσι αφομοιώνει και τα στοιχεία της θρησκείας του.196

Συχνά λοιπόν συμβαίνει βαθιά μέσα στο χαρακτήρα προσώπων που άλλαξαν τη θρησκεία τους, να έχουν παραμείνει ορισμένοι κληρονομικοί παράγοντες, ορισμένα χαρακτηριστικά, που τείνουν να απορρίψουν τη νέα

πίστη. Σε αντιστάθμισμα αυτής της τάσης για απόρριψη το άτομο εκδηλώνεται με φανατικό ζήλο υπέρ της νέας του θρησκείας, ενώ ταυτόχρονα υποφέρει το ίδιο από κάθε είδους συγκρούσεις κι αμφιβολίες, που βασιλεύουν κάτω από την επιφάνεια. Το αποτέλεσμα σπάνια είναι ικανοποιητικό. Ή γνώμη μου είναι πως με τη γέννησή του ο άνθρωπος αποδέχεται κι ένα ορισμένο τύπο θρησκείας και σε αυτή πρέπει να μείνει πιστός. Μμμμ. Έκανα. Τώρα μου φαίνεται πως έχουν αναποδογυριστεί όλες οι ιδέες μου σχετικά με τη θρησκεία. Φαίνεται πως κανείς πρέπει μόνο να δίνει και να μη ζητά τίποτα. Κι αντί για αυτό θα πρέπει να ελπίζει πως κάποιος άλλος θα ζητήσει κάτι για λογαριασμό του. Μπορεί κανείς να ζητήσει κατανόηση μπορεί να ζητήσει με την προσευχή του να σταθεί ικανός να βοηθήσει τους άλλους, γιατί μόνο βοηθώντας τους άλλους μαθαίνουμε καλύτερα τον εαυτό μας πριν μπορέσει κανείς να πάρει, πρέπει να δώσει, να δώσει κάτι από τον εαυτό του, από την καρδιά του. Αν αυτό δεν γίνει, τότε δεν είναι ικανός ούτε να πάρει. Αν δεν έχει πρώτα ελεήσει, δεν μπορεί να ελεηθεί, αν δεν έχει δείξει κατανόηση στα προβλήματα των άλλων, δεν θα μπορέσει να βρει κατανόηση στα δικά του προβλήματα. Μα η θρησκεία, Λόμπσανγκ, είναι πολύ μεγάλο θέμα, πολύ μεγάλο για να πούμε ότι το εξαντλήσαμε σε μια τόσο μικρή συζήτηση. Σκέψου όμως όσα είπαμε. Σκέψου τι μπορείς να κάνεις για τους άλλους, σκέψου πως μπορείς να τους ευχαριστήσεις, πως μπορείς να τους βοηθήσεις στην Πνευματική τους εξέλιξη. Μα θα 'θελα να σου κάνω μια τελευταία ερώτηση, Λόμπσανγκ έπαιξες κύριο ρόλο στη διάσωση της ζωής ενός γέροντα μοναχού που θα πέθαινε αλλιώς αβοήθητος στα βράχια. Αν εξετάσεις με προσοχή τον εαυτό σου, θ' ανακαλύψεις πως αυτή σου η πράξη σου έδωσε ικανοποίηση και βαθιά ευχαρίστηση. Οι μήπως δεν είναι έτσι σκέφτηκα τα λόγια του κι είδα πράγματι πως ήταν αληθινά. Είχα δοκιμάσει βαθιά ικανοποίηση που ακολούθησα τον αξιότιμο Πους πους κάτω στην πλαγιά κι έφερα βοήθεια στο φτωχό γέροντα.197

Μάλιστα, αξιότιμε διδάσκαλε, έχετε δίκιο, δοκίμασα βαθιά ικανοποίηση, απάντησα στο τέλος. Έπεφταν οι σκιές της νύχτας και το βελούδινο πέπλο της απλωνόταν με αργές αλλά σίγουρες κινήσεις πάνω στην κοιλάδα μας, στη μακρινή Λάσα τα φώτα τρεμόσβηναν κι υστέρα έπαιρναν ζωή.

Τ. Λομπσανγκ Ράμπτα Ο κίτρινος χιτώνας 1966

Άνθρωποι άρχισαν να κινούνται πίσω από τα φωτισμένα λαδόχαρτα των παραθύρων. Κάτω από το παράθυρό μας μια γάτα άφησε την παραπονεμένη κραυγή της, για να βρει απάντηση λίγο αργότερα από κάποια άλλη φωνή, πέρα μακριά. Ο οδηγός μου σηκώθηκε όρθιος και τεντώθηκε. Μου φάνηκε μουδιασμένος. Κοιτάξαμε μαζί από το παράθυρο για λίγες στιγμές κι υστέρτα ο 'οδηγός μου είπε. Θα ήταν καλύτερο τώρα να φροντίσεις να κοιμηθείς καλά, γιατί ποιός ξέρεις ίσος να έχουμε πολλή δουλειά τη μέρα που μας έρχεται. Καλή σου νύχτα, Λόμπσανγκ, καλή νύχτα. Αξιότιμε διδάσκαλε, σας ευχαριστώ για το χρόνο και τον κόπο που αφιερώσατε για να μου εξηγήσετε αυτά τα πράγματα. Ίσως η σκέψη μου να κινείται αργά και νωχελικά, όμως αρχίζω να αποκτώ κάποια κατανόηση στα ζητήματα αυτά. Σάς ευχαριστώ. Καλή νύχτα. Υποκλίθηκα προς το μέρος του και γύρισα βαδίζοντας προς την εσωτερική πόρτα. Λόμπσανγκ. Με φώναξε ο οδηγός μου. Γύρισα και τον κοίταξα. Ο σεβαστός Ηγούμενος έμεινε αληθινά ευχαριστημένος μαζί σου κι αυτό είναι κάτι που δεν θα μείνει έτσι. Ο σεβαστός Ηγούμενος είναι άνθρωπος αυστηρός και δίνει προσοχή στις λεπτομέρειες. Πήγες πολύ καλά. Καλή νύχτα. Καλή νύχτα, είπα και πάλι, γυρίζοντας να μπω στο δωμάτιό μου. Αφού τέλειωσα τις πολύ απλές προετοιμασίες μου για τη νύχτα, ξάπλωσα όχι για να κοιμηθώ, μα για να σκεφτώ για μια φορά ακόμα όλα αυτά που είχα ακούσει σήμερα. Όσο περισσότερο τα σκεφτόμουν, τόσο περισσότερο ανακάλυπτα την αλήθεια τους. Ναι, λοιπόν, αν έμενε κανείς σωστά κοντά στη θρησκεία του, θα έτρεφε το πνεύμα του με τη πιο σωστή μορφή πνευματικής πειθαρχίας.198

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΚΑΤΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

Ω. Αααα. Νωχελικά γύρισα από το άλλο πλευρό κι έμεινα έτσι για λίγη ώρα, μη ξέροντας που βρισκόμουν. Διατακτικά ξύπνησα. Ο ουρανός στην ανατολή ήταν ελαφρά ροζ. Παγοκρύσταλλοι παρασυρμένοι ψηλά στην ατμόσφαιρα από τ' ανοδικά ρεύματα άστραφταν κι έλαμπαν σκορπώντας στον ορίζοντα μυριάδες αποχρώσεις. Ακριβώς πάνω από το κεφάλι μου οι ουρανοί ήταν ακόμα σκοτεινοί. Μα σιγά σιγά έβλεπα τα σκοτάδια να υποχωρούν. Θεέ μου. Τι κρύο που έκανε. Το πέτρινο πάτωμα ήταν σαν μια κολόνα πάγου κι εγώ έτρεμα, καθώς η μοναδική μου λεπτή κουβέρτα πολύ μικρή προστασία μου πρόσφερε. Χασμουρήθηκα κι έτριψα με τις παλάμες μου τα μάτια, προσπαθώντας να διώξω τον ύπνο, προσπαθώντας να αναβάλω για λίγο ακόμα την προσπάθεια του να σηκωθώ αυτό το παγωμένο πρωί. Μισοκοιμισμένος ακόμα πάλευα με το μαξιλάρι μου, που τη μέρα ήταν ο χιτώνας μου. Με βλέφαρα που δύσκολα άφηνε ν' ανοίξουν ο βαρύς ύπνος, ψηλάφιζα κι. Έψαχνα να βρω το σωστό τρόπο να τον φορέσω. Απελπισμένος δεν μπορούσα ποτέ να ξυπνήσω κανονικά που έχανα τον καιρό μου με αυτόν το χιτώνα, τον τράβηξα έτσι όπως ήταν και τύλιξα το σώμα μου. Ακόμα πιο πολύ εκνευρισμένος ανακάλυψα πως τον είχα φορέσει ανάποδα. Μουρμουρίζοντας μέσα από τα δόντια μου τον ξέσκισα. Και λέγοντας τον ξέσκισα το εννοώ κυριολεκτικά, γιατί το καταταλαιπωρημένο ύφασμα σχίστηκε κατά μήκος της πλάτης και χωρίστηκε στα δύο. Τρομαγμένος τώρα παρά θυμωμένος επιθεώρησα τη ζημιά, όρθιος και γυμνός στον παγωμένο αέρα, τόσο παγωμένο που η ίδια η αναπνοή μου έβγαине σαν κάτασπρο σύννεφο από τη μύτη. Τώρα την είχα άσχημα. Τι θα 'λεγε ο μοναχός υπεύθυνος των μαθητών καταστρέφεις την παρουσία του μοναστηριού αχαλίνωτη απροσεξία ηλίθιο παλιόπαιδο ήξερα όλα όσα θα μου έλεγε, γιατί τα είχα ξανακούσει χιλιάδες φορές στο παρελθόν. 199

Κανονικά δεν μας έδιναν ποτέ καινούργιους χιτώνες. Αν κάποιος μαθητής μεγάλωνε και με τον καιρό δεν του έκανε πιά ο χιτώνας του, του έδιναν άλλο χιτώνα που για τον ίδιο λόγο είχε αλλάξει κάποιος άλλος μαθητής. Όλοι οι χιτώνες ήταν παλιοί ορισμένοι κρατούσαν ακόμα και δεν ξεσχίζονταν περισσότερο από πίστη παρά από αντοχή. Ο δικός μου

Τ. Λομπσανγκ Ράμπτα Ο κίτρινος χιτώνας 1966

χιτώνας, όμως, πάει πιά, τέλειωσε, συμπέρανα κοιτώντας τα θλιβερά του υπολείμματα. Ανάμεσα στα δάχτυλά μου ένιωθα το ύφασμα λεπτό, άδειο, χωρίς ζωή, θλιμμένος κάθισα στο πάτωμα και τυλίχτηκα με την κουβέρτα μου. Τι θα έκανα τώρα προσεκτικά τύλιξα μερικές ακόμα φορές την κουβέρτα στο σώμα μου σαν χιτώνα και βγήκα από το δωμάτιο αναζητώντας τον μοναχό υπεύθυνο των μαθητών. Όταν έφτασα στο γραφείο του ήταν κιόλας απασχολημένος με το να λέει αληθινά φριχτά πράγματα σε ένα μικρό παιδί που ήθελε ένα διαφορετικό ζευγάρι σαντάλια. Τα πόδια έγιναν πριν τα σαντάλια, αγόρι μου, τα πόδια έγιναν πριν τα σαντάλια. Έλεγε και ξανάλεγε, αν μπορούσα θα σας είχα όλους ξυπόλητους, μα βλέπεις. Να πάρει αυτό το ζευγάρι. Και πρόσεχε το αλλιώπικα. Εσύ. Τι ζητάς με ρώτησε, βλέποντάς με έτσι τυλιγμένο στην αξιοθρήνητη κουβέρτα μου. Με τι τρόπο με κοιτούσε. Πόσο φοβερά έλαμπαν τα μάτια του στη σκέψη πως κι άλλος μαθητής ήθελε κάτι από τις πολύτιμες αποθήκες του. Αξιότιμε κύριε, είπα αρκετά τρεμουλιαστή φωνή, ο χιτώνας μου ξεσχίστηκε, ήταν ύφασμα πολύ πολύ λεπτό κι από καιρό τώρα είχε φθαρεί ανεπανόρθωτα. Είχε φθαρεί βροντοφώναξε. Εγώ είμαι εκείνος εδώ που λέει τι έχει φθαρεί και τι όχι εδώ μέσα, όχι εσύ, αξιοθρήνητο παιδί. Πήγαινε τώρα πίσω από εκεί που ήρθες ντυμένος στα κουρέλια για την αυθάδεια σου. Εκείνη τη στιγμή ένας από τους μοναχούς υπηρέτες έσκυψε μπροστά και κάτι του ψιθύρισε στο αυτί. Ο υπεύθυνος των μαθητών συνοφρυώθηκε και ξαναφώναξε. Τι τι λες μίλησε λοιπόν δυνατότερα, βουβάθηκες μίλησε. Τότε ο μοναχός υπηρέτης φώναξε κι εκείνος με τη σειρά του. Είπα πως αυτός ο μαθητής καλέστηκε πρόσφατα να επισκεφτεί τον Εσώτατο εκείνο. 200

Καλέστηκε επίσης σ' ακρόαση από το σεβαστό Ηγούμενο και είναι μαθητής του αξιότιμου διδασκάλου Λάμα Μινγκυάρ Ντόνταπ. Κλούπ. Χρρ. Είπε ο υπεύθυνος των μαθητών. Μα το ιερό δόντι του Βούδα, γιατί δεν μου το είπες πριν είσαι ένας άχρηστος, ένας ηλίθιος, χειρότερος κι από τον χειρότερο μαθητή. Ύστερα γύρισε προς το μέρος μου, με ένα προσποιητό χαμόγελο

παράφωνα ζωγραφισμένο στα σκληρά του χαρακτηριστικά. Έδειχνε πως έκανε πολύ άγων ιώδεις προσπάθειες για να φανεί ευχάριστος. Είπε. Ας δούμε το χιτώνα σου, αγόρι μου. Σιωπηλός εγώ του έδωσα τον χιτώνα με το πίσω μέρος γυρισμένο προς τα πάνω, ώστε το πρώτο πράγμα που θα έβλεπε να ήταν τα κουρέλια. Κράτησε με το ένα χέρι το χιτώνα και με το άλλο τον τράβηξε ελαφρά. Για καλή μου τύχη το σκίσιμο μεγάλωσε και με ένα τελικό τράβηγμα ο χιτώνας έγινε δυο κομμάτια. Ο υπεύθυνος των μαθητών με κοίταξε με ανοιχτό στόμα. Όταν συνήλθε από την έκπληξή του είπε. Ναι, σχίζεται εύκολα, έλα μαζί μου, αγόρι μου, αγόρι μου, θα έχεις ένα καινούργιο χιτώνα. Έβαλε το χέρι του στον ώμο μου και ψηλάφισε την κουβέρτα. Χμμ. Κι αυτή δεν είναι σε καλύτερη κατάσταση, θα πάρεις μια καινούργια. Μπήκαμε μαζί σε κάποιο παράπλευρο δωμάτιο η μάλλον αίθουσα. Από κρεμάστρες καρφωμένες στον τοίχο κρέμονταν χιτώνες όλων των ειδών, χιτώνες που προορίζονταν για ανώτερους Λάμα ως τους πιο κατώτερους εργάτες. Κρατώντας με από το χέρι με οδηγούσε ανάμεσα στα ρούχα, σταματώντας που και πού για να ψηλάφισε. Κάποιο χιτώνα. Έμοιαζε να αγαπά το καθετί που βρισκόταν εκεί μέσα. Φτάσαμε στο τμήμα όπου υπήρχαν χιτώνες για μαθητές. Σταματήσαμε κι εκείνος αμήχανα χάιδευε το πηγούνι του και τ' αυτιά του. Ωστε εσύ είσαι το παιδί που παρέσυρε ο άνεμος από το βουνό και υστέρα το προσγείωσε στη χρυσή σκεπής χμμμ. Και είσαι εσύ ο μαθητής που καλέστηκε να δει τον Εσώτατο εκείνο σε ιδιαίτερη ακρόαση, ες χμμμμ. Και συ είσαι το παιδί που εγώ ο ίδιος άκουσα να μιλεί με το σεβαστό Ηγούμενο αυτού του μοναστηριού χμμμμμ. Και εσύ μάλιστα λοιπόν, αυτό είναι πραγματικά ασυνήθιστο κέρδισες την εύνοια του σεβαστού Ηγούμενου Χμμμμμ. Συνοφρυώθηκε και το βλέμμα του φάνηκε να κοιτά κάπου μακριά. 201

Σκέφτηκα πως προσπαθούσε ν' αποφασίσει για το ποιόν θα μπορούσα να συναντήσω στο μέλλον, τον Εσώτατο εκείνο η το σεβαστό Ηγούμενος ποιός ξέρει κι ένα μικρό παιδί ακόμα μπορεί να φανεί χρήσιμο στους σκοπούς κάποιου φιλόδοξου μεγάλου. Θα κάνω κάτι το πολύ ασυνήθιστο για σένα. Θα σου δώσω ένα χιτώνα εντελώς καινούργιο, έναν που φτιάχτηκε μόλις την περασμένη βδομάδα. Αν έχεις την εύνοια και του Εσώτατου και του

Τ. Λομπσανγκ Ράμπτα Ο κίτρινος χιτώνας 1966

σεβαστού ηγούμενου και του μεγάλου Λάμα Μινγκυάρ Ντόνταπ, τότε πρέπει να φροντίσω να παρουσιάζεσαι μπροστά τους με ένα τρόπο που να μη με ντροπιάζει. Χμμμμ. Γύρισε και με οδήγησε σε ένα άλλο δωμάτιο, μια πτέρυγα της κεντρικής αίθουσας. Εδώ βρίσκονταν εντελώς νέοι χιτώνες, καμωμένοι από μοναχούς που δούλευαν κάτω από την καθοδήγηση των Λάμα. Με πήγε σε ένα σωρό που δεν είχε κρεμαστεί ακόμα στους τοίχους. Πήρε από εκεί ένα χιτώνα και μου τον έδωσε. Φόρεσε τον να δούμε αν σου κάνει, είπε. Βγήκα γρήγορα από την κουβέρτα, την δίπλωσα προσεκτικά κι υστέρτα δοκίμασα το νέο χιτώνα. Όπως πολύ καλά ήξερα, το να έχει κανείς καινούργιο χιτώνα σήμαινε, στα μάτια των μαθητών αλλά και των μοναχών όλων, πως ήταν πρόσωπο με κάποια επιρροή, κάποια σημασία. Ήμουν λοιπόν αρκετά χαρούμενος που έπαιρνα έναν ολοκαίνουργιο χιτώνα, γιατί παρόλο που ο παλιός χιτώνας έδειχνε ότι βρισκόταν κανείς για πολύ καιρό στο μοναστήρι, ο καινούργιος χιτώνας έδειχνε πως αυτός που τον φορούσε, ήταν αρκετά σημαντικό πρόσωπο. Ο καινούργιος χιτώνας μου ταίριαζε θαυμάσια. Ήταν βέβαια πολύ παχύτερος από τον παλιό μου και μέσα στις λίγες πρώτες στιγμές που τον φορούσα, κατάφερε να φέρει μια γλυκιά ζεστασιά στο σώμα μου που έτρεμε. Μου κάνει αυτός, κύριε, είπα με ένα τόνο ευχαρίστησης. Χμμμμ. Νομίζω πως μπορούμε να βρούμε και κάτι ακόμα καλύτερο. Περιμένε μια στιγμή. Έσκυψε στο σωρό μουρμουρίζοντας, ξύνοντας κάπου κάπου το κεφάλι του. Στο τέλος πήγε σε ένα άλλο σωρό κι εκεί ανακάλυψε ένα χιτώνα πολύ καλύτερης ποιότητας. Αναστενάζοντας τον έφερε κοντά μου. Αυτός εδώ είναι κάτι το ιδιαίτερο. 202

Λίγοι μόνο σαν κι αυτόν φτιάχτηκαν από λάθος, με ύφασμα πολύ καλύτερης από το συνηθισμένο ποιότητας. Δοκίμασε τον, θα κάνει νομίζω πολύ καλή εντύπωση στους ανωτέρους μας. Ναι, δεν υπήρχε αμφιβολία. Ήταν θαυμάσιος χιτώνας, κάπως μακρύτες ίσως, αλλά αυτό σήμαινε πως όσο κι αν μεγάλωνα θα μου έκανε. Ένα ύφασμα μάλιστα τέτοιας ποιότητας θα μου κρατούσε για πολύ πολύ καιρό. Όπως και να ήταν όμως, αν κάτι είναι μεγάλο μπορεί πάντα να φτιαχτεί, θα μπορούσα να τον τραβώ πολύ πάνω από τη ζώνη μου, δημιουργώντας έτσι χώρο να κουβαλώ μαζί μου

πολύ περισσότερα πράγματα. Έκανα γύρους στο δωμάτιο κι ο υπεύθυνος των μαθητών με κοιτούσε προσεκτικά. Κάποτε κούνησε το κεφάλι και δάγκωσε τα χείλια του με αρκετή πίκρα πριν μου πει. Μιας κι έχουμε πάει τόσο μακριά, δεν θα πείραζε αν προχωρούσαμε ακόμα λίγο. Θα πάρεις αυτό τον χιτώνα, αγόρι μου κι έναν άλλο ακόμα, γιατί κατάλαβα πως δεν θα διαθέτεις εφεδρικό χιτώνα. Με δυσκολία κατάλαβα τα λόγια του, γιατί τα έλεγε μουρμουριστά και είχε ήδη στραμμένη την πλάτη του προς το μέρος μου, ψάχνοντας σε ένα άλλο σωρό από χιτώνες. Σε λίγο γύρισε προς το μέρος μου κρατώντας έναν άλλο. Αυτή τη φορά τον άκουσα καθαρά να λέει. Τώρα δοκίμασε αυτόν να δεις αν σου κάνει. Ξέρω πως σου έχει δοθεί ιδιαίτερο δωμάτιο στους κοιτώνες των Λάμα κι έτσι δεν κινδυνεύεις να σου πάρει το χιτώνα κάποιος δυνατότερος συμμαθητής σου. Ήμουν κατευχαριστημένος. Από τη μια στιγμή στην άλλη βρέθηκα με δύο χιτώνες, ένα για καθημερινή χρήση κι έναν εφεδρικό. Τότε ο υπεύθυνος των μαθητών έριξε μια περιφρονητική ματιά και στην κουβέρτα μου, παρατηρώντας. Ω. Ναι, είχαμε πει πως θ' αλλάζαμε κι αυτήν την κουβέρτα. Ακολούθησε με και φέρε την μαζί σου. Μπήκε βιαστικός στην κυρίως αίθουσα και φώναξε ένα μοναχό, που έφερε και μια σκάλα μαζί του. Μ' αυτήν ανέβηκε σε ένα ψηλό ράφι κι έφερε από εκεί μια κουβέρτα. Ερχόταν όμως σε μεγάλη αντίθεση με την ποιότητα των χιτώνων μου κι έτσι ο υπεύθυνος των μαθητών, μ' έναν αναστεναγμό αληθινής αγωνίας, πήρε μόνος του τη σκάλα και πήγε στο πλαϊνό δωμάτιο, για να ξαναγυρίσει σε λίγα λεπτά με τα μάτιαμισόκλειστα, κρατώντας στα χέρια μια κουβέρτα ανώτερης ποιότητας. Πάρτη ν, αγόρι μου, πάρτη, είπε με φωνή που έτρεμε.203

Είναι μια από τις καλύτερες κουβέρτες μας, καμωμένη από λάθος με ύφασμα ανώτερης ποιότητας. Πάρτη και να θυμάσαι, όταν θα δεις τον Εσώτατο εκείνο η τον σεβαστό Ηγούμενο, πως σου φέρθηκα πολύ καλά, σ' έντυσα γενναιόδωρα. Αληθινά σας λέω υπεύθυνος των μαθητών έκλεισε με τα χέρια του τα μάτια του κι άφηνε αναστεναγμούς απελπισίας με τη σκέψη πως θ' αποχωριζόταν τα καλύτερης ποιότητας υφάσματα του. Σάς χρωστώ πολλά, αξιότιμε κύριε, του απάντησα, και είμαι βέβαιος (εδώ επιστράτευσα όλη τη διπλωματικότητά μου.) Ότι ο διδάσκαλος μου, ο Λάμα Μινγκυάρ Ντόνταπ, πολύ σύντομα θα ενημερωθεί για την καλοσύνη που μου δείξατε.

Τ. Λομπσανγκ Ράμπα Ο κίτρινος χιτώνας 1966

Σάς ευχαριστώ. Αφού έγινε κι αυτό και είπα τις ευχαριστίες μου γύρισα κι έφυγα από τις αποθήκες. Καθώς έβγαινα μάλιστα ένας από τους υπηρέτες μοναχούς με χαιρέτησε με επισημότητα, με δυσκολία συγκρατήθηκα να μη γελάσω. Βάδισα προς τους κοιτώνες των Λάμα. Καθώς περνούσα βιαστικός από ένα διάδρομο, κρατώντας παραμάσχαλα ένα χιτώνα και μια κουβέρτα, παρά λίγο να πέσω πάνω στον οδηγό μου. Ω. Αξιότιμε διδάσκαλε. Φώναξα. Συγγνώμη, μα δεν μπορούσα να σας δω. Ο οδηγός μου γέλασε και είπε. Μοιάζεις με περιπλανώμενο έμπορο, Λόμπσανγκ, λες και μόλις έχεις έρθει από την Ινδία. Μήπως και αποφάσισες έτσι ξαφνικά να γίνεις έμπορος του μίλησα για τις πρωινές μου ατυχίες, τού διηγήθηκα πως κατάφερα να σχίσω το χιτώνα μου και το πως πήγα στις αποθήκες να πάρω άλλον του είπα επίσης ότι ο υπεύθυνος των μαθητών έλεγε σε ένα άλλο παιδί που ήταν εκεί πριν από μένα πως θα 'θελε να περπατούμε όλοι οι μαθητές Ξυπόλητοι. Ο οδηγός μου, με πήγε στο δωμάτιό του και εκεί καθίσαμε. Εκείνη ακριβώς τη στιγμή κατάλαβα πόσο πολύ πεινούσα. Φαίνεται πως το πρόσεξε και ο οδηγός μου γιατί χαμογέλασε και είπε. Βλέπω, Λόμπσανγκ, πως κι εσύ έχεις αρκετό καιρό να βάλεις κάτι στο στομάχι σου. Ας ασχοληθούμε λοιπόν πρώτα με αυτό. Πήρε το μικρό ασημένιο καμπανάκι του και κάλεσε τον μοναχό υπηρέτη. Περάσαμε λίγη ώρα αμίλητου, τρώγοντας. Δεν αρχίσαμε να μιλάμε παρά μόνο αφού πήρε τις γαβάθες από μπροστά μας ο μοναχός.204

Θα πρέπει να έκανες πολύ μεγάλη εντύπωση στον υπεύθυνο των μαθητών. Μόνο έτσι θα μπορούσε να σου δώσει δύο καλούς χιτώνες και μια εξίσου καλή κουβέρτα. Δεν ξέρω αν εγώ ο ίδιος θα τα κατάφερνα καλύτερα. Διδάσκαλε, είμαι πολύ περίεργος να μάθω γιατί ντύνεται ο άνθρωπος. Αν ο υπεύθυνος των μαθητών λέει πως θα 'πρεπε να κυκλοφορούμε Ξυπόλητοι, τότε γιατί δεν θα πρεπε να κυκλοφορούμε γυμνοί ο οδηγός μου γελώντας παρατήρησε. Πριν πολλά χρόνια, φυσικά, οι άνθρωποι δεν φορούσαν ρούχα κι ακριβώς επειδή δεν έκαναν κάτι τέτοιο, τα σώματά τους ήταν ικανά ν' αντέχουν σε πολύ διαφορετικές θερμοκρασίες. Τώρα όμως, με το να χρησιμοποιούμε ρούχα, έχουμε γίνει πολύ ευπρόσβλητοι. Καταστρέψαμε

με την κατάχρηση τους σωματικούς μηχανισμούς που έλεγχαν τη θερμοκρασία του σώματος-. Σταμάτησε να μιλά, ίσως για να σκεφτεί το πρόβλημα. Δεν άργησε, όμως, να σπάσει τη σιωπή του γελώντας. Μπορείς να φανταστείς, όμως, μερικούς από τους πολύ παχείς μοναχούς μας να τριγυρνούν χωρίς ρούχα θα είναι σπουδαίο θέαμα. Πάντως η ιστορία της ανθρώπινης ενδυμασίας είναι πολύ ενδιαφέρουσα, γιατί στην αρχή οι άνθρωποι δεν φορούσαν καθόλου ρούχα και ήταν παράλληλα ικανοί να βλέπουν την αύρα των άλλων. Κανείς δεν κρυβόταν από κανένα. Κάποτε όμως οι αρχηγοί των φυλών αποφάσισαν πως χρειαζόνταν κάτι που να τους ξεχωρίζει από τους υπόλοιπους. Έτσι άρχισαν να χρησιμοποιούν φτερά διάφορα, στρατηγικά τοποθετημένα πάνω στο σώμα τους. Άλλοι πάλι χρησιμοποίησαν μερικά στρώματα μπογιάς, καμωμένης από άγρια βατόμουρα. Τότε ήταν που έπαιξαν το ρόλο τους οι γυναίκες ήθελαν κι αυτές με τη σειρά τους να διακοσμήσουν τα σώματά τους κι έτσι άρχισαν κι εκείνες να χρησιμοποιούν φτερά και φύλλα, σε ακόμη πιο στρατηγικά σημεία στο σώμα τους. Ή σκέψη αυτών των ανθρώπων έφερε γέλια στον οδηγό μου. Μα κι εγώ επίσης με κόπο συγκρατιόμουν. Συνέχισε. Όταν ο πρώτος άντρας και η πρώτη γυναίκα κάθε φυλής διακόσμησαν έτσι τα σώματά τους, τότε οι επόμενοι στην κοινωνική ιεραρχία αισθάνθηκαν πως έπρεπε κι αυτοί να διακρίνονται μ ένα όμοιο τρόπο. 205

Σύντομα λοιπόν κατέληξαν να μη διακρίνονται κρίνονται από το πρώτο άντρα και την πρώτη γυναίκα της φυλής τους. Αυτοί οι τελευταίοι τότε, για ν' αντιμετωπίσουν το ζήτημα, αποφάσισαν να χρησιμοποιήσουν ακόμα περισσότερα διακοσμητικά στοιχεία κι έτσι συνεχιζόταν αυτός ο αγώνας προβολής για αρκετό καιρό. Όλα αυτά κατέληξαν κάποτε να διαδοθεί σ' όλες τις τάξεις η τάση αυτή για διακόσμηση. Κάποτε οι πρώτες γυναίκες της φυλής άρχισαν να φορούν ενδυμασίες προκλητικές, προορισμένες να μισοκρύβουν αυτό που άλλοτε ήταν εντελώς φυσικό να μένει γυμνό, γιατί πρόσεξε με εδώ τον καιρό που ο. Άνθρωποι είχαν την ικανότητα να βλέπουν την αύρα τίποτα το κρυφό δεν υπήρχε, οι απάτες και οι πόλεμοι ήταν κάτι το αδύνατο. Μόνο όταν άρχισαν οι άνθρωποι να φορούν ρούχα,

Τ. Λομπσανγκ Ράμπτα Ο κίτρινος χιτώνας 1966

έχασαν αυτή τους την ικανότητα, έπαψαν να είναι διορατικοί και τηλεπαθητικοί. Με κοίταξε ίσια στα μάτια και πρόσθεσε. Θέλω να προσέξεις αυτά που θα σου πω τώρα, γιατί έχουν στενή σχέση με το καθήκον σου σ αυτή τη ζωή. Έκανα νόημα πως τον πρόσεχα πραγματικά. Εκείνος συνέχισε. Για να μπορέσει να δει ένας διορατικός το αστρικό σώμα ενός άλλου ανθρώπου, είναι απαραίτητο να τον κοιτά γυμνό. Τότε μόνο είναι δυνατό να διαβάσει κανείς τις μικρές λεπτομέρειες στην αύρα που υποδεικνύουν την ύπαρξη κάποιας αρρώστιας. Τα ρούχα μολύνουν την αύρα και σκεπάζουν τις λεπτομέρειες της. Ανακάθισα με κάποια έκπληξη γιατί δεν μπορούσα να καταλάβω πως ήταν δυνατό να μολύνουν την αύρα τα ρούχα. Είπα την απορία μου και εκείνος μου απάντησε. Αν κάποιος είναι γυμνός, η αύρα που φαίνεται γύρω του ανήκει αποκλειστικά σ αυτόν και σε κανέναν άλλο. Τώρα, αν περιβάλεις το γυμνό σώμα με ένα ύφασμα καμωμένο από μαλλί γιάκ, η αύρα του δέχεται την επίδραση της αύρας του ίδιου τού γιάκ, του ανθρώπου που το κούρεψε, του ανθρώπου που έκανε νήματα το μαλλί και του ανθρώπου που το ύφανε σε χιτώνα. Έτσι, αν κοιτάξεις τώρα την αύρα του ντυμένου πιά ανθρώπου ίσως μπορέσεις να πεις κάτι για την ιστορία του γιάκ και της οικογένειάς του, μα κάτι τέτοιο δεν είναι βέβαια αυτό που επιδιώξεις. Μα, διδάσκαλε, ρώτησα ανυπόμονα, πως μολύνει το ύφασμα την αύρας μα ήδη στο έχω πει το καθετή που υπάρχει, έχει τη δικιά του σφαίρα επιρροής, το δικό του μαγνητικό πεδίο.

206

Αν κοιτάξεις με αυτό το παράθυρο, θα δεις έξω τον ήλιο που λάμπει ζοηρά, μα αν βάλεις στο παράθυρο μια από αυτές τις λαδωμένες μεταξωτές οθόνες που χρησιμοποιούν στα σπίτια της πόλης, θα βλέπεις ένα άλλο φως, το φως του ήλιου έτσι όπως διαμορφώθηκε από την οθόνη. Μ' άλλα λόγια, αυτό που θα έβλεπες στην οθόνη, δεν θα σε βοηθούσε καθόλου να περιγράφεις πως ακριβώς είναι το φως τού ήλιου. Μου έριξε μια ματιά γεμάτη νόημα και συνέχισε. Είναι αληθινά αξιοθαύμαστο το πόση απροθυμία δείχνουν οι άνθρωποι, όταν πρόκειται ν' αποχωριστούν από τα ρούχα τους. Αυτές τους οι αντιδράσεις με έκαναν πάντα να σκέφτομαι πως ίσως υπάρχει ένα είδος συλλογικής μνήμης που τους λέει πως χωρίς τα ρούχα τους θα φανεί καθαρή η αύρα τους στα μάτια των άλλων. Και επειδή οι σημερινοί

άνθρωποι έχουν τόσο ένοχες συνειδήσεις και φοβούνται τους συνανθρώπους τους, ζητούν να κρύψουν τον εαυτό τους με όλο και περισσότερα ρούχα, κρύβοντας μάλιστα αυτό το μασκάρεμα της ενοχής τους κάτω από τ' όνομα της ηθικής και της αθωότητας. Έμεινε σκεπτικός για λίγες στιγμές κι υστέρησε παρατήρησε. Πολλές θρησκείες διδάσκουν πως ο άνθρωπος πλάστηκε κατ' εικόνα και ομοίωση τού θεού. Έτσι, όταν ο άνθρωπος ντρέπεται για το σώμα του, αυτό σημαίνει πως ντρέπεται για την εικόνα τού θεού. Είναι πραγματικά εκπληκτικό με τι απίθανες ενδυμασίες κυκλοφορούν οι άνθρωποι, θα συναντήσεις στη δύση ανθρώπους ντυμένους με τέτοιο τρόπο που, ενώ επιδεικνύουν πολλά μέρη τού σώματός τους, καλύπτουν άλλα με τέτοιο τρόπο ώστε να τραβούν την προσοχή. Πάρα πολλές γυναίκες στη δύση, Λόμπσανγκ, ντύνονται προκλητικότερα. Τον καιρό που ήμουν εκεί, συνηθίζταν πολύ να φορούν παραγεμισμένα φορέματα, ειδικά σχεδιασμένα να κάνουν τους άντρες να σκέφτονται πως μια γυναίκα διαθέτει πολύ περισσότερα χαρίσματα απ' όσα πραγματικά διέθετε. Γινόταν τότε το ίδιο που γινόταν παλιότερα με τους άντρες, που φορούσαν παραγεμισμένα παντελόνια. Υπέθεταν πως αυτό το παραγέμισμα έδινε την εντύπωση στους άλλους ότι αυτός που το φορούσε ήταν πολύ θερμός εραστής. Δυστυχώς, βέβαια, εκείνοι με το περισσότερο παραγέμισμα ήταν και οι λιγότερο θερμοί. Μια άλλη επίσης δυσκολία με τα ρούχα, η σπουδαιότερη ίσως, είναι ότι δεν αφήνουν ν' κυκλοφορήσει ελεύθερα γύρω από το σώμα φρέσκος αέρας.²⁰⁷

Αν οι άνθρωποι φορούσαν λιγότερα ρούχα, αν αερίζονταν τα σώματά τους σωστά, τότε η γενική υγεία θα βελτιωνόταν κατά πολύ! Θα υπήρχαν πολύ λιγότερες περιπτώσεις καρκίνου και ακόμα λιγότερες περιπτώσεις φυματιώσεως, γιατί όταν κανείς κρατά το σώμα του βαριά ντυμένο, ο αέρας δεν κυκλοφορεί και τα κάθε είδους μικρόβια πολλαπλασιάζονται. Σκέφτηκα τα λόγια του, μα δεν μπορούσα να καταλάβω για ποιό λόγο πολλαπλασιάζονταν τα μικρόβια αν φορούσε κανείς πολλά ρούχα. Ρώτησα για αυτό τον οδηγό μου κι εκείνος απάντησε. Πρόσεξε Λόμπσανγκ. Αν κοιτάξεις ολόγυρα στο έδαφος, ίσως να μη δεις και κανένα έντομο. Αν όμως σηκώσεις κάποιο μισοσαπιαμένο κορμό. Κάποια μεγάλη πέτρα, θ' ανακαλύψεις από κάτω τους κάθε είδους ζώφια. Έντομα, σκουλήκια, πλάσματα κάθε είδους που ζουν μόνο σε σκοτεινά κι υγρά μέρη. Με τον ίδιο

Τ. Λομπσανγκ Ράμπτα Ο κίτρινος χιτώνας 1966

τρόπο καλύπτεται το σώμα από βακτήρια κι άλλα μικρόβια. Το άφθονο φως εμποδίζει τον πολλαπλασιασμό τους, άρα διατηρεί σε καλή υγεία το σώμα. Όταν όμως φορά κανείς συνέχεια ρούχα που δημιουργούν στο σώμα σημεία ολότελα σκοτεινά, χωρίς καθαρό αέρα, τα κάθε είδους βακτήρια πολλαπλασιάζονται. Με κοίταξε σοβαρός και πρόσθεσε. Όταν αργότερα θα παραποιείσαι ασθενείς σαν γιατρός, θα διαπιστώσεις και μόνος σου πως στις πτυχές των πολυφορεμένων ρούχων αναπτύσσονται σκουλήκια, ακριβώς όπως γίνεται κάτω από μια πέτρα αφημένη στο έδαφος. Μα αυτό είναι ένα θέμα που θα αντιμετωπίσεις αργότερα. Σηκώθηκε όρθιος και είπε. Είναι καιρός όμως να βγούμε έξω. Ετοιμάσου και κατέβα υστέρτα στους στάβλους, γιατί φεύγουμε μαζί για ένα ταξίδι. Μου έκανε νόημα να μαζέψω το δεύτερο χιτώνα μου και την κουβέρτα και να τα πάρω μαζί μου, στο δωμάτιό μου. Υποκλίθηκα, πήρα τα φτωχικά μου υπάρχοντα και μπήκα από την εσωτερική πόρτα στο δωμάτιό μου. Όταν ετοιμάστηκα, ξεκίνησα για τους στάβλους του μοναστηριού. Μόλις βγήκα στο προαύλιο, έμεινα άφωνος από το θέαμα που αντίκρισα. Μια ολόκληρη καβαλαρία ετοιμαζόταν για ταξίδι. Για μερικές στιγμές έμεινα κολλημένος στον τοίχο, μη ξέροντας για ποιόν γινόταν όλη αυτή η φασαρία. 208

Μου πέρασε μάλιστα από το μυαλό ότι κάποιος από τους ηγούμενους ετοιμαζόταν να μετακομίσει, μα οι κείνη τη στιγμή εμφανίστηκε ο οδηγός μου, ο Λάμα Μινγκυάρ Ντόνταπ. Όταν με είδε, έκανε νόημα να πλησιάσω. Ένωσα την καρδιά μου να χτυπά γρήγορα στο στήθος μου, καθώς κατάλαβα πως όλα αυτά γίνονταν για μας. Υπαρχε ένα άλογο για τον οδηγό μου κι ένα μικρότερο για μένα. Θα μ&σ συνόδευαν τέσσερις μοναχοί υπηρέτες, πάνω σε άλογα κι αυτοί, ενώ τέσσερα ακόμα άλογα στέκονταν πιο πέρα φορτωμένα με αποσκευές, όχι τόσο πολλές όμως ώστε να κουράζονται. Έπρεπε να υπάρχει η δυνατότητα να αλλάξει κανείς άλογο αν το δικό του κουραζόταν στο δρόμο κι έτσι το φορτίο των αλόγων ποτέ δεν ήταν υπερβολικό. Ανυπόμονα τα ζώα ξεφυσούσαν κι εξυναν τη Γη. Περπατούσα ανάμεσα τους προσέχοντας να μη βρεθώ πίσω τους, γιατί κάποτε, όταν ήμουν μικρός πολύ, ένα άλογο με είχε φιλοδομήσει με μια

τέτοια κλωτσιά που με είχε στείλει πολλά μέτρα πιο πέρα στο χώμα. Από τότε πρόσεχα πολύ τα παιχνίδια των αλόγων. Λοιπόν, Λόμπσανγκ, πηγαίνουμε πάνω στα βουνά για δύο τρεις μέρες, θα έρθεις μαζί σαν βοηθός μου. Τα μάτια του έλαμπαν καθώς μου μιλούσε και κατάλαβα πως ήταν ένα ακόμα στάδιο της εκπαίδευσής μου. Περιπατήσαμε μαζί ως τα άλογα. Το δικό μου γύρισε το κεφάλι του κι αληθινά ταράχτηκε μόλις με είδε τα μάτια του γούρλωσαν και χλιμίντρισε σε ένδειξη διαμαρτυρίας. Το καταλάβαινα απόλυτα, γιατί κι εγώ δεν το συμπαθούσα περισσότερο από όσο εκείνο εμένα. Ένας υπηρέτης μοναχός όμως έφτασε γρήγορα κοντά μου και με βοήθησε ν' ανέβω στη ράχη του. Ο οδηγός μου είχε ήδη ανέβει στο δικό του άλογο και με περίμενε. Την ώρα που με βοηθούσε ν' ανέβω, ο μοναχός είπε ψιθυριστά. Μη φοβάσαι, είναι πολύ ήσυχο άλογο κι εσύ ακόμα θα το κάνεις καλά. Ο οδηγός μου κοίταξε ολόγυρα, πρόσεξε να δει αν εγώ και ο. Τέσσερις συνοδοί μας ήταν στη θέση τους, αν τα τέσσερα άλογα με τα εφόδια ήταν σωστά δεμένα με μακριά σχοινιά πίσω μας κι ύστερα σήκωσε το χέρι του. Αυτό ήταν το σύνθημα για να ξεκινήσουμε το ταξίδι μας. Δεν ξέρω γιατί, μα κάθε άλογο που μου έδιναν να καβαλήσω είχε μια παράξενη συνήθεια. 209

Όποτε υπήρχε κανένας γκρεμός στην άκρη του δρόμου που πηγαίναμε, το άθλιο ζώο πήγαινε κι έσκυβε εκεί στην άκρη το κεφάλι του, αναγκάζοντας με να περάσω πολύ άσχημες στιγμές, καθώς προσπαθούσα να κρατηθώ από το σώμα του και να μη γκρεμιστώ. Αυτή τη φορά κρατήθηκα βάζοντας τα πόδια μου πίσω στ' αυτιά του. Δεν φαινόταν να του άρεσε, μα ούτε και σε μένα άρεσαν τα καμώματά του στους γκρεμούς. Ο δρόμος είχε αρκετή κυκλοφορία και προσπαθούσα πράγματι σκληρά να μείνω πάνω στ' άλογο, είχα αφιερώσει όλη την προσοχή μου σε αυτό. Κατάφερα, όμως, να σηκώσω τα μάτια μου και να δω, καθώς στρίβαμε σε ένα δρόμο, το κτίριο εκείνο που κάποτε, όχι τώρα πιά, ήταν το σπίτι μου. Σύντομα βρεθήκαμε στην οδό Λίγκχορ. Περάσαμε τη γέφυρα τού ποταμού και, λίγο πριν φτάσουμε στα κτίρια της Κινεζικής αποστολής, στρίψαμε δεξιά, μπαίνοντας έτσι στο δρόμο που οδηγούσε στο Κάσια Λίγκα κι αναρωτήθηκα τι θα μπορούσε να γυρεύει μια ομάδα σαν τη δική μας σε αυτό το μικρό πάрко.

Τ. Λομπσανγκ Ράμππα Ο κίτρινος χιτώνας 1966

Ο οδηγός μου δεν μου είχε δώσει καμιά ένδειξη για το που πηγαίναμε. Το μόνο που ήξερα, ήταν ότι πηγαίναμε στα βουνά, μα καθώς η Λάσα περιστοιχιζόταν από παντού από βουνά, αυτή η πληροφορία δεν έλεγε τίποτα. Ξαφνικά αναπήδησα από χαρά. Αναπήδησα όμως τόσο ξαφνικά, που το καταραμένο ζώο νόμιζε πως τού έκανα επίθεση κι άρχισε να πηδά κι αυτό. Κατάφερα, πάντως, να το ησυχάσω τραβώντας τα γκέμια τόσο δυνατά, που το κεφάλι του ζώου τραβήχτηκε προς τα πίσω έμαθα έτσι κι ένα χρήσιμο μάθημα. Κράτα γερά τα χαλινάρια και η θέση σου είναι ασφαλής, για λίγο τουλάχιστον. Συνεχίσαμε το δρόμο μας με σταθερό βήμα και σύντομα φτάσαμε το μέρος όπου μόλις είχε βγει στη ξηρά η ζηλευτή εκείνη βάρκα που ένωνε για τους ταξιδιώτες τις δύο όχθες του ποταμού. Ο οδηγός μου ξεπέζεψε. Το ίδιο έκανε κι ο επικεφαλής μοναχός υπηρέτης. Αυτός ο τελευταίος πήγε στο βαρκάρι και μίλησε για λίγη ώρα μαζί του. Σύντομα ξαναγύρισε κοντά στον οδηγό μου λέγοντας. Είναι όλα εντάξει, αξιότιμε Λάμα, μπορούμε να ξεκινήσουμε. Τα λόγια του τ' ακολούθησε παραχή και κίνηση. Οι μοναχοί της συνοδείας μας κατέβηκαν από τ' άλογά τους και μαζεύτηκαν γύρω στ' άλογα που μετέφεραν τα εφόδια. 210

Πήραν τα εφόδια και τα φόρτωσαν στη βάρκα, ενώ δύο απο αυτούς, αφού έδεσαν μ' ένα μακρύ σχοινί τ' άλογα μεταξύ τους, καβάλησαν τα δύο πρώτα και τα οδήγησαν στον ποταμό. Τα κοιτούσα έτσι που κολυμπούσαν γενναία και τα ζήλευα. Σε λίγο θα βρίσκονταν στην απέναντι όχθη. Μ' έκπληξη είδα πως ο οδηγός μου είχε ήδη ανέβει στη βάρκα και μου έκανε νόημα να πάω κοντά του. Έτσι, για πρώτη φορά στη ζωή μου, ανέβηκα σε μία βάρκα, εγώ και οι δύο άλλοι μοναχοί της συνοδείας μας. Ο βαρκάρις, με μια λέξη στο βοηθό του, άρχισε να σπρώχνει το βυθό. Ξεκινούσαμε. Για μια στιγμή ένιωσα ίλιγγο, γιατί η βάρκα έκανε κύκλους γύρω από τον εαυτό της, προσπαθώντας να ξεκολλήσει από τη λάσπη της όχθης. Ή βάρκα αυτή ήταν φτιαγμένη από δέρματα γιάκ, προσεκτικά ραμμένων μεταξύ τους και καμωμένων με ειδικό τρόπο, ώστε να είναι αδιάβροχα. Τα δερμάτινα αυτά ασκιά τα φούσκωναν ύστερα μ αέρα. Στην βάρκα έμπαιναν άνθρωποι και τα πράγματά τους κι ο βαρκάρις έπαιρνε απλά ένα κοντάρι η ένα κουπί και έσπρωχνε το πλεούμενο. Όταν φυσούσε αντίθετος άνεμος έκανε πολλή

πολλή ώρα να φτάσει απέναντι, μα στην επιστροφή κέρδιζε το χαμένο χρόνο, γιατί ο άνεμος έσπρωχνε την βάρκα κι ο βαρκάρης περιοριζόταν απλά να την οδηγεί σωστά. Ή εξαψη εκείνης της στιγμής ήταν τόση, που δεν άφησε τη μνήμη μου να δουλέψει. Έτσι λίγα έχω να πω για εκείνο το πρώτο μου ταξίδι με βάρκα, θυμάμαι μόνο πως είχα αρπαχτεί από τα πλευρά της βάρκας, με κίνδυνο ακόμα, έτσι όπως ήταν τα νύχια μου μεγάλα, να τρυπήσει το δέρμα, τόσο σφιχτά κρατιόμουν. Με τρόμο είχα ανακαλύψει πως, και στην παραμικρότερη κίνησή μου, κάτι έφευγε κάτω από τα πόδια μου. Ήταν σαν να στηριζόμουν πάνω στο τίποτα. Και σαν να μην έφτανε αυτό, τα νερά ήταν και αρκετά ταραγμένα, πράγμα που με έκανε γρήγορα να φτάσω στο συμπέρασμα πως είχα φάει υπερβολικά, γιατί άρχισα να νιώθω πολύ άσχημα στο στομάχι. Φοβήθηκα μάλιστα πως θα ντροπιαζόμουν μπροστά σε όλους τους συνταξιδιώτες μου. Πάντως όμως, κρατώντας την αναπνοή μου στα κρίσιμα σημεία, κατάφερα να περιζώσω την τιμή μου και σύντομα η βάρκα γλίστρησε στα βότσαλα της απέναντι όχθης. Όλοι κατεβήκαμε. Σε λίγο η ομάδα μας ήταν έτοιμη. 211

Ο οδηγός μου επικεφαλής εγώ λίγο πιο πίσω του, υστέρα οι τέσσερις μοναχοί ανά δύο και τέλος τα τέσσερα άλογα με τα εφόδια. Ο οδηγός μου. Έριξε ένα βλέμμα πίσω για να βεβαιωθεί πως όλα ήταν στη θέση τους κι ύστερα τ' άλογό του ξεκίνησε ακολουθώντας το πρωί. Ταξιδεύαμε και ταξιδεύαμε. Πηγαίναμε δυτικά, προς την κατεύθυνση δηλαδή όπου είχε χαθεί το πρωί, γιατί στη χώρα μας λέμε πως ο ήλιος υψώνεται στον ουρανό στην ανατολή και ταξιδεύει προς τη δύση παίρνοντας μαζί του το πρωί. Σύντομα ο ήλιος μας πρόλαβε και τον βλέπαμε πλέον να λάμπει εμπρός μας. Ούτε ένα σύννεφο δεν υπήρχε κι οι ακτίνες του έκαιγαν πράγματι, όταν όμως μπαίναμε κάτω από τη σκιά μεγάλων βράχων το κρύο γινόταν τσουχτερό, γιατί στα μεγάλα ύψη η αραιή ατμόσφαιρα δεν άφηνε την θερμότητα να διαδοθεί ομοιόμορφα. Συνεχίσαμε το δρόμο μας για μία ώρα περίπου. Τότε φτάσαμε σε ένα μέρος του μονοπατιού, που φαίνεται το χρησιμοποιούσαν οι ταξιδιώτες για ν' αναπαύονται. Χωρίς να δώσει ο οδηγός μου κανένα σήμα, αυτός και οι μοναχοί ξεπέζεψαν από τ' άλογά τους. Οι συνοδοί μας έπειτα ετοίμασαν φωτιά παίρνοντας από τα εφόδια ξεραμένη κοπριά γιάκ. Έπειτα έφεραν από μια κοντινή πηγή νερό και σε

Τ. Λομπσανγκ Ράμπα Ο κίτρινος χιτώνας 1966

μισή ώρα είμαστε όλοι καθισμένοι γύρω από τη φωτιά τρώγοντας το τσάμπα μας, που εγώ τουλάχιστον το χρειαζόμουν πολύ. Τ' άλογα επίσης ταίστηκαν και ποτίστηκαν στην πηγή. Κάθισα με την πλάτη ακουμπισμένη σε ένα ογκόλιθο, ένα ογκόλιθο που έμοιαζε μεγάλος όσο τα κτίρια τού Σακπόρι. Άφησα το βλέμμα μου ν' αγκαλιάσει την κοιλάδα της Λάσα ο αέρας ήταν απόλυτα καθαρός, ούτε καπνός ούτε σκόνη κατέστρεφαν την καθαρότητα της εικόνας. Μπορούσαμε να διακρίνουμε τους προσκυνητές που πήγαιναν στην πόλη περνώντας από τη δυτική πύλη, τους εμπόρους και τον βαρκάρη πέρα στον ευτυχισμένο ποταμό που πρόσφερε τις υπηρεσίες του σε μια άλλη ομάδα ταξιδιώτες. Έπρεπε, όμως, να συνεχίσουμε το ταξίδι μας. Φορτώθηκαν τα άλογα και συνεχίσαμε το ταξίδι μας στο βουνίσιο μονοπάτι, μπαίνοντας όλο και βαθύτερα στους πρόποδες των ιμαλαίων. Σύντομα εγκαταλείψαμε το αρχικό μονοπάτι, που οδηγούσε ως την Ινδία πέρα και στρίψαμε αριστερά σε έναν άλλο δρόμο ένα πολύ μικρότερο μονοπάτι αυτή τη φορά που γινόταν όλο και πιο ανηφορικό και έκανε όλο και πιο αργό το ρυθμό μας.212

Ψηλά στους βράχους, άγκιστρωμένο στη βουνοπλαγιά, μπορούσαμε να διακρίνουμε ένα μικρό μοναστήρι. Το κοίταζα με μεγάλο ενδιαφέρον γιατί ήταν ένα μοναστήρι που ανήκε σ' ένα ελαφρά διαφορετικό από το δικό μας τάγμα, ένα τάγμα που επέτρεπε τη συμβίωση στο μοναστήρι άντρων και γυναικών. Εκεί μοναχοί και μοναχές ζούσαν μαζί και μεγάλωναν τις οικογένειές τους. Για πολλές ώρες δεν σταματήσαμε την ανάβαση κι έτσι κάποτε φτάσαμε στο ύψος εκείνου του μοναστηριού. Μπορούσαμε να διακρίνουμε μοναχούς και μοναχές που περπατούσαν μαζί στο προαύλιο, μου έκανε μάλιστα μεγάλη έκπληξη όταν είδα πως και οι μοναχές ακόμα είχαν ξυρισμένα κεφάλια. Όμως με μεγαλύτερη έκπληξη είδα πως ορισμένοι είχαν μαύρα πρόσωπα, που έλαμπαν στον ήλιο. Ο οδηγός μου, σαν να κατάλαβε την απορία μου, έσκυψε προς το μέρος μου και ψιθύρισε. Εδώ οι αμμοθύελλες είναι πολύ συχνές και οι άνθρωποι είναι υποχρεωμένοι να φορούν συχνά δερμάτινες μάσκες που προστατεύουν το πρόσωπο από την άγρια άμμο. Αργότερα κι εμείς επίσης θα φορέσουμε τέτοιες μάσκες. Ήταν μεγάλο ευτύχημα που το άλογό μου ήξερε περισσότερα για τα βουνίσια μονοπάτια από όσα εγώ, γιατί η προσοχή μου ήταν ολότελα στραμμένη προς το μοναστήρι αυτό τού διαφορετικού τάγματος. Και παιδιά ακόμα

μπορούσα να διακρίνω να παίζουν στην αυλή κι αληθινά δεν καταλάβαινα γιατί ορισμένοι μοναχοί ζούσαν άγαμοι, ενώ άλλοι παντρεύονταν και μεγάλωναν οικογένειες κι αναρωτιόμουν γιατί να υπάρχει ένα τέτοιο χάσμα ανάμεσα σε δύο παρακλάδια της ίδιας θρησκείας. Οι μοναχοί και οι μοναχές από το μοναστήρι περιορίστηκαν να μας κοιτούν καθώς περνούσαμε κι υστέρα άπ' αυτό έπαψαν να μας προσέχουν, σαν να είμαστε κοινοί έμποροι. Συνεχίσαμε ν' ανεβαίνουμε στο βουνό. Κάποτε κατάφερα να διακρίνω ψηλά πάνω μας ένα λευκοκίτρινο κτίριο, κρεμασμένο θα έλεγε κανείς στην άκρη ενός απροσπέλαστου βράχου. Ο οδηγός μου έδειξε προς το μέρος του και μου είπε. Να, εκεί είναι ο προορισμός μας, Λόμπσανγκ, εκείνο το ερημητήριο. 213

Θα ξεκινήσουμε για εκεί αύριο το πρωί, γιατί ο δρόμος είναι πολύ επικίνδυνος. Απόψε θα κοιμηθούμε ανάμεσα στα βράχια. Συνεχίσαμε για ένα η δύο χιλιόμετρα ακόμη κι ύστερα σταματήσαμε σε ένα μέρος γεμάτο ογκόλιθους. Πήγαμε τα άλογα ανάμεσα στους βράχους και ξεπεζέψαμε. Τα περιποιηθήκαμε, ετοιμάσαμε το τσάμπα, φάγαμε κι υστέρα η νύχτα σκέπασε τα πάντα με το πέπλο της. Τυλίχτηκα στην κουβέρτα μου και ξάπλωσα στο χώμα. Ανάμεσα απο τα βράχια εφεγκαν από μακριά τα φώτα από το Σακπόρι και την Ποτάλα. Το φεγγάρι έλαμπε στον ουρανό και ο ευτυχισμένος ποταμός έλεγε πως ήταν καμωμένος από καθαρό ασήμι, έτσι όπως άστραφταν τα νερά του στο λευκό φως της σελήνης. Ή νύχτα ήταν ήσυχη, κανείς άνεμος δεν φυσούσε, κανένα νυχτοπούλι δεν τραγουδούσε, καμιά κίνηση. Τ' αστέρια μόνο έλαμπαν ψηλά, σκορπίζοντας στο στερέωμα μυριάδες αποχρώσεις. Ο ύπνος δεν άργησε να κλείσει τα βλέφαρά μου. Ξεκουράστηκα όλη τη νύχτα χωρίς να διακόπτω τον ύπνο μου για τις λειτουργίες, χωρίς να διακόπτω για τίποτα τον ύπνο μου, μα όταν ξύπνησα το πρωί ένιωθα σαν να με είχε ποδοπατήσει ολόκληρο κοπάδι γιάκ. Δεν υπήρχε κόκκαλο που να μην πονούσε κι αισθανόμουν πως πιά δεν θα μπορούσα να κάθομαι καθόλου άνετα ούτε στο χώμα ούτε στη

Τ. Λομπσανγκ Ράμπτα Ο κίτρινος χιτώνας 1966

ράχη του αλόγου μου. Σε λίγο η μικρή μας κατασκήνωση πήρε ζωή, καθώς οι υπηρέτες μοναχοί ετοίμαζαν το πρωινό τσάμπα. Απομακρύνθηκα λίγο και κοίταξα πέρα την κοιλάδα της Λάσα. Ύστερα γύρισα και το βλέμμα μου έπεσε σε εκείνο το ερημητήριο, το σκαρφαλωμένο στα κάθετα βράχια, κάπου πεντακόσια μέτρα από εκεί πού βρισκόμαστε. Ήταν παράξενο κτίσμα, μου θύμιζε τις φωλιές εκείνες που κτίζουν τα πουλιά στους τοίχους των σπιτιών και περιμένει κανείς από στιγμή σε στιγμή να πέσουν και να κομματιαστούν χάμω. Δεν μπορούσα ούτε να διακρίνω ούτε να φανταστώ κανένα τρόπο προσέγγισης αυτού του ερημητηρίου. Επέστρεψα, όμως, σε λίγο κοντά στους άλλους, έφαγα το τσάμπα μου κι άκουσα τις διάφορες συζητήσεις. Όταν όλοι τελειώσαμε το πρωινό μας, ο οδηγός μου μίλησε. Είναι καιρός να ξεκινήσουμε, Λόμπσανγκ. Εσύ κι ένας από τους μοναχούς θα έρθετε μαζί μου.214

Τα άλογα και οι υπόλοιποι τρεις ακόλουθοι θα μείνουν εδώ. Ένωσα την καρδιά μου να φτερουγίζει σε αυτή τη σκέψη' πως θα τα κατάφερα να περπατήσω ως το ερημητήριο ήμουν σίγουρος πως όπου δεν μπορούσαν να πάνε τα άλογα ούτε κι εγώ μπορούσα. Πάντως ο ένας από τους μοναχούς της συνοδείας μας πήρε σχοινιά από τ' άλογα και τα πέρασε στους ώμους του. Ύστερα μου έδωσαν κι εμένα να κρατώ μια τσάντα, άγνωστου περιεχόμενου, ενώ ο οδηγός μου πήρε μια άλλη κι ο μοναχός μια τρίτη. Οι υπόλοιποι τρεις που θα έμεναν πίσω, έδειχναν αρκετά ευτυχισμένοι που θα περνούσαν λίγο καιρό χωρίς επιτήρηση και χωρίς μάλιστα να έχουν να κάνουν τίποτα άλλο από το να προσέχουν τ' άλογα. Σε λίγο ξεκινούσαμε οι τρεις μας, πατώντας από βράχο σε βράχο και από πέτρα σε πέτρα. Σύντομα ο δρόμος μας έγινε τρομερά δύσκολος. Τότε ο μοναχός που μας συνόδευε μπήκε επικεφαλής, ρίχνοντας το σχοινί που κρατούσε με δυο πέτρες δεμένες στην άκρη του. Το έριχνε ψηλά, το τραβούσε κι αν οι πέτρες έπιαναν στέρεα στα βράχια, σκαρφάλωνε με αυτό και το στερέωνε καλύτερα για να ανεβεί ο οδηγός κι εγώ. Έτσι ανεβαίναμε, ρίχνοντας και ξαναρίχνοντας το σχοινί. Κάποτε, υστέρα από τρομακτική προσπάθεια, φτάσαμε σε ένα ίσιωμα των βράχων, μια πλατφόρμα κάπου εννέα μέτρα πλατιά, φτιαγμένη, ίσως, τα πανάρχαια χρόνια από μια ισχυρή

κατολίσθηση. Καθώς με ανακούφιση τραβούσα το σώμα μου επάνω, έπεσε το βλέμμα μου στα δεξιά. Εκεί, αρκετά μέτρα από τη θέση μου, ήταν το ερημητήριο. Μείναμε για λίγο ακίνητοι και λαχανιασμένοι. Ήθεα ήταν καταπληκτική από το ύψος μας διακρίνονταν τα πάντα. Ή χρυσή σκεπή της Ποτάλα, οι αυλές του Σακπόρι. Μάντεψα πως θα έπρεπε να είχε φτάσει νέο φορτίο βοτάνων στο Σακπόρι, γιατί η κίνηση στο προαύλιο ήταν ασυνήθιστη. Κίνηση πολλή είχε επίσης η δυτική πύλη. Μα όλα τούτα δεν ήταν για μένα, μονολόγησα αναστενάζοντας. Εγώ πιά ήμουν υποχρεωμένος να σκαρφαλώνω σαν ανόητος στα βουνά, για να συναντήσω αστείους ανθρώπους που ζούσαν σε ερημητήριο. Ποιός στ' αλήθεια παρά μόνο ένας ηλίθιος θα πήγαινε να ζήσει σε ερημητήριο 215

Κάποια κίνηση, όμως, διέκοψε τις σκέψεις μου. Από τη μεριά του χτίσματος τρεις άνθρωποι εμφανίστηκαν. Ο ένας τους ήταν πολύ-πολύ γέρος και δύο νεαρότεροι άντρες τον υποστήριζαν. Πήραμε τις αποσκευές μας και βαδίσσαμε προς το μέρος τους.216

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΚΑΤΟ ΠΕΜΠΤΟ

Ο γέροντας ήταν τυφλός εντελώς τυφλός. Κοίταξα με έκπληξη τα μάτια τού, ήταν αληθινά παράξενα. Τι τα έκανε τόσο παράξενα δεν μπορούσα να καταλάβω, ώσπου άκουσα το πως είχε τυφλωθεί. Στο Θιβέτ οι ερημίτες αποσύρονται σε κελιά χτισμένα από παντού. Τα κελιά αυτά είναι απόλυτα σκοτεινά. Έτσι, αν ύστερα από τρία η επτά χρόνια ο ερημίτης αισθάνεται ότι πρέπει να τερματιστεί η απομόνωσή του, δεν αισθάνεται πως έχει πετύχει τους σκοπούς του, είναι υποχρεωμένος, πριν βγει στο φως, να περάσει από μια ορισμένη διαδικασία. Στην αρχή οι ακόλουθοι του έξω από το κελί ανοίγουν μια πολύ πολύ μικρή τρύπα στη σκεπή του κελιού, έτσι που να μπαίνει στο σκοτεινό χώρο μια πολύ λεπτή ακτίνα φωτός. Έπειτα από πολλές μέρες μεγαλώνουν την τρύπα κι αφού περάσει ένας μήνας τουλάχιστον ερημίτης είναι ικανός και πάλι να αντικρίσει το φως της μέρας. Αυτό συμβαίνει γιατί στο απόλυτο σκοτάδι του ερημητηρίου οι κόρες των ματιών διευρύνονται μόνιμα κι αν τις χτυπήσει απότομα δυνατό φως, δεν θα μπορούσαν να συσταλουν και το μάτι τυφλώνεται. Ο γέροντας αυτός

είχε μείνει για είκοσι ολόκληρα χρόνια στο σκοτάδι του κελιού του όταν, κάποια αναπάντεχη στιγμή, ένας μεγάλος βράχος που ξεκόλλησε από κάποια ψηλή κορυφή, προκάλεσε μια τρομερή κατολίσθηση. Ο εξωτερικός τοίχος του κελιού του γκρεμίστηκε ξαφνικά άπ αυτή την κατολίσθηση κι ο γέροντας βρέθηκε πρόσωπο με πρόσωπο με τον καυτό ήλιο. Τυφλώθηκε στη στιγμή. Άκουγα τώρα τα λόγια του, καθώς μιλούσε στον οδηγό μου. Έτσι, σύμφωνα με τους κανόνες, αφήσαμε τροφή στο άνοιγμα την πρώτη μέρα, τη δεύτερη και την τρίτη, ιά η τροφή έμενε στη θέση της. Έτσι, καθώς ο αδελφός μας δεν απαντά, πιστεύουμε πως η ψυχή του έχει πετάξει μακριά από το άδειο πιά σώμα του. 217

Ο οδηγός μου έπιασε το χέρι του τυφλού γέροντα και είπε. Μην ανησυχείς, αδελφέ μου, είμαστε εδώ για να βοηθήσουμε. Μας οδηγείτε στο κελί. Οι άλλοι γύρισαν και μας οδήγησαν ως την άλλη άκρη της μικρής αυλής τους. Στην αριστερή πλευρά υπήρχαν στη σειρά πέντε μικρά κελιά, πέντε γυμνά κελιά, σκαμμένα στο βράχο του βουνού. Ούτε τραπέζια ούτε μαξιλάρια ένα πέτρινο πάτωμα μόνο. Για τον ύπνο η το διαλογισμό. Περάσαμε αυτά τα κελιά και μπήκαμε σε ένα μεγάλο σκοτεινό δωμάτιο, φτιαγμένο κολλητά στην απότομη πλαγιά. Φαινόταν πολύ πρόχειρη κατασκευή, κατασκευή όμως που στεκόταν εκεί στη θέση της για διακόσια τόσα χρόνια τώρα. Στο κέντρο αυτού του μεγάλου μελαγχολικού δωματίου ήταν ένα άλλο. Καθώς το πλησιάζαμε, το σκοτάδι μεγάλωνε. Πήραμε λάμπες λίπους και μπήκαμε σε ένα μικρό διάδρομο, κατασκότεινο, κάπου δέκα βήματα μακρύ και σταματήσαμε μπροστά σε ένα άδειο τοίχο. Οι λάμπες ακτινοβολούσαν ολόγυρα ένα θαμπό φως, που φαινόταν να τονίζει το σκοτάδι. Ο οδηγός μου πήρε μία από αυτές και την κράτησε στο ύψος του στήθους του. Είδα τότε πως στον τοίχο υπήρχε μια πολύ ερμητικά κλεισμένη πόρτα. Ο οδηγός μου την άνοιξε και ψηλάφισε το εσωτερικό της, που μου έδωσε την εντύπωση πως ήταν κάτι σαν ντουλάπι. Κτύπησε δυνατά με το χέρι του την εσωτερική επιφάνεια κι ύστερα στάθηκε να ακούσει αν τυχόν υπήρχε απάντηση. Ύστερα έβαλε τη λάμπα στο άνοιγμα κι είδα πως ήταν ένα είδος κουτιού που φαινόταν σκαλισμένο μέσα στον τοίχο. Ο οδηγός μου είπε.

Τ. Λομπσανγκ Ράμππα Ο κίτρινος χιτώνας 1966

Αυτό, Λόμπσανγκ, είναι ένα κουτί με δύο πόρτες. Αυτή και μία άλλη από το εσωτερικό του κυρίως κελιού. Ο ερημίτης περιμένει και σε μία ορισμένη στιγμή άνοιγε. Τη δικιά του πόρτα και παίρνει το φαγητό που του προμηθεύουν από εδώ οι ακόλουθοι του. Δεν βλέπει ποτέ φως, δεν μιλά ποτέ σε κανένα ν. Τώρα αντιμετωπίζουμε το εξής πρόβλημα. Ο κάτοχος αυτού του κελιού για τρεις τώρα μέρες δεν άγγιξε το φαγητό του κι έτσι δεν ξέρουμε αν είναι νεκρός η ζωντανός. Κοίταξε μια το άνοιγμα και μια έμενα. Γύρισε πάλι στο άνοιγμα και το μέτρησε με το χέρι του αφού έκανε το ίδιο και με μένα είπε. 218

Μου φαίνεται πως αν έβγαζες το χιτώνα σου, ίσως να μπορούσες να γλιστρήσεις απ αυτό το άνοιγμα και να άνοιγες την πόρτα της άλλης πλευράς. Τότε θα μπορούσαμε να δούμε αν ο ερημίτης έχει ανάγκη από τη βοήθειά μας. Ω. Διδάσκαλε. Είπα φοβισμένος, τι θα συμβεί αν περάσω μέσα κι ύστερα δεν μπορώ να βγω ο οδηγός μου σκέφτηκε για μια στιγμή κι υστέρτα είπε. Θα σε σηκώσουμε εμείς και θα σε κρατούμε όσο θα είσαι μέσα σε αυτό το κουτί. Από εκεί θα μπορέσεις, με μια πέτρα, να παραβιάσεις την εσωτερική πόρτα, θα κρατάς μια λάμπα και νομίζω πως το φως της θα είναι αρκετό για να διακρίνεις αν ο ερημίτης χρειάζεται βοήθεια. Ο οδηγός μου πήγε στο άλλο δωμάτιο και πήρε από εκεί τρεις λάμπες. Πήρε τα φιλίλια τους και τα έβαλε μαζί στη μία από αυτές. Στο μεταξύ ο ένας από τους άλλους μοναχούς είχε βγει έξω και γύριζε τώρα κρατώντας ένα αρκετά μεγάλο βράχο. Τον πήρα από τα χέρια του και δοκίμασα να τον κρατήσω. Ήταν πολύ βαρύς. Αλλά θα τα κατάφερνα. Διδάσκαλε, ρώτησα, γιατί δεν μπορεί ο ερημίτης ν' απαντήσει σε μια ερώτησης γιατί έχει ορκιστεί να μη μιλήσει παρά μόνο μετά από ένα ορισμένο διάστημα, ήταν η απάντηση. Διατακτικά έβγαλα το χιτώνα μου, τρέμοντας στον παγωμένο αέρα του βουνού. Το Σακπόρι ήταν αρκετά κρύο, μα εδώ η παγωνιά σε τρυπούσε ως το κόκκαλο. Κράτησα τα σανδάλια μου γιατί το πάτωμα ήταν σαν μια κολόνα πάγου. Στο μεταξύ ένας μοναχός, χωρίς να με περιμένει, πήρε το βράχο και χτύπησε με αυτόν δυνατά την εσωτερική πόρτα, που έσπασε

χωρίς δυσκολία. Τότε προσπάθησε να δει από το άνοιγμα, μα στάθηκε αδύνατο. Το κεφάλι του και οι ώμοι ήταν πολύ φαρδύς για τέτοια δουλειά. Έτσι με πήρε στα χέρια του ο οδηγός μου και με κράτησε ώστε το σώμα μου να είναι οριζόντιο. Τέντωσα τα χέρια μου σαν να έκανα βουτιά κι ένας από τους ακόλουθους μου έδωσε να κρατώ τη λάμπα με τα τρία φιτίλια. Κατόπι, προσεκτικά, γλίστρησα προς τα εμπρός. Το κουτί η η σήραγγα αυτή είχε πολύ άγρια επιφάνεια και δεν ήταν παρά υστέρα από πολλές προσπάθειες, ξεφωνητά πόνου και σπρωξίματα, που κατάφερα να περάσω το κεφάλι μου από το άνοιγμα. 219

Αμέσως χτύπησε τη μύτη μου μια δυνατή, αηδιαστική μυρωδιά. Ήταν κάτι φοβερό, ήταν η μυρωδιά σάπιας σάρκας. Μύριζε όπως το πτώμα κάποιου γιάκ η αλόγου, που έμενε για καιρό παρατημένο στο ύπαιθρο. Ένωσα να πνίγομαι, μα κατάφερα να ελέγξω αρκετά τον εαυτό μου και κράτησα το φως μέσα στο άνοιγμα. Καθώς οι αδύναμες ακτίνες του φώτισαν τους τοίχους είδα να διαγράφεται η φιγούρα του γέροντα ερημίτη. Τα μάτια του, τα μάτια του έλαμπαν, με κοιτούσε, και το βλέμμα του με τρόμαξε τόσο πολύ που τινάχτηκα γδέρνοντας ένα μεγάλο κομμάτι από τον ώμο μου. Τον κοίταξα και πάλι και τότε πρόσεξα πως τα μάτια του γυάλιζαν καθώς το φως χτυπούσε πάνω τους, μα δεν ανοιγόκλειναν, δεν έκαναν την παραμικρή κίνηση. Κούνησα τα πόδια μου για να δώσω σήμα στους έξω πως ήθελα να βγω και γρήγορα. Εκείνοι με τράβηξαν απαλά έξω. Ένωθα αληθινά άρρωστος, ιδιαίτερα στο στομάχι. Δεν μπορούμε να τον αφήσουμε εκεί. Είπε ο οδηγός μου. Θα πρέπει να γκρεμίσουμε τον τοίχο και να τον πάρουμε. Όταν συνήλθα κάπως από τη ναυτία που μου προκάλεσε εκείνη η μυρωδιά, έβαλα το χιτώνα μου κι ακολούθησα τους άλλους, που με ένα βαρύ σφυρί και δύο σιδερένιες ράβδους πήγαιναν προς ένα μακρινό σημείο του εξωτερικού τοίχου. Εκεί πέρασαν τα ραβδιά σε ειδικές τρύπες που υπήρχαν στον τοίχο κι άρχισαν να χτυπούν με το σφυρί. Σιγά σιγά αφαίρεσαν ένα τούβλο κι ύστερα άλλο κι άλλο. Οι φριχτή μυρωδιά άρχισε να απλώνεται παντού. Κάποτε το άνοιγμα μεγάλωσε αρκετά ώστε να μπορεί να περάσει μέσα ένας άντρας κι έτσι ένας από τους μοναχούς

Τ. Λομπσανγκ Ράμπα Ο κίτρινος χιτώνας 1966

έμπαινε στο κυρίως κελί κρατώντας δύο λάμπες λίπους γύρισε σύντομα πίσω το ίδιο άρρωστος όσο κι εγώ θα χρειαστεί να βάλουμε ένα σχοινί γύρω του και να τον τραβήξουμε έξω, είπε ο μοναχός. Το σώμα του είναι σε τέτοια κατάσταση αποσύνθεσης που διαλύεται εύκολα. Σιωπηλός ο άλλος μοναχός άφησε το δωμάτιο για να ξαναγυρίσει σε λίγο με ένα μακρύ σχοινί. Μπαίνοντας από την τρύπα στον τοίχο εκεί όπου αρχικά υπήρχε η πόρτα, η πόρτα που κτίστηκε όταν ο ερημίτης μπήκε στο κελί του) πέρασε το σχοινί γύρω από το νεκρό σώμα κι ύστερα βγήκε έξω για να τραβήξει μαζί με τον άλλο μοναχό το σχοινί. Σύντομα εμφανίστηκε το κεφάλι του γέροντα, κι ύστερα τα χέρια του²²⁰

Ήταν σε φριχτή κατάσταση. Οι μοναχοί τον τράβηξαν προσεκτικά έξω κι ύστερα, παίρνοντας στα χέρια τους το σώμα, το μετέφεραν έξω. Στην αντικρινή πλευρά του δωματίου ξεκινούσε ένα μονοπάτι που ανέβαινε ακόμα ψηλότερα στο βουνό. Οι δύο μοναχοί πήραν αυτό το μονοπάτι με το φορτίο τους κι εξαφανίστηκαν. Ήξερα πως μετέφεραν το σώμα σε κάποιο επίπεδο βράχο του βουνού, τροφή στα όρνεα. Στη χώρα μας ήταν αδύνατο να θάβουμε τους νεκρούς στο σκληρό, όλο. Βράχους έδαφος κι έτσι θάβαμε στον αέρα τ' άδεια από ψυχές σώματα. Ενώ γινόταν αυτό, ένας άλλος μοναχός ακόλουθος έκανε μια μικρή τρύπα στη σκεπή του κελιού, έτσι ώστε να φωτίζεται αμυδρά το εσωτερικό του. Ύστερα πήρε μεγάλους κάδους νερού και βάλθηκε να καθαρίζει το κελί από τα υπολείμματα του τελευταίου του κατόχου. Σύντομα πολύ σύντομα δεν ήξερα κάποιος άλλος θα ερχόταν να κτιστεί σε αυτό το κελί, για να ζήσει στη σκοτεινή του απομόνωση για δέκα, είκοσι, ίσως και παραπάνω χρόνια. Αργότερα εκείνη τη μέρα, όταν όλα είχαν γίνει, καθόμαστε όλοι μαζί κι ο γέροντας τυφλός είπε. Αισθάνομαι πως εδώ, ανάμεσά μας είναι κάποιος προορισμένος να ταξιδέψει μακριά και να δει πολλά. Όταν τα χέρια μου άγγιξαν το κεφάλι του το κατάλαβα. Αγόρι, κάθισε μπροστά μου. Διστακτικά πήγα κοντά του και κάθισα. Εκείνος σήκωσε τα παγωμένα χέρια του και τα τοποθέτησε στο ξυρισμένο μου κεφάλι. Τα δάχτυλά του διέγραψαν με απαλές κινήσεις το περίγραμμα του κρανίου μου, σταματώντας σε διάφορα εξογκώματα που είχα εδώ κι εκεί. Ύστερα μίλησε. Οι ζωή σου θα είναι πολύ σκληρή. Μουρμούρισα από

μέσα μου. Όλοι μου έλεγαν πως θα ζούσα μια σκληρή ζωή κι είχαν αληθινά αρχίσει να με κουράζουν όλα αυτά. Αφού θα περάσεις από μαρτύρια, δοκιμασίες και βάσανα που λίγοι υποφέρουν, θα φτάσεις στο τέλος να πετύχεις το σκοπό για τον οποίο ήρθες σε αυτό τον κόσμο. Μου ήταν όλα γνωστά από πριν. Είχα επισκεφτεί προφήτες, μάγους, αστρολόγους και διορατικούς και ο καθένας τους μου έλεγε λίγο πολύ ακριβώς τα ίδια πράγματα. Ο γέροντας, όταν τέλειωσε αυτά που είχε να πει, περιορίστηκε να κουνήσει τα χέρια του.221

Εγώ τότε σηκώθηκα από μπροστά του και πήγα όσο μπορούσα πιο μακριά. Φάνηκε να διασκεδάζει με τη βιασύνη μου. Ο οδηγός μου και οι άλλοι συζητούσαν για πολλή ώρα σημαντικά θέματα. Δεν καταλάβαινα και πολλά απ' χυτά που έλεγαν, μιλούσαν για διάφορες προφητείες και το μέλλον του Θιβέτ, συζητούσαν ποιές ήταν οι καλύτερες μέθοδοι για τη διατήρηση της ιερής γνώσης και το πως είχαν ήδη γίνει σχετικά βήματα με τη μεταφορά βιβλίων κι άλλων αντικειμένων ψηλά στα βουνά, όπου θα κρύβονταν σε μυστικά σπήλαια. Έλεγαν επίσης ότι πλαστά βιβλία, αντίγραφα των κανονικών, θα έπαιρναν τη θέση τους στους ναούς, ώστε να μην πέσουν τα πραγματικά ιερά αντικείμενα στα χέρια των μελλοντικών εισβολέων. Άφησα τους άλλους στις συζητήσεις τους, βγήκα έξω και κάθισα σε ένα βράχο κοιτώντας πέρα μακριά την πόλη της Λάσα, που μισόκρυβαν τώρα οι πρώτες σκιές της νύχτας. Σε λίγο μόνο οι ψηλές κορυφές του Σακπόρι και της Ποτάλα έμειναν φωτισμένες από το ασθενικό, πορτοκαλί φως του ήλιου που έφευγε παίρνοντας ,μαζί του το πρωί. Έμοιαζαν με δυο νησιά, που έπλεαν σε μια θάλασσα σκοτεινή, πορφυρή. Καθώς κυλούσε ο χρόνος, τα νησιά φαίνονταν κι αυτά να βυθίζονται στο παντοπινό σκοτάδι. Μια φωτεινή αχτίνα από το φεγγάρι που ξεπρόβαλε πίσω από τις κορυφές, ήρθε κι άγγιξε απαλά τη σκεπή της Ποτάλα, ζωντανεύοντας το χρυσάφι της, κάνοντάς το να σκορπά παντού το χρώμα του. Άφησα το βράχο μου, μπήκα σε ένα από τα κελιά, έβγαλα το χιτώνα μου και κοιμήθηκα τυλιγμένος σφιχτά στην κουβέρτα μου.222

Τ. Λομπσανγκ Ράμπα Ο κίτρινος χιτώνας 1966